DOBROGEA

1879—1909

DREPTURI POLITICE FĂRĂ LIBERTĂŢI

DE

VASILE M. KOGÂLNICEANU

ANEXE

Interpelarea din 29 Ianuarie 1897 asupra chestiunei Dobrogei.—Tablou de hotărâri contradictorii în materie electorală. — Hotărâri juridice importante privitoare la cetăţenia dobrogeană. — Lege pentru organizarea Dobrogei din 9 Martie 1881. — Lege pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882. — Lege pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea din Aprilie 1909. — Inalt ordin de zi către Oaste din 14 Novembre 1878, (Clişeuri şi text).

BUCUREŞTI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCEC & C-ie

21. — CALEA VICTORIEI, — 21

1910

DOBROGEA

1879—1909

DOBROGEA

1879—1909

DREPTURI POLITICE FĂRĂ LIBERTĂŢI

DE

VASILE M. KOGÂLNICEANU

ANEXE

Interpelarea din 29 Ianuarie 1897 asupra chestiunei Dobrogei.—Tablou de hotărâri contradictorii în materie electorală. — Hotărâri juridice importante privitoare la cetăţenia dobrogeană. — Lege pentru organizarea Dobrogei din 9 Martie 1881. — Lege pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882. — Lege pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea din Aprilie 1909. — Inalt ordin de zi către Oaste din 14 Novembre 1878, (Clişeuri şi text).

BUCUREŞTI
EDITURA LIBRĂRIEI SOCEC & C-ie
21. — CALEA VICTORIEI, — 21
1910

Domnului Toma Dragu

Doctor în drept dela Paris
fost judecător-supleant la Tribunalul Vlașca

Judecătorului drept și integru, care cu jertfirea carierei sale de magistrat, judecând în conștiință, n'a îngăduit să se consfințească o crimă judiciară.

In semn de admirațiune îi închină această lucrare

Autorul.

Gurile Dunărei sunt gurile fluviului celui mai mare în Europa, afară de Volga; am stăpânit gurile Dunărei de secole, şi azi, când le-am recăpătat, socotesc că nimeni nu voeşte să le păstreze pentru alte naţiuni şi pentru alte civilizaţiuni decât civilizaţiunea modernă, civilizaţiunea română, că, prin urmare, nu voim ca gurile Dunărei să fie pustii, şi când zic gurile Dunărei, zic *Dobrogea*, căci Dobrogea ne leagă de gurile Dunărei.

Mihail Kogâlniceanu.
(Discurs rostit în ziua de 27 Februarie 1882. Desbaterile Parlamentare).

PRECUVÂNTARE

Votarea **Legei pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea,** *în Martie 1909, m'a îndemnat să scriu lucrarea care urmează asupra Dobrogei.*

Legea aceasta nu desleagă chestiunea dobrogeană. Dimpotrivă, ea crează chestiuni noui şi este plină de nedreptăţi strigătoare. Studiul ei m'a dus la lucrarea de faţă.

Intâiu am avut de gând s'o mărginesc la critica legei din Martie 1909, dar, în urmă, mi-am dat seamă că situaţia din Dobrogea nu poate fi judecată în întregimea ei decât dacă este expusă în desvoltarea ei istorică, economică, administrativă şi politică dela anexare până azi. Considerentele aceste m'au făcut să dau lucrărei întinderea care se vede.

In al doilea rând, am fost îndemnat la muncă de constatarea că sunt puţini în ţară cari cunosc rolul lui Mihail Kogâlniceanu în ce priveşte Do-

brogea. Mihail Kogâlniceanu a avut o politică a sa pentru Dobrogea, o politică lămurită, în linie dreaptă. El a prezidat, ca să zic astfel, la toate evenimentele mari cari se leagă de Dobrogea.

Mihail Kogâlniceanu a fost ministru de externe în momentul când am luat Dobrogea. El a fost aproape singurul care i-a recunoscut valoarea, i-a prevăzut viitorul şi a căutat să tragă din anexiune folosul cel mai mare pentru ţară.

Mihail Kogâlniceanu a fost ministru de interne când s'a dat Dobrogei o organizaţiune administrativă, şcolară, judiciară şi politică. El este autorul Legei de organizare a Dobrogei din 1880.

Mihail Kogâlniceanu cunoşteà ca ne-altul întocmirea proprietăţei rurale după legislaţia agrară otomană. In 1882, când s'a votat legea de organizare a proprietăţei imobiliare din Dobrogea, a fost Preşedintele Comisiunei delegaţilor Camerei şi a contribuit mult ca legea să fie folositoare şi să ducă la popularea Dobrogei.

Mihail Kogâlniceanu e acel care a făcut sforţări pentru a atrage colonişti români din Ardeal şi din Basarabia şi a-i aşezà în Dobrogea. Rolul acesta nu este îndeajuns de cunoscut. Am voit să-l lămuresc, pe temeiul actelor oficiale existente. Am crezut că fac cu aceasta un bine—şi memoriei părintelui meu şi Dobrogei şi Istoriei.

In al treilea rând, m'am simţit atras să scriu lucrarea, de oarece personal m'am ocupat ani dearândul cu Dobrogea; am fost administrator acolo

(în plăşile Constanţa, Mangalia şi Medjidia); mi-am împletit o vreme viaţa cu viaţa Dobrogei ca agricultor, am ridicat, împreună cu tatăl meu (la Tuzla), o biserică al cărei ctitor sunt; am făcut politică în favoarea emancipărei ei politice, în care scop am desvoltat şi o interpelare în Cameră, am scris broşuri şi articole, am ţinut întruniri, etc.

Aveam adunat de mult un material bogat. L'am folosit acum în parte, adăugând peste tot locul ultimele date apărute.

Nu am pretenţiunea de a fi spus absolut tot ce se poate spune despre Dobrogea. Dar, sunt încredinţat că n'am lăsat deoparte nimic esenţial din problemele azi la ordinea zilei, fie ele economice, administrative, rurale, politice sau naţionale, cari privesc România de peste Dunăre.

Lucrarea este de natură critică. Am căutat să pun în evidenţă greşelile, păcatele şi nedreptăţile ce s'au făcut. Ea mai este de natură politică.

In acelaşi timp, am căutat să fie instructivă. Dorinţa mea este să fac ca opinia publică românească să cunoască în sfârşit Dobrogea, desvoltarea ei şi problemele economice, naţionale şi politice cari o privesc.

Şi alţii au scris înaintea mea asupra Dobrogei: lucrări excelente şi bine documentate. Nu le-au citit însă decât acei cari se interesează deadreptul de Dobrogea, dintr'un motiv sau altul. Aceia erau puţini.

Poate că azi sunt mai mulţi, şi cartea aceasta

va avea mai mult noroc decât înaintaşele ei, mai meritoase decât aceasta.

Poate. Aşi dori-o, nu pentru mine, ci pentru cauză, căci lucrarea de faţă descrie în culori adevărate practicele administraţiunei şi politicei româneşti în Dobrogea în ultimii 30 de ani.

Lucrările oficiale ridică imnuri de slavă pentru administraţia şi politica românească în Dobrogea. Ce au fost ele, cum şi încoronarea lor: Legea din Martie 1909, mă încerc să arăt aci.

Este o replică.

Bucureşti, 14 Novembre 1909

(Cu prilejul zilei de 14 Novembre 1878 când s'a luat Dobrogea in stăpânirea efectivă a României).

Dobrogea are o întindere de 15.623 klm. p. şi este împărţită în două judeţe: Tulcea şi Constanţa. Judeţul Tulcea are o întindere de 8.713 klm. p. şi judeţul Constanţa de 6.910 klm. p. Populaţiunea Dobrogei a fost, în 1908, după datele culese din dările de seamă ale celor două judeţe pe acel an, de 320.167 locuitori, dintre cari 154.147 în judeţul Tulcea şi 166.020 în judeţul Constanţa.

La preluarea provinciei de către români, în 1878, populaţiunea a fost, după evaluările de atunci, de 135—140.000 locuitori. In vreme de 30 de ani, populaţiunea Dobrogei a întrecut cu peste 40.000 locuitori dublul cifrei din 1878. Adică o creştere de **228%**. Repetând calculele pe cari le-a făcut Ministerul Agriculturei şi Industriei în 1906 pentru a arăta progresul material al Dobrogei, în ce priveşte creşterea populaţiei de la 1880 şi până la 1908 inclusiv, avem (în cifre proporţionale):

Sporul populaţiunei Dobrogei

Dacă la 1880 a fost 100 cât a devenit în ceilalţi ani:

1880	1885	1890	1895	1900	1905	1908
100	122	135	153	182	202	228

Sporul a fost constant. Nici un judeţ din România nu ne arată cifre de creştere aşa de însem-

nate. La trecerea Dobrogei sub administraţia românească, densitatea populaţiei atingea abia 9 locuitori la klm. p. In 1908, densitatea s'a urcat la 20 locuitori pe klm. p. (24 locuitori pe klm. p. în jud. Constanţa şi 17,7 în jud. Tulcea). Plusul este foarte însemnat, de şi rămâne cu mult înapoia mijlociei generale a densităţei din ţară, care este de $50._{88}$ locuitori la klm. p.

Dobrogea este o ţară bogată, cu un pământ roditor şi bun pentru toate culturile, cu avuţii miniere despre cari specialiştii spun minuni; cu bălţi întinse avute în peşte; cu o Deltă, căreia lipsesc doar lucrări de îmbunătăţire pentru ca să ne dea pământuri de o fertilitate fără de păreche; cu gurile Dunărei cari duc cea mai mare parte a rodului câmpiilor şi pădurilor noastre şi cu o întindere de ţărm marin care, prin Constanţa, ne deschide larg drumul mărilor şi oceanelor şi ne dă libertatea economică.

Ţara aceasta, fără de care România n'ar fi fost desăvârşită, şi cu care România îşi poate îngădui orice aspiraţiuni de expansiune comercială şi industrială şi orice ambiţiune economică, ne-a fost dată de Congresul din Berlin (13 Iulie 1878), în urma răsboiului Independenţei din 1877. Luarea în stăpânire reală s'a făcut în ziua de 14 Novembre 1878. Armatele turceşti s'au retras din Dobrogea la 11 Aprilie 1877, dată pe care legile româneşti au consfinţit-o ca doveditoare a supuşiei otomane. In restimp, Dobrogea a fost ocupată de armatele ruseşti.

Articolele tratatului din Berlin cari silesc Principatul român să retrocedeze cele trei judeţe basarabene, cari i-au fost înapoiate în urma Congresului dela Paris dela 1856, şi să primească în schimb Dobrogea, sună:

„*Art. 45.*— Principatul României retrocedează M. S. Impăratul Rusiei partea din ţinutul Basarabiei care a fost despărţită de Rusia în urma Tratatului de Paris din 1856.

„*Art. 46.*— Atât insulele formând Delta Dunărei cât şi insula Şerpilor, sandjacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Constanţa, Medjidie, sunt adăugate României. Principatul mai primeşte teritoriul situat în sudul Dobrogei până la o linie pornind din estul Silistrei şi terminându-se la Marea-Neagră, la sudul Mangaliei.

Linia frontieră va fi determinată la faţa locului de către Comisiunea europeană numită pentru delimitarea Bulgariei».

Perderea Basarabiei a dat naştere în întreaga ţară la o ferbere şi la o mişcare de împotrivire, al căror ecou se mai aude încă şi azi, după treizeci şi mai bine de ani. Călcarea făgăduinţei, dată în chip solemn de Rusia în schimbul învoirei noastre de a lăsà să-i treacă armatele spre Balcani, cum şi nerecunoştinţa imperiului vecin faţă de purtarea noastră cavalerească în urma înfrângerilor suferite de Marele-duce Nicolae la Plevna, îndârjise în-

treaga populaţiune care, sub stăpânirea unei simţiri de legitimă supărare, nu mai erà în stare a judecà rece lucrurile. Când se ştiù în ţară cu siguranţă că Rusia are să ne ia înapoi judeţele basarabene şi să ne dea în schimb Dobrogea, un strigăt răsună de la un capăt la celalt al ţărei: *Nu vroim Dobrogea!* Patriotismul rănit se oprisè la o soluţiune intransigentă: *Sau Basarabia sau nimic!* Simţimântul general al opiniunei publice erà în contra Dobrogei. Ceeace predominà erà, nu socoteala politică nepărtinitoare, cumpătul în cugetare şi acţiune, gândirea şi lucrarea de oameni de stat şi pătrunderea a ce se poate căpătà şi ce nu, ci necazul isvorât din dezamăgire şi turburarea spiritelor. Au fost puţini oamenii politici—poate doi sau trei—cari, în mijlocul vultoarei de intransigenţă, să-şi fi păstrat mintea limpede şi să fi văzut pe deoparte realitatea aşà cum erà, şi anume: că Rusia erà hotărâtă cu orice preţ să ia Basarabia îndărăt, şi pe de alta că Dobrogea erà de o însemnătate de viaţă pentru noi. Dintre aceşti foarte puţini, unul erà Mihail Kogâlniceanu. El ştià că împotrivirea la dorinţele Rusiei erà zadarnică şi mai ales întrevăzuse numai decât folosul uriaş al Dobrogei pentru noi.

Rusia îşi arătase dinainte intenţiunea de a reluà judeţele basarabene pe cari răsboiul Crimeei o silise să le redeà Moldovei. In Tratatul dela St. Stefano, ea stipulase în art. 19 următoarele:

«Sangeacul Tulcei, adică districtele (cazas) Chilia,

Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Kiustendje şi Medgidie, precum şi insulele Deltei şi insulele Şerpilor... Neavând dorinţa să-şi anexeze acest teritoriu (sangeacul Tulcei) şi insulele Deltei, *Rusia îşi rezervă facultatea de a le schimbà cu partea din Basarabia deslipită prin Tratatul dela 1856* şi mărginită la miazăzi cu talvegul braţului Chiliei şi gura Stari-Stambul».

In şedinţa din 29 Iunie 1878 a Congresului dela Berlin, contele Şuvalov, delegatul Rusiei, răspunzând lordului Beaconsfield, care ridicase chestiunea Basarabiei, a declarat că problema este de aşa natură încât dacă nu-i s'ar da o soluţiune în sensul vederilor ei

„ar fi imposibil de a stabili între Rusia şi Ro-„mânia bunele raporturi necesare la consolidarea „păcei în Orient“.

Ameninţarea erà vădită. Tot ce am fi avut mai bun de făcut, erà să ne dăm seama de nefolosul oricărei împotriviri, şi, resemnându-ne la marea nedreptate ce ne făceà Rusia, să căutăm să scoatem cât mai multe avantagii pentru noi. Rusia erà într'o situaţiune morală grea. Ea ne făgăduise integritatea teritoriului. Angajamentele ei în direcţiunea aceasta erau formale. Totuşi, ea erà destul de tare ca să-şi calce cuvântul şi să-şi îngădue o nedreptate. Puterile europene nu aveau să-i facă răsboiu pentru Basarabia. Dacă aveam atunci mai mult simţ politic, am fi înţeles aceasta şi n'am fi lăsat să treacă momentul psichologic când Rusia erà gata să ne

dea şi o linie strategică la sudul Silistrei şi o despăgubire de răsboiu, cu condiţia ca să tratăm direct cu ea şi să nu aducem chestia în faţa congresului din Berlin. Dar, în clocotirea mâniei, am lăsat să treacă momentul propice şi ne-am ales cu o Dobroge fără de hotar strategic la sud.

Atitudinea Rusiei erà hotărâtă şi răsboinică. Rusia tinde de veacuri la posesiunea gurilor Dunărei. Tratatul dela Bucureşti din 1812 îi dă Basarabia; hotarul ei se întinde până la gura braţului Chilia. Din etapă în etapă, şi prin răsboae succesive, Rusia se apropià de ţel. Tratatul dela Ackerman din 1826 mai smulge Turciei o bucată din Dunăre: Rusia îşi întinde hotarul până la gura braţului Sulina. Al treilea tratat, cel dela Adrianopole, din 1829, îi dă şi al treilea braţ al Dunărei, S-tul Gheorghe. Art. 3 al acestui tratat îi trece în stăpânire «toate insulele formate prin diferitele braţe ale acestui fluviu» şi hotărăşte ca pe malul drept al Dunărei, de unde începe hotarul turcesc, se va lăsà un loc gol, departe de două ceasuri, pe care nu se va puteà clădì nici case, nici fortificaţiuni, nici vre-o clădire de orice fel.

Rusia intrase definitiv în stăpânirea gurilor Dunărei. Navigaţiunea nu mai erà liberă, comerţul erà stânjenit. Principiile pe cari Congresul din Viena din 1815 le stabilise cu privire la libertatea navigaţiunei pe apele însemnate, cari trec prin mai multe ţări, primise, din partea Rusiei, pentru gurile Dunărei, o lovitură grea. Rusia luând în stă-

pânire delta Dunărei cu braţele ei, urmărise mai mult un scop politic decât unul economic, de oarece ea lăsà, ca şi Turcia, gurile în aceiaşi stare de părăsire, împotmolite şi cu neputinţă de întrebuinţat pentru navigaţiunea mai mare. A trebuit să vie răsboiul Crimeei, a trebuit ca Franţa şi Anglia

Medalie în amintirea Alianţei franco-anglo-turcă pentru apărarea libertăţei Mărei Negre şi a Dunărei

să se alieze cu Turcia, pentru a redà Dunărei libertatea şi a smulge Rusiei cuceririle dinainte. S'a vărsat sânge în abundenţă pentru a se sfărâmà ambiţiunea nemăsurată a Rusiei şi a pune Dunărea sub regimul libertăţei navigaţiunei, hotărât de Congresul din 1815 dela Viena. Vremea dela 1856, adică vremea luptelor ucigătoare din Crimeea, se deosibeşte prin anume concepţiuni politice. Medalia

bătută pe atunci pentru a comemorà răsboiul şi urmările lui, medalie care nu se mai găseşte azi decât foarte rar, va interesà desigur pe istorici, pe numismaţi cât şi pe toţi acei cari vor să cunoască frământările politice cari au dus la retrocedarea Basarabiei şi apoi, în 1878, la reluarea ei şi la anexarea Dobrogei. (Medalia o dăm în clişeu — faţa în pagina precedentă şi verso în pagina aceasta).

Congresul dela Paris din 1856 hotărâse:

1. Ca Marea Neagră să fie neutră.

2. Ca Rusia să dea îndărăt Moldovei partea de jos a Basarabiei care atinge gurile Dunărei.

3. Ca gurile Dunărei să fie puse sub regimul special al unei autorităţi care să reprezinte înaltele puteri contractante, autoritate care să fie «însărcinată de a face toate lucrările necesarii, începând

dela Isaccea, spre a curăţi braţele şi gurile Dunărei, precum şi părţile din Mare apropiate de dânsele, de nisipurile şi alte piedice cari le astupă».

Aceasta este originea *Comisiunei europene,* care funcţionează şi azi. La 1856, Comisiunea a fost numită numai pe doi ani. La 1858, observându-se că lucrările începute nu vor puteà fi isprăvite aşà de repede, cele şeapte puteri au prelungit mandatul Comisiunei până la 1868. La 1869, Conferinţa internaţională din Paris i-a reînoit mandatul pe încă 5 ani, dându-i însă, pe lângă atribuţiuni de ordin technic, şi dreptul de a organizà şi exercità poliţia navigaţiunei pe partea Dunărei supusă jurisdicţiunei ei. Apropiindu-se şi termenul de expirare al celor 5 ani, s'a adunat, în 1871, o nouă conferinţă, de data aceasta la Londra. Conferinţa a prelungit puterile Comisiunei pe încă 12 ani: până la 24 Aprilie 1883. In 1878, România a căpătat dreptul de a aveà un reprezentant în Comisiune, ale cărei puteri s'au întins până la Galaţi. In 1883, Comisiunea a primit o nouă delegaţiune pe vreme de 20 de ani, şi, în acelaş timp, o extensiune a drepturilor ei până la Brăila.

Rusia nu vedeà, fireşte, cu ochi buni tratatul din 1856, care-i smulsese fructul atâtor răsboae şi atâtor victorii. Ea ardeà de nerăbdare să şteargă urmele înfrângerei din 1856. Erà vădit că la cel dintâiu prilej, va căutà să-şi ia înapoi cele trei judeţe basarabene şi să se apropie iar de Dunăre. In şedinţa citată din 29 Iunie 1878, a Congresului dela Berlin, Contele de Şuvalov mărturisì pe faţă preocupările Rusiei.

«Lordul Beaconsfield, zise el, n'o să poată să «nu recunoască că atunci când o naţiune reintră «în posesiunea unei părţi de teritoriu pe care un «răsboiu precedent a făcut-o să-l piarză, este cu «greu să facă pe această naţiune să se lipsească «de teritoriul ce a recucerit. Intru cât priveşte «libera navigaţiune a Dunărei, d. plenipotenţiar va «da câteva lămuriri cari-i se par de natură de a «satisface pe lordul Beaconsfield. Chestiunea Basa-«rabiei puteà să fie privită de Rusia ca o chestiune «de ambiţie şi de interes sau ca o chestiune de «onoare: *Rusia a voit să o reducă la o chestiune «de onoare,* şi de aceia ea nu cere înapoi părţile «de teritoriu a căror posesiune ar fi putut constituì «o ameninţare sau cel puţin o ingerinţă în libera «navigaţiune a fluviului».

Şi mai departe:

„România n'ar puteà să-şi păstreze cu sigu-„ranţă independenţa şi integritatea, câtă vreme „va stărui să trăiască din despoerea unui mare „imperiu, care se crede în drept să-şi revendice „o făşie din vechiul său teritoriu“.

Cu câteva minute înainte, principele Gorciacov, cel dintâiu reprezentant al Rusiei, vorbind asupra aceluiaşi punct, făcuse declaraţia formală că

„guvernul său n'are să deà înapoi în această „chestiune şi speră că lordul Beaconsfield nu va „stărui în obiecţiunile sale“.

Pentru Rusia, recăpătarea părţei de jos a Basa-rabiei, perdută în urma înfrângerilor din 1856, erà

dară o «chestiune de onoare». Lucrul acesta se ştià bineînţeles în România în 1878, fiindcă nimeni nu se îndoià asupra adevăratelor simţiminte ale guvernului rusesc. Atât principele Gorciacov cât şi contele Şuvalov nu ne cruţau ameninţările şi jicnirile; ei mergeau chiar mai departe: uitând cu ştiinţă că ne-au luat fără nici un drept Basarabia toată în 1812, vorbeau de încercarea noastră de « a despoia marele imperiu ». Singurul lucru ce aveam de făcut în asemenea împrejurare, când forţa avea precădere asupra dreptului şi când se vedeà limpede ca lumina soarelui că Europa nu ne va sprijini, erà, după cum am spus, să smulgem dela ruşi cât mai multe avantagii.

In rândul dintâiu am fi trebuit să tratăm deadreptul cu Rusia care, în situaţia de atunci, n'ar fi stat mult la târguială dacă îi ceream la sudul Dobrogei o porţiune de pământ care să cuprinză şi Silistra şi care să fie pentru noi o fruntarie strategică. Congresul dela Berlin ne erà favorabil. Delegatul Franţei, Waddington, în şedinţa dela 1 Iulie 1878, după ascultarea delegaţilor români, Mihail Kogâlniceanu şi Ion Brătianu, declară că «românii au fost trataţi *cam aspru* şi că compensaţiunea ce li se oferă (Dobrogea N. Aut.) nu este îndestulătoare».

Mai departe, Waddington făcu apel la simţimintele de dreptate ale Rusiei şi isprăvi exprimându-şi dorinţa,

„de a se acorda Principatului, la miază-zi de Dobrogea, o sporire de teritoriu care să cuprindă Silistra şi Mangalia“.

Delegatul Austro-Ungariei, contele Andrassy, se pronunţă în acelaşi sens, iar delegatul Italiei, contele Corti, ceru, ca şi Waddington.

„de a se cuprinde şi Silistra într'o mai mare sporire a fruntariei meridionale a Dobrogei".

Avantagele cari s'au cerut la Congresul din Berlin pentru noi, în urma iniţiativei Franţei, căreia datorăm recunoştiinţă şi pentru atitudinea aceasta, le-am fi putut obţine noi deadreptul dela Rusia, dacă, fiind politici realişti, am fi renunţat la o opoziţiune zadarnică şi am fi cerut compensaţiuni mai mari. Mihail Kogâlniceanu erà în fundul sufletului său pentru o asemenea politică. Impreună cu ţara întreagă, se ridicase împotriva răpirei Basarabiei. Dragostea lui de ţară erà tot aşà de vie ca a celorlalţi, dar fiind om de stat, se gândi ca, faţă de ceeace nu se puteà îndreptà cu nici un preţ, să caute cel puţin să obţie foloase cât mai mari pentru Patrie.

Intr'un discurs rostit de Mihail Kogâlniceanu la Iaşi în 25 Martie 1883 [1]) a zis:

«Când principele Gorciacov trata cu Europa despre retrocedarea Basarabiei—fiind că de o bucată de vreme s'a luat obiceiul ca toate chestiunele cele mari să se trateze de străini deasupra capetelor noastre; aşa de curând s'a format o boltă peste

1) Vezi discursurile rostite în Adunarea politică a Opoziţiunei-unite, ţinute în oraşul Iaşi în ziua de 25 Martie 1883. Iaşi. Tipografia Naţională, str. V. Alexandri 1883.

care trece Austria la Rusia şi Rusia la Austria şi noi ne trezim cu lucru hotărât fără ştiinţa noastră; — când principele Gorciacov tratà cu celelalte puteri, şi în deosebi cu Austria, pentru retrocedarea Basarabiei, iată ce zicea: «Pentru noi chestiunea «Basarabiei este o chestiune de amor propriu. Im«păratul Alexandru II socoteşte de o datorie sacră, «de o pietate filială ca să reîntregească hotarele «Rusiei cum le-a moştenit de la părintele său Ni«colae. Eu cancelarul imperiului, nu pun o mare «valoare în aceasta, dar ca supus fidel al M. Sale «nu pot decât să pledez pentru îndeplinirea do«rinţelor stăpânului meu. Dar pentru voi, Europa, «chestiunea Basarabiei, ce este? Este o garanţie «care aţi luat'o prin Tratatul de la Paris pentru «asigurarea libertăţei Dunărei; şi de aceia nu aţi «dat României înapoi Basarabia întreagă—pe care «protectorul a luat'o de la protejat la 1812 — ci v'aţi «zis: pentru ca libertatea Dunărei să fie mai asigu«rată, luăm o făşie din Basarabia şi o dăm Moldo«vei. Ei bine! această garanţie vom înlocui-o prin o «altă garanţie. Luaţi toate garanţiile, hotărâţi ce voiţi «pentru libertatea Dunărei şi eu primesc dinainte».

«Aceasta a fost conversaţiunea principelui Gorciacov la întâlnirea împăraţilor la Reichstadt.

«Aci permiteţi-mi să fac o mică digresiune, fiindcă s'au vorbit multe despre Basarabia. Eu D-lor în privinţa Basarabiei diferez de onor. oratori cari au vorbit azi şi difer de o parte din opoziţiune, care acuză pe Brătianu că a dat Basarabia.

«Nu a dat el nimic: Basarabia era dată dela 1870 încă din timpul lui Napoleon; nu conveneà însă Rusiei atunci să o ia. Basarabia s'a dat la Reichstadt...

O voce. La Livadia ce s'a făcut?

D-l Mihail Kogâlniceanu. Nu ştiu ce s'a făcut, n'am fost la Livadia; spun că s'a dat la Reichstadt. *Greşeala d-lui Brătianu este aceasta: ştiind că este hotărât în mod fatal ca Basarabia să se deà, trebuià s'o spue franc ţărei, iar nu să vie şi s'o întărâte la o rezistenţă, care ştià că nu poate să producă altceva decât o pagubă în compensaţiunile mari ce Rusia vreà să ni le deà. In adevăr, Rusia la început vreà cu mulţumire să ne deà toată Dobrogea; vreà să ne deà Silistra, Vidinul cu toată populaţiunea Română care este acolo.*

«Dar poate se va zice cum că nu erà bine ca o naţiune care-şi cucerise independinţa cu spada în mână, să consimţă de bunăvoia ei, de a doua zi să dea o parte din teritoriul său. Se poate să fie şi aşa. Insă D-l Brătianu trebuià să lumineze ţara; nu trebuià s'o împingă la rezistenţă, şi apoi, la sfârşit, fără nici o pregătire, fără nici o tocmeală, fără a regulà nici una din chestiunile locale cari existau şi cari se puteau regulà; la cea d'întâiu cerere să dea Basarabia.

«Fac apel la d-l Iorgu Radu să spună dacă n'a văzut cu ochii săi actul iscălit de d-l Câmpineanu, locţiitorul meu la afacerile străine, prin care la cea

d'întâiu cerere a Rusiei, d-l Brătianu se grăbì a da Basarabia, fără nici un aranjament.....

«*D-l Iorgu Radu.* Aşa este.

«*D-l Mihail Kogâlniceanu.* Eu am întrebat pe d-l Câmpineanu cum domnia-sa, fără încuviinţarea Parlamentului, cum singur, mai înainte, propusese, luase asupră-şi să deie singur Basarabia!... Domnia-sa se mărginì a întâmpinà că primeà asupră-şi răspunderea!—la care întâmpinare şi eu îi răspunseiu: că chiar dacă şi-ar fi dat capul, slabă desdăunare se da prin aceasta ţării (aplause).

«*D-l Al. Holban.* Ne răspundeà (Brătianu, N. Aut.): nu împărtăşesc opiniunea pesimiştilor; cât voi stà eu acì, Basarabia nu se va dà!

«*Voci.* Vorbă să fie! (ilaritate)».

Mihail Kogâlniceanu recunoscuse numai decât însemnătatea extraordinară a Dobrogei pentru ţară. El văzuse în Dobrogea drumul la mare şi la libertatea economică. Intrezărise, pe vremea aceea, mărirea ţărei prin scurgerea bogăţiilor ei pe drumul apei. Toate discursurile, scrierile şi interviewurile acordate de dânsul pe atunci asupra Dobrogei, se resimt de această preocupare.

In 1878, opinia publică a ţărei erà contra Dobrogei. Corpurile Legiuitoare, în şedinţa dela 26 Ianuarie 1878, votase următoarea moţiune:

«Ascultând explicările Ministeriului în privinţa dispoziţiunilor ce a arătat guvernul Rusiei de a luà o parte din teritoriul României în schimb cu pă-

mânturi de peste Dunăre... considerând marile ser vicii şi chiar sacrificii de sânge făcute de ţară pentr conservarea integrităţei sale, Adunarea şi Senatu declară că sunt hotărâte a menţine integritatea te ritoriului ţărei şi a nu admite o înstrăinare di pământul ei, *sub nici o denumire şi pentru nici compensaţiune sau desdăunare.*"

Ziarele erau unanime. Ele ziceau: «Nu cedăm nimic şi nu primim nimic. Chiar când forţa brutală ne-ar răpì Basarabia, *nu vom acceptà Dobrogea*».

Şi pentru a arătà cât mai neîndoios caracterul de opunere al ţărei, 46 de membrii ai Camerei s'au întrunit şi au votat următoarea moţiune care erà destinată să fie supusă Camerei spre votare, în urma unei interpelări proectate pentru ziua de 28 Iunie 1878:

«Camera ascultând răspunsul guvernului, constantă în votul unanim al Reprezentanţei naţionale din 26 Ianuarie 1878, protestă în contra desmembrărei ţărei prin luarea Basarabiei de către Rusia; *şi, considerând că orice anexiune de teritoriu dincolo de Dunăre* **nu este în interesul României,** *şi ar fi o cauză de complicaţiuni şi de perturbaţiuni viitoare,* **nu primeşte anexarea Dobrogei la România, sub nici un cuvânt şi sub nici un titlu."**

Dobrogea nu erà de loc cunoscută în ţară. Deşì în imediată vecinătate cu noi şi locuită de o populaţiune românească destul de însemnată, mai nimeni nu-şi dăduse osteneala ca s'o studieze. Nici chiar faptul că făcuse odată parte din Principatele române, nu interesà pe intelectualii noştrii de pe

vremuri. Nepăsarea continuâ şi atunci când Dobrogea fu pusă deodată la ordinea zilei, prin Tratatul dela St. Stefano. Bărbaţii noştrii politici, cari aveau să ia o hotărâre în chestiune, nu-şi dădură osteneala să se informeze asupra noului pământ ĉe aveà să fie alipit României. Numai Mihail Kogâlniceanu face excepţiune,— şi e învinovăţit pentru aceasta. Intr'o broşură apărută în Iulie 1878, şi întitulată «Dobrogea» datorită deputatului N. B. Locusteanu, se fac lui Mihail Kogâlniceanu reproşuri că se interesează de Dobrogea. Reproducem:

„Fremdenblatt, care este un organ inspirat de ministrul de externe din Austria zice: «Din cônvorbirile corespondentului jurnalului «Augsburger Allgemeine Zeitung» cu d. Kogâlniceanu, ministrul de externe al României (unul din delegaţii români la Congres), se vede că oamenii din Bucureşti caută motive spre a accepta schimbul propus de Rusia. Şi «Presa» face următoarea descoperire: «Pe când Rusia ne propunea în schimb Dobrogea pentru Basarabia, *d. ministru Kogâlniceanu adună la ministerul lucrărilor publice noţiuni statistice asupra Dobrogei ca să poată judecà ce valoare are în raport cu Basarabia. A intrà în examinarea valoarei schimbului, este a primi în principiu schimbul».*

Pasiunile erau atunci aşà de vii încât ceea-ce erà evident un merit, se luà drept o vină. Mihail Kogâlniceanu erà acuzat că adună date şi că face cercetări. Studiile lui l'au făcut să fie unul dintre

cei foarte puţini cari cnuoşteau Dobrogea. Mai târziu, în 1880, la discuţiunea legei asupra organizărei Dobrogei, deplânse în câteva rânduri faptul că în toată ţara nu sunt de cât 3—4 inşi cari s'au ocupat de Dobrogea şi că presa a neglijat cu totul provincia căpătată abia de doi ani. Tot atunci, la discuţia legei de organizare, în şedinţa din 29 Ianuarie 1880 a Camerei, el reaminti acelora cari-i făceau opoziţie că nu mai departe de cât cu doi ani în urmă refuzase să primească Dobrogea. Pasajul este prea interesant ca să nu-l reproducem:

«S'a întâmplat, d-lor, aşa că mă aflu între cei 4 sau 5 reprezentanţi ai naţiunei cari cunosc Dobrogea mai de aproape».

Şi mai departe, în acelaşi discurs:

«D-lor, este curios lucru că sunt acum doi ani când acelaşi minister a venit cu cererea nu odată, ci de trei ori, în timpul Camerei de revizuire, ca să se declare că Dobrogea face parte din România, dar mulţi s'au ridicat în contra acestei idei; şi azi mai toţi acei cari se opuneau atunci vin şi zic că această provincie este eminamente românească».

Acei cari în 1878 se opuneau la reanexarea Dobrogei, nu numai că-i tăgăduiau orice caracter românesc, dar şi o încărcau cu tot felul de păcate cari, fireşte, nu existau de cât în închipuirea lor. Dobrogea era urâtă din pricina Basarabiei, şi, potrivit obiceiului naţional de a nu ne interesà de ce atinge ţara, era şi necunoscută.

Insuşi Ion C. Brătianu, prim-ministru, aveà o idee foarte vagă despre Dobrogea. Vorbind, tot la discuţia legei asupra organizărei provinciei, în contra acelora cari cereau pentru Dobrogea libertăţi imediate de felul acelora cari erau înscrise în Constituţie, a făcut o comparaţie care arată că împărtăşea împreună cu alţii credinţa că Dobrogea este un ţinut locuit de triburi sălbatece.

«In pustiile Americei, zise Ion C. Brătianu, se improvizau tribunale cari judecau pe culpabili şi pe dată îi spânzurau. Ei bine, voiţi să ajungeţi în Dobrogea la asemenea stare de lucruri cu principiile libertăţilor primordiale şi absolute?»

Comparaţia aceasta n'a izbit Adunarea deputaţilor, cu toate că doi ani după încorporarea Dobrogei ar fi fost drept ca măcar autorităţile superioare s'o cunoască ceva mai bine.

In 1878, circulau credinţele cele mai absurde asupra ei. In broşura citată a lui N. B. Locusteanu, găsim (la pag. 87) că Dobrogea este «locuită de o adunătură de elementele cele mai turbulente, strânse acì din toate părţile lumei» şi că, pentru menţinerea ordinei «măcar cât de rudimentară» va fi nevoie «de oştiri numeroase». In alt loc, Dobrogea este descrisă ca un «pământ mlăştinos în care frigurile sunt endemice». La pag. 33, se spune că «Dobrogea va fi o grea sarcină pentru tezaurul român», când viitorul a arătat tocmai contrariul. In prefaţă, ne spune că Dobrogea este locuită «de *triburi* de origine străină».

D-l Dimitrie A. Sturdza, fost prim-ministru, este tot aşa de hotărât defavorabil Dobrogei. In cuvântarea rostită la 28 Septembrie 1878, în Senat, dânsul se rosteşte în contra anexărei Dobrogei.

«Pentru ce cred că nu trebue să primim Dobrogea? se întreabă d-l Sturdza. Am anexà un teritoriu nou, pe care nimeni nu-l cunoaştem. Voiţi să luaţi Dobrogea? Apoi care din noi ştie ce este Dobrogea? Neştiind ce luaţi, luaţi mâţa în sac».

Şi mai departe:

«Ceea ce ştim pozitiv este că Dobrogea este o ţară băltoasă, nesănătoasă şi plină de friguri, *cea mai nesănătoasă ţară din toată Europa. In privirea economică, Dobrogea este iarăşi una din ţările cele mai sărace din Europa*..... Chestiunea Dobrogei, atrage după sine alte chestiuni importante pentru viitorul economic al ţărei. Aud de drumuri de fer noui ce se proiectează şi cari pot să ni se impue ca o consecinţă a acestei conchiste. Drumul de fer dela Bucureşti la Cernavoda trage după sine pod peste Dunăre şi clădirea unui port la Kiustenge. Cu ce au să se facă toate acestea? Degeaba? Desigur că nu. Avem să le plătim şi să le plătim scump. Dar să examinăm puţin dacă un drum de fer, care ar conduce de acì la Kiustenge ar puteà fi în favoarea României. Ce? De când cu Dobrogea, România-veche, permiteţi-mi a o numì astfel, nu mai merită nici un fel de consideraţiune? Ce va devenì Galaţul şi Brăila, când vom face port la Kiustenge şi drum de fer care

conduce direct acolo mărfurile indigene sau străine? Este drept ca d-v. să ruinaţi două porturi, cele mai importante ale ţărei, pentru ca să faceţi un port *într'un teritoriu care nu ştiţi cât timp avem să-l menţinem*".

Profeţia în materie politică este foarte riscată. Profeţii răului în 1878, acei cari descriau noua provincie în culorile cele mai negre, n'au nimerit-o. Ei s'au înşelat toţi. Vremea le-a dat o desminţire strălucită. Mihail Kogâlniceanu, care a studiat din timp Dobrogea şi i-a pătruns covârşitoarea însemnătate, pentru motivul că ne dădeà un litoral maritim şi porturi la Mare, a fost acel care a văzut bine lucrurile, care le-a privit cu judecata rece a omului de stat. Insemnătatea Dobrogei pentru România îl isbise din primul moment. Mihail Kogâlniceanu vedeà înaintea sa gurile Dunărei şi Marea nemărginită, Marea care este drumul tuturor libertăţilor, al tuturor îndrăsnelilor şi mai ales al întinderilor nesfârşite. Gândul că România şi-a câştigat un drum la Mare şi e stăpână pe gurile Dunărei, care-i deschid calea spre libertatea şi neatârnarea economică, îl preocupà fără încetare. Gândul acesta este pentru dânsul firul conducător în chestiunea Dobrogei. In vreme ce toţi o respingeau, Mihail Kogâlniceanu vedeà lucrurile de sus, vedeà gurile Dunării şi Marea. Preocuparea aceasta, o găsim în toate discursurile lui de atunci. Adversarii Dobrogei îi fac un cap de acuzare din aceasta. N. B. Locusteanu, în broşura citată (pag. 26) zice:

«Organul Ministerului de externe (Mihail Kogâlniceanu, N. Aut.) merge mai drept la scop. El pare că ar zice..... Ne trebue această ţară din cauza Mărei şi porturilor ei. «Deschideţi istoria şi citiţi luptele seculare ale Muntenegrenilor spre a ajunge la un port de mare; meditaţi asupra însemnătăţii ce ar puteà aveà Kiustenge şi Mangalia».

Intr'o cuvântare rostită în Ianuarie 1880, în Cameră, la discuţiunea asupra legei de organizare a Dobrogei, Mihail Kogâlniceanu a zis:

„Ne trebue să desvoltăm două mari interese; „interesul fluvial pe Dunăre prin Tulcea şi un „interes maritim care va fi, să mă credeţi, plă„mânii României prin care ţara va respirà, şi „aceasta va fi Kiustendje.“

Vorbele aceste cuprind pe scurt părerea lui Mihail Kogâlniceanu despre valoarea Dobrogei şi lămuresc atitudinea sa politică în timpul frământărilor ivite din pricina perderei Basarabiei, cum interesul viu şi continuu ce a avut în toată viaţa sa pentru propăşirea acestei provincii.

Pornind dela nevoia de a aveà porturi maritime, Mihail Kogâlniceanu lucrà în folosul Dobrogei din toate puterile sale. Aveà ambiţiuni mari pentru România transdanubiană. El voià, pe de oparte, ca Dobrogea să se românizeze şi pe de alta să păstreze naţionalităţilor de acolo toate libertăţile, fără nici o stânjenire, fără cea mai mică piedică. Intr'o cuvântare ţinută la Cameră în ziua de 27 Februarie 1882, cu prilejul discuţiunii asupra legii de regu-

lare a proprietăţei imobiliare din Dobrogea, a zis:

«D-lor, gurile Dunării sunt gurile fluviului celui mai mare în Europa, afară de Volga; am stăpânit gurile Dunării de secole, şi azi, când le-am recăpătat, socotesc că nici unul din d-v. nu voeşte să le păstreze pentru alte naţiuni şi pentru alte civilizaţiuni decât civilizaţiunea modernă, civilizaţiunea română, că, prin urmare, nu voim ca gurile Dunării să fie pustii, şi când zic gurile Dunării, zic *Dobrogea*, căci Dobrogea ne leagă de gurile Dunării.

«D-lor, care este interesul nostru principal? Interesul nostru principal este ca să populăm, să civilizăm această parte a României, s'o populăm, o declar, dându-i caracterul, dându-i sufletul, dându-i simţurile româneşti; zicând aşà, d-v. veţi înţelege că trebue să facem totul ca să ducem acolo mulţi români; ba încă mai mult decât atât, chiar populaţiunile cari vin acolo singure, cu orice chip să le facem româneşti. Intr'un număr oarecare de ani să facem români chiar şi pe musulmani *şi să se deosibească de români num i prin aceea că unii vor merge la geamie, iar alţii la biserică*».

Programul lui Mihail Kogâlniceanu asupra Dobrogei, pe care l-a desvoltat în mai multe rânduri şi asupra căruia vom mai revenì în cursul acestei lucrări, erà cuprins în câte-va cuvinte: Naţionalizarea provinciei, dar cu păstrarea tuturor drepturilor, tuturor libertăţilor, tuturor intereselor şi tuturor obiceiurilor celorlalte naţionalităţi. Toleranţa lui Mihail Kogâlniceanu a mers până acolo că, după

cum vom arătà mai departe, a cerut ca să se respecte până şi obiceiurile lipovenilor şi, mai mult chiar, ca aceştia să fie scutiţi de serviciul militar, ca unii pe cari religia îi opreşte de a purtà armele.

Cunoscător al Dobrogei, Mihail Kogâlniceanu s'a ocupat şi de istoria ei. Nu voim să ocupăm prea mult loc cu descripţiuni istorice. Dar, pentru a da o idee de trecutul Dobrogei, vom reproduce, după expunerea de motive a legii pentru organizarea Dobrogei, scrisă de Mihail Kogâlniceanu în 1880, partea care se referă la istoria acestei provincii.

«Scopul final al acestui proect de lege este asimilaţiunea deplină a Dobrogei cu România. Să nu se crează însă că această asimilaţiune este o radicală inovaţiune, o reformă silnică ce se va impune unei ţări cu totul străină de România.

«Asimilaţiunea, prin însăşi situaţiunea geografică şi etnografică a acestei ţări, era efectuată în mare parte, înainte chiar ca România să fi intrat în posesiunea Dobrogei.

«Românii, încă din timpurile străbune, unii sub numele de deciani (daci), alţii prin emigraţiuni succesive din muma-patrie, sunt naţionalitatea cea mai străveche statornicită în Dobrogea.

«Turcii nu sunt statorniciţi în această provincie de cât în urma conchistei, şi anume în secolii XV şi XVI. Ei apoi, cu excepţiune de oraşe, n'au avut locuinţi numeroase şi compacte de cât cu totul înăuntrul Dobrogei, şi anume spre Mangalia.

«Bulgarii, în numărul lor cel mare, nu sunt aşezaţi în Dobrogea de cât cu începutul acestui secol.

«Tătarii sunt cei de pe urmă sosiţi, şi anume după răsboiul din Crimeea.

«Coloniile cerkeze au dispărut cu totul din Dobrogea, odată cu isbucnirea ultimului resbel.

«Astfel românii, fiind naţiunea cea mai veche statornicită în Dobrogea, limba lor erà şi este cea mai răspândită, fiind întrebuinţată nu numai între ei, dar servind şi de limbă de comunicare între celelalte deosebite naţionalităţi.

«Incorporarea Dobrogei cu România, organizaţiunea românească a acestei provincii în ce se atinge de declararea limbii române ca limbă de stat, nu va face dar alt-ceva decât de a consacrà ca *drept* o situaţiune de *fapt*. Pe temeiul limbei, între alte cuvinte al naţionalităţii, asimilaţiunea urmărită de proectul de lege se va oprì acì».

Românii aveau un drept străvechiu asupra Dobogei. Ea fusese stăpânită în veacurile trecute de către Mircea-Vodă şi Ştefan-cel-Mare şi, când au perdut-o, au perdut-o fiindcă o cucerise turcii. Marele nostru savant B. P. Hajdeu, în lucrarea sa «Extension territoriale de la Valachie jusqu'en 1400» îşi închee capitolul asupra Dobrogei cu aceste vorbe:

«Turcii au cucerit Dobrogea de la români şi nu de la bulgari».

Hajdeu arată că Radu-Negru-Voevod, în chrysobulul lui din 1379, păstrat la archivele statului

din Bucureşti, se intitulează : «Stăpân al celor două ţărmuri ale Dunărei până la Marea-Neagră şi oraşul Silistria».

In chrysobulele lui Mircea-Vodă, Dobrogea figurează ca o posesiune a Basarabilor dela 1387 la 1406. «Aşa dar, spune Hajdeu, chiar după căderea celor două tronuri ale Bulgariei, din Târnova şi din Vidin, sub loviturile otomanilor, Mircea a putut să păstreze neatins, vreme de câţiva ani, stăpânirea basarabilor asupra Dobrogei..... Fapt pozitiv este că, dacă nu sub Vladislav Basarab, care a cucerit Vidinul, dar cel puţin sub cei trei succesori ai săi, în timpul unei perioade de aproape treizeci de ani, Dobrogea a fost o provincie românească, un bulevard important al vechilor principi români, cari sunt iubiţi şi cântaţi încă azi de sârbi şi bulgari, fiind-că i-au apărat eroic în contra valurilor urcânde ale invaziunei otomane».

Dobrogea, care aparţinuse în trecut românilor, le-a revenit în 1878. In tot timpul stăpânirei otomane, provincia aceasta nu încetase de a fi locuită în bună parte de români. Elementele româneşti pătrunsese de veacuri acolo şi unele din ele se prinsese de pământul acela pentru totdeauna. Păstorii români, cari porneau în fiece an din înălţimile Carpaţilor transilvăneni cu turmele lor pentru căutarea de păşune, treceau prin ţările româneşti în Dobrogea la bălţi şi chiar mai departe până în Bulgaria, Serbia şi Macedonia. Menţinerea hotarelor deschise timp de veacuri pentru păstorii ro-

mâni de peste munţi a avut urmări, cari nici nu se pot preţuì azi, pentru păstrarea şi întărirea elementului naţional în ţările noastre, în Dobrogea şi chiar mai departe, în Bulgaria, Serbia şi Macedonia. Un curent neîncetat de românizare, fără contenire împrospătat de isvorul naţional din Transilvania, se abăteà asupra Moldovei, Basarabiei, Munteniei, Dobrogei şi ţărilor sudice. Imprejurărei acesteia datorăm faptul că în Dobrogea au fost totdeauna mulţi români şi că, după reîncorporare, ea a putut fi repede colonizată cu români.

Afară de români, Dobrogea a fost totdeauna locuită de un mare număr de popoare. Dobrogea, o ţară de trecere dela miază-noapte la miază-zi şi dela miază-zi la miază-noapte, un loc de ciocnire între popoare şi armate, un ţinut de invaziune, a primit resturile naţiunilor, oştilor şi mulţimilor cari o călcau sau emigrau. Un mozaic de neamuri deosebite. Acestor neamuri, românii aveau să le dea drepturi şi libertate. Mihail Kogâlniceanu, ministru de externe în 1878, în ajun de a vizità în tovărăşia Domnitorului Carol I noua provincie, însufleţit de ideile liberale cari i-au format crezul politic întreaga-i viaţă, scrise un manifest pe care-l adresâ locuitorilor Dobrogei. Manifestul este iscălit de Domnitor şi de ceilalţi membri ai guvernului de pe vremuri. Insemnătatea lui ne face să-l dăm în întreg.

Locuitorilor Dobrogei,

Marile puteri europene, prin tratatul din Berlin, au unit ţara voastră cu România.

Noi nu intrăm în hotarele voastre trase de Europa, ca cuceritori; dar o ştiţi şi voi, mult sânge românesc s'a vărsat pentru desrobirea popoarelor din a dreapta Dunării.

Locuitorilor de orice naţionalitate şi religiune! Dobrogea, vechia posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân şi a lui Ştefan-cel Mare, de astăzi face parte din România. Voi de acum atârnaţi de un Stat, unde nu voinţa arbitrară, ci numai legea desbătută şi încuviinţată de Naţiune hotărăşte şi ocârmueşte. Cele mai sânte şi mai scumpe bunuri ale omenirii, vieaţa, onoarea şi proprietatea, sunt puse sub scutul unei Constituţiuni pe care ne o râvnesc multe naţiuni străine. Religiunea voastră, familia voastră, pragul casei voastre vor fi apărate de legile noastre, şi nimenea nu le va puteà lovì fără a-şi primì legiuita pedeapsă.

Locuitorilor musulmani! Dreptatea României nu cunoaşte deosebire de neam şi de religiune. Credinţa voastră, familia voastră vor fi apărate de o potrivă ca şi ale creştinilor. Afacerile religiunii şi ale familiei vor fi pentru voi încredinţate apărării muftiilor şi judecătorilor aleşi din neamul şi legea voastră.

Şi creştini şi musulmani, primiţi dar cu încredere autorităţile române, ele vin cu anume însărcinare de a pune capăt dureroaselor încercări prin care aţi trecut, de a vindecà ranele resbelului, de a apărà persoana, averea şi interesele voastre legiuite, în sfârşit de a vă desvoltà buna stare morală şi materială.

Armata română, care intră în Dobrogea, nu are altă chemare decât de a menţineà ordinea, şi, model de disciplină, de a ocrotì pacinica voastră vieţuire.

Salutaţi dar cu iubire drapelul român, care va fi pentru voi drapelul libertăţii, drapelul dreptăţii şi al păcii.

In curând provincia voastră, pe calea constituţională, va primì o organizaţiune definitivă, care va ţineà - seamă de trebuinţele şi de moravurile voastre, care va aşezà pe temelii statornice poziţiunea voastră cetăţenească. Până atunci autorităţile române au ca întâia îndatorire de a cercetà şi îndestulà trebuinţele voastre, de a îngrijì de bunul vostru traiu, de a vă face a iubì ţara la a căria soartă de acum este lipită şi soarta voastră.

Ca întâia dovadă a părinteştei noastre îngrijiri pentru voi, a dorinţei noastre de a uşurà greutăţile voastre, noi desfiinţăm dijma de oricè natură pentru anul 1879. Dela 1 Ianuarie 1880, ea va fi înlocuită prin o dare bănească mai dreaptă şi mai uşoară pentru agricultori.

Emleacul (impozit pe capitalul imobiliar din oraşe şi sate), impozitul pe venitul imobiliar din oraşe, *temetuatul* (impozitul de 3 la sută asupra lucrului agricultorilor şi meşteşugarilor), impozitul asupra chiriei, a cârciumelor, cafenelelor, băcănielor, hanurilor, toate aceste se vor preface, dela 1 Ianuarie 1879, într'o dare bănească mai uşoară şi mai dreaptă; iar *bedelul* (impozit pentru scutirea din armată), darea *entizab* (taxa de 2 şi jumătate la sută pe vânzarea vitelor), şi taxa pe mori se desfiinţează cu totul.

Şi dar chiemând bine-cuvântarea celui a Tot Puternic, în numele şi cu învoirea Europei, noi luăm astăzi în stăpânire provincia Dobrogea, care devine şi este ţară română, şi trămiţându-vă domneasca noastră salutare, vă urăm ca această zi să devie pentru această nouă parte a României începutul unui viitor de pace şi de înflorire, începutul bunului traiu şi a înfrăţirei între fiii aceliaşi ţări.

Datu-s'a în Brăila, la 14 Noembre, anul graţiei 1878, şi al 13-lea al domniei noastre.

Manifestul acesta este un strigăt spre libertate şi dreptate. El spune locuitorilor Dobrogei şi lumii întregi că:

„Dreptatea României nu cunoaşte deosebire de neam şi religie“.

Mihail Kogâlniceanu înţelegeà într'adevăr dreptatea în felul acesta.

Manifestul avu înrâurirea dorită. Populaţiunea Dobrogei primi peste tot locul pe Domn şi pe ministru cu cel mai cald entuziasm. Telegramele pe cari Mihail Kogâlniceanu le-a remis atunci din Dobrogea guvernului din Bucureşti descriu bucuria locuitorilor. Ele sunt foarte interesante ca documente şi de aceia le reproducem în întreg, după «Monitorul Oficial» de pe vremuri:

Bucureşti, 20 Octombrie 1879

Guvernul a mai primit de la d-l ministru de interne, M. Kogâlniceanu, următoarea telegramă asupra călătoriei A. S. R. Domnului.

Kiustendje, 19/31 Octombrie 1879

După ce Alteţa Sa Regală a pus piatra fundamentală la monumentul destinat a perpetuà amintirea aniversării, amintirea anexării Dobrogei către România, înconjurat şi salutat de toată populaţia Tulcei, s'a îmbarcat la 12 ore de dimineaţă pentru Cerna-Voda, unde a sosit eri dimineaţă în zori de zi.

Atât la Hârşova, pe lângă care am trecut la miezul nopţii, cât şi la Cerna-Voda, tot oraşul a fost toată noaptea iluminat şi populaţiunea în picioare.

La debarcader, A. S. R. Domnul a fost întâmpinat de clerul ortodox şi de hogelele otomane, de autorităţile civile şi militare, de agenţii societăţii imperiale-regale de navigaţiune şi de onor. D. Harris directorul general al căei ferate de unire a Dunării cu Marea-Neagră (Cernavoda-Kiustendje), care venise cu trenul princiar, decorat sărbătoreşte, spre ai

conduce la Constanţa pe noul Domn al Dobrogei. La 8 ore dimineaţa, Alteţa Sa Regală s'a urcat în vagonul princiar, care, de şi de ani era pregătit pentru Sultan, însă numai astă-dată, şi pentru prima oară, primì un suveran.

Durata călătoriei a ţinut două ore, fiindcă atât la staţiunea Medjidiei, cât şi la staţia Murtfatlar, cortegiul a trebuit a se oprì, spre a puteà populaţiunile a vedeà şi a saluta pe Suveranul lor.

Aceste populaţiuni, compuse de toate naţionalităţile, de toate religiunile, români, greci, bulgari, germani, turci, tătari, erau toate întrunite printr'un singur sentiment : dorinţa de a vedeà, de a salutà, de a iubì pe bunul lor domnitor, pe reprezentantul libertăţii, justiţiei, toleranţei şi civilizaţiunii europene.

La Medjidia întâiul hogea al celei mai mari moschee din Dobrogea a citit Domnitorului o rugăciune înadins compusă pentru Alteţa Sa Regală, şi la care toată populaţiunea musulmană, după fie-care verset, răspundea prin sute de amin.

De la Cernavoda până la Kiustendje, trenul a trecut prin mai multe sate turceşti şi tătăreşti, odată împlinite, astă-zi arse şi sfărâmate.

Din ruinele lor, însă, alergau puţinii locuitori ce au mai rămas spre a zărì, spre a salutà, măcar în fuga căei ferate, pe Suveranul Român, iar femeele şi copiii, zărind trenul, în semn de respect, se aruncau la pământ.

La Medjidie, Alteţa Sa Regală a fost aclamat prin un imn, intonat naţional de şcolarii români şi tătari din acest oraş.

Bucureşti, 18 Octombrie 1879

Guvernul a primit de la d-l ministru de interne, M. Kogâlniceanu, următoarea telegramă asupra călătoriei A. S. R. Domnului.

Oraşul Tulcea este un microcosm ; populaţiunea sa este o aglomeraţiune de toate naţiunile, de toate religiunile. Alteţa Sa Regală a întrebuinţat o mare parte a zilei de Marţi spre a vizità templele religioase ale acestor deosebite naţionalităţi.

A vizitat biserica ortodoxă română, biserica ortodoxă greacă, biserica ortodoxă bulgară, biserica ortodoxă rosiană, biserica lipovenească, capela catolică, sinagoga, geamia cea mare.

Mâne va mai vizita capela protestantă, biserica armeană, geamia cea mică, biserica lipovenilor fără cler. Toate aceste edificiuri fiind în parte ruinate, Alteţa Sa Regală a promis putincioase ajutoare. După dejunul, la care au fost învitaţi P. S. S. episcopul Dunării-de-Jos, şi mai mulţi notabili din Tulcea şi Sulina, Alteţa Sa Regală s'a transportat la palatul administrativ, unde a primit deputaţiunile comunelor rurale compuse de deosebite naţionalităţi şi confesiuni. Alteţa Sa Regală le-a primit pe toate una după alta, conversând cu fiecare în deosebit despre interesele lor. După aceia Alteţa Sa Regală a vizitat deosebitele autorităţi instalate în palatul administrativ; tot în acea zi a vizitat şcoalele române, greacă bulgară, protestantă, armeană şi israelită; a vizitat închisorile unde a făcut mai multe graţieri, a vizitat cazarmele şi spitalul militar şi civil şi găsindu-le neîndestulătoare a ordonant grabnice îndreptări.

La prânzul de seară au fost invitaţi consulii Puterilor străine din Tulcea şi cei veniţi din Sulina. Mercuri dimineaţa Alteţa Sa Regală va asistà la leturghia ce se va serbà de P. S. episcopul Dunării-de-Jos, în biserica bulgară, al căreia cler în timpul aflării Alteţei Sale Regale în Tulcea, a recunoscut jurisdicţiunea ecleziastică română; după aceea Alteţa Sa Regală va pune piatra fundamentală la monumentul ce este a se înălţà la Tulcea în amintirea anexării Dobrogei către România (1). Locul acestui monument este pe o înălţime ce domină Tulcea şi care poartă numele de Muntele Horei.

Plecarea pentru Cernavoda va urmà la amiază, Joi dimineaţă, Alteţa Sa Regală va face intrarea sa în Kiustendje.

---

(1) Iată actul de fundaţiune: Anul 1879 luna Octombrie în şeapte-spre-zece zile, de către Alteţa Sa Regală Carol I Domnul României s'a pus această piatră fundamentală a monumentului erigiat în oraşul Tulcea pe Muntele Horei în amintirea

Documentele aceste sunt interesante pentru cuprinsul lor şi pentru liberalismul sincer pe care-l degajează. Mihail Kogâlniceanu zugrăveşte Dobrogea ca un microcosm, dar simpatia pentru seminţiile dobrogene să trădează din fiece rând.

El şi-a pus dragostea aceasta în texte de legi şi în măsuri administrative, dar, odată plecat dela putere, s'a dat Dobrogei o îndrumare nouă: politica de civilizare a fost înlocuită cu una în care arbitrarul şi bunul plac sunt singurele fire conducătoare, unde dreptatea şi libertatea sunt vorbe goale.

Desvoltarea Dobrogei

Populaţiunea şi proprietatea rurală

Am arătat că Dobrogea, cu o întindere de 15.623 klm. p., a avut în 1908 o populaţiune de 320.167 locuitori şi că sporul locuitorilor dela 1878 până la 1908 a fost de 228⁰/₀.

Populaţiunea Dobrogei este amestecată, dar elementul românesc predomină. Dela 1878 şi până azi, situaţiunea, din punctul de vedere al românizării provinciei, s'a îmbunătăţit enorm. In 1880,

---

anexării Dobrogei către România, dându-se binecuvântarea religioasă de Prea Sfinţia Sa Părintele Iosif Episcopul Dunării-de-Jos, faţă fiind domnii Mihail Kogâlniceanu, ministru de interne, colonel D. Lecca ministru de resbel, George M. Ghica prefect al judeţului Tulcea, general Al. Angelescu comandantul diviziei militare din Dobrogea şi Dimitrie Theodoroff întâiul primar al oraşului Tulcea.

cele două judeţe transdanubiene, numărau, după cifrele date de comisiunea însărcinată în 1905 cu studierea chestiunii drepturilor politice în Dobrogea:

Români	50.915
Bulgari	30.643
Musulmani (Turci şi Tătari)	45.902
Ruşi şi Lipoveni	17.708
Greci	4.271
Germani	2.736
Evrei	1.135
Armeni	935
Diverse naţionalităţi	2.842
	157.087

In 1880, numărul românilor erà de aproape 51.000 faţă de 106.000 locuitori de origine neromânească, 36.3 % faţă de 63.7 %. Douăzeci şi opt de ani după aceea, în 1908, populaţiunea Dobrogei se împărţeà astfel, după origine:

	Jud. Constanţa	Jud. Tulcea	Dobrogea	%
Români	105.941	62.204	168.145	52.52
Dobrogeni-neromâni	60.079	91.943	152.022	47.48
	166.020	154.147	320.167	100.00

De unde în 1880, populaţiunile de origine neromânească erau în majoritate faţă de români, în 1908 situaţiunea este cu desăvârşire schimbată; de data aceasta, populaţiunea românească e aceea care e în majoritate. Numărul românilor a crescut, în cifre absolute, cu 117.000; dela 51.000 la 168.000, pe când numărul dobrogenilor neromâni n'a sporit, în acelaşi interval de timp, decât cu circa 46.000.

Astfel că, de vreme ce în 1880 românii nu erau decât în măsură de 36.3 % față de 63.7 % neromâni, în 1908 proporția se schimbase la 52.52 % români și 47.48 % neromâni. Lucrurile s'au schimbat deci, din punctul de vedere al naționalismului românesc, într'un mod foarte îmbucurător; și această schimbare în bine s'a făcut dela sine, fără o politică bine hotărâtă din partea guvernelor și fără o țintă sigură. Minunatul element colonizator care e românul a săvârșit din proprie inițiativă ceea ce nătângia, nepăsarea și neștiința guvernelor neglijase de a face. Românizarea definitivă a Dobrogei, adică înmulțirea covârșitoare a elementului național și reducerea celorlalte populațiuni la cantități neglijabile, este o simplă chestiune de timp — și încă de un timp foarte apropiat. Dacă în mai puțin de treizeci de ani, numărul românilor a sporit în chipul arătat mai sus, întrecând celelalte populațiuni cari în 1880 distanțau cu 100.00 de suflete pe români, ce va mai fi în viitor când, de bună seamă, se va urmà o politică națională — cu veteranii și în Deltă — mai activă și când avântul economic al Dobrogei, ridicarea portului Constanța, exploatarea bogățiilor miniere ale celor două județe etc. vor absorbì brațe și capacități noui? Locuitorii pe cari-i va atrage prosperitatea ce, de pe acum, se anunță strălucită, a Dobrogei, vor fi firește români. Imigrări de alte popoare în Dobrogea nu vor aveà loc. Ele nu au loc de mult, de prin anii 1880. De venit, nu vor mai venì decât români. Ei vor venì în număr mare. Nu

va trece un deceniu şi vom aveà acolo 70 % români şi 30 % neromâni.

Deocamdată, putem să fim mulţumiţi cu starea de faţă a lucrurilor. Vremea ce s'a scurs a fost spre binele nostru. Judeţul Constanţa, care se mărgineşte cu Bulgaria, este românizat într'o măsură mult mai mare ca judeţul Tulcea.

In judeţul Tulcea, numărul străinilor întrece deocamdată pe cel al românilor cu vre-o 29.000 de suflete. Dar, şi aci progresul elementului românesc este de o putere de neîmpotrivit. Judeţul Tulcea este cel mai mare din ţară, şi, proporţional, are populaţiunea cea mai mică. Lipsurile se vor umple fireşte cu români. Delta, care poate hrănì sute de mii de oameni, se va populà, — atuncea când se va populà, când cercurile noastre conducătoare vor socotì că problema merită oarecare băgare de seamă, — cu români.

De pe acum, elementul românesc este în majoritate în Dobrogea. Viitorul e al lui.

Pentru a arătà în amănunt împărţirea populaţiunii dobrogene în 1908 după origine, dăm tabloul care urmează:

Naţionalităţi	Jud Constanţa	Jud. Tulcea	Dobrogea
Români.	105.941	62.204	168.145
Turci	7.053	3.984	11.037
Tătari	21.072	1.924	22.996
Bulgari.	13.342	33.968	47.310
Greci	4.542	4.807	9.349
Germani . . . . , . .	3.707	·4094	7.801

Naţionalităţi	Jud. Constanţa	Jud. Tulcea	Dobrogea
Armeni	2.192	1.162	3.354
Ţigani	2.639	2.120	4.759
Israeliţi	1.277	3.262	4.539
Lipoveni	1.634	15.042	16.676
Macedoneni	574	—	574
Italieni	495	1.171	1.666
Austro-Ungari	472	—	472
Ruşi	498	16.781	17.279
Sârbi	133	—	133
Poloni	141	—	141
Francezi	82	—	82
Englezi	40	—	40
Găgăuţi	—	2.397	2.397
Diferite naţionalităţi .	186	1.231	1.417
	166.020	154.147	320.167

In judeţul Constanţa, românii sunt 106.000 faţă de 60.000 străini. In judeţul Tulcea, 62.000 faţă de 92.000. In judeţul Tulcea însă, numărul românilor este necomparat mai mare de cât fiece populaţiune străină luată în parte; el este de două ori mai mare de cât numărul bulgarilor şi tot de două ori decât acel al lipovenilor şi ruşilor la un loc. Unii, cari şi-au făcut în Dobrogea un capital politic din practicarea unui naţionalism fricos şi prigonitor, pentru a sperià opinia publică de dincoace de Dunăre cu nişte primejdii închipuite, au născocit «pericolul slav». Judeţul Constanţa fiind pe trei sferturi românizat s'au abătut asupra judeţului Tulcea, pentru a unì pe ruşi găgăuţi, lipoveni şi bulgari, a'i constituì într'un bloc şi într'o primejdie slavă şi a înfăţişà

populaţiunile aceste pacinice ca duşmănoase statului românesc. Un moment, politica aceasta a prins. Guvernanţii noştri, eminamente necunoscători în cele dobrogene, au crezut şi au sprijinit o acţiune de ură. Dar, n'a trecut mult şi chiar administratorii localnici au recunoscut nedreptatea învinuirii. In judeţul Tulcea, singurul care e în cauză din acest punct de vedere,—în jud. Constanţa numărul bulgarilor, ruşilor şi al lipovenilor nu trece de 16.000, — populaţiunile de origină slavă n'au făcut nici odată cauză comună. Ele nu au nici un fel de legătură economică între ele, cu atât mai puţin una politică. Şi apoi sunt foarte puţine. Toate la un loc, abia ajung numărul românilor din judeţ. Cât despre celelalte populaţiuni, ele au interes să meargă alăturea cu românii şi să majorizeze aşà zisul bloc slav, care,—o repetăm,—n'a existat şi nu există.

De altfel, dacă studiăm mai de aproape creşterea populaţiunei dobrogene după naţionalitate, vedem că, pe când unele au dat îndărăt şi altele au avut o desvoltare normală, rezultând din excedentul firesc al natalităţii asupra mortalităţii, numai românii s'au înmulţit într'o măsură pronunţată. Tabela care urmează pune faţă în faţă cifrele populaţiunii, după origine, în 1880 şi 1908:

	1880	1908	+ sau—in 1908 faţă de 1880
Români.	50.915	168.145	+ 117.230
Bulgari.	30.643	47.310	+ 16.667

	1880	1908	+ sau — în 1908 față de 1880	
Musulm. (Turci şi Tătari)	45.902	34.033	—	11.869
Ruşi şi Lipoveni . .	17.708	33.955	+	16.247
Greci	4.271	9.349	+	5.078
Germani	2.736	7.801	+	5.065
Evrei	1.135	4.539	+	3.404
Armeni	935	3.354	+	2.419

Datele aceste arată că elementul musulman a dat îndărăt — singurul care a dat îndărăt — prin emigrare. Celelalte naţionalităţi s'au desvoltat, cum am zis, în mod normal. Bulgarii au crescut cu 16.600 suflete, ruşii şi lipovenii cu 16.000, germanii cu 5.000, grecii, evreii şi armenii cu cifre însemnate faţă de cele din 1880, atraşi de comerţul din ce în ce mai activ al Dobrogei. Caracterul etnic al provinciei este însă de acum românesc.

Caracterul acesta se manifestă în populaţiune, în agricultură şi—ceea-ce se ştie mai puţin—în comerţ. Numărul patentarilor români este mai mare după cum vom dovedi îndată, de cât al celor străini.

Pământul de cultură este stăpânit în Dobrogea, în marea lui majoritate, de români. Faptul acesta este de o deosebită însemnătate, fiindcă numai atunci un popor poate fi privit ca stăpân cu adevărat pe o ţară când are pământul de hrană şi când fiii lui sunt una cu dânsul, sunt proprietari, ţărani, plugari şi exploatatori direcţi ai lui. Dobrogea n'a fost pentru noi o colonie, păstrată dealungul anilor de către administraţie şi armată. Ea este azi una

cu ţara-mumă, fiindcă a fost umplută cu ţărani, cu proprietari, cu crescători de vite veniţi de acì, de peste Carpaţi şi de peste Prut, poporaţie vânjoasă, deşteaptă şi plină de iniţiativă, plugari colonizatori, oameni cari au spart deşerturile câmpiei dobrogene, cari au pus pământul în cultură, cari l'au desţelinat şi s'au aşezat acolo pentru deapururea. Numai datorită imigrării acestui element nepreţuit, putem spune azi cu dreptate că Dobrogea este românească. Cifrele pun aceasta în lumină. Dăm pe cele cari le găsim în raportul comisiunii însărcinată în 1906 cu studierea chestiunii drepturilor politice în Dobrogea.

Raportul spune: «Cu toate greşelile făptuite, *elementul românesc este stăpân pe două din trei părţi din pământul dobrogean.* Consultând lucrările de împământeniri şi actele de parcelare, am constatat următoarea situaţie:

Judeţul Constanţa

	Numărul proprietarilor		Intinderea posedată	
1. Români.	13.369	stăpânesc	332.836 $^1/_2$	ha.
2. Bulgari.	2.726	»	43.726	»
3. Musulmani . . .	3.208	»	41.341	»
4. Ruşi.	285	»	3.326	»
5. Germani	261	»	10.064	»
6. Armeni.	29	»	962	»
7. Unguri	2	»	15	»
8. Greci	109	»	4.038 $^3/_4$	»
9. Italieni.	2	»	7 $^1/_2$	»
10. Evrei.	3	»	3.625	»
Total . . .	19.994		439.941 $^3/_4$	ha.

Județul Tulcea

	Numărul proprietarilor		Intinderea stăpânită			
1. Români . .	9.742	stăpânesc	97.096	ha.	8.903	m. p.
2. Bulgari . .	5.794	»	85.504	»	5.227	»
3. Ruşi . . .	1.689	»	12.783	»	639	»
4. Lipoveni . .	2.066	»	7.386	»	7.803	»
5. Greci . . .	272	»	3.112	»	1.070	»
6. Musulmani .	720	»	8.554	»	7.843	»
7. Evrei . . .	27	»	234	»	8.121	»
8. Armeni . .	23	»	885	»	3.029	»
9. Germani . .	826	»	11.272	»	9.369	»
10. Francezi . .	1	»	470	»	—	»
11. Italieni. . .	12	»	16	»	2.500	»
12. Englezi . .	1	»	12	»	5.000	»
13. Polonezi . .	4	»	35	»	5.000	»
Total . . .	21.177		227.365	ha.	4.504	m. p.

Dobrogea întreagă

	Numărul proprietarilor		Intinderea stăpânită			
1. Români . .	23.111	stapânesc	429.933	ha.	3.903	m. p.
2. Bulgari . .	8.520	»	129.231	»	227	»
3. Ruşi . . .	1.914	»	16.109	»	639	»
4. Lipoveni . .	2.066	»	7.386	»	7.803	»
5. Musulmani .	3.928	»	49.895	»	7.843	»
6. Germani . .	1.087	»	21.337	»	4.369	»
7. Greci . . .	381	»	7.150	»	8.570	»
8. Armeni . .	52	»	1.147	»	3.029	»
9. Unguri . .	3	»	15	»	—	»
10. Italieni . .	14	»	33	»	7.500	»
11. Francezi . .	1	»	470	»	—	»
12. Englezi . .	1	»	8	»	500	»
13. Poloni . .	4	»	35	»	500	»
14. Evrei . . .	29	»	3.859	»	8.121	»
Total . .	41.111		666.613	ha.	3.004	m. p.

In judeţul Constanţa, proprietarii slavi, spune Raportul pe care-l cităm şi căruia lăsăm răspunderea acestei clasificări după origine, credinţa noastră fiind că ea nu e întemeiată pe realitate, în judeţul Constanţa proprietarii slavi, alcătuiţi din bulgari şi ruşi, în număr de 3.011, stăpânesc 47.152 ha.; iar toţi proprietarii de origine neromână în număr de 6.564 stăpânesc la un loc 107.105 ha.

In judeţul Tulcea, proprietarii slavi, alcătuiţi din bulgari, ruşi şi lipoveni, în număr de 9.549, stăpânesc 105.674 ha., 9.742 români stăpânesc 97.097 ha., iar ceilalţi proprietari de origine neromânească, în număr de 1.886, stăpânesc 24.584 ha.

In Dobrogea,. proprietarii slavi, alcătuiţi din bulgari, ruşi şi lipoveni, în număr de 12.500, stăpânesc 152.727 ha., proprietarii români în număr de 23.111 stăpânesc 429.933 ha., iar ceilalţi proprietari de origine neromânească în număr de 5.500, stăpânesc 83.953 ha., *adică — slavii şi neromânii la un loc — aproape cu 200.000 ha. mai puţin decât românii.*

Dintr'o întindere de 666.614 ha., aproape 430.000 ha. sunt în mânile românilor cari, ca număr, covârşesc deasemenea pe cei de origine străină. Nota deosebită a situaţiunii din punctul de vedere al stăpânirii pământului arabil de către diferite naţionalităţi o înfăţişează judeţul Constanţa, vecin cu Bulgaria, şi al cărui sol este aproape tot în mânile românilor. In judeţul Tulcea, românii,

luaţi în parte faţă de fiecare naţionalitate, luată în parte, sunt cei mai numeroşi proprietari rurali şi au şi cea mai mare întindere. Ei sunt mai numeroşi chiar dacă sunt puşi la rând cu «proprietarii slavi»: bulgari, ruşi şi lipoveni la un loc; 9.742 români faţă de 9.549 proprietari «slavi». Dar sunt mai puţini faţă de toate naţionalităţile împreună.

Situaţiunea este deci favorabilă şi din punctul de vedere al naţionalizării solului. Am văzut că ne este favorabilă şi din acel al populaţiunii.

Un punct pe care ţin să-l lămuresc este că am luat ca bune cifrele date de Comisiunea pentru studierea chestiunii drepturilor politice în Dobrogea. Cifrele aceste nu merită o încredere deplină. O statistică sigură asupra împroprietăririlor din Dobrogea nu există încă. La capitolul despre împroprietăriri voiu revenì asupra acestor cifre, voiu da şi altele şi, arătând puţinul ce s'a făcut prin anii 1904—6 pentru împroprietărirea veteranilor şi a mai multor familii româneşti în Dobrogea, voiu dovedì că situaţiunea, cu privire la stăpânirea pământului arabil de către români, ne este şi mai favorabilă decât reese din datele prezentate de Comisiunea mai sus numită. Acì n'am voit doar decât să vădesc, în trăsături generale, caracterul românesc al Dobrogei.

Odată aceasta stabilit, voiu puteà vorbì mai în voe de subiectul propriu zis al acestui capitol: despre desvoltarea economică şi culturală a celor două judeţe transdanubiene.

Dobrogea a propăşit foarte mult economiceşte dela 1878. Prosperarea ei materială a urmat acelaş drum ca al ţărei întregi, având în plus câştigul ce-i vine dela aşezarea lângă gurile Dunării şi dealungul Mării Negre.

Progresul economic al ţării este unul din fenomenele cele mai isbitoare ale României contimporane. Comerţul de import şi export a atins cifra de 1 miliard, industria s'a înfiripat, a prins rădăcini adânci, a atras sutimi de milioane, a dat naştere unui proletariat numeros şi a ridicat valoarea producţiunii indigene; agricultura a sporit ca întinderi semănate şi câtimi produse. Mijloacele de transport s'au înmulţit corespunzător cu avântul economic. Numărul băncilor a crescut. Balanţa comercială ne este aproape regulat favorabilă: valoarea exportului covârşeşte mereu pe aceia a importului. Utilajul technic s'a desvoltat în măsura creşterii diferitelor ramuri economice. Avem aproape 3.200 klm. de cale ferată, avem poduri pentru a căror contemplare trimitem dinadins pe excursioniştii străini cari ne vizitează şi un port monumental. Drumurile pe uscat sunt desăvârşite de servicii de navigaţiune pe Dunăre şi pe Mare.

Avântul acesta, cu care ne fălim fără încetare, a fost firesc. Progresul nostru economic: industrial şi comercial, n'a fost lucrarea unui om, a unui partid sau a unei acţiuni conştiente. Ea a fost opera civilizaţiunii economice europene în mijlocul căreia trăim, a fost o urmare fatală a condiţiunilor

moderne de viaţă. Nici o ţară din Europa nu s'a putut sustrage acestei influenţe, care sileşte până şi popoarele aziatice ca să-i se închine, cu atât mai puţin noi cari suntem în atingere nemijlocită cu apusul Europei. Dar, aceste sunt considerente cari nu intră în cadrul lucrării de faţă. Dacă le-am schiţat aci pe scurt a fost ca să preîntâmpin laudele ce-şi fac anumite grupe, din progresul economic al ţării şi mai ales laudele ce autorităţile sunt vecinic gata să-şi atribue, cu o pronunţată lipsă de modestie, atunci când e vorba de progresul economic al Dobrogei.

Progresul material al Dobrogei se datoreşte următoarelor două pricini, cari au fost cu totul neatârnate de politica guvernanţilor noştri:

1. Elementului românesc, colonizator, plugar, desţelinător de pământuri şi al

2. Propăşirii economice generale de care Dobrogea a tras cu atât mai mare folos, cu cât ea este drumul spre mare şi spre libertate.

Imprejurării acesteia datorează Dobrogea podul peste Dunăre şi lucrările cele mari pentru portul Constanţa.

Comerţul de import şi export. Insemnătatea Constanţei

România intrată în calea desvoltării economice, a simţit nevoe de a face ca «plămânii ţării», cum a numit Mihail Kogâlniceanu ţinutul de dincolo de Dunăre, să funcţioneze bine, în folosul general.

Astăzi, când avem Dobrogea, când posedăm măreţul pod peste Dunăre şi când portul Constanţa devine din zi în zi tot mai mult un centru comercial considerabil, azi abia ne putem da seama în deplină cunoştinţă de cauză, de extraordinara însemnătate a Dobrogei pentru noi. Fără de Dobrogea, am fi fost o ţară cu aripile tăiate. Graţie Dobrogei, am căpătat un drum la Mare, şi, astfel, întregul nostru comerţ de export şi o bună parte din cel de import, a luat drumul apei — aşa cum a dorit şi prevăzut Mihail Kogâlniceanu în 1880 — asigurându-ne libertatea economică cea mai deplină.

«O mai repet, — spune Mihail Kogâlniceanu în raportul său asupra porturilor france Galaţi-Brăila, prezentat Camerei în 1883 — trebue să ne îndreptăm din nou ochii la marele şi frumosul brâu pe care providenţa l-a dat României, la *Dunăre*, şi la plămânii cari fac o ţară să răsufle în libertate la *Mare*. Şi când zic aceste cuvinte, am ferma convingere că de îndată inteligenta d-voastră atenţiune se va îndreptà spre porturile noastre maritime şi fluviale, şi spre ceiace avem a face pentru a le aduce în desvoltarea şi înflorirea lor cea mai întinsă».

Ca să dovedim aceasta, dăm, după Statistica comerţului exterior al României în 1907, — ultima apărută până acum, — cifrele proporţionale: la sută (pag. XCV din statistică), cari arată importul şi exportul nostru în tone, împărţite după cum sunt porturi sau vămi de uscat.

Importul şi exportul pe uscat în 1907

Vama	Importul la $^0/_0$ tone	Exportul la $^0/_0$ tone
Bucureşti-Intrepozite . .	4,08	0,01
Bucureşti-Poştă . .	0,11	—
Burdujeni.	7,52	2,28
Craiova.	1,05	—
Cornul-Luncei	0,05	0,05
Cara-Omer	0,01	—
Dorna	4,21	—
Iaşi	1,85	0,36
Mamorniţa	0,05	0,77
Mihăileni	0,04	0,51
Oituz	0,01	0,03
Palanca.	0,42	0,13
Paiuşi	0,03	0,17
Ploeşti	1,34	—
Predeal.	5,39	0,90
Prisăcani	0,20	0,06
Râul-Vadului . . .	0,94	0,38
Total . . .	27,30	5,65

Aşa dar, abià 27,30 $^0/_0$ din totalul importului nostru şi numai 5,65$^0/_0$ din totalul exportului nostru se fac pe uscat. Şi încă trebue să se ţie seamă că multe din mărfurile trecute la vama Bucureşti ca o vamă de uscat au venit pe apă.

Aproape 75$^0/_0$ din import şi 95$^0/_0$ din export iau calea apei, după cum arată tabela care urmează:

Importul şi exportul pe apă în 1907

	Importul la $^0/_0$ tone	Exportul la $^0/_0$ tone
Bechet	0,02	1,17
Bratocea	0,24	1,79
Transp. . . .	0,26	2,96

		Importul la °/₀ tone	Exportul la °/₀ tone
Report		0,26	2,96
Brăila		16,62	21,67
Calafat		0,84	7,31
Călăraşi		0,16	3,04
Corabia		0,20	5,95
Galaţi		17,63	12,31
Giurgiu		3,54	4,83
Olteniţa		1,49	1,91
T.-Măgurele		0,26	4,15
T.-Severin		1,41	2,90
Vârciorova		2,62	1,11
Zimnicea		0,05	2,06
Constanţa	Porturi dobrogene	*24,48*	*20,02*
Cernavoda	Porturi dobrogene	*0,53*	*0,26*
Hârşova	Porturi dobrogene	*0,18*	*1,50*
Silistra-Nouă	Porturi dobrogene	*0,01*	*0,47*
Sulina	Porturi dobrogene	*2,10*	*0,05* [1]
Tulcea	Porturi dobrogene	*0,30*	*1,16*
		72,68	93,66

Comerţul ţării noastre se face deci pe apă, aşa cum a voit Mihail Kogâlniceanu, când a explicat Camerei menirea Dobrogei pentru România.

[1]) Cifra de 0,05°/. (22,45 tone) la export arătată de statistica comerţului exterior este inexactă, căci în Introducerea aceleiaşi statistici (pag. LXVIII), la capitolul «transporturile de cereale în cabotaj» se spune că cerealele expediate prin Sulina au fost de 839.042 tone, iar Darea de seamă a Comisiunei europene a Dunărei pe 1907 ne spune că s'au exportat prin Sulina, în acel an, 45.196.000 hl. cereale. Cifrele le dăm aşa cum le găsim în publicaţiunile statistice existente, şi, fiindcă pentru Sulina există date speciale, culese cu îngrijire de Comisiunea europeană, credem că e interesant să

La import, Constanţa arată un procent: 24,48$^0/_0$ din total, cum nu-l atinge nici un alt port. La export, vine: cu 20.02$^0/_0$, imediat după Brăila, ş nu încape nici o îndoială că nu va trece mult şi va fi în capul tuturor porturilor româneşti.

Progresul Constanţei a fost pur şi simplu uluitor. In 1881, s'au importat prin Constanţa 3.536 tone şi s'au exportat 37.200 tone, în total 40.736 tone; în 1907 s'au importat 228.850 tone şi s'au exportat 840.656 tone, în total 1.069.506 tone, sau o creştere; în mijlociu, de peste 400$^0/_0$. Nu mai departe decât acum zece ani, în 1897, importul în tone al Cons-

arătăm, după ultimul ei raport, care a fost exportul de cereale prin Sulina dela 1857 — data aşezării Comisiunei — până la 1908 incluziv:

Anii	Cereale export. Hectolitri
1857	5.500.000
1862	9.000.000
1867	8.000.000
1872	10.000.000
1877	anii de războiu
1882	18.000.000
1887	23.486.000
1892	28.076.000
1897	28.180.000
1902	51.018.000
1903	43.191.000
1904	25.881.000
1905	34.349.000
1906	47.439.000
1907	45.196.000
1908	28.217.000

tanţei a fost de 13.41%, şi exportul de 7.15%, faţă de 24.48% şi 20.02% în 1907.

Valoarea importului Constanţei în 1907 a fost de 38.620.658 lei şi a exportului de 93.757.067 lei, în total 132.377.725 lei.

Pentru a arătà comerţul de import şi export al tuturor vămilor dobrogene în 1907, dăm tabela care urmează:

	1907			
	Import		Export	
	Tone	Valori Lei	Tone	Valori Lei
Constanţa. . .	228.850	38.620.658	840.656	93.757.067
Tulcea. . . .	2.789	2.055.100	48.515	7.575.764
Cernavoda . .	4.949	947.119	10.766	1.060.766
Cara-Omer . .	138	67.301	204	23.460
Hârşova . . .	1.645	394.237	62.624	8.524.841
Silistra-Nouă .	68	66.453	19.762	2.754.954
Sulina. . . .	19.608	4.361.540	2.245	573.109
Total. . .	258.047	46.512.408	984.772	114.269.961

Importul şi exportul vămilor dobrogene la un loc în 1907, au fost dar de 1.178.550 tone şi de 105.745.120 lei.

In comparaţie cu 1881, avem în tone:

	Import		Export		Total	
	1881 Tone	1907 Tone	1881 Tone	1907 Tone	1881 Tone	1907 Tone
Constanţa . .	3.536	228.850	37.200	840.656	40.736	1.069.506
Tulcea . . .	4.753	2.789	9.196	48.515	13.949	51.304
Cernavoda . .	—	4.949	—	10.766	—	15.715
Cara-Omer . .	—	138	—	204	—	342
Hârşova . .	—	—	—	—	—	64.269
Silistra-Nouă .	—	68	—	19.762	—	19.830
Sulina . . .	226	19.608	269	2.245	495	21.853
	8.515	256.402	46.665	922.148	55.180	1.242.819

Creşterea dela 46.665 tone — cifrele din tabelele de mai sus se referă la vămile pentru cari se găsesc cifre comparative cu 1881 — la 1.242.819 tone în vreme numai de 26 de ani, arată mai mult ca orice avântul luat de Dobrogea.

Tabela de mai sus arată că nu numai Constanţa a crescut, dar şi celelalte vămi, cari, la 1881, nu aveau nici un trafic. Dacă Tulcea n'a prosperat deajuns, aceasta se datorează izolării ei. Localnicii cer în zadar de ani şi ani o cale ferată care să lege oraşul cu Constanţa şi cu Mangalia. Constanţa legată cu Cernavoda printr'o linie ferată încă înainte de anexare, şi, în urmă, prin podul cel mare peste Dunăre, s'a desvoltat în chipul arătat. Ea se va desvolta şi mai mult în viitor, atât prin progresul economic general al ţării cât şi prin crearea de mijloace noui de comunicaţiune înăuntrul Dobrogei.

Constanţa are un viitor mare înaintea sa. Portul pe care-l construim acolo de mai mulţi ani şi care, odată isprăvit, va fi unul din cele mai mari din Orientul Europei, este chemat la o strălucită prosperitate. De pe acum, cap de linie pentru serviciile de navigaţiune maritimă, portul Constanţa are asupra celorlalte porturi ale noastre şi asupra gurilor Dunării avantajul covârşitor că poate fi deschis tot anul pentru comerţ şi navigaţiune. Porturile dunărene sunt condamnate iarna la inacţiune, din pricina îngheţării fluviului. De prin Noemvrie până la începutul primăverii, comerţul este întrerupt dealungul Dunării. Constanţa însă rămâne deschisă tot

anul. Numai avantajul acesta ajunge pentru a da preţ Dobrogei, Dobroge, pe care n'au voit-o cei mai mulţi cârmuitori în 1879.

Când portul Constanţa va fi isprăvit, se va deschide o eră nouă pentru economia naţională. Vom fi creat un mijloc incomparabil de transport, vom aveà docuri cari vor puteà înmagazinà toată producţia agricolă a ţării, vom aveà, înăuntrul noului port, un port pentru petrol, vom fi înzestraţi acolo cu toate îmbunătăţirile techniċe, — şi totuşi lucrarea nu va fi desăvârşită. Un port mare ca cel din Constanţa presupune o mişcare comercială şi industrială foarte activă. Linia Cernavoda-Constanţa va trebuì fără îndoială să fie dublată, iar dela centrele mari de producţiune din ţară vor trebuì să plece ramuri de linii tot spre Constanţa. Drumurile noastre de fer vor tinde în chip firesc spre portul dobrogean, care, afară de aceasta, va devenì locul de reşedinţă al diferitelor servicii de navigaţiune, româneşti şi străine, cari nu vor întârzià să se folosească de progresul Constanţei.

Mai este însă o măsură, la care din nefericire, nu se prea gândesc autorităţile noastre în drept, şi a cărei aducere la împlinire poate să aibă urmări economice mari nu numai pentru Constanţa ci şi pentru întreaga ţară. După mine unul, numai atunci vom face din Constanţa ceea ce cu drept ambiţionăm cu toţii să fie: primul port din Europa orientală, rivala Odesei, punctul de trecere între apus şi răsărit şi centrul mare de tranzit,

când o vom declarà *porto-franc*. La noi în ţară există un fel de prejudecată în contra porturilor-france. In trecut, atât Constanţa şi Tulcea cât şi Brăila şi Galaţi au fost porturi france. Legea din Ianuarie 1880, le-a dat libertatea economică. Aceasta însă n'a ţinut multă vreme; printr'o lege din 18 Februarie 1883, s'au desfiinţat porturile-france, afară de Sulina. Protecţionismul n'a putut îngăduì fiinţa lor. Libertatea a fost desfiinţată—şi de atunci aproape nu se mai vorbeşte la noi de porturi-france. Acum câţiva ani, în 1903, [1]) m'am încercat să pledez în favoarea declarărei Galaţului şi a Constanţei ca porto-franc, pentru care scop am scris o broşură. Chestiunea aceasta este foarte puţin studiată la noi, pe când în străinătate există o literatură întreagă asupra ei. In Franţa de pildă există o mişcare puternică, care fără îndoială va reuşì, în favoarea porturilor libere. Francezii arată că Hamburgul, Copenhaga şi alte porturi olandeze, belgiene şi italiene îşi datorează propăşirea aşezământului libertăţii economice.

Constanţa trebue să devie Hamburgul României, şi pentru ca să devie e de nevoie să fie porto-franc. Fiind port liber sau având zonă liberă înăuntrul portului, ar prinde fiinţă acolo industrii numeroase de export cum şi un comerţ de tranzit însemnat. Instalaţiunile portului, pentru cari vom fi făcut cheltueli extraordinare, ar lucrà atunci din plin, capi-

[1]) Vezi «Agrarul» No. 50 din 15 Maiu 1903.

taluri numeroase ar fi atrase şi un centru economic de cea mai mare însemnătate ar naşte, dând de lucru la mii de braţe şi inteligenţe româneşti.

Ideea aceasta ni se pare foarte practică. Nu pot s'o desvolt aci mai pe larg, pentru a-i arăta foloasele, fiindcă argumentarea cere un studiu special. Imi iau libertatea însă să atrag asupra ei atenţiunea Camerii de comerţ din Constanţa. Camera aceasta ar trebui să studieze chestiunea în amănunt şi, odată convinsă, — cum nu încape îndoială că va fi — de folosul acestui proect, să stărue pentru realizarea lui.

Politica noastră economică trebue să aibă în vedere o singură ţintă: desvoltarea comerţului pe apă prin porturile dunărene şi Constanţa. Nici un alt proect nu se cuvine să ne sustragă dela acest ţel.

Un nou pod peste Dunăre între România şi Bulgaria, după cum se proectează acum şi în vederea căruia nişte comisiuni speciale: româneşti şi bulgare, au şi lucrat în Bucureşti, ar fi nu numai un act necugetat, dar, ca să nu întrebuinţez termeni şi mai asprii, o aberaţiune economică, o călcare în picioare a intereselor ţărei.

Care este pentru noi rostul adânc al portului Constanţa? Răspund: acela că ne dă cea mai desăvâşită libertate de mişcări. Având eşirea spre pieţele mondiale, prin Constanţa, putem să ne combinăm tarifele pe c. f. şi pe vapoare şi să ne desvoltăm serviciul de navigaţiune cum vrem şi cum este mai bine pentru noi. Putem, — pentru a fa-

vorizà industriile din fundul ţărei, din spre Carpaţi, din nordul Moldovei, sau din apusul Munteniei, — să înlesnim, prin tarife speciale, transportul mărfurilor la Constanţa şi de aci în lumea întreagă, egalând costul transportului cu acela al industriilor aşezate în apropiere de Dobrogea. Dacă am construì un nou pod peste Dunăre spre Bulgaria traficul s'ar îndreptà pe acolo, şi comerţul nostru ar atârnà de bunul plac al Bulgariei şi Turciei. Constanţa ne dă libertatea desăvârşită, un nou pod peste Dunăre ne-ar dà viitorul economic în mânile unor state rivale.

Vreme de decenii, s'a tot spus ţărei că podul dela Cernavoda şi portul Constanţa sunt menite să aducă traficul internaţional şi tranzitul spre Azia pe această cale. Azi diplomaţia austro-germană declară că linia trans-balcanică ce va trebuì să treacă peste noul pod pe Dunăre care se plănueşte, are menirea să atragă ea traficul şi tranzitul internaţional spre Azia. Scopul este vădit. Intr'un număr din Octombrie 1909 al ziarului «Pester Lloyd» un scriitor ungur, baronul Bedens, a spus-o fără înconjur:

— Voim o linie care, *ocolind Serbia*, să treacă prin Turnu-Roşu, peste noul pod pe Dunăre, prin Bulgaria şi Turcia şi, de aci, să se lege cu linia Bagdad din Azia mică şi cu liniile ce se vor construì prin Azia centrală. Linia aceasta să atragă traficul de călători şi mărfuri din Europa apuseană.

Aceasta înseamnă pur şi simplu degradarea Constanţei la un rol cu totul secundar şi perderea ca-

racterului de port mare internaţional ce l-am visat pentru portul ei.

Mă întreb numai: cum a putut o asemenea idee să fie măcar discutată de oameni politici români? Constanţa ne ajunge pentru mulţi ani de aci încolo. Şi dacă poate fi vorba la noi de încă un pod peste Dunăre, apoi nu e cu putinţă să intre în socoteală decât podul spre Serbia, cu care avem încheiat o convenţiune în acest scop. Un pod spre Serbia nu ar aveà decât o însemnătate locală, pentru traficul Olteniei. Un pod spre Bulgaria ar aveà din contra o însemnătate internaţională şi ar duce la coborârea Constanţei, pe lângă că ne-ar supune bunăvoinţei Bulgariei şi Turciei.

Nu este cu putinţă ca un asemenea proect să se realizeze. Ar fi o aberaţiune ca noi înşine să cheltuim zeci de milioane pentru a scurtà drumul spre Orient printr'o linie transbalcanică şi a ruinà Constanţa şi libertatea noastră economică.

Politica austro-germană este în rolul ei când cere linia aceasta, dar noi nu suntem în rolul nostru când o admitem. Diplomaţia austro-germană este în contra Serbiei. Ea nu se sfieşte să spue că linia transbalcanică prin podul cel nou peste Dunăre este îndreptată contra Serbiei. Intrebarea ce se pune este: ce interes are România să dea o mână de ajutor la o politică contra Serbiei? România are interes să trăiască în relaţiuni de bună prietenie cu statele vecine, mai ales cu cele balcanice. Nu trebue să ne creiem duşmani peste Dunăre.

Atât din punct de vedere economic cât şi din cel politic, podul care se proectează este un non-sens, şi merge deadreptul în contra intereselor celor mai vădite ale ţărei.

Deocamdată Constanţa şi celelalte porturi dobrogene se desvoltă liniştit. Tabloul care urmează arată tonagiul şi numărul vaselor intrate şi eşite în şi din porturile dobrogene în 1907 :

	Bastimente intrate				Bastimente eşite			
	Incărcate		Deşerte		Incărcate		Deşerte	
	No.	Tonagiul	No.	Tonagiul	No.	Tonagiul	No.	Tonagiul
Constanţa .	469	523.341	333	492.632	526	781.107	271	277.113
Tulcea . .	375	88.209	1354	154.129	839	111.069	705	105.475
Mangalia .	34	913	158	5.156	165	7.664	26	124
Măcin . .	245	9.003	410	67.249	392	50.661	256	21.065
Cernavoda .	556	80.004	389	83.364	481	73.724	466	100.615
Chilia - Veche . .	28	285	156	1.876	125	1.619	59	516
Isaccea . .	227	43.205	659	100.419	284	38.051	600	105.282
Ostrov . .	179	11.265	587	118.846	240	21.210	506	110.979
Hârşova. .	579	122.745	575	129.617	455	82.896	688	146.781

Darea de seamă asupra C. F. R. are amănunte preţioase asupra diferitelor traficuri de mărfuri (mică iuţeală) atât ale Serviciului român de navigaţie cât şi ale companiilor cu cari avem diferite contracte de transport. Ultima dare de seamă : pe 1907/8, arată că prin :

	Tone
Traficul direct combinat de mărfuri Maritim-Român (via Constanţa) un transport în 1907/8.	15.762
Traficul combinat de mărfuri Olando-Belgo-Român (via Constanţa) un transport în 1907/8.	4.551

	Tone
Traficul maritim combinat de mărfuri Anglo-Român un transport în 1907/8	3.817
Traficul combinat Fluvial-Român cu C. F. R. (prin Cernavoda) un transport în 1907/8.	17.710

Traficul nostru de mărfuri tinde să se concentreze spre Constanţa. De aci urmează că şi staţiunile dealungul liniei Cernavoda-Constanţa trebue să se folosească de această mişcare. In 1907/8, s'au transportat prin staţiunile dobrogene:

	No. călătorilor	Bagaje	Mărfuri de mare iuţeală	Mărfuri de mică iuţeală	Regie Mare	Regie Mică
			T	O N	E	
Cernavoda-p. .	36.283	82.4	64.5	60	23.5	—
Saligny . . .	9.137	1.9	25.5	6.748	1.5	1.394
Cernavoda-oraş.	—	—	—	53.822	2.0	3.111
Cernavoda-p. f.	—	—	—	1.060	—	—
Mircea-Vodă .	8.212	4.4	—	3.964	—	224
Medgidia. . .	40.619	48.4	13.0	42.139	—	214
Dorobanţu . .	7.621	1.2	—	—	—	251
Murfatlar. . .	62.908	22.9	—	45.594	—	338
Valul lui Trajan	3.321	0.3	—	—	—	—
Constanţa-oraş .	152.074	428.1	66.9	100.874	4.0	7.524
» băi .	56.339	—	—	—	—	—
» port .	358	8.2	—	93.812	21.0	82.138
» p. f. .	3.119	71.5	—	7.033	—	—

Căi ferate. Şosele

Dobrogea, cu toate că are Constanţa, a progresat foarte puţin în ce priveşte căile de comunicaţiune. Atenţia guvernelor noastre a fost absorbită până acum numai de podul peste Dunăre şi de portul

Constanţa, neglijând Dobrogea în sine. Cu alte cuvinte, ne-am ocupat numai de liniile de comunicaţiune cari întregeau pe acele din ţară şi le desăvârşeau, prelungindu-le, prin podul şi portul cel mare, până la sfârşitul lor firesc, dar am fost nepăsători faţă de Dobrogea în sine. Astfel, dela anexare până azi n'am construit în Dobrogea nici o linie de drum de fer. Când am ocupat provincia, funcţionà linia actuală Cernavoda-Constanţa. Ea era proprietatea unei companii englezeşti. Rescumpărarea ei ne-a costat 16.459.873 lei, dar am emis pentru suma aceasta un capital de rentă de 20.073.000 lei. «Darea de seamă statistică asupra exploatărei Căilor Ferate Române şi docurilor pe exerciţiul anului 1907/8» publică cifrele privitoare la costul liniilor şi la cheltuelile făcute cu diferite lucrări până la 31 Martie 1908. Scoatem pe acele cari au în vedere liniile (mai bine zis) linia Cernavoda-Constanţa :

	Lei
1. Linia Cernavoda-Constanţa (64 klm. 058 m.) a costat (rescumpărarea).	16.459.873
2. Linia Feteşti-Cernavoda incluziv podul peste Borcea şi Dunăre au costat	34.999.981
3. Palaz-Constanţa (gara de triaj) a costat. .	1.131.179
4. Reconstruirea liniei Cernavoda-Constanţa .	7.033.682
5. Alte credite pentru continuarea de lucrări pe aceeaşi linie	2.176.727
6. Idem	493.858
7. Terminarea variantei Constanţa-Saligny . .	815.916
8. Construcţia liniei Constanţa-Mamaia şi gara Mamaia	161.661
9. Gara de triaj Constanţa	79.912
10. Consolidarea taluzelor de acces în portul Constanţa	7.427
	63.360.216

Suma de 63 milioane nu reprezintă de sigur totalul cheltuelilor făcute pe linia Constanţa. In tabela de mai sus n'am trecut decât creditele găsite în lucrarea statistică citată mai sus ca referitoare la lucrările pe linia aceasta; nu încape îndoială că s'au mai cheltuit şi alţi bani aci, fără să se specifice, la denumirea creditelor, liniile anume pentru cari erau destinate. Afară de aceasta, sumele de mai sus arată costul *efectiv* al lucrărilor; pe stat lucrările l-au costat mai scump, fiindcă a emis rentă. Astfel, pentru rescumpărarea liniei Cernavoda-Constanţa s'a emis, după cum am arătat, rentă în valoare de 20.073.000 lei, iar pentru lucrările cari la punctul 2 din tabela de mai sus sunt trecute cu un cost de 34.999.981 lei s'a emis rentă în valoare de 42.682.026 lei.

Cheltuelile cari s'au făcut au avut însă în vedere numai întregirea reţelei din ţară şi legarea ei, prin podul peste Dunăre şi prin portul Constanţa, cu străinătatea. Pentru Dobrogea nu s'a făcut nimic.

Cele două judeţe transdanubiene duc lipsă mare de căi de comunicaţiune bune şi îndestulătoare. «Anuarul statistic al României» pe 1909 spune (pag. 430—431) că, la începutul anului 1905, judeţul Constanţa a avut 701 klm. 077 m. şi judeţul Tulcea 887 klm. 702 m. drumuri şoseluite, sau în total 1588 klm. 779 m. Raportând întinderea aceasta la 1000 de locuitori şi la 1000 de klm. p., avem: judeţul Constanţa are $2/_{536}$ klm. la 1000 locuitori şi $58/_{528}$ klm. la 1000 klm. p., iar judeţul Tulcea

are $3/_{571}$ klm. la 1000 locuitori şi $59/_{863}$ klm. la 1000 klm. p. Mediile acestea sunt foarte mici, de oarece mijlocia generală a României este de $4/_{007}$ klm. la 1000 locuitori şi $201/_{121}$ klm. la 1000 de klm. p. Judeţul Constanţa are deci cu $1/_{441}$ klm. şi $142/_{653}$ medii mai mici ca mijlocia ţărei, iar judeţul Tulcea cu 506 m. şi $149/_{318}$ klm. în minus faţă de mijlocia generală a ţărei.

Cifrele acestea arată cât sunt de înapoiate judeţele dobrogene în ce priveşte căile de comunicaţiune.

Expunerea situaţiunei judeţului Tulcea pe 1908 spune că în acel an, adică 1908, s'au terminat complect 343 klm. 344 şosele vicinale şi 5 klm. 651 şosele comunale, adică în total 348 klm. 995, osebit de cele 172 klm. 560 m. căi naţionale împietruite sau, la un loc, 521 klm. 555 m., adică aproape aceeaşi cifră ca la începutul anului 1905.

Pentru judeţul Constanţa n'avem o altă dare de seamă decât aceea care se referă la începutul anului 1903. In darea aceasta de seamă, citim, la capitolul «şosele» :

«Pănă în anul 1895 s'a lucrat prea puţin la şoselele din judeţul Constanţa..... Nici o şosea n'a fost construită prin antrepriză. Statul, foarte generos în repartizarea de subvenţiuni pe la alte judeţe, nu a ajutat niciodată judeţul Constanţa».

Urmarea este că Dobrogea are cele mai puţine şosele din ţară. Ea nu are şosele judeţene, ci nu-

mai vicinale şi comunale. Judeţul Constanţa nu are decât 41 klm. şosea naţională.

Dacă s'ar fi întrebuinţat capitalul de zile de prestaţie cât s'a adunat în cursul anilor, Dobrogea ar fi avut azi şosele în număr îndestulător. Dar, ca în toate ramurile administrative, tot astfel s'au săvârşit nenumărate abuzuri şi cu zilele de prestaţie. S'au făcut păsuiri, acte de favoare şi de arbitrar fără de sfârşit.

Dobrogea are o nevoe viu simţită de căi de comunicaţiune. Fiind o ţară bogată, ea nu se va puteà ridicà economiceşte decât atunci când va aveà drumuri multe şi bine întreţinute. Calea ferată Tulcea-Constanţa nu se mai poate amânà. Când Dobrogea va aveà linii de fer şi şosele atât cât îi trebue, Tulcea, azi izolată, se va ridicà şi ea, de asemenea şi Mangalia, cum şi numeroasele centre urbane şi rurale, cărora exploatarea industrială a peştelui, a carierelor şi minelor, a produselor derivate din creşterea animalelor, etc., va dà un avânt pe care azi nici nu-l bănuim.

Pescării

Dobrogea este o ţară bogată, dar bogăţiile ei nu sunt încă exploatate. Judeţele Constanţa şi Tulcea nu au încă o industrie în adevăratul înţeles al acestui cuvânt, afară de câteva fabrici instalate la Cernavoda şi Constanţa.

Dobrogea estc bogată în mine, cariere şi în ape

pline de peşte. Exploatarea peştelui procură de câţiva ani Statului nişte venituri cari merg crescând. Ca simplă documentaţiune, dăm cifrele cari arată veniturile statului în ultimele 18 exerciţii budgetare: dela 1890/1 până la 1907/8 incluziv:

Venitul statului din bălţi şi pescuit

Exerciţii	Lei
1890/1	576.500
1891/2	576.500
1892/3	576.500
1893/4	587.000
1894/5	587.000
1895/6	671.145
1896/7	805.998
1897/8	686.563
1898/9	982.247
1899/900	995.808
1900/901	1.341.445
1901/2	1.603.732
1902/3	1.844.446
1903/4	2.699.069
1904/5	2.117.049
1905/6	2.762.869
1906/7	3.224.602
1907/8	4.365.874

Cea mai mare parte din aceste venituri vine dela exploatarea bălţilor şi pescăriilor din Dobrogea. Aceste, înainte vreme arendate, sunt de un număr de ani administrate în regie de Serviciul de pescărie al statului.

Incasările cele mari — mari mai ales faţă de sumele mici pe cari le primeà statul în vremea când arendà bălţile — ale Serviciului pescăriilor, au creat acestuia o situaţiune favorabilă în ochii oamenilor noştri politici. Chestiunea pescăriilor este însă complexă. Ea nu poate fi privită sau judecată numai din punctul de vedere al Tezaurului public. Ea atinge mai multe probleme de ordin economic, social şi — în Dobrogea — chiar naţional.

Din punct de vedere economic, pescăriile au o însemnătate mare. Măsurile de conservare a peştelui prin fixarea unor vremuri de cruţare alese în urma unei experienţe lungi şi a unor studii ştiinţifice cu adevărat riguroase şi cari să merite acest nume, iar nu în urma unor compilări teoretice; lucrările de curăţire a bălţilor şi lacurilor mari dobrogene; popularea lor; mijloacele de comunicaţiune create înăuntrul regiunei piscicole, vor ridicà piscicultura noastră la un nivel care-i va dà o reputaţiune europeană, va duce la un comerţ interior şi exterior activ şi la întemeerea unor industrii de conserve cari vor întrebuinţà capitaluri mari şi braţe numeroase.

Din punct de vedere social, chestiunea este de asemenea însemnată, fiindcă trebue să tindem mereu la eftinirea peştelui. Scumpirea mijloacelor de traiu a pus în ultimul timp problema eftinirei peştelui la ordinea zilei. Ar fi un non-sens, o politică economică sucită, ca, având în Dobrogea bălţi pline cu peşte, exploatate de stat, să nu putem pune la în-

demâna populaţiunei sărace din oraşe şi sate peşte eftin. Problema alimentărei poporului este la noi cu deosebire însemnată; este o problemă dureroasă. Se ştie cum şi cu ce se hrănesc ţăranii noştri. Statul însă are bălţi în Dobrogea. Datoria lui este să nu aibă pentru ele solicitudinea unui perceptor, ci să se gândească şi la înlesnirile ce, graţie lor, putem acordà mulţimilor dela oraşe şi sate.

Din punct de vedere naţional, pescăriile dobrogene ar puteà servi la o colonizare a Deltei şi a regiunei băltoase cu români, meniţi să devie pescari şi, astfel, să dee ţinutului spre Rusia caracterul românesc care, azi, îi lipseşte şi, totdeodată, să furniseze marinei româneşti, comerciale şi de răsboiu, materialul omenesc de care are nevoe.

Nu a ajuns la cunoştinţa noastră dacă Serviciul pescăriilor s'a preocupat de partea aceasta a chestiunei. Părerea noastră este că ar trebuì să se preleveze în fiece an din beneficiile nete ale exploatărei pescăriilor un procent care să meargă la un fond special, destinat colonizărei cu români pescari.

Activitatea Serviciului pescăriilor n'a fost supusă până acum unor cercetări critice cari, cu nepărtinire, să judece măsurile luate şi rezultatele lor. Acì, din păcate, nu este cadrul pentru o asemenea cercetare. Un studiu critic, întemeiat pe vederile arătate mai sus pe scurt, ar fi însă foarte interesant şi trebuincios. El ne-ar arătà ce ne putem aşteptà dela un minister al domeniilor, condus de oameni

cu concepţii largi, numai în direcţia unei exploatări inteligente a pescăriilor, şi cât bine ne poate venì dela acea Dobroge, căreia bălţile cele numeroase îi crease, prin 1879, renumele unei ţări bântuită de friguri şi alte boli.

Mine şi cariere

Pescăriile nu sunt singura bogăţie naturală a Dobrogei, încă nu îndeajuns puse în valoare. Carierele de piatră şi minele din Dobrogea sunt şi mai puţin exploatate.

Lucrarea, intitulată *„România 1866—1906"*, apărută cu prilejul Expoziţiunei jubilare din 1906, dă câteva amănunte asupra carierelor şi minelor din Dobrogea.

Minereuri de aramă şi fer în cantităţi destul de mari şi în condiţiuni de a permite o exploatare rentabilă, se găsesc în Dobrogea şi anume la Altân-Tépé, Al-Punar, Ceamurli, etc. Nici unul din aceste zăcăminte nu se exploatează azi şi nici chiar acele a căror exploatare se începuse mai de mult.

Cariere de piatră sunt foarte multe în Dobrogea.

Pentru a dà o idee mai netedă despre avuţiile miniere ale Dobrogei, voiu reproduce dintr'o lucrare în limba franceză a d-lui Inginer Osiceanu, intitulată «Bogăţiile miniere ale Dobrogei»,— rezumând, — partea care urmează :

«Graţie situaţiei sale geografice la marginea Dunărei şi a Mărei Negre, şi a constituţiei sale geologice, Dobrogea a

fost din vechime una din ţinuturile cele mai prospere şi populate ale ţărei. Bogăţiile miniere pe cari le posedă au fost oarecum exploatate. In regiunea aceasta au găsit grecii şi apoi romanii pietrele de construcţiune de cari au avut trebuinţă pentru ridicarea cetăţilor lor.

Minele.— După studiile făcute, minereurile cari se găsesc în Dobrogea sunt minereuri de cupru şi de fer. S'a menţionat de asemenea manganezul, izolat sau aliat cu ferul. *Minereurile de fer* se prezintă sub forma de magnetite, oligiste, pyrite, hematite şi limonite, acele de *cupru* sub forma de cupru metalic, cuprite, azurite, malachite; cât despre manganez, el se găseşte sub forma de pyroluzita, dar numai în partea nordică a Dobrogei.

Regiunile cele mai importante unde s'au făcut exploraţiuni sunt:

1. **Lozova.** Aci s'a făcut un foraj de 76 m., şi prin diferite tăeturi s'a demonstrat existenţa gismentului pe o mare distanţă şi la o mare adâncime.

2. **Geaferca,** unde se găsesc oligiste, cum şi minereuri de cupru asociate cu fer.

3. **Carapelite,** unde prin mai multe tăeturi s'a stabilit de asemenea prezenţa minereurilor de cupru şi de fer.

4. **Altân-Tépé.** In regiunea aceasta s'au întreprins exploraţiuni mai importante; în afară de mai multe tăeturi s'au mai săpat două puţuri prin cari s'a constatat prezenţa de minereuri sulfuroase (pyrite cari conţin puţin cupru). Minereurile găsite acolo conţin 6 şi 9 % cupru curat. O pălărie adâncă de fer arată, prin blocuri groase de hematită la suprafaţă, că avem aface cu un zăcămint metalifer considerabil. Lucrările de explorare continuă şi ele făgăduesc descoperiri interesante.

Cariere.—Pe când pentru minereuri suntem încă în perioada de explorare, pentru stânci s'a procedat de mult la utilizarea lor. Carierele Dobrogei au început a fi exploatate încă sub dominaţiunea otomană; dar nu avem date sigure în privinţa

lor decât dela 1880, de când exploatările au fost făcute maĭ sistematic. Avantagiile carierelor dobrogene sunt următoarele:

1. Exploatarea lor este foarte uşoară, de oarece stânca se prezintă pretutindeni sub forma de masive deasupra pământului.

2. Transporturile nu oferă nici o greutate din cauza apropierei Dunărei, a Mărei Negre, cum şi a înălţimei (450 m, maximum) a masivelor.

3. Calitatea stâncilor este excelentă. Varietăţile cari se extrag sunt: granite, porfire, quartzite, calcaruri şi schiste cristaline.

Granitele aparţin mai multor masive şi tipuri deosebite.

Cel mai important este granitul care se extrage dintr'un singur masiv, la Muntele Carol, Piatra Roşie şi Turcoaia. In al doilea rând vine granitul de mică neagră şi homblend al lanţului Pricopanu şi Greci, exploatat la Morza, Carabalu. Cheia, etc. La Măcin şi Dealul-Cetăţei se exploatează cu folos mare un masiv mic de granit sărac în mică.

Quartzitele formează stânci la Priopcea, Viţularu şi Urliga.

Calcarurile cari se extrag din această regiune sunt de diferite soiuri.

Totalitatea sumelor incasate de stat din taxele pe cariere întrece 200.000 lei pe an.

In ce priveşte producţiunea, trebue observat că din una şi aceeaşi carieră se pot extrage diferite specii de pietre, pavage, pietre de construcţiune, bordure, pietre de drum; şi, fiind date condiţiunile uşoare de muncă, de extracţiune şi de transport, toate aceste produse dau un câştig bun.

Cariera din Iacob-Deal, în afară că este cea mai bine exploatată, mai are o însemnătate particulară, atât prin produsele ce dă cât şi prin cantitatea ce se extrage şi care este căutată atât în ţară cât şi în străinătate. Cariera aceas a este una din cele mai mari cariere de granit din Europa. Iată oraşele cărora a furnizat material de pavat: Bucureşti, Brăila, Galaţi, Sulina, Olteniţa, Zimnicea, T.-Măgurele, Corabia, Bechet, etc. Se exportează apoi mult, mai ales în Rusia».

Agricultura

Creşterea vitelor. Păduri

Bogăţia cea mai mare a Dobrogei o formează, însă, ca şi pentru restul ţărei, agricultura.

Proprietatea rurală este mai fericit împărţită în Dobrogea, şi mai ales în judeţul Tulcea, ca în restul ţărei. Proprietatea mică ţărănească este mai bine aşezată, iar proprietatea mijlocie este covârşitoare. Proprietatea mare, cea dela 100 ha. în sus, este respândită în judeţul Constanţa, unde sunt adevărate latifundii, de şi tot nu în proporţia din alte judeţe româneşti, pe când în judeţul Tulcea este foarte slab reprezentată.

Tabloul care urmează, pe care l-am întocmit după Raportul asupra recensământului fiscal din 1905, arată întinderea proprietăţei cultivabile în Dobrogea, numărul proprietarilor şi împărţirea pământului între diferitele categorii de proprietari:

Proprietatea rurală în Dobrogea

Intinderea pământurilor	Jud. Constanţa		Jud. Tulcea		Dobrogea	
	Numărul proprietarilor	Intinderea în ha.	Numărul proprietarilor	Intinderea în ha.	No. proprietarilor	Intinderea în ha.
Până la 10 hectare . . .	11.876	108.953	14.086	112.937	25.962	221.890
Dela 10—50 hectare . .	7.457	175.148	5.110	89.608	12.567	264.756
Dela 50—100 hectare . .	455	32.518	112	8.760	567	41.278
Peste 100 hectare . . .	276	139.578	55	17.855	331	157.433
Total . .	20.054	456.197	19.363	229.160	39.427	685.357

Tabela aceasta este instructivă în cel mai înalt grad. Proprietatea mică, cea până la 10 hectare, este în întindere de 221.890 ha. şi este stăpânită de 25.962 inşi. *Aceasta înseamnă că în mijlociu revine fiecărui ţăran peste 8 hectare*. In restul ţărei, mijlocia pentru întinderile până la 10 ha., este abia de 3 ha.

In ce priveşte proprietatea mijlocie, între 10—50 hectare, judeţele Constanţa şi Tulcea vin în fruntea întregei ţări; nici un alt judeţ nu are atâţi proprietari de asemenea întinderi ca cele două din dreapta Dunărei. Constanţa vine întâiu cu 7457 proprietari şi Tulcea cu 5110. In al treilea rând vine judeţul Vâlcea, la o depărtare mare, cu 2037 proprietari.

La proprietatea între 50—100 ha., judeţul Constanţa vine iar în frunte, având cel mai mare număr de proprietari de această categorie: 455. Judeţul Tulcea vine în rândul al cincilea: cu 112 proprietari.

Tot judeţul Constanţa are numărul cel mai mare de proprietari din toate judeţele ţărei la categoria 100—500 ha.: 206 proprietari. Judeţul Tulcea vine aci abia în rândul al 27-lea, cu numai 43 de proprietari.

La categoria: dela 500 hectare în sus, judeţul Constanţa vine în rândul al 9-lea, cu 70 de proprietari, pe când judeţul Tulcea vine în rândul al 29-lea, cu abia 12 proprietari.

După cum vedem, Dobrogea este mai favorizată

de cât restul țărei în ce privește împărțirea proprietăței rurale. Urmarea acestei stări de lucruri este o bună stare mai pronunțată ca în restul țărei și un spirit mai viu de neatârnare ca la ceilalți țărani din România.

Și aceasta cu toate că venitul mijlociu de hectar a fost socotit mai mic, cu prilejul recensământului fiscal din Dobrogea, ca venitul mijlociu de hectar în România întreagă.

Iată datele corespunzătoare din raportul asupra recensământului:

	Județul Constanța			Județul Tulcea			
	Intinderea în ha.	Media pe propr.	Venitul mediu pe ha.	Intinderea în ha	Media pe propr.	Venitul mediu pe ha.	Venitul mediu în România
Proprietăți până la 10 ha.	108.953	9.17	15.27	112 937	8.02	17.79	37.35
Proprietăți dela 10—50 ha.	175.148	23.49	14.71	89.608	17.54	18.17	29.24
Proprietăți dela 50 100 ha.	32.518	71.47	14.74	8.760	78.21	17.85	28.37
Proprietăți dela 100—500 ha.	55.701	207.39	15.06	9.787	227.60	12.78	30.41
Proprietăți peste 500 ha.	83.877	1.198.24	14.14	8.068	672.33	14.47	26.16
Total. . .	456.197	22.74	14.78	229.160	11.32	17.61	31.56

Comisiunile de recensământ fiscal au socotit că pământul de cultură dobrogean produce mai puțin venit ca cel exploatat în restul țărei. Pentru a pune și mai bine în evidență deosebirea între venitul mijlociu al unui hectar din Dobrogea și al unuia

din restul ţărei, scoatem din tabela de mai sus cifrele cari urmează:

	Venitul mediu al unui ha. în jud. Constanţa	Venitul mediu al unui ha. în jud. Tulcea	Venitul mediu al unui ha. în România
Proprietatea până la 10 ha.	15.27	17.79	37.35
Propriet. dela 10 — 50 »	14.71	18.17	29.24
» » 50 — 100 »	14.74	17.85	28.37
» » 100 — 500 »	15.06	12.78	30.41
» peste 500 ha. .	14.14	14.47	26.16
Mijlocia generală . .	14.78	17.61	31.56

După cum vedem, la toate categoriile de proprietate rurală, pământul de cultură dă în Dobrogea beneficii mai mici ca în judeţele de dincoace de Dunăre. Aceasta provine fără îndoială nu dela felul de a face agricultura, care e acelaş în judeţele dobrogene ca şi la noi, ci dela neîndestularea acelui ţinut cu mijloace de comunicaţiune, scumpetea braţelor şi lipsa foloaselor ilicite, stoarse dela ţărani în partea de dincoace a Dunării.

Agricultorii şi crescătorii dobrogeni nu pot să-şi aducă produsele pe pieţele mari comerciale. Când o vor puteà face, valoarea pământului lor va creşte mult, şi situaţiunea ţăranilor dobrogeni va fi neasemuit mai bună ca a celora din ţara-mumă, fiindcă ei au pământ mai mult şi legături economice cu proprietatea mare rurală mai normale.

In judeţul Constanţa, mijlocia de pământ arabil stăpânit de ţăranii cari au o întindere până la 10 ha., este de 9 ha, 17, iar în judeţul Tulcea de 8 ha. 2, pe când aceiaşi mijlocie pentru ţara întreagă este abia de 3.27. Ţăranii dobrogeni au aşà dar în

mijlociu cu 5 şi 6 hectare mai mult ca ţăranii noştri. La celelalte categorii, proporţiunile sunt tot în favoarea Dobrogei, după cum arată cifrele cari urmează:

	Intinderea mijlocie de proprietar j. Constanţa Ha.	Intinderea mijlocie de proprietar jud. Tulcea Ha	Intinderea mijlocie de proprietar România Ha.
Proprietatea până la 10 ha.	9.17	8.02	3.27
Propriet. dela 10 — 50 »	23.49	17.54	19.16
» » 50 - 100 »	71.47	78.21	69.49
» » 100 - 500 »	207.39	227.60	301.27
» peste 500 ha. .	1.198.24	672.33	1.920.33
Total mijlocie. . .	22.74	11.32	7.57

Proprietatea mare, cea peste 100 ha., are, în restul ţărei, un caracter mai latifundiar ca în Dobrogea, căci, pe când la categoria între 100—500 ha. mijlociile stăpânite de proprietari sunt, în judeţele Constanţa şi Tulcea, de 207.39 ha. şi 227.60 ha., în restul ţărei mijlocia este de 301.27; iar la categoria peste 500 ha., mijlocia ţărei este de 1920 ha. faţă de 1198 ha. în judeţul Constanţa şi 672 ha. în judeţul Tulcea, adică cu peste 700 ha. mai mult ca în judeţul Constanţa şi cu peste 1200 ha. mai mult ca în judeţul Tulcea.

Totul în tot, proprietatea rurală din Dobrogea este aşezată pe o temelie mai trainică ca cea din România propriu zisă, unde contrastul dintre petecele ţărăneşti şi latifundiile proprietăţei mari a dus la tragedia socială din 1907.

Afară de aceasta, proprietatea mare din Dobrogea este arendată într'o proporţie mai mică ca cea din

restul ţărei. După recensământul fiscal din 1902 [1]), în judeţul Constanţa au fost arendate — la întinderile dela 50 ha. în sus — 33.35⁰/₀ şi în judeţul Tulcea 14.30⁰/₀. In ordinea descrescândă a judeţelor cari'şi arendează terenurile de peste 50 ha., judeţul Botoşani vine în frunte cu 76.98⁰/₀, judeţul Constanţa în rândul al 29-lea cu 33.35⁰/₀ şi judeţul Tulcea, în rândul al 32-lea, adică la urmă de tot, cu 14.30⁰/₀, mijlocia pentru ţara întreagă fiind de 56.88⁰/₀.

După aceeaşi statistică, s'au arendat, în Dobrogea, la români 59.580 ha. sau 93.06 ⁰/₀, la străini 4436 ha. sau 6.94⁰/₀ şi la evrei nimic.

Proporţia cea mare a arendărilor la români, arată că în Dobrogea clasa arendaşilor este curat naţională — un fapt care până azi n'a fost pus încă în evidenţă.

Buna întocmire a proprietăţei rurale a avut înrâurire asupra culturei agricóle. Munca pământului s'a întins, însă, din nefericire, — ca şi la noi, — în paguba păşunilor şi a pădurilor, mai ales a păşunilor. Legea pentru organizarea proprietăţei rurale din Dobrogea (1882) prevedea delimitarea de islazuri comunale, ca şi Legea rurală din 1864. Comisiunea Camerei însărcinată în 1882 să studieze proectul asupra organizărei proprietăţei rurale (chestiune căreia am rezervat un capitol special) a fost prezidată de Mihail Kogâlniceanu. Mihail

[1]) Vezi «Anuarul statistic al României» pag. 233.

Kogâlniceanu, care a înscris în Legea de desrobire a clăcaşilor din 1864 principiul islazurilor comunale, nu a putut să nu-şi traducă ideile şi în legea asupra proprietăţei imobiliare din Dobrogea. Ca şi Legea rurală, însă, tot astfel şi cea dobrogeană n'a fost aplicată, şi, acolo unde s'a aplicat, locuitorii au spart islazurile. De altă parte, nu s'a aplicat nici legişlaţia prevăzătoare pentru păduri. Dacă am fi avut administraţie la centru şi în localitate care să aplice legile, agricultura Dobrogei, apărată de secete prin păduri şi desăvârşită prin islazuri, ar fi fost azi înfloritoare, împărţirea proprietăţei rurale îngăduindu-i o prosperare repede. Dar legile nu s'au aplicat şi aşa agricultura Dobrogei s'a desvoltat în acelaşi chip ca la noi.

Dăm câteva cifre cari arată întinderea semănăturilor de cereale în Dobrogea în 1886—primul an asupra căruia s'au adunat date statistice de acest el — şi în 1908.

		Judeţul Constanţa — Intinderea în Ha.	Judeţul Tulcea — Intinderea în Ha.	Dobrogea — Intinderea în Ha.
Grâu	în 1886. . .	21.125	24.833	45.958
	în 1908. . .	52.885	34.759	87.644
Secară	în 1886. . .	3.294	3.833	7.127
	îu 1908. . .	3.882	32.824	36.706
Orz	în 1886. . .	52.731	42.791	95.552
	în 1908. . .	153.646	66.216	219.862
Ovăs	în 1886. . .	6.332	4.587	10.919
	în 1908. . .	107.426	14.651	122.077
Porumb	în 1886. . .	20.754	16.200	36.954
	în 1908. . .	58.937	29.324	88.261
Meiu	în 1886. . .	27.106	6.901	34.007
	în 1908. . .	13.041	3.511	16.552

Intinderea cultivată erà în:

	1886		1908	
Judeţul Constanţa	131.342	Ha.	415.011	Ha.
» Tulcea	99.145	»	202.684	»
Dobrogea	230.487	Ha.	617.695	Ha.

Numai în 22 de ani: dela 1886 până la 1908, întinderea cultivată a crescut cu 387.208 ha. în cele două judeţe — sporul cel mai mare fiind mai ales în judeţul Constanţa. In termen mijlociu o creştere de 300 %.

Dacă cercetăm tabloul de mai sus, vedem că cultura grâului s'a îndoit faţă de 1886, că cultura porumbului a trecut dela aproape 37.000 ha. la 88.000 ha., dar că sporul cel mai mare il dă cultura orzului şi ovăsului. Intinderea semănată cu orz a trecut dela 95.552 ha. în 1886 la aproape 220.000 ha. în 1908, iar a ovăsului dela aproape 11.000 ha. la 122.077 ha., adică o creştere de peste 1200 %. Nici un alt judeţ din ţară nu arată nici pe jumătate asemenea întinderi de orz şi ovăs ca cele două judeţe dobrogene.

Mai sus am dat numai întinderile semănate cu cereale. Acì dăm, pe categorii de plante, întinderea tuturor semănăturilor făcute în Dobrogea în 1908:

	Judeţul Tulcea — Hectare	Judeţul Constanţa — Hectare	Dobrogea — Hectare
Intinderea semănăturilor de cereale	181.287	389.817	571.104
Intind. » » textile.	3.436	5.531	8.967
» zarzavaturilor, leguminoaselor şi tuberculelor	4.067	6.450	10.517
Intinderea fâneţelor artificiale.	8.129	6.830	14.959
Intinderea fâneţelor naturale	1.467	3.587	5.054
» livezilor de pruni	1	1	2
» viilor.	3.821	2.103	5.924
» plantelor industriale	476	692	1.168
Total . . .	202.684	415.011	617.695

De observat că întinderea fâneţelor artificiale şi a rădăcinilor de nutreţ este, în judeţele dobrogene, mai mare—afară doar de Ilfov—ca în oricare alt judeţ din ţară. Faptul acesta vorbeşte în favoarea agriculturei dobrogene faţă de aceia din restul ţărei.

Mijlociile producţiunei de hectolitrii la ha. au fost, în 1908, în judeţele Constanţa şi Tulcea, în comparaţie cu mijlociile generale ale ţărei în acelaşi an :

	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea	Dobrogea	România
		Mijlocia hl. la Ha.		
Grâu	8.7	1.8	6	10.7
Secară.	4.0	2.3	2.5	6.3
Orz.	8.3	3.1	6.7	7.3
Ovăs	11.3	5.1	10.6	12.4
Porumb	11.3	9.6	10.7	13.8
Meiu	5.6	5.4	5.5	6.7
Rapiţă.	5.2	2.1	4.4	7.0

Tabloul care urmează arată mijlociile la ha. în 1886 şi 1908:

	Jud. Constanţa		Jud. Tulcea		Dobrogea	
	1886	1908	1886	1908	1886	1908
Grâu. . . .	8.7	8.7	6.2	1.8	7.4	6.—
Secară . . .	7.45	4.0	9.13	2.3	8.36	2.5
Orz	9.29	8.3	10.22	3.1	9.71	6.7
Ovăs. . . .	9.44	11.3	10.13	5.1	9.73	10.6
Porumb. . .	10.83	11.3	11.86	9.6	11.—	10.7
Meiu . . .	8.22	5.6	7.71	5.4	8.12	5.5

Cifrele de producţiune mijlocie la ha. nu dovedesc nimic, fiindcă agricultura noastră a evoluat puţin în bine, în ce priveşte creşterea producţiunei la unitate de măsură. Cultura agricolă este extensivă atât în Dobrogea cât şi în restul ţărei. Nu se întrebuinţează rotaţiuni nici îngrăşeminte. In Dobrogea, creşterea vitelor fiind mai însemnată, întinderile semănate cu orz şi cu ovăs şi întinderile fâneţelor artificiale sunt, proporţional, mai mari ca în restul ţărei. Când condiţiunile climaterice sunt bune, producţiunea este satisfăcătoare: mijlocia la ha. creşte; când e secetă sau plouă prea mult şi grânele se scutură, mijlocia la ha. e mică. Comparaţiunile mijlociilor de producţiune la ha. nu pot aveà, în asemenea împrejurări, decât o simplă valoare documentară sau statistică.

Maşinele agricole sunt întrebuinţate în Dobrogea în aceeaşi măsură ca la noi. In privinţa maşinelor agricole avem o statistică din 1905. Reproducem dintr'însa datele cari privesc judeţele Tulcea şi Constanţa.

No. maşinelor şi instrumentelor agricole în 1905

		Judeţul Tulcea		Judeţul Constanţa		Dobrogea	
Pluguri	Marii agricultori	136	11.280	1.653	16.961	1.789	28.241
	Micii agricultori	11.144		15.308		26.452	
Grape	Marii agricultori	151	15.972	1.401	22.137	1.552	38.109
	Micii agricultori	51.821		20.736		36.557	
Tăvălugi	Marii agricultori	12	1.578	121	508	133	2.086
	Micii agricultori	1.566		387		1.953	
Maşini de semănat	Marii agricultori	7	10	173	177	180	187
	Micii agricultori	3		4		7	
Maşini de secerat	Marii agricultori	52	1.692	597	4.785	649	6.477
	Micii agricultori	1.640		4.188		5.828	
Maşini de cosit	Marii agricultori	3	3	66	87	69	90
	Micii agricultori	—		21		21	
Care şi căruţe	Marii agricultori	116	14.412	1.442	20.954	1.558	35.366
	Micii agricultori	14.296		19.512		33.808	

Maşini agricole cu vapori

	Judeţul Tulcea	Judeţul Constanţa	Dobrogea
Locomobile	14	89	225
Maşini de treerat	14	94	
Maşini de bătut	2	12	
Batoze de trifoi	—	—	
Maşini de tăiat nutreţ	—	—	
Prese de fân	—	—	
Altele	—	—	

Situaţiunea, din punct de vedere al maşinelor agricole, este, în Dobrogea, aceiaşi ca şi în ţară. Ţăranii au în Dobroga, ca şi dincoace de Dunăre, un număr mai mare de pluguri, grape şi tăvălugi ca proprietatea mare. Marii proprietari au mai multe maşini de semănat şi de cosit. Interesant este că ţăranii dobrogeni au un număr mai mare de maşini de secerat decât proprietarii mari, pe când în restul ţărei proprietarii mari au mai multe maşini de secerat.

Viile

Serviciul Statisticei generale al Ministerului Domeniilor a publicat în numărul din Aprilie—Mai 1909 (No. 1—2) un studiu foarte interesant asupra viilor în România în 1908. Iată cifrele cari privesc Dobrogea :

		Jud. Tulcea	Jud. Constanţa	Dobrogea
Vii vechi	Intinderea Ha.	3.345	1.750	5.095
	Producţia Hl.	131.792	29.050	160.842
	Mijlocia producţiunei la Ha . . .	39.4	16.6	31.6
Vii reconstituite	Intinderea Ha.	248	205	453
	Producţia Hl.	8.701	2.729	11.430
	Mijlocia producţiunei la Ha. . . .	35.1	13.3	25.2
Total	Intinderea Ha.	3.593	1.955	5.548
	Producţia Hl.	140.493	31.779	172.272
	Mijlocia producţiunei la Ha. . . .	39.1	16.3	31.3

		Jud. Tulcea	Jud. Constanţa	Dobrogea
Producţia judeţului la $^0/_0$ faţă de recolta ţărei .		6.15 $^0/_0$	1.39 $^0/_0$	7.54 $^0/_0$
Valoarea vinului	Preţul mijlociu al Hl. .	19.89 (lei)	24.37 (lei)	20.72 (lei)
	Valoar. totală a producţiei .	2.794.406 (lei)	774.454 (lei)	3.568,860 (lei)
Valoar. prod. brute a unui hectar plantat cu	fără deosebire de felul plantaţiei . . .	778 (lei)	397 (lei)	644 (lei)
	Vii vechi . .	784 »	405 »	655 »
	» reconstituite . . .	698 »	324 »	522 »
Viile reconstituite încă fără rod Ha. . . .		229	140	369

Viile reconstituite din Dobrogea sunt mai ales cu viţe româneşti şi, fiind în primii ani, au dat rod mai mic.

Tabloul de mai sus arată că viile ocupă în Dobrogea o întindere care nu e de neglijat. Dobrogea are localităţi vinicole cu reputaţiune. Există o pepinieră, dar ar mai trebuì să se înfiinţeze, fiindcă cultura viei este susceptibilă de desvoltare în judeţele trans-danubiene.

Numărul acelora cari se ocupă în Dobrogea cu viticultura a fost în 1908 de 10.446. Proprietatea viticolă se împarte astfel :

		Judeţul Tulcea	Judeţul Constanţa	Dobrogea
Peste 10 ha.	Numărul cultivatorilor .	5	2	7
	Intinderea în ha. . . .	80	31.82	111.82
Dela 10-5 ha.	Numărul cultivatorilor .	11	6	17
	Intinderea în ha. . . .	79	46.58	125.58
Dela 5-1 ha.	Numărul cultivatorilor .	398	152	550
	Intinderea în ha. . . .	798.03	282.83	1.080.86
Cu 1 ha. şi mai puţin de 1 ha.	Numărul cultivatorilor .	5.453	4.419	9.872
	Intinderea în ha. . . .	2.865.17	1.733.57	4.598.74
Total	Numărul cultivatorilor .	5.867	4.579	10.446
	Intinderea în ha. . . .	3.822.20	2.094.80	5.917

Totalul cultivatorilor dela 1 ha. în sus este pentru Dobrogea întreagă de 574, stăpânind la un loc 1.318 ha., pe când restul de aproape 10.000 viticultori stăpâneşte la un loc nu mai mult ca 4599 ha. De altfel, situaţiunea este aceeaşi în restul ţărei, după cum arată cifrele acestea:

Viticultura în ţara întreagă

Cu mai mult de 10 ha. s'au găsit	315 viticultori sau 0.20 % din totalul lor
Intre 10-5 ha. s'au găsit	630 » » 0.40 % » » »

Intre 5-1 ha. s'au s'au găsit . .	7.041	viticultori sau	4.50 %	din totalul lor
Cu un ha. şi mai puţin de 1 ha.	148.621	» »	94.90 %	» » »
Total pentru România întreagă.	156.607	» »	100	

Viticultura românească este caracterizată prin aceea că ea se află în proporţie de 95 % în mânile ţăranilor şi că este fragmentată la extrem. Mijlocia de întindere stăpânită de acei cari au 1 ha. sau mai puţin de vie este de abia 40 arii pentru România întreagă; pentru judeţul Constanţa este de 39 arii şi pentru judeţul Tulcea de 52 arii : mijlocia cea mai mare din întreaga ţară.

La categoria 1-5 ha vie, mijlocia pentru ţara întreagă este de 2 ha., 14 arii de proprietar; în judeţul Constanţa mijlocia este de 1.86 şi în judeţul Tulcea de 2.01.

La categoria 5-10 ha. vie, mijlocia pentru ţara întreagă este de 7.32; în judeţul Constanţa este de 7.76 şi în judeţul Tulcea de 7.18.

La categoria viticultorilor cu peste 10 ha. vie, mijlocia pentru ţara întreagă a întinderei stăpânite de un viticultor este de 27.18; în judeţul Constanţa, mijlocia este de 15.91 şi în judeţul Tulcea de 16.

In procente: la %, repartiţia viticultorilor după întinderea viilor lor, a fost în 1908 :

	Jud. Tulcea		J. Constanţa		Dobrogea		România	
	Numărul viticultorilor	Intinderea ce revine fiecărui grup	Numărul viticultorilor	Intinderea ce revine fiecărui grup	Numărul viticultorilor	Intinderea ce revine fiecărui grup	Numărul viticultorilor	Intinderea ce revine fiecărui grup
Peste 10 ha. .	0.09	2.09	0.04	1.52	0.07	1.89	0.20	9.75
Dela 10—5 ha.	0.19	2.07	0.13	2.22	0.16	2.12	0.40	5.26
» 5—1 ha.	6.78	20.88	3.32	13.50	5.27	18.27	4.50	17.21
Cu 1 ha. sau mai puţin .	92.94	74.96	96.51	82.76	94.50	77.72	94.90	67.78

Am dat într'adins proporţiunile pentru ţara întreagă pentru ca să se poată compara mai bine situaţiunea viticulturei în Dobrogea faţă de restul ţărei.

Isbitor este raportul între numărul agricultorilor şi al viticultorilor în Dobrogea. Lucrarea de unde extragem aceste date, ne dă în privinţa aceasta următoarele ştiri :

	Numărul agricultorilor	Numărul viticultorilor	Câţi la % din agricultori se ocupă cu viticultura
Judeţul Tulcea. . . .	18.004	5.867	32.59 %
» Constanţa . ,	23.277	4.579	19.68 %
Dobrogea	41.281	10.446	25.30 %
România	1.037.208	156.607	15.10 %

Aşà dar, pe când în ţara întreagă mijlocia agricultorilor cari se ocupă cu viticultura este de 15%, în Dobrogea este de 25.30%.

Viticultura a crescut în Dobrogea faţă de 1882, dar a scăzut în judeţul Tulcea faţă de 1897.

Viticultura în Dobrogea dela 1882 la 1908

	Intinderea viilor din anii			Cu cât au crescut sau au scăzut întinderile între anii:			Cu cât la % au crescut sau au scăzut întinderile între anii:		
	1882	1897	1908	1887–1908	1897–1908	1882–1908	1882–1908	1897–1908	1882–1909
Județul Tulcea	1.950	5.681	3.822	+3.731	–1.859	+1.872	+191,3	–32,7	+96,0
Jud. Constanța	622	1.998	2.095	+1.376	+97	+1.473	+221,2	+4,9	+236,8
Dobrogea. .	2.572	7.679	5.917	+5.107	–1.762	+3.345	+198,6	–22,9	+130,1
România . .	116.171	153.808	87.790	+37.637	–66.018	–28.381	+32,4	–42,9	–24,4

Tabloul acesta care arată situaţiunea Dobrogei faţă de ţara întreagă este destul de limpede ca să mai aibă nevoe de lămuriri.

Pomicultura

Există o statistică: din 1905. Reproducem părţile cari privesc Dobrogea, şi, pentru o mai bună înţelegere a situaţiunei, dăm şi cifrele cari se referă la ţara întreagă, pentru ca să se poată face observaţiunile comparative de cuviinţă:

	Jud. Tulcea	Jud. Constanţa	Dobrogea întreagă	România
Intind. ocup. cu pruni ha.	51	31	82	106.295
» » » meri »	29	40	69	3.723
» » » peri »	21	14	35	2.249
» » » cireşi »	38	12	50	3.260
» » » vişini »	12	6	18	3.677
» » » caişi »	6	11	17	310
» » » persici »	4	3	7	368
» » » nuci »	120	32	152	10.090
» » » gutui »	39	—	39	467
» » » migd. »	—	—	—	—
» » » alţi p. »	—	—	—	188
Numărul total al pomilor.	93.760	46.760	140.520	48.369.644
Mijlocia pomilor la ha.	320	149	469	130.627

Judeţul Tulcea are mai mulţi pomi fructiferi ca judeţul Constanţa.

Viermii de mătase

In privinţa viermilor de mătase, avem date statistice pe 1907.

	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea	România
Numărul comun. şi cătunelor.	38	39	2.405
» crescătorilor . . .	669	570	55.101
Sămânţa pusă la înviat kgr. gr.	$4._{703}$	$4._{123}$	$382._{840}$
Gogoşi crude recoltate » »	$6.650._{600}$	$5.109._{485}$	$438.057._{556}$
Numărul duzilor aflaţi în comunele de cultură. . . .	5.472	4.570	624.820
Media la gramul de sămânţă kgr. gr.	$1._{414}$	$1._{230}$	$1._{140}$

Creşterea vitelor

Dobrogea a fost în trecut o ţară bogată în vite alese. Scriitorii străini o descriu ca atare. Aveà oi de carne, celebre în tot Orientul, oi de lână şi cai tătăreşti de asemenea reputaţi. Populaţiunea tătărească şi turcească a păstrat până azi dragostea de cai, ceeace explică numărul lor relativ mai mare ca în alte ţinuturi româneşti şi rasa lor mai superioară. Caii aceştia triumfă regulat la alergările din Constanţa.

In direcţiunea îmbunătăţirei raselor s'a făcut ceva în Dobrogea, dar puţin, fără de continuitate şi metodă, fără de stăruinţă, aşà cum se lucrează la noi. Locuitorii dobrogeni se plâng de mult că nu se face remontă la ei. Intr'un memoriu adresat în 1899 de locuitorii germani din Cogelac ministerului de finanţe citim:

«De ce nu se face remonta în ţară? Nu există cai? Oare caii premiaţi acum un an-doi la expoziţia de vite din Constanţa nu sunt buni? Dacă,

în loc de a se cumpărà cai în Ungaria, s'ar fi cumpărat aci, s'ar mai fi micşorat nevoia generală».

Chestiunea remontei, care este, pentru puterea noastră militară, de o însemnătate asupra căreia atrag în zadar atenţiunea ofiţerii de cavalerie de zecimi de ani, nu a fost încă deslegată, deşi în Dobrogea avem un material cu care s'ar fi putut face un început bun.

Nepăsarea se răsbună. Creşterea vitelor, care a dat îndărăt în ţara întreagă, nu mai este înfloritoare nici în Dobrogea. Arătările oficiale întăresc această constatare. Astfel, Expunerea de motive asupra judeţului Tulcea (1908) spune:

«După cum se ştie şi din expunerea situaţiunilor judeţului pe anii trecuţi, numărul vitelor scade în mod simţitor, degenerând şi rasa lor. Cauzele cari contribuesc la aceasta, şi cari influenţează asupra stării economice a vitelor, credem că este desvoltarea ce a luat agricultura, împuţinându-se astfel terenurile de păşune, precum şi neîndestularea islazurilor rezervate comunelor şi care se explică prin toleranţa sau nepăsarea diferitelor administraţiuni comunale, cu deosebire în ultimii ani, permiţându-se a se arà islazurile, a se ocupà cu locuri de casă şi chiar a se parcelà de către ingineri pentru locuri de arătură veteranilor stabiliţi în dispreţul legii, care opreşte schimbarea destinaţiunii acestor terenuri sub orice motiv».

Populaţiunile cari trăiau în Dobrogea erau păstoreşti. După anexare, când au început să vie co-

loniști români din Transilvania, din Banat și Basarabia, atrași de făgăduelile ce li se făceau, au venit mai ales crescători de vite, aducând în Dobrogea cirezi și turme mari. Legiuitorul—am arătat că comisiunea camerei pentru studierea proiectului asupra organizării proprietății imobiliare a fost prezidată de Mihail Kogălniceanu—legiuitorul, prevăzător, hotărîse ca să se destineze întinderi îndestulătoare pentru pășune. Dar, legea nu s'a respectat, administrația, incapabilă sau complice, a lăsat să se spargă islazurile, și astfel am ajuns la situația pe care o descrie în culori așa de negre Expunerea asupra situațiunii județului Tulcea.

Ca statistică asupra vitelor, avem recensământul general din 1900. Cifrele acestea sunt vechi. Noi dispunem de date mai noi și anume: pentru județul Constanța datele cari se referă la 1903 și pe cari le-am scos din expunerea prefecturei pe acel an; iar pentru județul Tulcea, datele cele din urmă: pe 1908. Deși privitoare la ani de recensământ deosebiți, grupăm totuși cifrele la un loc. Am fi dorit firește să putem da și pentru județul Constanța cele din urmă date, dar cum pentru acest județ nu s'au publicat în ultimii ani situațiuni amănunțite, suntem nevoiți să luăm pe acele din ultimul asupra căruia a apărut o expunere mai largă.

Iată tabloul:

Numărul vitelor în Dobrogea

	Jud. Constanţa — (Recens. din 1903)	Jud. Tulcea — (Recens. din 1904)	Jud. Tulcea — (Recens. din 1908)
Cai	51.451	47.621	45.336
Boi şi bivoli	102.016	73.965	72.681
Asini şi catâri	767	—	345
Oi	444.933	231.022	207.859
Capre	5.353	9.074	9.074
Porci	26.241	37.869	40.129

Expunerea de motive asupra judeţului Tulcea dă şi cifrele pe 1908. Aceste din urmă arată că numărul cailor a scăzut în 1908 faţă de 1904, asemenea şi numărul boilor şi al oilor; numărul porcilor însă a crescut puţin.

Interesant e însă de comparat cifrele pe cari le dă Recensământul oficial al vitelor din 1900 cu acele pe cari le dau numărătoarele autorităţilor judeţene în 1903 pentru judeţul Constanţa şi în 1908 pentru judeţul Tulcea.

	Jud. Constanţa		Jud. Tulcea	
	(1900)	(1903)	(1900)	(1908)
Cai	50.653	51.451	36.846	45.336
Boi şi bivoli	97.950	102.016	53.240	72.681
Oi	522.937	444.933	214.090	207.859
Capre	8.038	5.353	12.349	9.074
Porci	22.674	26.241	14.524	40.129
Asini	730	767	441	345
Total	702.982	630.761	331.490	375.424

Aci ni se arată că dela 1900 la 1903, în judeţul Constanţa numai numărul oilor şi caprelor a scăzut, pe când toate celelalte categorii de animale au crescut în număr; în judeţul Tulcea, dela 1900 la 1908 au crescut toate categoriile de animale, afară de oi şi capre. Creşterea vitelor a dat înapoi în judeţul Tulcea în 1908 faţă de 1904, dar nu faţă de 1900. De relevat scăderea generală a numărului oilor în Dobrogea întreagă.

Dacă cercetăm mai de aproape datele recensământului vitelor din 1900, vedem că judeţul Constanţa vine în fruntea tuturor prin numărul său cel mare de vite. Judeţul Constanţa aveà în acel an numărul cel mai mare de oì din toate judeţele ţării, şi, în ce priveşte caii, nu erà întrecut de cât de judeţul Ialomiţa. Ca număr de boi, judeţul Constanţa ocupà de asemenea—în 1900—un loc de frunte; el nu erà întrecut decât de judeţele Argeş, Dolj, Gorj, Mehedinţi, Prahova şi Vâlcea. Judeţul Tulcea ocupà şi el în 1900 un loc însemnat printre celelalte judeţe ca număr total de vite — el veneà în rândul al 14-lea—dar nici pe de departe aşà de însemnat ca judeţul Constanţa.

Ca şi în restul ţării, tot astfel în Dobrogea numărul cel mai mare de vite este în mâna ţăranilor.

Stupi de albine au fost, în 1900, în judeţul Constanţa 2.091 şi în judeţul Tulcea 5.983. Cifrele acestea sunt cele mai mici faţă de totalurile arătate de alte judeţe. In 1908 au fost în judeţul Tulcea, după arătările Expunerii, 5.205 stupi de al-

bine; iar în 1903, după Expunerea din acest an, au fost în judeţul Constanţa 3.280 de stupi.

Păduri

Intr'o lucrare oficială apărută în 1900 şi intitulată «Studiu asupra plantaţiunilor şi pepinierelor», citim următoarele cu privire la Dobrogea:

«Sub raportul forestier această provincie nu erà bogată la epoca trecerii în posesiunea românilor, cu toate că înainte vreme aveà pădurile cele mai frumoase şi mai renumite cari ocupau tot interiorul ei până la malurile Dunării şi bălţilor.

Intr'adevăr, străinii cari au vizitat în trecut Dobrogea, vorbesc toţi cu entuziasm despre mărimea şi frumuseţea pădurilor acestui ţinut. Vremile noastre nu sunt însă propice masivelor forestiere. Pădurile au fost nimicite pentru a se face loc agriculturii. Devastările au început în Dobrogea sub dominaţiunea turcească şi au continuat sub a noastră.

«Populaţiunile rurale, — spune lucrarea de care vorbim mai sus, — rău administrate deoparte, păşunatul abuziv, apoi desele războae ruso-turce de alta, precum şi devastările aduse de echipele bastimentelor maritime şi fluviale, cari pe fiece an extrăgeau cantităţi mari de lemne de cherestea pentru reparaţiunea bastimentelor şi material utilizabil la şantierele de construire a bastimentelor dela Constantinopol şi Syra, la arsenalele marinei şi artileriei imperiale, la şantierele construcţiunilor publice etc., toate aceste au contribuit la ruina com-

plectă şi devastarea frumoaselor păduri de altădată».

Urmarea acestor despăduriri a fost desvelirea şesului dobrogean şi expunerea locuitorilor şi a agriculturii dobrogene la rigorile unei clime excesive, atât iarna cât şi vara.

La luarea în posesiune a Dobrogei de către români, s'a recunoscut nevoia cea mare a unor împăduriri întinse. Pentru aceasta s'au înzestrat comunele cu locuri anume hotărîte pentru împăduriri, s'au înfiinţat pepiniere, s'au creat fonduri speciale de împădurire, dar, — vecinicul refren la noi în ţară,—legea s'a înlăturat, măsurile luate de ea nu s'au adus la îndeplinire, fondul s'a risipit sau i s'a dat altă întrebuinţare, pământurile menite să fie împădurite au fost parcelate sau cotropite şi, în general, au servit, atât ele cât şi administrarea pădurilor în fiinţă, ca prilej de abuzuri fără şir şi de necorectitudini fără număr.

Asupra cheltuelilor făcute din Fondul pentru plantaţiuni şi împăduriri în Dobrogea nu există un raport cuprinzător. Din conturile pe cari le publică Tezaurul Statului, putem însă indirect să ne facem o idee despre lucrările săvârşite de acest *fond.*

Budgetul *fondului* pentru 1907/8 a fost de 26.724 lei la personal şi 172.500 lei la material. La capitolul «material» relevăm câteva posturi: Construcţiuni de cantoane, atenanse, magazii de conservat seminţe, puţuri şi întreţinerea lor, precum şi împrejmuirea cantoanelor 15.000 lei; întreţinerea pepinierelor comunale existente şi înfiin-

ţarea de noi pepiniere, recoltări şi cumpărări de seminţe şi instrumente 70.000 lei, împădurirea terenurilor dela perimetrele comasate, complectarea lipsurilor şi întreţinerea plantaţiunilor 50.000 lei. Cifrele aceste par să arate că acum se lucrează mai cu zel pentru împlinirea scopului în vederea căruia s'a creat *fondul* şi s'au luat măsuri speciale prin lege. Zicem pare, findcă simpla cheltuire a banilor, nu înseamnă că se şi face treabă serioasă.

In ce priveşte datele statistice asupra întinderei pădurilor în cele două judeţe dobrogene, avem câteva cifre cari se referă la pădurile statului şi ale particularilor în 1905, fără a se specificà însă anume întinderea pădurilor comunale cari, în Dobrogea, sunt în număr mai mare; pentru aceasta din urmă avem cifre, însă numai din judeţul Tulcea şi pe 1904, scoase din «Expunerea» prefecturei:

		Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea
Pădurile statului.	**Numărul pădurilor**		
	exploatate . . .	26	24
	Neexploatate. . .	38	30
	Total. . .	64 ha.	54 ha.
	Intinderea		
	Golu i.	5.232	11.613
	Neexploatate . .	18.539	86.031
	Exploatate . . .	2.725	2.167
	Total. . .	26.496	99.811
Păduri particulare:	Intind. pădurilor ha.	86	662
Intinderea totală a pădurilor ha. . .		32.968	109.609

Deosebirea dintre întinderea totală a pădurilor din cele două judeţe şi întinderile pădurilor statului şi particularilor (cari, la un loc, ne dau suprafaţa de 32.968 ha. şi 109.609 ha.) trebue să-l formeze de sigur întinderea pădurilor comunale, adică 6.386 ha. în judeţul Constanţa şi 9.135 ha. în judeţul Tulcea. Pentru acest din urmă judeţ, expunerea pe 1904 — adică numai cu un an înainte de data statisticei oficiale — ne dă următoarele cifre: pădurile statului (cu goluri) 85.008 ha., pădurile comunale (tot cu goluri) 10.188 ha., în total 95.196 ha. Expunerea nu dă întinderea pădurilor particulare care, fiind însă foarte mică, poate fi neglijată. Deosebirea de la o statistică la alta nu este mai puţin de aproximativ 15.000 ha.

Dările directe şi indirecte. Patentarii. Băncile populare

Desvoltarea economică a Dobrogei a ţinut pas, cum am zis, cu desvoltarea economică a ţării întregi. Nu trebue, cum fac unii cari judecă lucrurile fără nici un spirit critic, să cădem în extaz faţă de progresul realizat, fiindcă el a fost firesc şi fiindcă s'a săvârşit cu toată apăsarea administraţiunii şi a nepăsării autorităţilor centrale; dar, în linii generale, putem spune că a fost remarcabil. Mai sunt lipsuri enorme de umplut şi mai e de muncit din răsputeri pentru a pune în valoare bogăţiile acelui pământ, dar primii paşi s'au făcut.

Dintre cele două judeţe, Constanţa este acela

care s'a folosit mai mult de prosperitatea celor din urmă 30 de ani.

Raportul asupra recensământului fiscal din 1905 cuprinde la sfârşit un capitol, întitulat «bogăţia judeţelor». Acolo citim:

«Se ştie de toţi că nu e nici o egalitate între judeţe din punctul de vedere al totalului impozitelor ce plătesc. E interesant de a şti cum s'a repartizat la diferite intervale bogăţia între judeţe, pentru că astfel vedem dacă bogăţia a crescut mai repede în unele judeţe decât în altele,—ceeace a priori e probabil,—şi, dacă e aşa, a cunoaşte judeţele favorizate..... *Constanţa înfăţişează o creştere uimitoare a bogăţiei; la 1890 ultimul loc, a crescut după recensământul din 1890/91 la locul al 28-lea, după recensământul din 1895/6 la locul al 22-lea, a ajuns în exerciţiul 1905/6 la locul al 14-lea şi trece prin recensământul de faţă la locul al 13-lea.* La 1890, plătea 567.117 lei, în exerciţiul 1905/6 va plăti 1.521.753 lei, iar după recensământ 1.896.013 lei».

Judeţul Tulcea a rămas pe loc. După recensământul fiscal din 1890/1, ocupa — socotit după câtimea impozitelor directe ce aveau de plătit judeţele — locul al 24-lea, cu un debit de impozite directe de 878.104 lei; la recensământul din 1895/6 s'a coborât la rangul al 26-lea cu o sumă totală de impozite directe de 980.465 lei, iar la recensământul din 1905/6 a revenit la locul al 24-lea—ca în 1890—cu un debit de 1.358.443 lei. Judeţul a

crescut ca sumă de impozite directe de plătit, dar, în proporţie cu creşterea bogăţiilor din alte judeţe, a rămas pe loc. Starea aceasta de lucruri se datorează, după cum am arătat, izolărei judeţului. Când va aveà căi de comunicaţiune, fiind bogat, el va prosperà tot aşà de iute ca şi Constanţa, de şi pe acesta îl favorizează portul şi linia Cernavoda-Marea Neagră.

Numărul contribuabililor a crescut în ambele judeţe, odată cu sporirea populaţiunii. Rolurile fiscului au constatat că în 1890/1 judeţul Constanţa aveà 15.193 contribuabili şi în şirul judeţelor cu contribuabili ocupa locul al 30-lea — iar judeţul Tulcea 15.564, având locul al 29-lea. După recensământul din 1905/6, judeţul Constanţa s'a urcat la rândul al 16-lea cu 29.198 contribuabili şi judeţul Tulcea (care la 1890/1 fusese înaintea Constanţei) la locul al 24-lea cu 25.485 contribuabili. Judeţul Constanţa s'a urcat deci cu 14 trepte, iar Tulcea numai cu 5. In «Expunerea situaţiunii financiare a tezaurului public la 30 Septembrie 1908» vedem (pag. 441) că numărul contribuabililor supuşi în 1908/9 la impozitul personal a fost:

	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea	Dobrogea
Români . . .	22.761	19.939	42.700
Străini . . .	3.441	3.450	6.891
Israeliţi . . .	246	383	629
Total . . .	26.448	23.772	50.220

Cifrele aceste le-am dat dinadins pentru a aduce o nouă dovadă că elementul românesc este covâr-

şitor în Dobrogea. Şi fiindcă suntem la capitolul acesta, am extras din acelaş tablou de unde am scos datele asupra contribuabililor şi pe acele cari privesc pe patentari.

Numărul patentarilor din Dobrogea în 1908/9

	Românî	Străini	Israeliţi		Total
Judeţul Constanţa	2.764	1.197	202	=	4.163
» Tulcea . .	2.051	1.059	391	=	3.501
Total . . .	4.815	2.256	593	=	7.664

Numărul patentarilor străini şi evrei este la un loc de 2.849, iar al românilor de 4.815. Comercianţii români întrec deci pe străini cu aproape 2.000 (exact 1966). Va să zică, situaţiunea noastră este favorabilă şi din acest punct de vedere, căci, de unde înainte vreme, aproape nu erau negustori români în Dobrogea, azi comerţul dobrogean este pe trei sferturi naţionalizat.

Capitolul acesta nu-l putem încheià mai bine decât dând, după «Expunerea situaţiunei financiare a Tezaurului public la 30 Septembre 1908», un tablou întocmit special pentru a lămurì cu cât au contribuit cele două judeţe în 1907/8 la dările directe şi indirecte ale statului.

Intâiu vom dà cifrele cari se referă la dările directe; ele arată încasările efectuate pe seama exerciţiului 1907/8 :

Contribuţiuni directe	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea
Foncieră	526.244	317.226
Patentă	146.285	104.812
Impozit personal	117.323	97.090
Licenţă	119.385	70.357
Taxa de 3%	54.685	25.907
Capital mobiliar	11.424	1.991
Totalul fiscal . . .	975.349	617.385
Zecimi de percepere . . .	181.093	117.942
» » Fond comunal .	125.260	82.268
Total general . . .	1.281.703	817.596

După tabelele de incasări pe 1907/8, judeţul Constanţa vine înaintea a 20 şi anume: Argeş, Bacău, Botoşani, Buzău, Dâmboviţa, Dorohoiu, Fălciu, Gorj, Muscel, Neamţu, Olt, Putna, R.-Sărat, Roman, Suceava, Tecuciu, Tutova, Vaslui, Vâlcea, Tulcea.

Dăm acum incasările efectuate din venituri indirecte (minus vămile) şi anume dela produsele Regiei monopolurilor statului:

Contribuţiuni indirecte	Judeţul Constanţa Lei	Judeţul Tulcea Lei
Dela vânzarea timbrului şi înregistrărei	738.762	396.052
Dela vânzarea tutunului şi ţigărilor	2.610.210	1.190.320
Dela vânzarea hârtiei de ţigarete	271.071	107.219
Dela vânzarea explozibilelor .	99.582	20.858
» » sărei (împre-		
De reportat . . .	3.719.625	1.714.449

Contribuţiuni indirecte	Judeţul Constanţa Lei	udeţul Tulcea Lei
Reportat. . .	3.719.625	1.714.449
ună cu sarea vândută în punctele Cernavoda 425.850 lei, Hârşova 851.400 lei, Ostrov 360.080 lei, Măcin 287.850 lei).	3.090.580	3.002.850
Dela vânzarea chibriturilor. .	163.696	95.363
« » cărţilor de joc.	200.560	109.242
Total. . .	7.174.461	4.921.904

La încasările dela timbre şi înregistrări judeţul Constanţa vine în fruntea multor judeţe, iar la vânzarea tutunurilor şi ţigărilor nu e întrecut de cât de judeţul Ilfov.

Iată acum şi încasările din vămi în 1907/8:

Vama	Lei
Cara-Omer.	11.520
Cernavoda.	49.404
Constanţa	3.732.949
Hârşova	55.976
Silistra-Nouă	10.829
Sulina	21.810
Tulcea	278.644
Total. . .	4.161.132

Mai sunt şi alte taxe indirecte dela cari statul sau comunele trag folos, cum taxa de consumaţiune asupra zahărului, taxa de consumaţiune asupra petrolului, taxele fondului comunal etc., dar cum ele nu se pot alege decât cu greu pe judeţe, nu le-am scos cifrele respective. De observat însă că judeţele Constanţa şi Tulcea sunt acelea cari

dau fiscului veniturile cele mai mici dela taxele pe băuturi spirtoase. Astfel, pentru 1907/8, nu s'au constatat, în favoarea fiscului, dela aceste taxe, de cât: pentru judeţul Constanţa 25.915 lei, iar pentru judeţul Tulcea abia 352 lei. Judeţele dobrogene sunt cele mai puţin alcoolice din ţara întreagă.

Numai dela dări directe, dela produsele regiei şi dela vămi statul are venituri mari din Dobrogea, după cum arată încasările pe 1907/8:

Dela dări directe	lei	2.099.302
» vânzarea produselor Regiei . .	»	12.096.365
» vămi	»	4.161.132
Total	lei	18.356.799

Impreună cu celelalte venituri dela dările indirecte, netrecute acì,—fără a mai vorbì de veniturile enorme ce are dela exploataţiunile sale, cum: pescării, cariere, mine, venituri domeniale, din vânzarea pământurilor, din răscumpărarea dijmei etc.,— statul încasează acum anual peste 18 milioane în Dobrogea. De cheltuit, el nu cheltueşte desigur acolo nici pe jumătate, aşà că excedentul pe care Dobrogea îl varsă anual în cassa statului este foarte însemnat.

Şi când ne gândim că la 1879, protivnicii anexării Dobrogei spuneau că cele două judeţe ne vor costà atât de mult că o să ne ruinăm!...

Băncile populare

La 31 Decembrie 1908 au fost în judeţul Constanţa 70 de bănci populare cu un capital subscris

de 921.064 lei şi vărsat 801.439 lei. Numărul membrilor erà de 6.133, dintre cari 5.560 plugari, 221 comercianţi, 109 meseriaşi, 54 preoţi, 71 învăţători, 95 funcţionari, restul diferite profesiuni. Depunerile spre fructificare au fost, pe ziua de 31 Decembrie 1908, de 88.179 lei. Soldul împrumuturilor la 31 Decembrie 1908 era de 1.067.878 lei.

In judeţul Tulcea, la 31 Decembrie 1908: 57 de bănci, 391.620 lei capital subscris, 247,866 lei capital vărsat, 55.548 lei depuneri spre fructificare, 370.006 lei împrumuturi, 5.399 membrii dintre cari 4.697 plugari, 193 comercianţi, 227 meseriaşi, 53 preoţi, 61 învăţători.

In ce priveşte numărul băncilor populare, judeţul Constanţa vine iar în fruntea multor judeţe; de asemenea şi Tulcea, dar într'o măsură mai redusă ca vecinul său dela sud.

In judeţul Constanţa, băncile au început să se desvolte dela 1902 încolo; în 1899 existà o singură bancă, în 1901 3 bănci, în 1902 21. Acelaşi lucru s'a petrecut şi în judeţul Tulcea.

Şcoala şi Biserica

N'aşi puteà să isprăvesc lungul capitol despre desvoltarea Dobrogei, fără să spun câteva cuvinte despre şcoala şi biserica din cele două judeţe dobrogene.

Vorbind despre aceste două aşezăminte, ne vin în minte laudele cu cari toţi cunoscătorii Dobrogei şi toţi administratorii ei vorbesc de populaţiunea

dobrogeană, de dorul ei de cultură şi de jertfele pe cari le-a făcut pentru a înmulţì şcolile şi bisericile.

Expunerea de motive asupra judeţului Constanţa (1904) spune:

«Mai toate bisericele cari au fost construite în judeţ sunt datorite contribuţiunilor voluntare ale locuitorilor; prea puţine biserici şi numai cele din comunele urbane au fost făcute din ajutor bănesc dat de stat».

Despre şcoală, din aceeaşi Expunere: «Cu ocaziunea primelor inspecţiuni generale, am putut face o îmbucurătoare constatare că populaţiunea noastră rurală este doritoare de a vedeà soarta ei ameliorată în toate direcţiunile; poveţele date de a organizà în fiecare cătun comitete pentru clădiri şcolare au fost primite cu multă căldură..... Fapt îmbucurător, nu numai populaţiunea românească a fost cuprinsă de dorul de a aveà şcoli, dar şi toţi ceilalţi cetăţeni români de diferite origine au contribuit deopotrivă la această operă».

Din expunerea judeţului Tulcea (1904): «Locuitorii acestui judeţ s'au arătat în totdeauna bine dispuşi a-şi da obolul lor pentru construcţiuni de noi localuri».

Nu avem, din nenorocire, date sigure asupra ultimului an (1908) la ambele judeţe, cu privire la numărul şcoalelor, la recensământul copiilor în vârstă de şcoală şi la frecvenţa lor pentru ultimul an. Pentru 1908 avem numai date asupra judeţului Tulcea, scoase din expunerea prefecturei. Pentru

ambele judeţe avem cifre, însă cu privire la 1904/5. Potrivit lor, am avut în acel an: în judeţul Constanţa 104 şcoli şi în judeţul Tulcea 93 şcoli. Biserici: 93 în judeţul Constanţa şi 103 în judeţul Tulcea. Moschee 135 în judeţul Constanţa şi 28 în judeţul Tulcea.

Pe când însă datele Ministerului Instrucţiunei Publice arată că în anul şcolar 1904/5 au fost în judeţul Constanţa 104 şcoli, expunerea acestui judeţ pe 1903/4 spune că în acest din urmă an au fost acolo 110 şcoli şi că în proect mai erau o mulţime altele. Expunerea judeţului Tulcea pe 1908 ne spune că în 1907/8 au fost acolo, numai şcoli rurale, în număr de una sută.

Ceeace este mai însemnat însă când se vorbeşte de şcoli în ţara noastră este frecvenţa şcolară. In lucrarea mea, întitulată «Chestiunea ţărănească» [1]) am arătat, după statisticele Ministerului Instrucţiunei Publice, că deosebirea între numărul copiilor cari sunt înscrişi la recensământul şcolar ca buni pentru a urmà cursurile şi între numărul copiilor cari le urmează de fapt, este considerabil. Astfel, în 1901—1902 au fost număraţi 728.093 copii cari aveau vârsta de şcoală şi n'au urmat de cât 196.461, adică un sfert. *Trei sferturi* n'au fost daţi la şcoală.

Care este situaţia în Dobrogea din acest punct de vedere? Pentru a aveà cifre, am luat pe acele

---

[1]) Vezi pag. 56.

din expunerile prefecturilor. Cifrele cu privire la judeţul Constanţa se referă la 1903/4 şi cele dela judeţul Tulcea la 1907/8.

	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea
Copii în vârstă de şcoală. . . .	18.337	17.344
Dintr'aceştia au frecventat şcoala .	12.151	13.027

Va să zică, pe când în restul ţării trei sferturi dintre copiii buni de şcoală nu o urmează, în judeţul Constanţa numai vreo 35% nu urmează cursurile, iar în judeţul Tulcea nici măcar 30%. Judeţele dobrogene sunt dar superioare celorlalte judeţe româneşti din punctul de vedere al instrucţiunii primare. Analfabetismul este acolo mai mic ca în orice altă regiune a ţării. Recensământul populaţiunii din 1899 a constatat că în acel an se aflau în judeţul Constanţa 25.128 ştiutori de carte şi în judeţul Tulcea 25.517 ştiutori de carte. Atât Tulcea cât şi Constanţa erau atunci, cu numărul ştiutorilor lor de carte, înaintea următoarelor judeţe: Botoşani, Dorohoiu, Fălciu, Gorj, Muscel, Neamţu, Olt, R.-Sărat, Roman, Romanaţi, Suceava, Tecuci, Teleorman, Tutova, Vaslui, Vâlcea, Vlaşca, adică înaintea a 17 judeţe. Proporţiunea ştiutorilor de carte este deci superioară mijlociei generale a ţării.

Fireşte, nu s'a făcut încă tot ce se puteà face în această direcţiune. Judeţele dobrogene mai au nevoie de multe şcoli, după cum au nevoe de o mişcare culturală superioară cu caracter românesc

în diferitele centre, de şcoli profesionale: agricole, industriale, de meserii, etc., dar dacă judecăm situaţia în comparaţie cu ţara noastră, vedem că s'a mers un drum bunicel pe calea culturei şi că prin şcoala făcută din iniţiativa populaţiei, s'a contribuit simţitor la românizarea provinciei.

Dobrogenii au ţinut să asculte de sfatul lui Mihail Kogâlniceanu, care, în pătrunderea sa adâncă a nevoilor neamului, preţuià şcoala mai mult ca orice. In şedinţa din 31 Ianuarie 1880, pe când se discutà Legea de organizare a Dobrogei, Mihail Kogâlniceanu a zis:

„Intr'o ţară care abià acum a eşit din resbel şi care e plină de ruine, nu ştiu ce ar fi mai bine: să avem şcoale pentru studiu sau palate pentru şcoale? **E mai bine să avem şcoale chiar în bordee decât să amânăm înfiinţarea şcoalelor până când vom aveà palate“.**

«E mai bine să avem şcoale chiar în bordee decât să amânăm înfiinţarea şcoalelor până când vom aveà palate»—vorbele aceste ar merità să fie întipărite pe frontispiciul oricărei şcoli. Ele cuprind un întreg program cultural, şi se potrivesc ţării întregi ca şi Dobrogei. Inţelesul lor este ca atunci când e vorba de şcoală, trebue să dăm deoparte orice considerente, numai să o înfiinţăm mai repede. Fiindcă în zilele noastre, şcoala este temelia vieţii şi a măririi popoarelor.

Dobrogenii, cărora se adresà atunci Mihail Kogâlniceanu, l-au priceput şi i-au dat ascultare.

Urmarea a fost că judeţele Tulcea şi Constanţa s'au pus în capul listei cu numărul de ştiutori de carte — ceeace în ţara noastră e un merit cu totul deosebit. Şi meritul acesta este cu atât mai mare cu cât autorităţile noastre, în neştiinţa şi nepăsarea lor, s'au dezinteresat de şcoală sau chiar i-au pus pedici.

«Cu toate că guvernul central a pus toate piedicele la desvoltarea noastră culturală — spune d. Const. I. Benderly în broşura sa «Un dobrogean de baştină despre Dobrogea» (1903), cu toate că nu a făcut nimic, dar absolut nimic spre a ne învăţà limba noastră, cu toate aceste s'ar puteà zice, chiar în potriva guvernului, noi, nu numai că ne-am pus pe acelaşi picior de cultură, ca şi orice popor civilizat, dar am învăţat şi româneşte. Am învăţat limba noastră. Cum? — se vor întrebà acei cari nu cunosc condiţiunile în cari am trăit. Cu muncă şi cu sacrificii: *Este un lucru nemai pomenit, în analele statelor civilizate, să se refuze unei populaţiuni anexate, setoase de învăţătură, mijloacele de a învăţà limba ţării. Cu toate acestea, şi oricât de stranie ar părea această procedare, aşa s'a urmat în Dobrogea*".

Intr'adevăr, nemai pomenit. In vreme ce toate ţările fac jertfe mari ca să-şi atragă prin şcoală asimilarea populaţiunilor eterogene, la noi populaţiunile aceste au trebuit, ele, să facă sacrificii pentru a învăţà limba românească. Acest fapt singur arată capacitatea şi prevederea guvernanţilor noştrii.

III. Administraţiunea

La temelia administraţiunii în Dobrogea stă *Legea pentru organizarea Dobrogei* din 1880, lucrată de Mihail Kogâlniceanu, ca ministru de interne. Pentru a arătà ideile de cari a fost condus Mihail Kogâlniceanu în 1880, la întocmirea acestei legi, pe care a numit-o «*Constituţia Dobrogei*», reproducem în întreg expunerea de motive scrisă de autorul legei.

Expunere de motive

Atât sub guvernul otoman, cât şi sub regimul provizor rosian, pe timpul ultimului resbel, Dobrogea a fost provincie separată, având administraţiunea sa proprie cu reşedinţa în Tulcea.

Inainte ca România să ia posesiune formală de această provincie, ceeace s'a efectuat în 23 Noembre 1878, guvernul a fost trimis două comisiuni, una militară şi alta civilă, spre a studià la faţa locului organizaţiunea deosebitelor servicii publice, spre a adunà date statistice, spre a luà cunoştinţă de cele întâiu trebuinţe ce acolo erau de îndestulat.

Comisiunea militară erà compusă de d-nii colonel Fălcoianu, majorul Şerbănescu şi căpitanul Tătărescu din statul-major.

Comisiunea civilă numărà ca membri pe d-nii G. Cantacuzino, secretarul general al ministerului de finance şi pe D. M. Poenaru-Bordea, directorul ministerului de justiţie.

Şi una şi alta din aceste comisiuni şi-au îndeplinit misiunea cu zel şi inteligenţă.

Lucrările lor au servit de bază la organizarea administrativă şi judecătorească ce provizor s'a dat provinciei noastre de peste Dunăre.

Organizaţiunea administrativă este publicată în *Monitorul* din 16 Noembrie 1878.

Organizaţiunea judecătorească se află în No. 252 al *Monitorului* din 12 Noembre 1878.

Această stare de lucruri, în timpul funcţionărei sale de 14 luni a primit felurite modificaţiuni. Şi astăzi se poate susţineà, că în Dobrogea serviciile publice funcţionează în acelaş mod regulat ca şi în România.

Dar ceeace preocupă pe toată lumea din acea provincie, ceeace guvernul cu o oră mai înainte voeşte a precurma este: caracterul provizor al acestei organizaţiuni.

Precum este ştiut, atât Camera deputaţilor cât şi Senatul au încuviinţat ca Dobrogea să fie administrată prin regulamente de administraţiune publică, şi aceasta până la o organizaţiune definitivă. Astfel până acum acestei provincii lipseşte ceeace importă mai mult pentru desvoltarea şi siguranţa unei populaţiuni: *stabilitatea întemeiată pe lege.*

Guvernul s'a silit prin regulamentele şi instrucţiunile sale pe cât cu putinţă a satisface toate trebuinţele simţite ale zilei; însă el n'a putut luà asupră-şi de a hotărî şi marile chestiuni de principiu, precum: *drepturile şi îndatoririle dobrogenilor, regularea proprietăţei, raporturile deosebitelor culte către stat, organizarea puterei judecătoreşti şi a puterei armate,*

A deslegà, a regulà toate aceste mari chestiuni, a dà nouei noastre provincii stabilitatea prin o organizaţiune definitivă votată de Corpurile Legiuitoare şi sancţionată de Domn, aceasta formează obiectul proiectului de lege ce se prezintă Corpurilor Legiuitoare.

Scopul final al acestui proiect de lege este *asimiliaţiunea deplină a Dobrogei cu România,* Să nu se creadă însă că această asimiliaţiune este o radicală inovaţiune, o reformă silnică ce se va impune unei ţări cu totul străină de România!

Asimiliaţiunea prin însăşi situaţiunea geografică şi etnografică a acestei ţări, era efectuată în mare parte, înainte chiar ca România să fi intrat în posesiunea Dobrogei.

Românii, încă din timpurile străbune, unii sub nume de Deciani (Daci), alţii prin emigraţiuni succesive din muma

patrie, sunt naţionalitatea cea mai străveche statornicită în Dobrogea.

Turcii nu sunt statorniciţi în această provincie decât în urma conchistii, şi anume în secolii XV şi XVI. Ei apoi, cu excepţiune de oraşe, n'au avut locuinţe numeroase şi compacte decât cu totul în întrul Dobrogei şi anume spre Mangalia.

Bulgarii în numărul lor cel mai mare nu sunt aşezaţi în Dobrogea decât cu începutul acestui secol.

Tătarii sunt cei de pe urmă sosiţi, şi anume după resbelul din Crimea.

Coloniile cerkeze au dispărut cu totul din Dobrogea, odată cu isbucnirea ultimului resbel.

Astfel românii fiind naţiunea cea mai veche statornicită în Dobrogea, limba lor erà şi este şi cea mai răspândttă, fiind ea întrebuinţată nu numai între ei, dar servind şi de limbă de comunicaţiune între celelalte deosebite naţionalităţi.

Incorporarea Dobrogei cu România, organizaţiunea românească a acestei provincii în ce se atinge de declararea limbei române ca limbă de stat, nu va face dar altceva decât de a consacrà ca *drept* o situaţiune deja existândă ca *fapt*. Pe tărâmul limbei, într'alte cuvinte al naţionalităţei, asimilaţiunea urmărită de proectul de lege se va oprì aci! In adevăr noi nu înţelegem prin noua organizaţiune a lovì în nici una din naţionalităţile ce se află în Dobrogea. Din contra, legea asigură şi în viitor existenţa fiecărei naţionalităţi, respectându-i şi garantându-i *limba* în *biserică* şi în *şcoală*.

Pe *tărâmul politic*, asimilaţiunea aşternută prin proectul de lege actual, va fi cu totul în avantagiul locuitorilor din Dobrogea, fiindcă asigură fiecăruia din ei aceleaşi drepturi şi îndatoriri, fără osebire de naţionalitate şi de religiune!

Aceasta rezultă din însăşi textul proectului. Ba se poate susţine, că dacă s'au asigurat mai multe garanţii unei naţionalităţi şi confesiuni speciale, aceasta s'a făcut în favoarea, nu a românilor, ci a musulmanilor, a căror stabilimente de cult, şcoli confesionale, moravuri şi chiar legislaţiune în ma-

terie de familie şi de succesiune, sunt înconjurate cu garanţii excepţionale!

Intrând acum în analizarea deosebitelor diviziuni ale proectului de lege, enunţăm că:

Cap. I. prescrie împărţirea Dobrogei în judeţe, arondismente şi comune, întocmai după diviziunea României propriu zisă.

Cap. II. Statorniceşte drepturile şi îndatoririle locuitorilor din Dobrogea deveniţi *cetăţeni români*, şi ca atare le acordă şi le garantează toate drepturile cetăţeneşti prevăzute prin Constituţiunea României.

Ţinându-se seamă de particularităţile acestei provincii şi de gradul de cultură a populaţiunilor ei, se prevede o epocă de transiţiune pentru dobândirea tutulor drepturilor constituţionale şi reprezentative, precum şi oricari excepţiuni dela prescripţiunile pactului fundamental, cari şi unele şi altele vor aveà a dispare într'un timp mai mult sau mai puţin apropiat.

Una din chestiunile cele mai urgente de deslegat este regularea proprietăţei rurale din Dobroga. In proectul de faţă se aştern numai bazele pe care actual este aşezată proprietatea fonciară după legile otomane, şi se iau garanţii pentru ca să nu se jignească drepturile statului cari, afară de proprietatea *mulk* din oraşe (proprietate absolută, mai cu deosebire la locuri de case în general se află lipite de *proprietatea privată* (*mirie* întemeiată pe acte numite tapu) prin condiţiuni ce se aseamănă mult cu regimul *embaticului din România.*

Prin o lege specială, se vor prevede şi regula condiţiunele prefacerei proprietăţei fonciare *sui generis* din Dobrogea, în proprietate absolută a statelor moderne, precum şi împroprietărirea definitivă a locuitorilor agricultori ce actual sunt statorniciţi în Dobrogea.

Prin proiectul de lege se iau asemenea măsuri spre a se opri înstrăinările de pământuri, asupra cărora statul are drepturi, spre a se învoi, chiar pentru acele pământuri ce după legile otomane sunt transmisibili, cumpărarea numai *a)* de către dobrogenii îndrituiţi prin aceste legi de a face achizi-

ţiuni, *b)* de către români, şi *c)* de către acei indrituiţi prin art. 7 din Constituţiune.

Prin o ultimă măsură, proiectul de faţă declară nule şi fără valoare vânzările făcute de emigraţi, a tutulor pământurilor, cari fie prin legile generale ale imperiului otoman, fie prin legea coloniilor, aparţin statului, şi prin urmare nu se pot înstrăinà.

In vederea marei întinderi de domenii ce are statul în Dobrogea şi a rarei populaţiuni aflate pe ele, proiectul de faţă prevede o lege pentru aşezarea de colonii în România transdanubiană. O altă dispoziţiune din capitol desfiinţează dijma pentru totdeauna şi o înlocueşte prin o dare fonciară anuală.

Acest capitol garantează tuturor locuitorilor din Dobrogea libertatea absolută a conştiinţei, precum şi liberul exerciţiu al cultelor. Ţiind seamă de cugetările liberale şi civilizatoare ce România hrăneşte pentru populaţiunile din Dobrogea, şi în deosebi pentru musulmani, de curând încă naţiunea domnitoare în această provincie, proiectul de lege se îngrijeşte în deosebi de personalul şi întreţinerea moscheelor din oraşele Dobrogei, cari vor fi retribuiţi de către stat. Incât se atinge de moscheele din comunele rurale, legea pentru împroprietărirea locuitorilor agricoli va determinà pentru întreţinerea acestora o anume întindere de pământ, egală cu aceia ce se va determinà pentru întreţinerea bisericilor creştine. Proiectul mai prevede înfiinţarea pe seama statului, în oraşul Babadag, a unui seminar musulman menit de a pregătì din populaţiunea indigenă personalul deservanţilor moscheelor şi a învăţătorilor şcoalelor confesionale musulmane. Guvernul este deja pe cale de a alege în Constantinopole personalul trebuitor pentru instituirea acestui seminar.

Capitolul II mai prevede libertatea învăţământului pentru toate naţionalităţile şi toate cultele din Dobrogea. Oricine va puteà deschide şcoli, în orice limbă, cu singura condiţiune ca şi limba română să fie obligator predată în ele.

Cap. III, reglementează în mod detaliat diviziunea administrativă a Dobrogei, şi determină atribuţiunile deosebitelor autorităţi administrative.

Cap. IV, prevede şi determină instituţiunile reprezentative: judeţene şi comunale ce se acordă Dobrogei, după exemplul instituţiunilor de această natură ce Constituţiunea dă judeţelor şi comunelor din România.

Până la regularea reprezentaţiunii politice a Dobrogei în sânul parlamentului român, consiliile departamentale din Tulcea şi din Constanţa au dreptul, la finitul fiecărei sesiuni ordinare a anului, a adresà Domnului, prin o deputaţiune ad-hoc, expunerea tuturor trebuinţelor, îmbunătăţirilor şi plângerilor judeţului lor.

Prin Cap. V, tribunalele şi legile civile şi criminale din România se introduc şi în Dobrogea, cu oarecare mici modificări cerute de împrejurările locale.

Pentru procesele mahometanilor în materie de familie şi de succesiune se institue tribunale speciale musulmane.

Cap. VI, prescrie aplicarea treptată în Dobrogea a legilor de impozite şi de finance uzitate în România, şi asigură locuitorilor din această provincie garanţiile prevăzute prin Constituţiunea generală a ţării.

In Cap. VII, se prevede scutirea pe termen de zece ani a conscripţiunii pentru armata de linie.

In acest period nu se va înfiinţà în Dobrogea decât armată teritorială, destinată anume pentru serviciul local, şi neputând fi scoasă din această provincie decât în timp de răsboiu.

Acest capitol mai prevede că în timpurile normale acei ce vor face parte din armata teritorială nu vor puteà fi întrebuinţaţi la serviciu decât o săptămână pe lună, în care timp ei vor fi plătiţi şi hrăniţi după legea privitoare la armata teritorială.

Locuitorii de religiune musulmană vor formà companii şi escadroane separate, şi în uniformarea lor, plătită de stat, se prescrie a li se păstrà fesul şi turbanul.

In dispoziţiunile generale şi transitorii ale proiectului de lege, se prevede că organizarea armatei teritoriale în Dobrogea nu se va pune în lucrare decât după promulgarea legei pentru regularea proprietăţii rurale.

In aceste dispoziţiuni se statorniceşte ca culorile Dobrogei să fie ale României; iar marca separată a acestei provincii este acea veche a gurilor Dunării, adică un scut purtând doui delfini cu trupurile ridicate.

Prin aceste dispoziţiuni se prevede ca impozitul funciar şi taxa pentru poduri şi şosele să nu se introducă în Dobrogea decât cu începerea anului 1881. Se mai prevede un proiect de lege privitor la desecarea mlaştinelor şi la plantaţiunea de păduri în Dobrogea.

Aci se închee proiectul de lege, ce se înfăţişează cercetării şi aprobării luminate şi patriotice a Corpurilor Legiuitoare.

Guvernul crede că această lege aprobată şi pusă în lucrare cu inteligenţă şi energie va fi mănoasă în rezultate binefăcătoare pentru noua noastră provincie.

Pe lângă această lege, întemeierea şcoalelor în toate oraşele şi satele Dobrogei, activarea şi înmulţirea căilor de comunicaţiune, punerea în lucrare a legiuirei care declară oraşele Tulcea şi Constanţa porturi france, şi în fine legarea căiei ferate Cernavoda-Constanţa cu reţeaua căilor ferate din România, lărgirea şi îmbunătăţirea portului maritim, aceste legiuiri vor aveà de rezultat sigur şi neîntârziat vindecarea ranelor resbelului de care Dobrogea a suferit mai mult de cât oricare altă provincie din dreapta Dunărei, prefacerea ruinilor ce astăzi o acoperă în oraşe şi sate înflorite, şi schimbarea întinselor sale deşerturi în câmpii acoperite cu frumoase secerişuri. Aceste legiuiri vor face în fine ca populaţiunea fără osebire de orice naţionalitate şi religiune a acestei ţări, să binecuvinteze ziua de 23 Noemvrie 1878, când drapelul român pentru întâia dată, de mult, a fâlfâit în Dobrogea ca un simbol de libertate, de ordine şi de civilizaţiune.

Expunerea de motive arată preocupările lui Mihail Kogălniceanu, cari, pentru a fi cunoscute pe deplin, trebue să fie complectate prin declaraţiu-

nile ce a făcut cu prilejul lungilor desbateri din Corpurile Legiuitoare asupra proiectului.

Mihail Kogâlniceanu a fost condus atunci de două idei: întâi, să asigure şi să păstreze ordinea în Dobrogea, dând pentru aceasta, — însă pentru o vreme scurtă, — puteri mai întinse autorităţilor; şi, al doilea, să asigure locuitorilor de acolo libertatea cea mai desăvârşită a cultului, a limbei, a şcoalei şi a gândirei.

Excepţiunile dela legile comune pe cari le cuprinde «Constituţia Dobrogei» se explică foarte simplu, dacă ţinem seamă de vremile de atunci. Europa nu erà încă bine aşezată. Se mai resimţeau urmele zguduirilor politice, provocate de răsboiul din 1877 şi de Congresul dela Berlin. Austro-Ungaria aveà greutăţi enorme cu Bosnia-Herzegovina pe care o căpătase în acelaş timp când noi anexam Dobrogea şi care, ca şi aceasta din urmă, erà locuită de naţionalităţi deosebite. In Bosnia-Herzegovina, locuitorii erau răsculaţi. Cine puteà garantà liniştea în Dobrogea? Nu existà încă nici o experienţă în această direcţiune. Simţimintele locuitorilor dobrogeni nu erau cunoscute. Se lucrà în întuneric. In asemenea împrejurări a fost natural ca să se ia măsuri pentru a întărì puterea autorităţilor centrale. De acì au isvorât dispoziţiunile excepţionale din legea de organizare a Dobrogei.

Dacă le cercetăm mai de aproape, vedem că ele sunt toate de natură politică. Legea dă puterea în mâna prefectului. Prin art. 29 «el are puterea de

a face regulamente explicative, cărora toţi agenţii administrativi, judeţeni şi comunali datoresc supunere». Prin acelaş articol, tot el dă «ordonanţe în materie de ordine publică». Pentru a da administraţiunii putinţa de a controlà adunările elective: consiliile comunale şi consiliile judeţene, se dă prefectului putinţa de a numì primari şi consilieri, cum şi pe preşedinţii consiliilor judeţene. Tot prefectul înlocueşte delegaţiunea judeţiană şi, în comunele cu populaţiune mixtă, poate să fixeze numărul consilierilor de fiece confesiune.

Intenţiunea tuturor acestor dispoziţiuni — despre cari nu vorbesc mai pe larg fiindcă sunt îndeajuns de cunoscute — este vădită. Ele sunt toate de ordine politică. Mihail Kogâlniceanu voià ca guvernul să aibă la îndemână mijloace îndestulătoare pentru a ne puteà apărà în contra agitaţiunilor, despre cari nimeni pe vremea aceea n'ar fi putut susţine că nu erau cu putinţă.

Preocuparea aceasta l-a dus pe autorul legei ca prin art. 62 să hotărască:

«Instituirea juriului este *deocamdată* suspendată în Dobrogea. Procesele criminale şi pentru delictele politice şi de presă se vor judecà de tribunalele ordinare».

Măsurile aceste, inspirate de grija momentului, aveau, pentru Mihail Kogâlniceanu, un caracter de provizorat scurt. Autorul legei voià să preîntâmpine evenimente ce puteau naşte şi, în acelaşi timp, voià să fie înarmat până după ce va da o

organizaţiune modernă proprietăţei rurale în Dobrogea. Mihail Kogălniceanu erà unul dintre foarte puţinii din ţară care cunoşteà legislaţia agrară otomană. El se temeà ca, la transformarea— neapărat trebuincioasă—a proprietăţei otomane în proprietate juridică europeană, să nu se nască turburări. Condus de această grijă, n'a încetat să repete, în cursul discuţiunilor din Cameră asupra proectului, că, odată chestiunea proprietăţei regulată, nimic nu va sta împotriva unei desăvârşite asimilări politice a Dobrogei cu România.

«D-lor, spune dânsul în şedinţa din 29 Ianuarie 1880 a Camerei, dacă se va regulà chestiunea proprietăţei şi veţi voì ca şi Dobrogea să fie reprezentată în Parlament, *eu, la toamna viitoare, voiu fi alăturea cu aceia cari vor cere un asemenea drept pentru Dobrogea*».

In şedinţa din 5 Februarie a Camerei : *„Eu am convingerea că peste doi ani vom isbutì să facem ca Dobrogea să fie astfel încât să poată luà Constituţia noastră“*.

Mihail Kogălniceanu n'a introdus dar dispoziţiunile excepţionale din legea asupra organizărei Dobrogei decât din prudenţă, preocupat de situaţiunea politică de pe acele vremuri şi hotărât ca într'un timp cât mai scurt să le înlăture cu totul şi să asimileze Dobrogea României şi din punctul de vedere al drepturilor politice.

Aceasta reese cu atât mai luminos cu cât studiăm celelalte dispoziţiuni ale legei de organizare

din Dobrogea, dispoziţiuni cari se ating de chestiuni fundamentale de principii. In direcţiunea aceasta, Mihail Kogâlniceanu a fost el, liberal fără de rezervă şi fără de compromisuri, credincios ideilor pentru cari luptase o viaţă întreagă.

Art. 3 al legei spune :

«Locuitorii din Dobrogea, deveniţi cetăţeni români, sunt egali înaintea legei, se bucură de toate drepturile cetăţeneşti şi pot fi numiţi în funcţiunile publice, fără osebire de origină şi religiune».

Ocrotirea legei se întinde asupra tutulor naţionalităţilor şi religiunilor, cărora se garantează libertatea şcoalei şi cultului. Pentru musulmani se crează o organizaţiune religioasă şi judecătorească deosebită, ca să-şi poată păstrà neatinse obiceiurile şi legile civile. Până şi moravurile particulare ale lipovenilor sunt cruţate. Secta care nu vrea să poarte armele, Mihail Kogâlniceanu o ia în apărare. Invăţământul e liber. «Fundatorii sau directorii şcoalelor vor puteà să-şi aleagă limba de predare» (art. 20).

Mihail Kogâlniceanu erà mândru de legea lui. După votare, puse s'o traducă în toate limbile vorbite în Dobrogea şi o răspândì în toate satele. El o mai traduse şi în câteva limbi europene, pentru că,ziceà dânsul, noi românii putem să ne fălim în faţa lumei civilizate că am ştiut să introducem libertatea cea mai mare într'o provincie de curând cucerită. «Dreptatea României, zisese dânsul în proclamaţia către locuitorii dobrogeni din Noem-

brie 1879, nu cunoaşte deosebire de religiune şi neam» — şi s'a ţinut de cuvânt.

El ştià bine că populaţiuni străine nu se câştigă prin siluire de conştiinţe, prin impunere autoritară de desnaţionalizare, prin înlăturarea limbei naţionale din şcoală şi biserică. Naţionalist, naţionalismul lui Mihail Kogâlniceanu nu erà îngust, fricos şi meschin. Convingerea lui erà că dragostea popoarelor nu se capătă prin prigoniri, ci prin dreptate şi libertate naţională. Persecuţiunile naţionale aduc reacţiuni naţionale. In 1880, când Dobrogea erà încă locuită în majoritate de populaţiuni de origini străine, Mihail Kogâlniceanu erà pentru libertatea naţională a şcoalei şi a cultului. El vroià romanizarea provinciei — şi nimeni n'a lucrat mai mult ca dânsul pentru aceasta, după cum vom arătà mai departe — dar prin consimţimântul pornit din dragoste pentru România, din recunoştinţă pentru dreptatea şi libertatea adusă de România, din sentimente isvorâte din inimă, sincere şi loiale, nu impuse. Mihail Kogâlniceanu nu inventà primejdii naţionale, fiindcă inteligenţa lui întreagă şi sănătoasă şi firea lui tolerantă îl împedicau dela exagerările patriotismului.

Intr'un discurs rostit în ziua de 2 Martie 1882, cu prilejul desbaterilor din Cameră asupra legei proprietăţei imobiliare din Dobrogea, Mihail Kogâlniceanu a zis :

«Astăzi, D-lor, în Dobrogea nu mai există propagandă străină; fiţi bine încredinţaţi de aceasta.

Şi nu cu măsuri aspre s'au stârpit acele propagande, ci cu legi liberale. Cunosc sate de bulgari cari s'au dus în Bulgaria şi mai pe urmă s'au reîntors şi cari zic.: preferim să fim de naţionalitate bulgară, dar cetăţeni români».

Mihail Kogâlniceanu n'aveà nimic contra bulgarilor, cari voiau să-şi păstreze limba, dar să fie români, ca cetăţeni şi aspiraţiuni.

Liberalismul lui erà aşa de întreg în direcţiunea aceasta, în cât, în proectul asupra legei de organizare a Dobrogei, el prevăzuse la art. 49 (al. II):

„Au dreptul însă de a fi alegători (în com. urbane., N. Aut.) *şi străinii cari sunt proprietari de imobile şi plătesc către stat darea anuală precizată mai sus“*..

Comitetul delegaţilor Camerei a şters acest aliniat. Existenţa lui în proectul întocmit de Mihail Kogâlniceanu arată intenţiunile acestuia şi toleranţa de care erà însufleţit.

Legea de organizare a Dobrogei aveà în vedere două scopuri: unul momentan, curat politic, pentru păstrarea ordinei; şi, al doilea, permanent, pentru organizarea libertăţei şcolare, religioase, naţionale şi de gândire în provincia anexată. Aşà de puţin erà în intenţia lui Mihail Kogâlniceanu ideea că regimul excepţional ar puteà să ţie mai mult decât o vreme scurtă, încât revine mereu şi cere pentru dobrogeni drepturile politice. Astfel, iată ce a zis dânsul în discuţiunea asupra proiectului de răs-

puns la Mesagiul regal, discurs rostit în şedinţele dela 5 şi 7 Decembre 1890:

«In răspunsul la Mesagiul regal nu se vorbeşte nimic despre soarta Dobrogei. In Mesagiu, ministrul însă pretindeà că condiţiunile nouei provincii s'au îmbunătăţit. *In realitate puţin s'a făcut.* Ba chiar legile votate, fără excepţiune pentru toată România, în Dobrogea nu se aplică cu sinceritate.

«Voesc a vorbì de noua lege comunală, care negreşit că a desfiinţat legiuirile de mai înainte. Insă, peste Dunăre, tot se ţine de legea excepţională a Dobrogei, care în întâii ani ai ocupaţiunei puteà să fie necesară, dar astă-zi nu-şi mai are raţiunea de a fi. Ei bine, astă-zi prefectul se socoteşte în drept de a numì a treia parte din membrii consiliilor comunale, şi chiar dintre acei numiţi de el să aleagă *şi* pe primar.

«Apoi este bine aceasta? Chiar sub turci existà regimul municipal. Prin urmare, locuitorii din Dobrogea sunt apţi de a beneficià de libertăţile comunale. Eu merg mai departe, susţin că *astă-zi dobrogenii sunt apţi de a beneficià de toate libertăţile constituţionale de cari se bucură patria-mumă, România»*.

Ceeace în gândirea lui Mihail Kogâlniceanu erà destinat să ţie puţin, s'a prelungit şi ţine şi azi.

Ca ministru de interne în vremea organizării Dobrogei, Mihail Kogâlniceanu a ţinut să trimată acolo administratori de frunte. In Cameră se laudă cu aceasta. Incredinţând, spre aplicare, măsurile

excepţionale din lege unor oameni de mâna întâiu, Mihail Kogâlniceanu a ştiut că ei o vor aplicà cu tact, cu spirit de dreptate şi însufleţiţi numai de cugetarea politică care le inspirase. Aşa a şi fost. In anii dintâiu după anexiune, nici o plângere nu s'a ridicat în contra administraţiunei dobrogene.

Dar, vremea sănătoasă trecu repede. Mihail Kogâlniceanu plecat dela putere, directiva lui fu părăsită. Mihail Kogâlniceanu avusese o politică specială pentru Dobrogea. El încurajase din resputeri colonizarea ei cu români şi, pe de alta, veghease ca administraţia să-şi facă datoria, să fie integră, dreaptă şi tolerantă faţă de naţionalităţi. In Expunerea de motive a legei de organizare schiţase un întreg program de activitate. Voià să ridice provincia la un nivel înalt de civilizaţie şi să arate Europei ce pot românii.

Dar, firul înodat de el, fu rupt brusc. După dânsul, nu mai existâ nici un fel de politică precisă, nici naţională nici de alt soiu. Dobrogea încetâ să preocupe pe guvernanţi sau îi preocupâ într'atât cât li îngăduià să reverse asupra ei tot ce politicianismnl urâcios dela noi scoteà la iveală ca elemente compromise. Dobrogea devenì o colonie unde se exilau funcţionarii abuzivi şi cărora se dedeà mână liberă să stoarcă populaţia băştinaşă de acolo. Nimeni nu se mai interesă de problemele economice, naţionale şi rurale particulare Dobrogei.

Administraţia deveni din ce în ce mai rea. Dacă ţara de dincoace de Dunăre a fost numită, din pricina administraţiunei păcătoase, ţara hatârului şi a arbitrarului, apoi judeţele de dincolo de Dunăre au fost şi mai nenorocite din acest punct de vedere. Măsurile *politice* din legea de organizare a Dobrogei deveniră măsuri *administrative,* isvoare de şicane, abuzuri şi ilegalităţi fără de număr. Prefectul ajunse să fie tot. El numeà — şi numeşte încă — primari străini de localitate, oameni de peste Dunăre, prigoneà ziare şi le sileà să apară la Galaţi, refăceà şi prefăceà listele de alegători şi colegiile electorale, *expulzà români* din judeţ, prigoneà pe advocaţi (în temeiul unui articol din legea pentru organizarea judecătorească din Dobrogea din 1886), împănà satele cu favoriţi cari respândeau spaima în oameni, cu un cuvânt stăpâneà atât cât voià guvernul central care, în cele mai multe cazuri, erà nepăsător sau, uneori, socoteà că ajută cu aceasta o politică naţională. Căci, au fost prefecţi cari, pentru a-şi statornicì în Dobrogea o atotputernicie făcută din prigoniri şi din despotism mic şi meschin, au inventat primejdii naţionale cari nu existau în realitate şi au reuşit — sistemul prinde şi azi — să facă şi pe guverne să crează în misiunea lor înalt naţională.

Am puteà să umplem volume, dacă am sta să reproducem măcar o cât de mică parte din dosarul voluminos ce avem cu privire la administraţiunea din Dobrogea. La un moment dat, prin anii 1899,

1900 şi următori şi acum în urmă iar, ea ajunsese un subect neîncetat de discuţiuni în presă. Ziarele numeau Dobrogea *„Ţară de jaf"*. Mihail Kogâlniceanu, într'un discurs rostit la Cameră în Martie 1899, a zis:

«Ţara aceasta (Dobrogea. N. Aut.), care este bucăţica de pământ ce justifică perderea Basarabiei, geme sub perceptori şi notari, cari sunt mai teribili şi mai răi decât erau enicerii din Turcia».

Nu vom reproduce toate documentele în cauză, pentru că şi fără de asta procesul este câştigat în sensul nostru, ci vom da numai câteva, — şi nici pe departe din cele mai drastice,—cari, într'o privinţă sau alta, arată fie îndrăsneala corupţiunei, fie urmările nenorocite, fie excesele la cari a dat naştere administraţia cu puteri discreţionare a Dobrogei.

Voiu începe prin a cità un *act de expulzare* din Dobrogea în contra unui român, a medicului veterinar Mincu. Un asemenea document, care pune vârf arbitrariului administraţiunei dobrogene, nu se poate să lipsească dintr'o lucrare care vorbeşte despre Dobrogea. Iată-l:

Ordinul Prefecturei Constanţa No. 14.002 din 1908:

Domnule medic,

Nemai comptând ca medic veterinar al acestui judeţ, vă invit, în interesul ordinei, să părăsiţi de îndată judeţul, pentru ca să nu fim puşi în neplăcuta poziţie de a luà măsuri mai aspre, dictate de împrejurări.

Prefect

Amenințarea a și fost executată, căci medicul Mincu a fost pornit cu forța publică și expulzat din Dobrogea.

Enormitatea acestei măsuri: expulzarea unui român dintr'un județ românesc, pedeapsă neprevăzută în nici o lege, măsură de necrezut, care nici nu se poate concepe, n'a avut nici o urmare neplăcută pentru administrația care s'a făcut vinovată de dânsa. Dimpotrivă.

Un alt caz. Unui avocat, Trajan Fortun, i s'a luat de ministrul de justiție dreptul de a pledà, fără de vreo sentință a tribunalului sau Curței de apel. Avocații, cari aveau să apere drepturile clienților, erau în Dobrogea la discreția prefecților, grație unei legi nedrepte și fără de rost, votată în 1886, și care dădeà o organizațiune specială justiției în Dobrogea. Legea aceasta dădeà voie ministrului de justiție să refuze unui avocat autorizația de a pledà în Dobrogea, fără măcar să arăte motivele. Art. 57 al. II din lege prevedeà: «Ministrul justiției, cu încuviințarea Consiliului de miniștri, va puteà refuzà autorizarea fără a arătà motivele». Art. 58: «Atribuțiunile consiliului de disciplină și dreptul de a aplicà pedepsele disciplinare prevăzute la art. 31 din legea corpului de avocați, aparțin atât instanțelor judiciare locale, cari se vor pronunțà cu dreptul de recurs către ministerul jutiției, în termen de 10 zile dela data sentinței sau a deciziunii, cât și Consiliului de miniștri care se va pronunțà după referatul ministrului de justiție».

Articolele aceste puneau corpul avocaţilor la discreţia puterii administrative, care, în cursul anilor, nu s'a jenat câtuşi de puţin să facă uz de ele. Din fericire, noua lege a avocaţilor, votată în ultimii ani, a şters deosebirile—cari nu corespundeau nici unei nevoi—ce existau între regimul la cari erau supuşi avocaţii de dincoace şi dincolo de Dunăre.

De altmintrelea, administraţia dobrogeană aveà şi are şi azi destule mijloace ca să facă ce vrea, fără să se teamă de un control prea aspru din partea avocaţilor independenţi la tribunale. Mănuirea arbitrară a dispoziţiunilor excepţionale din Legea de organizare din 1880, votată cu totul în alt scop decât acela de a stoarce populaţiunea şi a le da un tâlc ca şi cum ar servì contra naţionalităţilor, mănuirea aceasta a devenit peste Dunăre o adevărată virtuozitate. Intre altele, a avut de urmare cunoscutele emigrări; în anii 1899—900 emigrările de musulmani şi germani, iar în zilele noastre de lipoveni, pescari ruşi şi alte elemente.

Intr'un articol publicat în ziarul «Farul» (4 Ianuarie 1904), d-l Const. Pariano arată adevărul asupra emigrărilor. Citām:

«Una din comunele cele mai bogate din Dobrogea erà altă dată Ghiuvenli. Ea numărà vreo 50 de familii de turci, toţi bogaţi şi cum se cade. Agenţii respectivi: primar, perceptor şi agent silvic, poftind la averile lor, s'au asociat cu toţii spre a-i jefuì; şi iată cum au procedat:

«Se ştià că statul învoeşte pe săteni să ia uscături din pădurile sale *Duminicele*. Musulmanii având Duminica lor *Vinerea*, au luat de bună credinţă în mai multe rânduri uscături în aceea zi. Prin aceasta, în formă, delictul erà consumat. Atunci, agentul silvic, pe tăcute, închee acte cum că fiecare dintr'înşii a făcut stricăciuni dela 1.000 la 5.000 lei şi-i dă în judecată. Nici o citaţie nu li s'a înmânat şi nici sentinţa de condamnare în lipsă nu li s'a comunicat, deşi în formă totul erà în regulă, aşà că sentinţa rămânând definitivă, au învestit-o cu formula executorie.

«Veneam, din întâmplare, dela Ostrov, tocmai în ziua când toate productele, vitele şi uneltele şi calabalâcul din casă al tuturor acestor oameni s'a vândut, şi ştiu că îndată toate aceste 50 de familii au emigrat, în masă, goale, flămânde, plângând şi blestemând.

«Se va întrebà poate oricine: ce mobil a putut împinge pe acei agenţi la săvârşirea acelui vandalism? Cel mai murdar! Dorinţa de a se face stăpâni pe averile acelor oameni. Ei, cari operau în mase, aveau omul lor interpus, prin care au cumpărat totul la licitaţia ţinută în sat, numai cu $5^0/_0$ din valoarea reală a obiectelor vândute. Ce altă întreprindere ar fi putut da la un capital de 5 lei, 95 câştig? Şi încă fără nici un risc, căci faptul era bine îmbrăcat în toate formele legale».

Memoriul locuitorilor dobrogeni către Corpurile Legiuitoare din 1900 se ocupă şi el de emigrări şi arată pricinele lor.

«Parte mare dintre musulmani, spune dânsul, nemţi, lipoveni, precum şi un număr de români, au fugit toamna aceasta. Un alt transport de alte trei-patru zecimi de mii se pregăteşte pentru primăvară.

«D-lor reprezentanţi, este cu neputinţă ca să nu se fi însinuat şi d-voastră că musulmanii emigrează din fanatism, şi pentru ca să nu greşiţi a crede acest neadevăr, ne simţim datori a vă edificà asupra acestui lucru.

«Fanatism musulman, această scuză vecinică a acelor cari s'au dedulcit să domnească şi să exploateze lumea fără graiu din Dobrogea, nu poate fi. Fanaticii de mult au plecat. Musulmanii cari au trăit cu noi 20 de ani nu se mai pot taxà de fanatici. Şi apoi, ce fanatism se poate imputà nemţilor şi lipovenilor? Dar românii, pentru ce-şi lasă pământurile şi fug? Adevărata cauză a emigrărei este această stare de supunere oarbă şi umilită, la care ne obligă legile excepţionale, sub cari suntem menţinuţi şi batjocurile ce se săvârşesc la adăpostul lor».

Câtă vreme administraţia dobrogeană a fost normală, cu mijlocia de nedreptăţi care la noi îi este inerentă, nu s'a auzit de emigrări. De îndată ce s'a dat drumul tuturor elementelor rele, s'a stabilit

un curent de emigrare care n'a slăbit nici azi. Mihail Kogâlniceanu voià să reţie acolo pe toţi locuitorii, de orice origine. El cunoşteà bogăţiile Dobrogei şi voià să le pue în valoare. Cele două judeţe erau despopulate. Oricine veneà acolo erà un câştig. Legea de organizare a Dobrogei şi cuvântările rostite în parlament la discuţiunea ei, se resimt de această preocupare. El face concesiuni tuturor. Voià să câştige inima acestor popoare prin libertate şi administraţie civilizată. Intr'o vorbire pe care am reprodus-o la început, el şi-a schiţat programul naţionalist în Dobrogea, cerând, pentru viitor, ca toate naţionalităţile să simţă româneşte, să devie cetăţeni români şi să nu se deosibească fiecare decât prin religiunea lor; «unii vor merge la moschee şi alţii la biserică, încolo vor fi toţi români».

Programul acesta n'a ţinut decât atât cât a veghiat autorul lui la punerea sa în practică. Mai târziu, s'au schimbat lucrurile în Dobrogea.

Memoriul de care vorbim mai sus spune într'un loc (pag. 9) că, «acest soiu de abuz (plata erbăritului) *a silit pe cei mai mulţi economi să plece în Basarabia, acum rusească, de unde fugise pe când erà românească*".

O altă pildă de administraţie inteligentă şi capabilă, din acelaşi memoriu:

«Legea de regulare a proprietăţei în Dobrogea dăduse tuturor satelor pământuri de plantaţie, a

căror destinaţie legea, în înţelepciunea ei, prevedeà că nu se poate schimbà în nici un caz şi sub nici un motiv. Administraţiunea publică şi în special Ministerul de Domenii, în loc să execute cu un ceas mai înainte efectuarea acestor folositoare plantaţiuni, din contra, nu numai că n'a făcut să se planteze nici un băţ în 20 de ani, dar încă a reluat comunelor toate aceste pământuri şi le închiriază cu 3—400.000 lei anual, lăsând satele şi holdele noastre descoperite la vânturi şi secete».

Pilde de această natură s'ar puteà înmulţì fără să mai isprăvim.

«Satele provinciei de peste Dunăre sunt teatrul celor mai varii şi celor mai cinice abuzuri şi nedreptăţi..... Orice fel de nedreptate, orice gen de frustrare, de abuzuri pe cari vi le puteţi imaginà, în Dobrogea puteţi fi siguri că s'au executat» [1]).

Intr'un memoriu recent, întitulat «Memoriu prezentat Majestăţei Sale Regelui de către marii proprietari şi comercianţi din judeţul Constanţa contra administraţiunei prefectului», găsim iar câteva pilde instructive de genul celora de sus.

«Judeţul nostru n'are şosele, deşi s'au cheltuit milioane de zile de prestaţie şi sute de mii de lei cu plata celui mai numeros corp tehnic din ţară. Dacă s'ar repartizà la cele vre-o 250 klm. de

---

[1]) «Steaua Dunărei» No. 93 din 20 Iunie 1899.

şosea cari s'au făcut în acest judeţ timp de 30 de ani banii cheltuiţi până acum cu facerea lor, ne-ar da fabuloasa sumă de peste 40.000 lei de klm. de şosea, şi aceasta într'un judeţ unde nu s'a făcut nici o lucrare de artă, nefind impusă de topografia terenului şi unde piatra este la suprafaţă şi pretutindeni la îndemână».

Din vraful mare de memorii, petiţii şi adrese prin cari s'a protestat contra administraţiei dobrogene, cred interesant a mai reproduce încă una [1]).

Scrisoarea este elocventă. Vorbind de slujbaşii inferiori, ea spune:

«Fiarele de cari ne temem sunt funcţionarii noştri; dacă au nevoe de bani, ne jumulesc; dacă li-e sete de sânge, ni-l sug».

Scrisoarea este plină de nume şi dovezi ale celor afirmate. Ea este un cap de acuzare grozav în contra administraţiunei judeţului Tulcea din 1899. Valoarea ei este cu atât mai mare cu cât e scrisă de locuitorii germani, ţărani independenţi şi oameni cari cunosc valoarea cuvintelor.

De prisos să mai spun că nu s'a dat nici o urmare învinuirilor aduse prin acest document şi că impilările au continuat, neturburate, ca şi în trecut.

Iată pasagiile pe cari vreau să le menţionez:

«Socotiţi că primarul este şi reprezentantul nostru? Acesta nu e cazul. Inainte de toate puţin

---

[1]) Scrisoare deschisă ministrului de finanţe de către locuitorii din Cogealac. 24 August 1899.

onoratul nostru consiliu comunal a fost ales sub presiunea şi în parte cu asistenţa primarului».

Scrisoarea citează apoi cazuri, cu nume de ţărani, cari au plătit şi nu li s'au dat chitănţi pentru luare de pietriş; banii au fost încasaţi de perceptor, primar, etc.

«Când oamenii, şicanaţi, jefuiţi, jupuiţi până la sânge şi chinuiţi, îşi caută dreptate la Tribunal, apoi prin a treia mână sunt maltrataţi şi, printr'o mânuire falşă a legei, li se pun atâtea greutăţi în cale până când se moae cu totul».

Pentru a ilustrà aceasta, dă numele celor bătuţi, înşiră şicanele suferite, ruinările de averi, etc. Cazuri monstruoase; aşa de pildă, notarul care bate pe meseriaşi fiindcă îi cereau parale pentru lucru datorat, *expulzări din comună, oameni siliţi să-şi ia lumea în cap*.

«Veţi întrebà de sigur de ce nu ne plângem d-lui subprefect sau prefect?..... *D. subprefect ne trimite la America,* iar d. prefect, pe care l-am rugat stăruitor să nu însărcineze pe subprefect cu ancheta, a trimis petiţiunea primăriei ca să răspunză cum va crede de cuviinţă. Incurajaţi de aceasta, stăpânii noştri au devenit şi mai îndrăsneţi, şi azi e tot aşa de primejdios să critici pe primar şi gaşca lui ca pe Ţarul Rusiei.

«..... Dar d. prefect? Acesta şade într'o linişte olimpiană pe scaunul lui de prefect şi face ce vrea. Pare că se bucură a fi inamovibil. La venirea guvernului Cantacuzino la putere, a telegrafiat pri-

marului nostru: «Nu vă temeţi de nimic; acum suntem şi mai tari».

Scrisoarea citează aci cazuri când prefectul n'a voit să dea paşaport decât cu condiţia că acei cari îl cereau să nu se mai întoarcă niciodată în Dobrogea.

«Dacă cineva protestează contra ilegalităţilor, poate fi sigur că va fi înscris în cartea neagră. I se fac tot felul de şicane şi i se înscenează tot felul de procese. Oamenii cinstiţi sunt şterşi din listele electorale sau sunt ameninţaţi cu expulzarea din ţară.

«In momentul de faţă, o mulţime de inşi au primit somaţiuni pentru plata a doui-trei ani a dărei pe şosele, fără de consideraţie dacă aceste au fost făcute sau nu. D-l primar e convins că se vor ridicà multe reclamaţiuni, dar el calculează astfel: sau plătesc la primărie sau îşi caută dreptatea pe care, până o vor obţine, îi va costà de atâtea şi atâtea ori mai mult decât au de plătit.

«Pentruca oamenii să nu îndrăznească a apelà la autorităţile administrative, se şicanează, începând cu prefect până la cel din urmă slujbaş al primăriei. Singurul refugiu pentru noi e tribunalul; dacă n'ar fi acesta, am fi cu desăvârşire fără de apărare şi fără de drepturi ca nişte oi fără păstor. *Fiarele de cari ne temem sunt funcţionarii noştri; dacă au nevoie de bani ne jumulesc; dacă li-e sete de sânge ni-l sug.*

«De când Dobrogea e românească n'a fost încă

atâta tăgadă de dreptate ca acum..... Niciodată un funcţionar superior n'a închis aşà, ca acum, amândoi ochii la toate nelegiuirile, ca d-l prefect Neniţescu.

«Vă rugăm, dacă luaţi cunoştinţă de aceste, să le comunicaţi d-lui prim-ministru. Poate că va trimite în judeţul Tulcea un inspector, care, liber de orice părtinire, să vie acì pentru a constatà cum se calcă în picioare dreptatea. Dacă se va face aceasta, suntem încredinţaţi că vom scăpà repede de toate relele şi, oricâte limbi diferite se vorbesc în judeţul nostru, toate vor strigà cu entuziasm: «Trăiască Regele Carol I, Trăiască România!»

Funcţionarii de toate categoriile ajunsese o adevărată spaimă. Din pricina apăsării neîncetate se plămădise acolo o stare de spirit de necrezut. Nu mai existau caractere. Frica de administraţie făcuse să dispară până şi noţiunile cele mai elementare de cinste. Vorbesc din experienţă personală. In 1899, instruind la Tulcea, în calitate de inspector al ministerului de domenii, într'o afacere de delapidare a averei publice, m'am izbit de.... de un sperjur general. De teama administraţiei, lumea jurà falş. Se jurà falş conştient şi mi se mărturiseà apoi faptul.— Ce vreţi, îmi spuneau oamenii, dacă nu ascultăm de porunca administraţiei, trebue să ne luăm lumea în cap. Erà un judeţ de sperjuri: un produs al administraţiunii de teroare şi de necinste.

La «Anexe» reproduc interpelarea pe care am desvoltat-o în Cameră în ziua de 29 Ianuarie 1899

şi în care se arată alte feţe, tot aşà de puţin simpatice ca cele de mai sus, ale administraţiunii dobrogene. Nu am reprodus-o acì, pentrucă unele pasage nu corespund cadrului acestui capitol; şi a fi citat pe acele cari corespund, înseamnă a fi ciuntit valoarea documentară a interpelării, care se ocupă de activitatea «politică» a administraţiunii dobrogene. Activitatea aceasta a fost nefastă.

Ea a avut ca punct de plecare nevoia de a naţionalizà Dobrogea, dar o nevoie înţeleasă altfel de cum a priceput-o şi practicat-o Mihail Kogâlniceanu. La adăpostul ei, prefecţii «energici» cari întrupau faţă de guverne o asemenea politică, făceau ce vroiau. Dacă nu li plăceà cutare sau cutare ziar, acesta erà silit să emigreze ca un simplu ţăran dobrogean. Dacă îi jenà delegaţiunea judeţeană cea inocentă care, conform art. 42 din Legea de organizare a Dobrogei, are voie să înainteze Regelui în fiece an un memoriu asupra situaţiunii, o suprimau pur şi simplu, fără se se sinchisească de lege. Dacă chipul de compunere al vreunui colegiu electoral: judeţean sau comunal, nu le plăceà, îl schimbau din voinţa şi cu puterea lor, contrar legii. Şi dacă vre-un capriţiu de mic despot hotărà pe vre-unul ca să nu se lase comercianţii să ţie magazine prin sate, se găseà pretext pentru a ruinà oamenii. (Sunt memorii cu acte şi petiţii şi în acest sens). Articolul 29 din Legea de organizare a Dobrogei, care dă drept prefecţilor să emită ordonanţe, lucrà în plin. Ordonanţele devin ucaze.

Prefecții treceau puterile subalternilor lor, agenților inferiori, de cari se plâng cu atâta durere locuitorii germani din Cogealac, și aceștia altora și mai mici—și cu cât scara erarchică se scoborà mai mult, cu atât scădeà și garanția de traiu liniștit al sătenilor și orășenilor. Primarii erau *numiți* dintre *străini* de localitate, cei mai mulți înfierați de justiție și cari nu mai puteau fi plasați dincoace de Dunăre, oameni credincioși ai Stăpânitorului din orașul de reședință, cari, după cum arată țăranii nemți din Cogealac — tabloul e tipic curat românesc, — erau asigurați, la schimbarea regimului în București, că șeful lor e tare în scaun și că ei pot să-și continue nesupărați operațiunile.

Toate aceste se făceau în numele naționalismului. Vorba magică, aveà și are trecere la București, printre conducătorii noștri, cari nu cunosc lucrurile, nu se ocupă de nimic și nu se gândesc mai adânc asupra problemelor politice. «Pimejdia națională» din Dobrogea, care nu există, pe care plăsmuitorii ei n'au putut-o niciodată dovedì, dar care trebue învinsă de prefecți cu voință de fer, de prefecți-naționaliști și mari patrioți, primejdia aceasta serveà să acopere actele unei administrațiuni, ale cărei fapte rele nu au fost ilustrate decât în chip foarte palid prin cele câteva documente reproduse mai sus.

O notă deosebită a situațiunei este că prefecții aceștia încredințau opera de naționalizare unor agenți, cari exasperau și pe români și cari se făceau

odioşi populaţiunei. Aceştia erau purtătorii marei idei de naţionàlizare. Ei, cari, prin vexaţiunile lor, împingeau pe locuitori la emigrare, aveau menirea să le câştige inimele şi să le scoată din cap aşa zisele idei anti-româneşti!... Pe mâna unor asemenea oameni s'au dat spre aplicare măsurile excepţionale din Legea de organizare a Dobrogei. Ei mânuiau patriotismul cu măestrie. Siguri de sine, ziceau acelora cărora nu plăceau metoadele lor cu totul particulare de administrare: «Plecaţi la America! Emigraţi!». Inţelepciunea prefecţilor-naţionalişti inspirà şi pe cei mici. Locuitorii din Cogealac, ne-o spun: Prefectul erà şi el pentru emigrare. Slujbaşii din sate primeau lumina de sus.

Dar, fost-a vreodată măcar sau există vre-o primejdie «străină» în Dobrogea? Chestiunea merită a fi discutată sincer şi cercetată cu nepărtinire. In primul rând, îmi iau libertatea să mă refer la cele spuse în interpelarea mea din 29 Ianuarie 1899. In al doilea rând, aşi puteà să îngrămădesc acì un material bogat care să desmintă afirmaţiunile puse în circulaţie de politicianii dobrogeni fără de scrupule despre o primejdie străină şi în special una bulgărească, în judeţele de peste Dunăre. Nu o voiu face însă, fiindcă nu o socot de trebuinţă. Citaţiunile mele în această chestiune se vor mărginì la strictul neapărat.

Care este situaţiunea noastră în Dobrogea? Respund fără înconjur: din cele mai bune. Majoritatea populaţiunei este azi românească. Cea mai

mare parte a pământului rural e în mâni româneşti. Aşezămintele publice, administraţia, armata, şcoala, sunt naţionale. Comerţul e şi el în proporţie de aproape două treimi românesc. Şi apoi vremea lucrează pentru noi mai bine şi mai temeinic ca orice. Dobrogea este o ţară de viitor, fiindcă e bogată în avuţii naturale de tot felul şi are Constanţa şi Dunărea. Incetul cu încetul ea se va populà şi va atrage elemente şi bogăţii noui. Elementele aceste vor fi româneşti.

Am obţinut rezultate mari până acum prin însăşi forţa lucrurilor. După Mihail Kogâlniceanu, n'a mai existat politică dobrogeană, n'a mai fost fir conducător. Nimeni nu s'a interesat de noui împroprietăriri, nimeni nu s'a gândit să continue opera de colonizare cu români începută de Mihail Kogâlniceanu, nimeni n'a lucrat să tragă folos din Delta Dunărei, aşa de bogată, frumoasă şi care poate hrănì zeci de mii de familii româneşti. Din contra, nu numai că nu s'a făcut politică înaltă: naţională sau economică, în Dobrogea (am arătat că podul peste Dunăre şi portul Constanţa au fost făcute pentru trebuinţele ţărei, iar nu pentru acele ale Dobrogei), dar s'a lăsat ca apăsarea administrativă să ia acolo forme ce chiar la noi au provocat îngrijorare şi spaimă.

Totuşi, din punct de vedere românesc lucrurile au mers binişor. Dobrogea s'a românizat. De ce? *Fiindcă nu se puteà altminirelea, fiindcă erà în ordinea firească a lucrurilor.* Dobrogea erà o ţară

aproape deşartă. Locurile goale au fost ocupate de cine erà natural să fie ocupate: de rasa stăpânitoare. Noi n'am găsit o Dobroge supra-populată. De o găseam în aşa stare, n'am fi înaintat naţionaliceşte, în decursul anilor, decât foarte puţin. Dar, ea erà goală. Au venit români. A fost foarte simplu.

In viitor, procesul de naţionalizare va fi şi mai pronunţat. In industrie, comerţ, agricultură, navigaţie, etc., mai sunt în Dobrogea nenumărate locuri goale. Ca şi în trecut, acei cari le vor ocupà vom fi noi.

Suntem tari, şi ca oameni tari am puteà să ne îngăduim luxul de a fi largi în drepturi, liberali şi generoşi. Mihail Kogâlniceanu a fost larg şi generos, când nu eram încă tari, când judecà lucrurile numai din înălţimea principiilor sale liberale Cu atât mai mult am puteà să fim azi, când naţionalităţile sunt într'o infimă minoritate, când o politică rurală cât de puţin stăruitoare ne poate dà în foarte scurtă vreme o majoritate zdrobitoare chiar în acele câteva ţinuturi unde bulgarii sau ruşii se află în mase mai compacte — *fără de a aduce acestora cea mai mică stânjenire*—şi când, în orice caz, avem de pe acum toate isvoarele de putere şi de viaţă în mâna noastră.

Istoria ne învaţă că prigonirea aduce reacţiunea, iar liberalismul şi toleranţa în materie naţională, dragostea şi ataşamentul de nedeslipit al popoarelor eterogene. Pilda Alsaciei-Lorenei este lumi-

noasă. Franţa a fost liberală faţă de germanii din Alsacia-Lorena—şi germanii din Alsacia-Lorena se simt francezi şi azi, aproape 40 de ani după reanèxarea lor la Germania. Mihail Kogâlniceanu lăsând bulgarilor şi celorlalte naţionalităţi şcoala naţională şi dându-le o administraţie dreaptă, a fost liberal cu vederi largi. El a voit să lege în chipul acesta populaţiunile eterogene din Dobrogea, ştiind că nu prin prigoniri şi nu prin măsuri de desnaţionalizare se ajunge la acest scop.

Guvernanţii în general şi ai noştri în special nu cunosc însă în materia aceasta decât şcoala veche, a fricei, a strâmtimei de suflet, a măsurilor mici, cari, toate, duc la un rezultat cu totul opus aceluia urmărit. La noi, a fost deajuns ca un prefect să imagineze un pericol bulgăresc în Dobrogea pentru ca să se şi crează într'însul.

«Patriotismul — spune d. Luca Ionescu ca prefect al judeţului Tulcea în Darea de seamă pe 1904 — nu se monopolizează, şi am conştiinţa senină că nu am lipsit dela nici una din îndatoririle mele patriotice, de român şi de reprezentant al guvernului. Ştim cât de strălucitoare este aureola celor ce îşi iau sarcina apostolatului naţional; pe mine însă nu mă tentează aceste măriri».

D. Luca Ionescu, vorbind în chipul acesta de apostolatul naţional, făceà aluzie la predecesorul său care îşi luase o asemenea misiune şi prigoneà naţionalităţile neromâneşti. D. Luca Ionescu, venind ca prefect, constată că toate ştirile despre o

agitaţie bulgărească sunt cu desăvârşire lipsite de temeiu.

«Nu ştim — spune d. Const. Pariano în lucrarea sa din 1905 «Dobrogea şi dobrogenii» — convingere este ori pretext, dar vedem că unii dintre politicianii noştri exagerează mult importanţa elementului bulgar, deşi el compune o neînsemnată minoritate, care, chiar de ar fi conştientă politiceşte şi bine organizată, încă ar fi uşor înăbuşită de către elementul român, mult mai numeros, mult mai experimentat în luptele politice şi mult mai puternic în sfârşit prin faptul că este elementul dominant.

«Ar trebuì ca nouă, pe cari această temere mută a d-lor ne privează de drepturile noastre cetăţeneşti, să ne-o dovedească negru pe alb cum că ea este fondată.

«..... Noi cari trăim cu dânşii (cu bulgarii) nu ştim ca vre-unul dintre autochtoni să fi manifestat vreodată, prin vorbe sau fapte, resentimentele ce li se impută şi nici putem înţelege ce interes ar puteà aveà nişte plugari de baştină, a căror siguranţă şi prosperitate atârnă numai de ordinea şi stabilitatea din stat, să voiască să schimbe blândeţea şi generozitatea naţiunei româneşti pentru necunoscut!»

Mai departe, vorbind de ruşi şi lipoveni:

«Ei sunt plugari şi pescari. Foarte muncitori, oneşti şi supuşi. Încă o exageraţie fac acei cari înglobează numărul bulgarilor cu acel al ruşilor, sub denu-

mirea generică de slavi. Aceste două elemente nu au nimic de comun între ele, nici prin origine, nici prin aspiraţii, nici prin moravuri. Intre bulgari şi ruşi nu numai că nu există nici o solidaritate, dar încă au o aşa repulsiune unii de alţii că, cu tot spiritul ospitalier înăscut în ruşi, cu nici un chip ei nu ar găzduì prin casele lor pe un bulgar».

Lucrurile aceste însă nu se cunosc la Bucureşti. La Bucureşti e de ajuns ca vre-un naţionalist chinuit de spaime fantomatice să inventeze o primejdie nouă, pentru ca să se şi crează într'însa şi numai decât să se gândească mic şi mare la măsuri anti-liberale şi anti-omeneşti. Aşà s'a inventat în Dobrogea «pericolul slav» — şi de atunci stăm cu toţii, acei cari ne ocupăm de mersul lucrurilor din Dobrogea, şi cercetăm cu îngrijire statisticele, punem deoparte pe bulgari, ruşi, lipoveni şi chiar pe bieţii găgăuţi, pe cari îi presupunem că ar formà un «bloc slav» şi studiăm tăria lor faţă de noi.

In chestiunile aceste — să mi se dea voe s'o spun şi s'o repet, chiar dacă forma aleasă pentru aceasta este personală şi, deci, neplăcută — în chestiunile aceste, sunt de şcoala lui Mihail Kogâlniceanu, de şcoala libertăţei. Ea are pentru dânsa şi omenia şi experieţa practică. Sunt pentru libertatea şcolară în favoarea naţionalităţilor aşa cum spune Legea de organizare a Dobrogei şi pentru emanciparea politică cea mai desăvârşită a locuitorilor vechi şi a proprietarilor rurali. Fiind pentru aceste libertăţi, am pretenţiunea că dragostea mea

de ţară nu e mai prejos ca patriotismul naţionaliştilor celor mai intransigenţi. Naţionalităţile din Dobrogea nu pot nimic înpotriva noastră. De ce am aveà dar pentru ele o atitudine de bănuială şi neîncredere, şi n'am căuta mai bine să dezarmăm prevenţiunile lor, dacă există, prin încredere şi libertate naţională? Noi, din fericire, nu suntem un stat poliglot şi polietnic. Intru cât ne poate aduce atingere dacă jos, la capătul ţării, câteva mii sau zeci de mii de oameni de altă naţionalitate, învăluite din toate părţile de mase de români, vor fi libere în şcoală şi în cult în ce priveşte limba şi ar aveà drepturi politice? Părerea mea este nu numai că nu ne-ar aduce nici o vătămare, ci, dinpotrivă, ne-ar atrage inimile acestor populaţiuni, ar face să se asimileze mai repede, să se înfunde în aspiraţiunile noastre şi să ne înfăţişeze lumei civilizate ca un popor cu adevărat civilizat.

Socot politica aceasta ca singura dreaptă şi practică în Dobrogea. Şi mai socot că ea ar puteà fi adoptată de toate partidele, chiar de cele mai reacţionare, pentru că, dată fiind poziţia noastră inexpugnabilă în Dobrogea, ea este o politică reală şi cuminte, pornită dintr'un calcul simplu al puterilor în joc. Nu numai liberalismul ne dictează o asemenea politică, dar şi judecata rece.

La începutul anului 1909, Parlamentul liberal a votat o lege, zisă de emancipare politică, în favoarea locuitorilor dobrogeni. Era prilejul să se înoade firul din 1879—1880, să se înlăture dispo-

zițiunile excepționale ale legei de organizare a Dobrogei, să se păstreze cele bune și să se întindă bine-facerile emancipărei asupra unor straturi cât mai largi. Nu s'a făcut însă nimic din toate aceste. Legea din 1909 nu este nici liberală, nici nu pornește dintr'o judecată rece dar sănătoasă. Legea arată că autorii ei n'au cunoscut chestiunea și că la alcătuirea ei a prezidat același spirit mic și fricos care însuflețea pe prefecții dobrogeni, ironizați de d. Luca Ionescu ca «apostoli naționali». Dar despre legea aceasta noi vorbim mai pe larg la sfârșitul lucrărei, în capitolul ce-i consacrăm în mod special.

Proprietatea rurală în Dobrogea

Inainte de a vorbì de starea de față a proprietăței rurale în Dobrogea, socot nimerit să dau în întreg cuvântarea rostită de Mihail Kogâlniceanu la Cameră, în ziua de 31 Ianuarie 1880, cu prilejul discuțiunei asupra Legei de organizare a Dobrogei. Legea aceasta votată în Februarie 1880, aveà câteva dispozițiuni privitoare la proprietatea rurală, ce aveà abia să fie regulată printr'o lege specială. Chestiunea erà foarte grea; ea trebuia deslegată în sensul respectărei deaproape a drepturilor câștigate pe temeiul legislațiunei agrare otomane, cu totul deosebită de a noastră, și pe de alta să caute să asimileze proprietatea rurală dobrogeană celeia din țară. Legislația agrară otomană erà foarte puțin cunoscută la noi; după vorba lui Mihail Kogâl-

niceanu abia 2—3 inşi aveau oare-care noţiuni despre ea. Voind să legifereze în cunoştinţă de cauză, Mihail Kogâlniceanu se apucă să studieze problema. Rezultatul studiului său este concentrat în cuvântarea care expune întreaga situaţiune a proprietăţei rurale din Dobrogea şi pe care, tocmai pentru aceasta, o redăm aci:

Cuvântul rostit de Mihail Kogâlniceanu, ministru de interne, în şedinţa din 31 Ianuarie 1880 a Camerei deputaţilor cu ocaziunea discuţiunii asupra art. 11 din proiectul de lege asupra organizaţiunii Dobrogei.

D-l ministru de interne. Domnilor, dacă, în chestiuni de principii generale, fiecare din d-voastră aţi putut discutà pe tărâmul teoretic, şi de mai înainte recunosc fiecăruia din d-voastră dreptul şi capacitatea de a vă rostì în asemenea chestiuni, nu este tot aşà în chestiunile de fapt. Iau mai întâi decât toţi cuvântul ca să vă explic cum stă chestiunea proprietăţii în Dobrogea; pentrucă, din nenorocire, chiar de către autorităţile noastre, chiar de către administraţiunea domeniilor încă până acum chestiunea nu este studiată. Nu pretind de loc a-mi însuşi această cunoştinţă exclusiv; căci pe lângă mine se găsesc încă câteva persoane cari au studiat această chestiune şi-au studiat-o la bună sorginte în legislaţiunea otomană. Aşà, avem o broşură scrisă de un tânăr care nu e de loc din amicii mei, dar care, fiind la faţa locului, a studiat chestiunea la sorginte. Eu regret că această broşură n'a fost reprodusă de ziare, afară de «Pressa», căci ar fi răspândit lumină asupra unei chestiuni ce din zi în zi bate mai mult la uşa noastră.

Domnilor, nenorocirea cea mare pentru locuitorii din Dobrogea este lipsa de cunoştinţă în privinţa proprietăţii *sui generis* care există în Dobrogea. Au fost vr'o doui amploiaţi din partea administraţiunii domeniilor, orânduiţi la intrarea

noastră în Dobrogea, spre a studià chestiunea la faţa locului. Aceştia, povăţuiţi de ideile greşite cari circulă şi la noi, adică că sultanul erà stăpânul pământului în tot cuprinsul Turciei, au venit şi au zis: tot pământul din Dobrogea e al statului român că succesor al sultanului, întemeindu-se pe cuvântul de *miri*, care însemnează moşie domenială. N'ar fi avut nevoie aceşti funcţionari să meargă la Constantinopole să se convingă că nu după nume se precizează drepturile, căci chiar la noi şi mai ales în Moldova proprietatea absolută privată are această calificaţiune de pământ domnesc, *pământ gospod*. De exemplu, în toate documentele vechi ale Moldovei, proprietatea privată se numeşte *pământ gospod*, ceeace o mai repet nu vrea să zică că pământul ar fi proprietate *domnească*. Din contra, în fapt, prin această denumire se rosteşte că acest pământ este proprietatea privată cea mai absolută.

Permiteţi-mi acum, domnilor, a vă spune cum este constituită proprietatea în Dobrogea.

Când sultanii conchistatori puneau mâna pe o ţară, ei făceau ce au făcut şi normanii în Anglia: au declarat că pământul era proprietatea lor. Ast-fel au făcut şi sultanii care au conchis Dobrogea şi Bulgaria. Ei au declarat că tot pământul era al lor; apoi l-au împărţit, păstrând o parte pe seama lor, iară alta au lăsat'o posedanţilor, adică vechilor locuitori. Tot aceşti sultani au mai luat părţi de pământ şi le-au dat la *Paşi-Gazi* şi alţi războinici biruitori, constituind aceste pământuri ca pământ *mulk*, adică proprietate absolută. Toate acestea însă, fără osebire, au fost supuse la răspundere de dijmă, care este tot odată şi *impozit* şi *dare* către nudul proprietar. Astă-zi nu ştiu încă dacă în Dobrogea există proprietăţi rurale *mulk*. In fapt însă, după deosebite prefaceri, mai că n'a mai rămas deosebire între proprietate rurală *mulk* şi aceea *miri*, căci şi una şi alta sunt supuse la dijmă. Adevărata proprietate *mulk*, adică *absolută, occidentală*, nu există de cât în oraşe, pentru locurile de casă, cari, acestei, sunt *mulk* întocmai ca locurile ce în Moldova se califică de *pă-*

mânt gospod, adică proprietate absolută. Astă-zi proprietatea din oraşele Dobrogei, este toată proprietate *mulk*, şi se trece de la unul la altul, fără nici o intervenţiune din partea statului.

D-l Ion Ionescu. Eu mai cunosc o specie de proprietate.

D-l Ministru de Interne. Cunosc şi această specie; sunt *vacufurile*; însă până acum nu ştiu că ar exista proprietate ecleziastică, adică *vacufuri* în Dobrogea. Aşa dar proprietate absolută în .Dobrogea este proprietate *mulk* în oraşe. Pe urmă este proprietatea *miri* sau proprietatea domenială. Această proprietate se sub-împarte: 1) Este una care seamănă cu embaticurile noastre, această este .dovedită prin acte numite *tapu*; 2) este proprietatea care, deşi nu are acte *tapu*, dar este tot atât de garantată. Este pământul dat coloniştilor şi care de către aceştia s'a stăpânit 20 de ani. După împlinirea acestui termen, coloniştii aŭ drept de a cere *tapuuri*; al. 3) mai este proprietatea dată, ca şi cea de a 2-a, coloniştilor, dar care nu s'a stăpânit de dânşii decât 10 ani. Proprietatea stăpânită de colonişti 10 ani, nu li se poate lua din mână, dar ei nu o pot vinde nici înstrăina de cât după 20 de ani.

Afară de aceste trei categorii de propietăţi, mai este pământul stăpânit din an în an, prin ocupaţiune şi fără titlu. Asemenea pământuri se găsesc în mânele vechilor locuitori, cari nu s'au îngrijit de a regula posesiunea lor sau se cultivă de emigraţi veniţi în Dobrogea în timpul sau în urma resbelului.

Aşa, după intrarea românilor în Dobrogea au intrat acolo mulţi români din Basarabia, din Transilvania şi chiar din România. Unii din ei s'au adresat cu cerere la administraţiunea domeniilor ca să li se dea pământ pentru a se stabili, şi chiar au format comune. Alţii nici măcar această cerere n'au făcut. S'a mai întâmplat că există comune cari erau locuite în devălmăşie de bulgari, de români, de turci şi tătari. Locuitorii acestor sate mixte au cerut de la administraţiunea domeniilor să se deosibească spre a întemeia comune omogene. Dându-li-se această învoire, turcii s'au dus în comune turceşti; bulgarii în sate bulgăreşti; tot aşa s'a făcut şi de români

şi chiar de colonştii germani, căci şi germanii s'au retras de prin comunele unde erau amestecaţi cu locuitori de alt neam şi s'au constituit în comune omogene. Acum, d-nii mei, după ce v'am dat definiţiunea deosebitelor categorii de proprietate din Dobrogea, daţi-mi voe să vă citesc articolele din legile otomane cari sprijină aceste definiţiuni.

Vă voi citi aceste articole în ordinea succesiunei a acestor legi, după cum ele sunt publicate una după alta; vă rog numai să însemnaţi că mai târziu au venit dispoziţiuni cari au abrogat legile anterioare. Neţinându-se seamă de principiul că legile posterioare abrogă pe cele mai vechi, s'a dat loc la confuziunea care întunecă materia. Aşa s'a întâmplat cu autorul necunoscut al unui articol publicat chiar astă-zi în ziarul *«Românul»*, asupra proprietăţei din Dobrogea, şi care, în loc să conchidă şi să lumineze, confundă.

Iată legile ce privesc pământurile colonilor:

«Coloniştii nu vor putea vinde pământul ce li s'a dat de către guvern în mod gratuit, de cât cel puţin după 20 de ani».

Va să zică este bine stabilit că coloniştii ce nu au stăpânit pământuri, cel puţin două zeci de ani, nu au putut să le vândă. In privinţa dar acestor pământuri speculaţiunie nu s'a putut face. Vânzările aceste din început sunt nule pentru că tătarii, n'au început a se statornici în Dobrogea decât pe la 1859, după războiul din Crimeea. Cerchezii asemenea n'au venit în această provincie decât după învingerea lui Şamil. Prin urmare nici unii nici alţii neîmplinind 20 de ani de posesiune, pământurile acelor din aceşti colonişti cari sunt acum emigraţi din Dobrogea rămâne proprietate absolută a statului. Şi aceste pământuri sunt foarte mari, foarte întinse.

Iată acum condiţiunile pământurilor *mulk* şi ale pământurilor *miri*.

Pământul este împărţit, în Turcia, în cinci categorii, după cum urmează:

1) Pământul *mulk*, proprietate aparţinând, în chipul cel mai absolut, particularilor.

2) Pământul *miri*, domeniul public, *proprietăţi ale Statului*,

însă supuse la diferite transformaţiuni, cari n'au lăsat statului decât nuda proprietate.

Această expresiune, de ***proprietăţi a statului***, a înşelat pe aceea cari au susţinut că în Dobrogea nu există proprietate particulară.

3) Pământurile *mevcufé*, bunuri de mâna moartă, nesupuse mutaţiunii, adică *vacuf*, proprietate ecleziastică.

4) Pământul *metruké*, adică destinat trebuinţelor publice, precum pieţe, căi, etc.

5) Pământul *mevat*, adică mort, fără nici un folos real.

Proprietatea *mulk*, zice legea, este întreagă la dispoziţiunea proprietarului; ea se transmite prin moştenire, ca proprietate mobiliară, şi poate să fie supusă la toate dispoziţiunile legei, ca declararea sa de *vacuf*, *gajul* sau ipoteca, donaţiune şi preemţiune, etc.

Iată acum şi condiţiunile principale ale proprietăţei *miri*:

«Pământurile *mirie* atârnă de domeniul public. Acestea sunt câmpiile, locurile de odăi (campement) şi de păşunare vara şi iarna, pădurile şi alte domenii, a căror întrebuinţare erà concedată de către guvern, şi care, câte odată, se dobândeau în caz de vânzare sau de vacanţie prin învoirea sau concesiunea dată de fondatori, *tunarişti*, sau *ziameţi*, priviţi ca stăpânii pământului (zahibi-erzi) sau de *paşii multezimi* şi *muhaşili*. Acest ordin de lucruri oborându-se, stăpânirea acestor feluri de bunuri imobile se dobândeşte prin învoirea şi concesiunea agentului *ad-hoc* al guvernului. Dobânditorii acestor posesiuni primesc un titlu de stăpânire zis *tapu* înzestrat cu turaoa imperială. *Tapu-ul* este un *mu'adjelé*, *înscris de plată anticipată*, care se face în schimbul dreptului de posesiune şi care plată este răspunsă în primirea agentului competent, pe seama tezaurului public».

Mă voiu întinde asupra deosebitelor condiţiuni ale proprietăţii *mirie*, fiindcă, după adevăratele domenii ale statului, această specie de proprietate este cea mai obişnuită în Dobrogea.

Iată drepturile de înstrăinare ce au posesorii pământurilor *miri:*

«Tot stăpânitorul de pământ *posedat cu tapu,* poate a-l înstrăinà cum îi place, fie gratuit, fie cu preţul convenit între părţi, după permisiunea prealabilă a autorităţii competinte.

Fără această autorizaţiune, vânzarea pământurilor *mirié* este nulă. Dreptul de posesiune a cumpărătorului sau acherorului este esenţial subordonat acestei învoiri. (Aici este de notat că această permisiune este mai târziu mărginită în anume condiţiuni). De aceea dacă acherorul moare înainte de a dobândì această permisiune, vânzătorul poate a relua posesiunea pământului ca mai înainte, etc.

«Pentru cumpărarea pământurilor *mirié,* învoirea autorităţii fiind singură cerută, dacă vânzătorul înzestrat de această permisiune moare înainte ca acherorul să poată dobândì titlul de *tapu,* vânzarea este totuşi bună, şi pământul nu poate fi privit ca vacant (mahlul).

Indivizii de unu şi de cel-alt sex în stare de minoritate sau de nebunie nu pot vinde pământurile lor, etc.».

«Epitropii nevârstnicelor nu pot dobândì, sub cuvânt de plată de datorii, cheltueli de întreţinere sau altele, pământurile epitropisiţilor lor, etc».

«La moartea unui posesor de pământuri *mirié* sau *mefeu,* pământurile stăpânite de el trec prin porţiuni egale gratuit şi fără formalităţi de cumpărare, la copiii săi de ambele sexe, etc.».

«Pământul *mirié* sau *mefeu* al cărui posesor moare fără urmaş trece în mod gratuit părintelui său, sau, în lipsa acestuia, maicei sale.».

Şi mai departe se arată deosebitele ordine de succesiune, fără ca statul să poată pune mână pe pămmânturile *mirié,* de cât în singurul caz când moştenirea este vacantă.

Pământurile *mirié* pot fi şi ipotecate. Iată ce zice legea otomană: «Este permis după codul asupra proprietăţei fonciare, posesorului de pământuri mirié de a le ipoteca spre a garantà plata unei datorii, etc.».

Acum, domnilor, mai este o lege anume specială în *privința tapuurilor*. Nu există țară care să aibă (și aceasta este curios) un cadastru mai regulat decât guvernul turcesc în privința proprietății imobiliare rurale, fiindcă această regulă erà dictată de interesul fiscal, căci de câte ori se făceà o vânzare, o transacțiune, guvernul impunea cererea de un nou *tapuu*, care, pe de o parte, constituia și o recunoaștere a nouei posesiuni din partea guvernului, iar pe de alta constituià și un venit al fiscului. Legea tapuurilor a înființat trei autorități însărcinate cu înregistrarea și cadastrarea proprietății: este o autoritate la județ, este o altă autoritate la provincie sau pașalâk și o a treia autoritate la Constantinopole; fie-care din aceste autorități țin registre regulate despre ori-ce schimb și trecere a proprietății.

Acum, domnilor, vă voiu spune cum sunt *tapuurile*: fie-care *tapu* este dat în numele sultanului. El arată provincia, districtul, comuna, locul unde se află proprietatea, întinderea dulumurilor — cinci dulumuri și ceva fac un pogon — arată hotarele, data actului și prețul cu care s'au cumpărat. Am acì lista autentică a actelor de proprietate (tapu) a pământurilor moștenitorilor lui Mirza Said Pașa, vechiu guvernator general al Silistrei, aflată lângă Medjidie. Dați-mi voie să vă citesc un tapu în treacăt: No. 1. *Situația provinciei:* Tulcea, *districtul:* Medjidie, *satul:* Mahmud Cüzuri *Ceflik, locul*. Tuzluderi, *întinderea:* 120 dulumuri. *Proprietar:* Muhediu Bey, Nurie Hamun și Servet Hamun, moștenitorii lui Mirza Said Pașa, Hotarele: Drumul Krasovei și șesul de Caradurak și fânațurile acestia. *Data actului:* August 1291; *prețul locului cumpărat:* 720 lei turcești, etc.

Toate pământurile cumpărate de bătrânul Mirza Said Pașa și moștenite de urmașii săi, sunt întemeiate pe tapu-uri scrise ca aceasta și în regulă.

Domnilor, speculațiunile cele mai mari, și pe cari am căutat a le stârpi, nu sunt făcute în privința pământurilor stăpânite cu tapu, căci cumpărările și vânzările făcute pentru asemenea pământuri, după legile otomane, nu s'ar puteà oprì. Dar

speculaţiunile cele mari şi cari trebue oborite, sunt făcute în privinţa pământurilor coloniştilor emigraţi. Ca să v'o dovedesc aceasta, am nevoie de noui desvoltări, şi mai înainte am nevoie să vă spun cum a fost proprietatea în Dobrogea înainte de 1857.

Domnilor, Dobrogea, până la 1857, erà o ţară pastorală, adică de păşune; ea erà cutreeratà mai cu deosebire de către mocani. In cele întâi momente libere, guvernul otoman, după răsboiul din Crimea, a căutat să colonizeze această ţară cu elemente musulmane. Guvernul rusesc, după răsboiul Crimeei, silise, pot zice, pe tătari ca să emigreze, iar guvernul otoman a profitat de această isgonire şi a aşezat pe aceşti emigraţi în Dobrogea. Cu modul acesta, caracterul de păstorie al ţării s'a schimbat în acel de plugărie. O a doua colonizare a fost făcută cu emigraţi din Circazia. După aceasta ca să facă să prospereze agricultura în Dobrogea, cea d'întâi măsură care s'a luat de guvernul turcesc a fost de a opri pe mocani de a mai venì în Dobrogea cu vitele.

Astfel existau în Dobrogea peste (300) trei sute sate de cerchezi şi de tătari când a isbucnit răsboiul din urmă între Rusia şi Turcia. La întâia zi a treccrii Dunărei de către ruşi, cerchezii jefuind vitele, pot zice din toată Dobrogea, adică cu sutele de mii, au pustiit Dobrogea şi au fugit în lăuntrul Turciei.

Cerchezii, odată emigraţi, nu s'au mai întors înapoi; toate pământurile lor au rămas în proprietatea absolută a statului, adică ele şi astăzi sunt lăsate la voia lui Dumnezeu.

Toi àşà a fost şi cu un mare număr de colonişti tătari fugiţi şi reîntorşi. Aceste pământuri vor constitui proprietate imensă şi absolută a statului român.

Intre aceste, guvernul român, necunoscând chestiunea proprietăţii, luându-se după arătarea a doui, trei funcţionari, cari fără cunoştinţă a legilor otomane şi prin exces de zel, au proclamat principiul că în Dobrogea drepturi private nu există şi că tot pământul erà al sultanului, şi prin urmare al sta-

tului român, a oprit orice trsnsacţiune de imobile şi aceste şi în oraşe şi în sate.

Starea această de lucruri durează acum de mai mult de un an; adică că legile otomane se desfiinţară, şi alte legi n'au venit să le înlocuiască.

Ce s'a întâmplat însă? In comunele unde se face plugărie, în satele unde sunt români şi bulgari, amestecaţi cu turci. turcii obişnuit stăpâneau mai mult pământ, ori dat de guvernul otoman, ori luat cu hapca.

Mai mulţi dintre turci au vândut pământurile lor, unii în total alţii pe jumătate, şi aceasta ca cu banii luaţi să cumpere vite, spre a puteà lucrà cealaltă jumătate de pământ rămasă în stăpânirea lor.

Toate aceste cumpărături sunt însă întemeiate numai pe buna credinţă a vânzătorilor. Aceste transacţiuni sunt făcute mai cu deosibire din locuitorii români de satele de a lungul Dunărei; ast-fel acum nu este sat unde să nu fie locuitori, cari să se întrebe: Ce facem noi cu pământurile cumpărate? Şi în adevăr această întrebare îngrijitoare este legitimă, căci demai mult de un an până şi indentitatea înstrăinătorilor este interzisă de a se constatà chiar de către autorităţile administrative. Ast-fel ori-ce transacţiune de vânzare, de ipotecare, de locaţiune este interzisă în provincia noastră de peste Dunăre. Contra unei asemenea stări de lucruri, fără precedent, ministerul de interne, administraţiunea domeniilor şi autorităţile locale necontenit primesc plângeri, administraţiunea insă n'a luat nici o măsură spre a le precurma fiind-că guvernul n'a voit să ia asupraşi răspunderea de a hotărâ sau măcar de a prejudeca chestiunea pământului în Dobrogea! Insă această stare de lucruri, care nu există chiar în Bulgaria, nu mai poate dura!

Ce este dar de făcut? Mai înainte de toate este să menţinem ce există astă-zi, adică *statu-quo* al legislaţiunei otomane, până ce alte legi, acele româneşti, vor venì să înlocuiască legile turceşti. Aceasta e dată hotărâtă, să ne mărginim în legea de faţă a garanta ce este şi să nu prejudecăm nimic

pentru viitor. Acesta este punctul de plecare al prezentului proiect de lege. Mai voim prin el să punem în posesiune pe dobrogeni să crează că intenţiunea noastră nu este să le luăm, pământurile, ce astă-zi stăpânesc, în adevăr, domnilor mei, sunt dator să vă spun că se face chiar astă-zi o propagandă teribilă în Dobrogea şi se întărâtă populaţiunile să emigreze; lipovenii se invită să meargă în Turcia, iar tătarii în Crimeea, aceasta pe motivul că guvernul nerecunoscând nimănui nici un drept de proprietate, are să le ia pământurile spre a le da la români. Noi am căutat, ne-am silit să liniştim spiritele cât ne-a fost prin putinţă; unde am putut da cuvântul nostru, l'am dat; că adică drepturile dobândite nu vor fi jicnite. Dar totuşi constat că şi astă-zi în Dobrogea nici o transacţiune nu se mai poate face. Şi această stare de lucruri, o mai repet, trebue să aibă un sfârşit.

Prin aceasta nu înţelegem a se lovi drepturile statului. In adevăr legea otomană zice că nu se poate face nici o vânzare de pământ, fără învoirea guvernului care da actul tapu. De aceea noi am împedicat până acum legalizarea a ori-ce vânzări chiar pentru acele pământuri ce au titluri (tapu). Aceasta am făcut'o şi în privire că ne era frică ca nu cumva să se fabrice şi tapuuri falşe.

Am avut onoare să vă spun că tapuurile sunt controlate prin o întreită administraţiune: la plasă, la provincie şi la administraţiunea centrală din Constantinopole. Ne-am adresat dar la guvernul otoman cu cerere ca să ni se dea registrele tapuurilor din Dobrogea. Mai întâiu ni s'a făcut foarte mari greutăţi. Legaţiunea neastră din Constantinopole a lucrat mai multe luni spre a puteà dobândì aceste tapuuri. In fine, am avut fericirea, ca să le căpătăm.

Am onoare a vă da acì cunoştinţă de corespondenţa urmată în această chestiune.

Adresa ministerului de externe sub No. 766, diu 15 Ianuarie 1880, către ministerul de interne.

«N'am lipsit, pe baza adresei d-voastră din 4 ale curentei, sub No. 128, de a intervenì atât pe lângă legaţiunea română

din Constantinopole cât şi pe lângă legaţiunea otomană din Bucureşti pentru a se grăbì din partea Inaltei Porţi remiterea registrelor relative la proprietatea în Dobrogea».

«Asupra acestei chestiuni am primit dela legaţiunea română din Constantinopole şi am onoare a transmite d-voastră, informaţiunile următoare;

«Se speră la Inalta Poartă (direcţiunea archivelor) că nu se va întârzià mai mult cu clasificarea titlurilor de proprietate din Dobrogea şi cu inventariul lor.

«Legaţiunea noastră emite totodată ideia că, guvernul princiar, primind documentele ce-i sunt necesare, să roage pe Inalta Poartă ca să binevoiască a-i pune la dispoziţiune, ca adjutor pentru a dà lămuririle cuvenite administraţiunei locale, un funcţionar competinte special, al cărui explicaţiunile şi serviciile provizorii ar aduce o mare înlesnire în regularea chestiunilor, ce s'ar puteà rădica.

«Supunând apreciaţiunei d-voastră propunerea de mai sus, profit de această ocaziune pentru a vă reînoi, d-le ministru, etc.»

Adresa ministerului de interne sub No. 1.013, din 21 Ianuarie 1880, către ministerul de externe:

«Spre răspuns la adresa d-voastră sub No. 766, am onoare a vă răspunde că subscrisul aderă la propunerea legaţiunei noastre din Constantinopole, pentru a'se pune de către Inalta Poartă, la dispoziţiunea guvernului nostru, un funcţionar competinte a dà informaţiunile necesare în privinţa proprietăţei din Dobrogea»,

«Am primit, în fine, şi depeşa înştiinţătoare că îndată ce se va găsì un batel sigur cu destinaţiunea pentru Constanţa, avem să primim lăzile coprinzând toate registrele proprietăţei din Dobrogea, aduse de un funcţionar otoman. Prin urmare, vedeţi că în curând o să avem în mână toate elementele spre a puteà să respingem tapuurile falşe!»

D-lor, v'o mai repet, prin legea de faţă, noi nu facem decât menţinem şi garantăm ceeace este astăzi legal în Dobrogea.

Am văzut că în o secţiune s'a pus un amendament, după

care operaţiunile transacţiunei au să se facă după legea românească.

Eu nu socotesc că aceasta este bine a se adopta, până ce, prin o anume lege, nu vom regulà chestiunea; până atunci menţinem în toate legea otomană.

Mai există o propunere a d-lui A. Lahovari, care cere ca să se numească o comisiune în fie-care plasă, care să cerceteze titlurile de proprietate.

Aceasta se va avea în privire la redijarea legei speciale pentru regularea proprietăţei.

In fine, am voit să ştim cum s'a urmat în această chestiune şi în Bulgaria, adică dacă acolo s'a suspendat, ca la noi, transacţiunile sau nu! M'am adresat la trei autorităţi; la prefecţii de Ialomiţa, de Teleorman şi de Dolj. Iată răspunsurile cari le-am primit:

Domnule Ministru,

«Informaţiunile în privinţa pământurilor familielor turceşti, cari emigrează din Bulgaria, sunt cele următoare:

«Guvernul bulgar n'a luat până acum nici o dispoziţiune contrarie pământurilor şi caselor musulmanilor, cari au voit să emigreze. Ei au fost şi sunt buni stăpâni pe averea lor, aşà că, găsind cumpărători le-au vândut. Unii dintr'ânşii au făcut actele chiar la tribunalele bulgăreşti, cari le-au legalizat.

«Acei din musulmani, cari, emigrând, n'au găsit pe dată cumpărători, nici preţuri convenabile, aceştia le-au arendat sau le-au lăsat în păstrarea oamenilor credincioşi ai lor, fiind tot dânşii buni stăpâni până la vinderea lor. Guvernul bulgar nu se amestecă în nimic în ce priveşte averea musulmanilor, nu există nici o dispoziţiune luată pentru aceasta şi persoane competente, dela cari am luat aceste informaţiuni, cred că n'are să vie nici o altă dispoziţiune.

(Subscris) *Prefectul de Ialomiţa.*

Otomanii rămaşi în Bulgaria, posedă locurile lor ca şi sub guvernul turcesc, pământurile şi ecaretele emigraţilor se arendează de guvern, şi banii se consemnă la casieriele judeţelor. Otomanii rămaşi cum şi emigraţii pot vinde pământurile lor rurale şi ecaretele de prin sate şi ceflicuri; urmează însă a prezinta înaintea comisiunei compună din nacialnicul, preşedintele tribunalului şi primarul respectiv actele dovezilor posesiunei emigraţilor, prin procuratori, şi dacă ele vor fi recunoscute de comisiune, aceasta le liberează actele în puterea cărora pot înstrăină bunurile rurale numai sătenilor, nu şi orăşenilor sau străinilor, cari totuşi pot cumpăra pământuri rurale numai până la o sută dulumuri; până astă-zi în districtul Nicopoli s'au înscris numai 114 acte de înstrăinare; cumpărătorii însă nu pot aveà complecta siguranţă, căci înşişi funcţionarii sunt în îndoială până se va votà o lege, ce aşteaptă dela viitoarea Scupcină.

(Subscris) *Prefectul de Teleorman.*

Otomanii din Bulgaria, cari au pământuri rurale şi acei cari au prin sate şi ciflicuri: case, mori, vii şi altele, sunt liberi a le vinde, a le închiria şi a plecà ori unde vor voi. Posesorii de pământuri cu acte numite *tapu* sunt asemenea liberi a vinde şi închiria acele pământuri, chiar când acele acte ar fi perdute, constatând numai prin martori cum că le-au posedat de mai mulţi ani. Otomanii cari au emigrat odată cu oştirea sau în urmă, fără să fi anunţat pe guvern, dacă în trei ani nu se vor întoarce, proprietăţile lor vor rămâneà pe seama statului bulgar, şi se vor vinde de guvern; toţi dintre aceştia, cari se vor întoarce în acest interval îşi reiau libera posesiune a bunurilor lor, şi voind a emigra din nou sunt liberi a-şi vinde proprietăţile sau a le închiria prin ei înşişi, sau prin plenipotenţi, pe cari-i vor lăsà.

(Subscris) *Prefectul de Dolj.*

Domnilor, v'am citat deosebitele acte ce păstrez, d-voastră puteţi acum să vă faceţi o idee cum proprietatea este constituită în Dobrogea şi cum cu dânsa se urmează în Bulgaria!

Astăzi, domnilor, o mai repet, nu este de făcut nimic decât de a linişti populaţiunile, decât de a le garantà menţinerea de *statu-quo* legal, până ce prin anume legi, vom schimbà condiţiunile acestei proprietăţi după legile noastre.

Am văzut că s'au făcut obiecţiuni şi în privinţa dijmei, domnilor, dijma în ţara turcească înfăţişează două priviri, două condiţiuni; este şi impozit, este şi dreptul sultanului ca nud proprietar.

Luarea dijmei şi în Turcia ca şi în România, dă loc la abuzuri mari.

De aceea şi guvernul otoman a căutat să desfiinteze dijma.

Chiar în Dobrogea, cu un an înaintea isbucnirii răsboiului, guvernul otoman s'a ocupat serios cu soluţiunea acestei chestiuni. Pentru Dobrogea şi Bulgaria s'a fost numit, şi a funcţionat în Silistra, o comisiune, la care a fost reprezentată şi Dobrogea; actualul primar din Tulcea, Dimitracki Bey, tot acela care a fost deputat în Parlamentul din Constantinopole, a luat parte la lucrările acestei comisiuni. Acestea le ştiu dela însuşi d-l Dimitrie Teodoroff. Chiar în momentul de faţă, ziarele turceşti din Constantinopole, ne arată că desfiinţarea dijmei este acum la ordinea zilei...

Când noi am luat în stăpânire Dobrogea, cea întâi cugetare a guvernului a fost de a desfiinţà mai înainte de toate, dijma în natură, aceasta negreşit, nu în mod gratuit, dar prin înlocuirea ei cu o dare bănească. In adevăr, noi dijma am fost desfiinţat-o în ţara noastră, chiar luată de către proprietarii particulari; cum putem dar să o menţinem în noua noastră provincie şi încă luată de stat. Insă am păstrat puterii legiuitoare dreptul să hotărască înlocuirea ei prin o dare bănească.

De aceea am şi înscris în proect chiar cuvântul, care-l propune d-l Vernescu, de *dare*, adică *redevance*, cuvânt oficial. In adevăr, acest cuvânt nu este nou în limba noastră. Banii, ce în timpurile anterioare, România da anual Porţei, se numiau în limba franceză *redevance à la Sublime Porte*, în limba românească se zicea *darea către Poartă!* Ne-am mărginit la

acest cuvânt; mai departe totul este lăsat la dispoziţiunea d-voastră să hotărâţi când veţi discutà legea asupra proprietăţii.

D-l A. Lahovari. Cum dijma să plăteşte acum?

D-l Ministru de interne. Domnilor, anul trecut pentru dijmă nu s'a plătit nimic, în anul acesta vom lua-o în bani, mărginind-o numai la darea pe vite în bani. In adevăr şi în anul acesta agricultura va fi încă foarte puţină în Dobrogea.

De aceea, spre a da timp populaţiunilor de a se mai înstări, am hotărât ca anul acesta, să luăm numai darea pe vite împărţind-o în două categorii: Sunt vitele dobrogenilor cari pasc numai pe pământurile lor dela acestea vom luà mai puţin, sunt vite ale străinilor carî pasc pe domeniile statului, dela acestea vom luà mai mult.

N'am hotărât încă nimic definitiv în privinţa sumei, dar credem dela locuitorii din Dobrogea să luăm dela 40 la 50 bani de cap de oaie, iar dela străinii cari vin cu vitele la păşune în Dobrogea, îndoit. Aceasta va fi o dare foarte uşoară şi care nu va sperià pe nimenea, fiindcă în Dobrogee şi iarna pasc vitele pe câmp.

D-lor, prin proiectul acesta guvernul a avut cea întâiu grijă de a sauvegarda şi drepturile statului şi acele ale locuitorilor.

V'o mai repet aceasta. Asemenea n'am crezut că e bine ca, mai înainte de a pune alte legi în loc, să desfiinţăm legile turceşti, fiindcă o ţară nu poate să rămână fără legi.

Vă rog dar, d-lor, să fiţi aşà de buni să citiţi cu bunăvoitoare atenţiune deosebitele articole ale proectului nostru de lege despre organizarea Dobrogei şi tot ce vă va părea că prejudecă drepturile fie ale Statului, fie ale particularilor, vă rog să modificaţi sau să ştergeţi. Insă, ceeace vă rog totodată este, să nu loviţi de imobilitate transacţiunile, ceeace există astă-zi, căci continându-se pentru dobrogeni această stare de lucruri anormală, li s'ar face o condiţiune mult mai rea decât o au înşişi locuitorii din Bulgaria! Permiteţi-mi să vă citez un caz de ceeace se petrece astă-zi în Dobrogea: în Kiustendje avem mai mult populaţiunea grecească şi tătărească,

şi foarte puţină românească şi puţini bulgari. Avem dar tot interesul să atragem în acest oraş o populaţiune românească. Ei bine, s'au înfăţişat foarte mulţi români, cari vor să cumpere locuri. S'au adresat la guvern, la municipalitate; cererea li s'a aprobat, dar când merg la tribunal acesta le refuză legalizarea. Ei bine, înlăturarea acestei stări de lucruri anormale, guvernul a voit a o lăsà cu totul hotărârei d-voastre!

Legea pentru regularea proprietăţii imobiliare din Dobrogea (3 Aprilie 1882) preşedinte al comitetului delegaţilor Camerei fiind Mihail Kogâlniceanu, s'a inspirat din cuvântarea aceasta. Legea aceasta poate fi redusă în fond la patru măsuri. Prin cea d'întâi se hotăreşte ca proprietăţile cari sub regimul agrar otoman aveau caracterul de proprietate absolută, cele numite *mulk,* să aibă înainte acelaş caracter. Prin măsura a doua se îndatorează proprietăţile cari aveau îndatoriri anume către sultan sau stat, proprietăţi cu *tapu,* să-şi răscumpere servitutea sau dijma, plătind un număr de ani în rate o sumă dată. Prin cea de a treia se regulează soarta pământurilor părăsite de fugari sau emigraţi în timpul răsboiului româno-ruso-turc şi după aceea. Şi, în fine, prin a păstrà categoria de măsuri, după ce statul român se declară proprietar pe pământurile, bălţile, carierele şi minele ce, sub dominaţiunea turcească, aparţinuse statului otoman, se hotărăşte în ce fel se vor vinde terenurile agricole ale statului pentru a se populà Dobrogea.

Legea din 3 Aprilie 1882, nu prevedeà nici o sancţiune în contra acelora cari nu aveau să-şi

achite ratele la vreme. Mai târziu, în 1889, s'a introdus însă, în contra opunerii nete a lui Mihail Kogâniceanu [1]) şi legea pentru înstrăinarea bunurilor statului, o dispoziţiune că împroprietăriţii cari nu vor fi plătit *două rate,* să poată fi scoşi din pământurile lor. Dispoziţiunea aceasta, pe cari ţăranii dobrogeni n'au cunoscut-o şi care introduceà o măsură ce lipseà în legea organică din 1880, a fost semnalul începerii deposedărilor în Dobrogea, despre cari vom vorbi mai încolo.

Legea din 3 Aprilie 1882 mai are o dispoziţiune de o însemnătate covârşitoare, şi anume la art. 2 aliniatul ultim. Citàm:

„Cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea legei din 1882 sunt consideraţi ca români şi se bucură de aceleaşi drepturi".

Dispoziţiunea aceasta a creat o nouă categorie de cetăţeni, a dat fiinţă legală tuturor naţionalităţilor emigrate dela 1879 până la 1882 în Dobrogea cum şi proprietăţilor lor rurale şi a egalizat aproape pe toţi cultivatorii de pământ cu românii. Dela 1882 până la legea zisă de emancipare din 1909, locuitorii aceştia au fost consideraţi ca români şi înscrişi în listele electorale. Legea din 1909 nu vorbeşte însă de categoria aceasta. Ea calcă astfel drepturi câştigate şi încearcă să deposedeze de cetăţenie mii de locuitori, cari, vreme de decenii, au fost înscrişi în Dobrogea în listele electorale.

---

[1]) Desbaterile parlamentare: «Monitorul Oficial» din 9 Martie 1889.

Dar, despre faptul acesta, de o mare gravitate, vom vorbì la capitolul special.

Legea pentru organizarea proprietății rurale din Dobrogea a pus ordine în situația încurcată a proprietății din acea provincie. Dacă ea ar fi fost aplicată cu conștiinciozitate, după spiritul și litera ei, dacă administrația însărcinată cu punerea ei în practică ar fi fost capabilă și cinstită, condusă de vederi înalte sau—mai simplu—de simțul datoriei, am fi avut azi o situațiune netedă acolo. Administrația însă n'a făcut administrație, ci altceva, un ce pe care documentele oficiale ce vom reproduce îl va caracterizà îndeajuns. Propriu zis, am fi trebuit să trecem constatările acestea la capitolul precedent, unde se vorbește de abuzurile fără șir ale administrațiunii dobrogene.

Mihail Kogălniceanu avusese un scop bine hotărât. El voia să reguleze proprietatea rurală în Dobrogea în favoarea tuturor naționalităților cari aveau acolo pământ de hrană; dar în același timp, voia ca *fără să jicnească întru nimic drepturile naționalităților și fără să aducă cea mai mică atingere intereselor lor,* să lucreze ca întinsele locuri goale — Dobrogea fusese puțin populată înainte de răsboiu și mai puțin după — să fie colonizată de români. Pentru aceasta, Mihail Kogălniceanu se pune personal în legătură cu românii din Basarabia și Ardeal, pe cari'i îndeamnă și'i încurajează să vie în Dobrogea. Pentru lămurirea acestui punct însemnat din istoria dobrogeană, re-

produc ca notă următorul pasagiu dintr'o carte apărută nu de mult.[1])

---

[1]) *Ioan Adam:* «Constanţa pitorească» pag. 265—267.

«Mocanii au adus în Dobrogea şi sentimentul acela hotărât naţional, cu o rară conştienţă socială a rolului lor, care i-a ajutat mult în cuceririle făcute. Dragostea de neam şi respectul pentru istorie, e în adevărată înflorire la ei.

Nicăeri mai mult ca în Dobrogea, nu cred să se vadă mai întins cultul pentru bărbaţii noştrii de stat. Am avut prilejul să trec prin casele multor proprietari, mai ales mocani şi am rămas totdeauna surprins, când le-am văzut pereţii încărcaţi cu portretele tutulor oamenilor noştrii de bine.

Cultul oamenilor noştrii mari, arată tot respectul şi dragostea ce păstrează lumea de acolo, pentru trecutul şi valorile neamului nostru şi e şi un îndemn de apropiere şi impunere, faţă de celel'alte naţionalităţi.

De altfel, totul din casa lor dovedeşie dragoste de ceea ce-i românesc, începând dela îmbrăcămintea lor pitorească şi simplă şi trecând la podoabele din saloane. Covoarele bogate, ţesute chiar de gospodine şi cuverturile cusute în arniciu şi flori, îţi dau toată impresiunea de sănătate şi de gust bun, a unor oameni conştienţi şi cu viitor.

In Dobrogea, se vede multă viaţă şi simţire românească.

Din toate portretele şi atenţiunile lor, se vede însă o grijă atingătoare pentru amintirea marelui bărbat de stat Mihail Kogălniceanu. Totdeauna, d'asupra portretului lui — un portret dela bătrâneţe, cu formele prea trecute — vei vedea un omagiu modest, fie un bucheţel de flori uscate, sau câteva spice de grâu, fie o panglică ştearsă dela vre'o comemorare.

Dacă cumva te întorci întrebător, vei surprinde numai decât în ochii gazdei o înrourare de lacrimi:

— Apoi, aista-i tata nostru......

Ş'atâta-i trebue, să se înceapă vorba, c'apoi trecutul cu toate amintirile de demult, revine ca într'un basm:

Colonizărei acesteia se datorează caracterul românesc de azi al Dobrogei şi faptul că pământul de cultură este acolo în cea mai mare parte în mânile românilor.

Curentul românesc de pătrundere în Dobrogea era stabilit de mult, de veacuri înainte, graţie libertăţei de multe ori seculare pe care au avut'o românii de dincolo ca să vie cu turmele la noi şi să se întoarcă neîmpedecaţi înapoi. Libertatea aceasta—pe care păstorii români o perd acum, în urma nouei convenţiuni comerciale cu Austro-Ungaria pe cale de a se încheià—şi pe care o ve-

---

— «Când ne-au luat ruşii Basarabia, noi am trecut Dunărea aici în Dobrogea. Se întindeau cârdurile de oi dela Reni încoace, cu poştile.

Toate drumurile erau numai un behăit şi convoiuri cu bejenie. Dobrogea era pustie şi sălbatecă.

Ne-am trezit şi noi cu toată averea în singurătatea asta, cu nădejdea numai în cel de sus. Ce era de făcut? Ne uitam şi noi, economii de vite, unul la altul şi ridicam din umeri cu neîncredere. Unde să ne aşezăm şi ce să facem! Parale aveam şi aveam şi oi destule, dar aici nu era nici o linişte şi nici un sprijin. Pe ici şi colea întâlneam câte un sat tătăresc, dar nu te puteai înţelege cu nimeni».

«Stăteam şi noi gata de ducă.

«In vremea asta de nedumerire, numai auzim că vine prin Dobrogea ministrul cel mare, cuconu Mihalache Kogâlniceanu, pe care noi îl cunoşteam încă dela Drănceni, din Fălciu.... Am alergat cu toţii înaintea lui şi pune-te pe jălanie, că la ce pacoste am căzut aici. — Măi băeţi, ne-a zis el, aici e raiul vostru.... Ceea ce aţi găsit voi în Dobrogea, n'o să mai apuce nici copil de copilul vostru.... Scuturaţi-vă pun-

dem întărită prin convenţia dela Şiştov cu aceeaşi ţară, a avut urmări incalculabile pentru noi [1]) din punct de vedere naţional. Căci, cum am spus, odată cu păstorii din Ardeal, venea un curent larg de românism asupra ţărilor româneşti, Dobrogei şi peninsulei balcanice. Dacă Dobrogea a avut înainte de anexare un procent mare de ţărani şi păstori români, aceasta se datorează emigrărei continue din Ardeal. Şi dacă după anexare, s'a românizat în măsura pe care am arătat-o cu cifre,

---

gile, vindeţi ce aveţi, lipsiţi-vă şi de oi şi.... cumpăraţi pământ, c'aveţi să fiţi bogaţi».

Toţi dobrogenii au cunoscut pe Kogâlniceanu şi-i păstrează o amintire neştearsă. El a fost îndemnul şi îmbărbătarea primilor colonişti. Se zice că după Congresul dela Berlin, Kogâlniceanu s'a întors zdrobit sufleteşte şi amărât ca după cea mai tristă înmormântare. După ce a vizitat însă Dobrogea şi ia văzut însemnătatea, s'a mai domolit din îndurerarea lui şi a început să se intereseze de mersul lucrurilor de aici.

Mulţi dintre bătrânii de azi, spun că ei n'ar fi îndrăznit să se statornicească în Dobrogea, dacă n'ar fi fost îmbărbătaţi de Kogâlniceanu.

Marele bărbat de stat ştia că e nevoe acolo de un element românesc tenace şi mai cuprins, care să pună mâna pe locuri şi să constitue astfel un strat puternic naţional. Numai aşa s'a putut cumpăni influenţa naţionalităţilor aflătoare acolo de pe vremuri.»

[1]) Vezi: Tratatul de pace încheiat la *Şiştov* între Poartă şi Austria din 4 August 1791 (Documente Hurmuzaki Vol. VII fila 523....) şi Firmanul Padişahului către Domnul Munteniei Mavrogheni în favoarea păstorilor ardeleni din 4 Decemvrie 1786. (Documente Hurmuzaki Vol. VII fila 518, precum şi filele 26, 27, 37, 39, 41, 426, 435, 438, 444, 448, 449).

tot aceluiaşi fapt se datorează. Serviciile pe cari libertatea de ducere şi venire a păstorilor români pe peste Carpaţi le-au adus poporului românesc în cursul veacurilor, sunt de nepreţuit. O asemenea libertate ar fi trebuit apărată cu toată puterea de care dispunem. Ea nu poate fi înlocuită prin nici un alt avantagiu.

Această mică digresiune, pe care o cred oportună aci într'o lucrare asupra Dobrogei, m'a făcut să mă abat dela critica asupra activităţei administraţiunei domeniale în provincia noastră transdanubiană. După părerea unanimă, ea a fost de plâns. Improprietăririle s'au făcut fără nici un plan general, fără vre-un fir conducător, fie naţional fie de altă natură. După 1882, erà uşor să se întindă dealungul hotarului spre Bulgaria un şir de sate româneşti, după cum erà lesne să se colonizeze plasa Babadag din judeţul Tulcea cu mase de români şi să se înceapă colonizarea Deltei. Lucrurile aceste se puteau face, repet: fără să se aducă cea mai neînsemnată atingere intereselor vreunei naţionalităţi. Noi eram atunci în măsură să facem două lucruri bune deodată: şi să urmărim interesele noastre naţionale şi să fim de folos naţionalităţilor. Pământ de hrană erà de ajuns şi pentru români şi pentru naţionalităţi. Dacă eram prevăzători, îi aşezam pe unii şi pe alţii în aşa chip că am fi stăpânit toate punctele strategice.

Dar, nici azi nu e prea târziu. Şi azi se mai poate face în Dobrogea o politică de împroprie-

tăriri care, plecând dela principiul nestânjenirei intereselor celorlalte naţionalităţi, să caute a românizà hotarul de sud al Dobrogei, părţile încă neromânizate ale judeţului Tulcea, cum şi Delta. Intr'o mică broşură din 1906, întitulată «Drepturile dobrogenilor», ziceam în privinţa aceasta:

«In judeţul Tulcea asupra căruia în special trebue îndreptată atenţiunea noastră, s'ar puteà, cred eu, naţionaliza centrele neromâneşti printr'un procedeu utilizat aiurea. S'ar putea de pildă întemeia o *Bancă* care să cumpere terenurile aşezate în regiunile neromâneşi, terenuri puse în vânzare în urma morţei sau altor împrejurări, cari apoi să fie colonizate cu veterani sau ţărani din regatul român. Sacrifiiciile din partea statului nu ar fi mari; pământul nu s'ar da, ci s'ar vinde în loturi.

«Şi cum în ţară sunt mulţi ţărani români cari au bani şi n'au pământ, ar putea să se aşeze în Dobrogea (judeţul Tulcea), contribuind astfel la grăbirea procesului de naţionalizare a acestui judeţ. Lucrul acesta s'ar puteà face lesne, fără a întâmpina împotrivirea cuiva, fiindcă Banca aceasta n'ar fi un instrument de stânjenire pentru cineva; ea n'ar tinde la desnaţionalizarea nimănuia, ci la naţionalizarea pământului rămas disponibil cu elemente româneşti».

«Tot aşa de însemnată este problema populării Deltei. Astăzi, Delta este foarte slab populată, dar atât cât e nu e cu români. Şi avem mai mare interes de a naţionaliza Delta decât judeţul Tulcea.

N'avem decât să ne aruncăm privirea pe o hartă pentru a vedea aceasta. Delta are deasupra ei Rusia, pe când județul Tulcea mai are la sud județul Constanța, mult înaintat în românism, înainte de a da de Bulgaria.

«Delta cu pământul ei minunat şi cu apele ei bogate în peşte, ar puteà hrănì o numeroasă populațiune românească. Chestiunea are însemnătate şi din punct de vedere al marinei militare; acum nu avem marinari în adevărata accepțiune a cuvântului, fiindcă nu avem pescari români. Delta, pentru a fi populată, trebue însă întâiu de toate asanată. Lucrări mari de drenare se impun acolo pentru a da pământului destinația lui şi a îngăduì oamenilor să se aşeze acolo.

«E de datoria statului să le facă, pentru că sunt în joc interese mari naționale şi economice. Dobrogea trebue să fie neapărat a noastră, fiindcă fără de ea am fi ca nişte păsări fără de aripi. Trebue să facem dar tot ce e cu putință omeneşte, pentru a lega colțul acela de pământ de țara noastră şi a-i da un caracter cât mai accentuat românesc. Aceasta este lucrarea viitorului, uşoară dacă vom pune cât de puțină metodă şi dacă vom şti să ne folosim în mod inteligent de minunatul instrument de colonizare de care dispunem: țăranul român».

Ceeace am spus în 1906, se potriveşte întocmai situațiunii de față.

Delta, împreună cu insula Dranova, insulă aşà de puțin cunoscută în cât nu mai departe ca acum

zece ani expunerile de motive ale prefecţilor de Tulcea vorbeau de dânsa ca de un ţinut de basme, de o întindere de 3700 klm. p., a fost aproape cu totul neglijată. Ea este foarte puţin populată, are abia câteva sate româneşti, şi, în curs de 30 de ani, n'a fost deloc îmbunătăţită prin lucrări de îmbunătăţire. Pământul aluvional al Deltei este de o fertilitate excepţională. Dacă s'ar regulà apele Dunărei şi s'ar uscà bălţile, s'ar câştigà teren de hrană pentru mii şi mii de familii româneşti. De altă parte s'ar puteà colonizà acolo ţărani cari să fie în acelaşi timp şi pescari, creându-se, după cum am propus în capitolul privitor la pescăriile statului, prin prelevarea unui procent din veniturile crescânde ale exploatărei bălţilor un fond cu care să se facă lucrările ce se impun.

Mulţi au recunoscut însemnătatea Deltei şi mulţi au cerut colonizarea ei cum şi facerea de lucrări de ameliorare, dar până azi nu s'a făcut nimic. Abia în cei doi ani din urmă s'au cheltuit câte vre-o 40.000 de lei din «Fondul pentru punerea în valoare a terenurilor băltoase şi de inundaţiune a statului» pentru studiarea Deltei.

Mihail Kogâlniceanu a fost şi în direcţia aceasta dintre cei dintâi cari au recunoscut însemnătatea Deltei. Cu prilejul discuţiunei în Cameră a Legei de organizare a Dobrogei, a atins chestiunea Deltei, arătând că ea nu hrăneşte (în 1880) decât 2.000 de locuitori. La votarea legei pentru organizarea proprietăţei rurale din Dobrogea, în 1882, el revine.

Legea se votează de Cameră pe articole, când Mihail Kogâlniceanu se ridică şi spune:

«D-lor, am un amendament care sună astfel: «O lege specială va regula proprietatea în Deltă şi insulele Dunărei». Cred că veţi votà acest amendament, căci Delta şi insulele Dunărei sunt în alte condiţiuni decât Dobrogea».

Ion C. Brătianu s'a opus însă votărei, şi astfel vreme de trei decenii, nu s'a făcut nimic sau aproape nimic pentru Deltă şi pentru colonizarea ei, căci perechea de comune româneşti cari s'au întemeiat acolo acum 8—9 ani cu un lux mare de reclamă, n'a fost nici lucrare mare, nici durabilă.

In ce priveşte împroprietăririle în Dobrogea propriu-zisă, ele s'au făcut, după cum am zis, fără nici un plan unitar dinainte hotărât. Abia în anii 1903/4, s'au făcut încercări de a se aşeza numeroase familii româneşti în Dobrogea dealungul hotarului spre Bulgaria şi în plasa Babadag în judeţul Tulcea, dar aşà cum se face treaba la noi: fără spirit de urmare şi fără de cinste. Am arătat că după constatările Comisiunei însărcinată în 1906 cu studierea chestiunei drepturilor politice în Dobrogea, proprietatea rurală, în întindere de 664.614 ha., erà împărţită astfel:

429.933 ha. la 23.111 români

236.680 ha. la 18.000 străini.

Din punct de vedere naţional erau câteva locuri slabe: la hotarul de sud, în plasa Babadag din judeţul Tulcea, în Deltă. Aceste puncte trebuiau

întărite, colonizându-se pământurile statului cu români.

La 1 Aprilie 1903 se înfiinţează «Administraţia domeniilor statului din Dobrogea», cu scop de a se pune capăt abuzurilor neîncetate ale funcţionarilor silvici cari administrau domeniile şi de a se face odată inventariul averilor statului din Dobrogea.

La 2 Aprilie 1903 sep romulgă «Legea pentru acordarea de pământuri în Dobrogea luptătorilor din răsboiul 1877/8».

Administraţiunea domenială începe să lucreze la 8 Februarie 1904. Ea face împroprietăriri la punctele slabe. Astfel, împroprietăreşte 3171 familii de veterani, dintre cari 1615 pe hotarul Bulgariei, 671 pe hotarul Rusiei şi 885 în interiorul Dobrogei. Cererile de împroprietăriri din partea veteranilor ating în 1904 numărul de 6171. Din 3171 de familii de veterani nu s'au stabilit însă în 1904 decât 922 familii. Celor 3171 de familii s'au parcelat 25.368 ha., a 8 ha. de famliie.

Afară de aceste parcelări, s'au mai delimitat în 1904 pentru însurăţeii români şi alte naţionalităţi: număr de 5.950 familii, din cari 4964 româneşti, pe 19.435 ha. Pentru 1905, administraţiunea domenială parcelase 7.102 ha. în plasa Babadag, judeţul Tulcea ca să le împartă iar la familii româneşti.

Darea de seamă a administraţiuuei domeniale publicată în 1905, arată că de unde înainte de a

se împroprietări veteranii şi însurăţeii români, pe hotarul spre Bulgaria erau 9.682 români şi 15.827 locuitori de diferite naţionalităţi, după împroprietărire — administraţia domenială presupunea cazul că toţi veteranii şi însurăţeii aveau să se stabilească pe pământul căpătat — raportul aveà să fie de 24.852 români şi 15.827 diferite naţionalităţi. Cazul cu stabilirea tuturor veteranilor şi însurăţeilor nu s'a realizat însă, fiindcă, pe deoparte, mulţi veterani au fost aşezaţi pe locuri de ale deposedaţilor, cărora justiţia le dădù apoi pământurile înapoi, silind astfel pe veterani să plece, şi, de alta, s'au instalat veterani pe terenuri menite să fie împădurite cărora, după lege, nu se putea da o destinaţiune străină acestui scop. Improprietărirea veteranilor s'a făcut cu o uşurinţă, a cărei descriere o lăsăm în sarcina acelora cari sunt în măsură să cunoască lucrurile de aproape. Vom dà mai jos părţi din discursul rostit de fostul ministru al agriculturei în şedinţa Camerei din 8 Martie 1909, în care se arată chipul de lucrare a Administraţiunei domeniale din Dobrogea. Urmarea a fost că mulţi veterani au părăsit locurile şi alţii n'au mai venit. Unii au ajuns într'o aşà stare încât chiar un prefect a descris-o nu de mult, într'un ziar din Capitală, în culorile cele mai negre. Veteranii români cerşetori, vagabonzi sau slugi a ajuns un ce obişnuit în Dobrogea. In felul acesta nu vinovat, ci criminal, s'a înjosit o

problemă naţională şi nişte oameni cari aveau să prezinte acolo, la miază-zi, elementul românesc.[1])

Dacă am reprodus cifrele de mai sus, a fost numai ca să arăt cu câtă înlesnire — numai dacă am avea administraţie cinstită şi capabilă — s'ar putea naţionaliza ceea-ce am numit puncte slabe ale românismului şi în cât de puţină vreme am puteà ajunge să ocupăm cu mase mari de plugari români locurile unde aceştia sau lipsesc sau sunt în număr mic. Numai să voim un şir de ani — şi lucrarea cea mare este făcută.

Dar, nu avem administraţie. Aceasta este pricina că proprietatea rurală din Dobrogea nu e definitiv regulată nici azi. Cu toată legea din 1882, s'au săvârşit acolo atâtea fără de legi, în direcţia aceasta, încât mulţi proprietari dobrogeni nu sunt nici azi siguri de pământurile lor şi nici statul nu ştie încă ce anume întinderi posedă. Incaltea de stat, nu avemce să ne mirăm. Ministerul domeniilor, care a fost înfiinţat în 1883, nu ştie nici acum, în 1909, întinderea măcar pe departe a moşiilor luate de stat în urma secularizărei averilor mânăstireşti. In Dobrogea însă s'au făcut parcelări, au lucrat ingineri hotarnici, au fost comisiuni de împroprietărire pe plăşi. Dar, lipsind o administraţie corectă, lucrările nu sunt bune.

«Inginerii parcelatori [2]) primiau bacşişuri de câte

[1]) Noua «Revistă Română» din 8 Novembre 1909 Dr. Simionescu. Veteranii Dobrogeni.

[2]) «Dobrogea — Consideraţiuni asupra constituţionalizării ei» (1908) de Chr. Gr. Sandovici pag. 10–11.

3—5 şi 10 lire turceşti, după cum se cerea un număr mai mic sau mare de hectare. Alţii, cari se făcuseră proprietari de voia lor cu mult mai înainte, pentru ca să nu li se iee înapoi pământurile, au trebuit să verse şi mai mult în pungile inginerilor, până la 50 de lire chiar — şi numai astfel să poată fi lăsaţi în stăpânire.... Spre a pune în evidenţă şi mai mult nechibzuinţa şi — pot zice — jaful ce s'a făcut cu pământurile statului, notez că s'au vândut pământuri în loturi mici până şi pe numele cânilor de curte».

Lucrările technice de delimitare, s'au făcut dela început greşit. Intr'o conferinţă din 1904, intitulată «Regularea proprietăţei în Dobrogea», de Gr. Popescu, inginer hotarnic, citim:

«Greşeala de la început, de a nu face o lucrare serioasă, a nu pregăti un personal competent, a nu adopta o metodă de ridicare anume scopului ce urmărim şi mai cu seamă neţinerea la curent a acestor lucrări, mai de grabă sau mai târziu le plătim foarte scump».

Le-am plătit. Ceea-ce s'a întâmplat în Dobrogea cu împroprietăririle n'are nume. O anarchie fără de pereche, un chaos. S'au împroprietărit cu moşii întinse oameni cari n'au făcut decât să înainteze o petiţie cu un timbru de 25 de bani. Istoria cu proprietăţi pe nume de câni este foarte adevărată. In Dobrogea — şi în lucrări asupra Dobrogei—se povestesc în privinţa aceasta anecdote, cari au avantajul că sunt adevărate. Statul nu ştie azi nici

cât pământ are în Dobrogea, nici care pământ e al lui. Din când în când s'a pomenit că-i lipsesc 14.000 de hectare sau chiar 30.000 de hectare. Unde erau miile de hectare? Agenţii însărcinaţi cu încasarea veniturilor frustrau statul cum puteau mai bine. Când se observà uneori lucrul în Bucureşti,— foarte rar, bine înţeles — şi se mai strângeau frânele, veniturile statului se urcau deodată enorm; când controlul scădeà — şi el scădea foarte repede — încasările iar suferiau. Buzunarele administraţiunii dobrogene erau largi.

«Să aibă o cazarmă întreagă de ingineri — spune d-l C. Pariano în lucrarea citată «Dobrogea şi Dobrogenii» şi să nu ştie astăzi statul cât a vândut, cui a vândut, nici cât i-a mai rămas acum în stăpânire, asta e culmea ridicolului la care o destrăbălare oficială poate ajunge! Şi totuşi acesta e un fapt, de care se poate încredinţa oricine».

Expunerea asupra situaţiunei judeţului Constanţa din 1903, stabileşte cu cifre că numai în acest judeţ erau atunci vre-o 30.000 de hectare ale statului rătăcite şi cari formau «obiectul unui şir încontinuu de speculaţiuni». Expunerea aceasta descrie în chipul următor starea lucrurilor care a rămas neschimbată până azi din punctul de vedere al proprietăţeiimobiliare din Dobrogea şi al măsurilor ce trebuesc luate pentru a îndreptà situaţiunea.

Nimeni nu ştie din ce se compun aceste domenii, căci nimeni nu a fost însărcinat vre-o dată cu ţinerea unui inventar în care să se consemneze: suprafaţa terenurilor aparţinând

statului la luarea în posesiune a provinciei, ce s'a înstrăinat cu timpul din acele terenuri şi, în fine, ce a mai rămas disponibil în urma vânzărilor şi deposedărilor efectuate.

Agenţii silvici ai Ministerului de Domenii cari, în urma unui jurnal al Consiliului de miniştri din 12 Februarie 1890, au fost însărcinaţi cu administrarea în regie a moşiilor şi a terenurilor aparţinând statului, nu au nici planuri, nici dosare, nici archive; aceşti agenţi închiriază pe un an, mai în totdeauna fără contract, totdeauna fără licitaţie, o sumă de pământuri. Singura formalitate ce se îndeplineşte consistă în întocmirea unor liste în cari sunt trecuţi locuitorii cari au luat cu arendă loturi dela stat, cu indicaţiunea preţului arendei reale sau fictive; aceste liste comunicate ministerului de domenii sunt transmise, *tale quale*, administraţiunei financiare. Debitul este dar acel pe care îl fixează şeful de ocol silvic.

In ast-fel de condiţiuni nu se poate cunoaşte nici câte terenuri ale statului au rămas neînchiriate şi ce se face cu acele terenuri, nici nu se poate şti dacă debitul dat administraţiunei financiare reprezintă valoarea reală a arendei, nici chiar dacă acest debit este reproducţiunea fidelă a preţului convenit cu arendaşii.

Pentru a se evità un control cât de mic şi supărător, şi pentru ca situaţiunea să fie cât se poate de încurcată, s'a dispus de către ministrul de domenii ca şefii de ocol să corespundă de-a dreptul cu direcţiunea domeniilor statului pentru tot ce priveşte administraţiunea domeniului din Dobrogea, deşi există un *şef de regiune*, şef erarhic al şefilor de ocol; şeful de regiune însă, în urma acestei ciudate hotărâri, e însărcinat cu supravegherea şi dirijarea şefilor de ocol, dar numai în ce priveşte atribuţiunile de silvicutori ai acestora.

Dacă la toate aceste constatări mai adăogăm faptul cunoscut şi consemnat în acte oficiale, că administraţiunea centrală din ministerul de domenii nu are nici cea mai elementară cunoştinţă a modului cum operează aceşti agenţi, nu există nici unul din documentele indispensabile vre-unui control cât

de elementar, va reeşì în mod evident că cea mai mare dezordine domneşte în administraţiunea bunurilor statului din Dobrogea.

Dar nefasta îngăduire acordată şefilor de ocol nu se mărgineşte numai acì; ei mai sunt învestiţi, tot fără a fi supraveghiaţi sau controlaţi, cu dreptul de a se pronunţa asupra deposedărei terenurilor vândute de stat locuitorilor. Aşa că, cel puţin odată pe an, se întocmesc de aceşti agenţi liste în cari sunt trecuţi, pe lângă acei cari doi ani de zile dearândul nu au achitat taxele de rescumpărare şi cari conform legii pot fi deposedaţi de terenurile vândute, şi o sumă de împroprietăriţi, deşì aceştia au plătit taxa anuală de rescumpărare şi toate dările către stat; aşà de exemplu: s'au deposedat moştenitorii unui fost împroprietărit, sub pretext că acel care a cumpărat pământul dela stat nu ar fi de faţă la inspecţia făcută de şeful de ocol, s'au deposedat săteni locuitori din Dobrogea numai pentru motivul că şi-au mutat domiciliul din comuna unde li s'au vândut pământuri; alţii au fost deposedaţi fiindcă şi-au închiriat pământurile deşì nu erau în situaţie materială de a le agricultà singuri, şi aşà mai departe, Suma deposedărilor de acest soiu, pronunţată de şefii de ocol şi confirmată de ministerul de domenii, se cifrează cu zeci de mii de hectare pe an.

Trebue întocmită o recapitulare complectă, cu ajutorul actelor ce se află la ministerul de domenii, a tuturor împroprietăririlor făcute şi a deposedărilor pronunţate.

Trebue apoi să se facă o verificare pe teren a tuturor planurilor parcelare ale comunelor. Se ştie în ministerul de domenii, şi aici nu e un secret pentru nimeni, că acele planuri parcelare sunt neexacte.

Avem în judeţul Constanţa proprietăţi, unele de întindere importantă, cari nu figurează în planurile comunelor pe teritoriul cărora ele sunt situate; au fost aceste proprietăţi parcelate si vândute fără a se comunicà înstrăinarea lor prefecturei şi chiar ministerului sau au fost ele ocupate fără vre-o împotrivire a administraţiunii domeniale? Nu se ştie.

Sunt alte proprietăţi cari figurează pe planurile parcelare cu o întindere mai mică decât adevărata lor suprafaţă.

Astfel fiind, o revizuire generală este absolut indispensabilă. Statul este principalul interesat în această afacere, el va câştigà mai întâiu întinderi de pământ de o mare valoare, apoi va puteà dispune de acest pământ pentru a împroprietări un număr cât de mare de locuitori, lucru indispensabil în această provincie în care trebue să cătăm, prin toate mijloacele, a micşorà raportul între populaţiunea de origină străină şi cea românească.

O a treia operaţiune ar fi examinarea actelor de proprietate ale tuturor locuitorilor din Dobrogea; sunt multe încălcări făptuite; multe din loturile vândute de stat, multe din terenurile cu tapuuri au fost părăsite de emigranţi, de locuitorii morţi fără moştenitori sau dispăruţi şi nu toate au fost reluate la stat de către agenţii domeniali, aşà că acele pământuri au fost ocupate fără nici un drept de indivizii cari nu au calitate pentru a le deţine.

O ultimă cercetare ar aveà ca obiect examinarea modificărilor introduse în planurile parcelare primitive în urma comasărilor cari, în unele locuri, au schimbat în mod desăvârşit fizionomia comunelor; mai multe din acele comasări au fost făcute probabil fără ştiinţa ministerului de domenii, de oarece ele constitue o flangrantă călcare a legii; în adevăr, unele din acele comasări au avut ca rezultat de a transformà loturi mici inalienabile în moşii de sute de hectare.

Se înţelege uşor că faţă cu aşà nereguli, faţă cu lipsa de supraveghere a comisiunilor de parcelare şi a serviciului domenial din Dobrogea, pe deoparte statul a fost şi este păgubit, dar totdeodată s'a creat şi locuitorilor o situaţiune foarte precară; aşà că pe lângă rezultatele favorabile din punctul de vedere fiscal, cari vor rezultà pentru stat dintr'o limpezire generală a situaţiunii proprietăţii sale în provincia transdanubiană, se vor puteà regulà în mod definitiv şi actele de proprietate ale particularilor; nu vom mai asistà în fiecare an la acel spectacol inadmisibil al deposedărilor cu duiumul, pro-

nunţate fără nici o socoteală de agenţii domeniali; locali şi aprobate apoi fără examen de ministerul de domenii, nu se vor mai produce sutele de reclamaţiuni şi procesele fără sfârşit cari, pe lângă străgănările nesuferite îndurate de locuitori, au ca consecinţă o veşnică nesiguranţă şi o depreciere nejustificată a proprietăţii rurale din Dobrogea.

De altminterea, pe lângă covârşitorul interes politic ce are statul da a asigurà stabilitatea şi liniştita posesiune a pământurilor vândute dobrogenilor, el are şi o datorie de cinste de a regulà această chestiune odată pentru totd'auna; din aproape opt sute de mii hectare înstrăinate în judeţele Constanţa şi Tulcea, tezaurul public a încasat peste 70 milioane lei; nu este dar o pretenţiune exagerată de a cere ca să se facă o cheltuială de câte-và sute de mii de lei pentru a se pune locuitorii împroprietăriţi în regulata posesiune a terenurilor plătite de ei.

Expunerea de motive a judeţului Tulcea:

«Este surprinzător cum au stat în aşà neregulă lucrările privitoare la regularea proprietăţii imobiliare, când delimitările au fost trecute personal în acte..... Confuziunea a fost şi mai mare când s'au operat deposedările şi apoi când s'au făcut reintegrări. In acest *labirint* nu ştim cum au putut să se mişte perceptorii, cari erau îndatoraţi să încaseze drepturile de rescumpărare ale statului. Ar fi sosit timpul ca ministerul domeniilor să-şi impue ori câte sacrificii, pentru a limpezi odată chestiunea bunurilor rurale din Dobrogea».

Lipsa de control a dus la spargerea islazurilor şi a terenurilor menite împăduririi. Invoirea locuitorilor ca să are islazurile erà un izvor de câştig pentru agenţi. A fost întrebuinţat. Expunerea de motive asupra judeţului Tulcea din 1908 spune în privinţa aceasta:

In conformitate cu legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, statul a cedat o suprafaţă de teren pentru vatra satelor şi o porţiune de izlaz, potrivit cu numărul locuitorilor, luându-se de bază un hectar de familie pentru islaz, 2000 m. p. pentru loc de casă şi un plus pentru mărirea eventuală a satelor.

Dela parcelare, adică dela 1883—1884 până astă-zi, populaţiunea înmulţindu-se şi prin urmare comunele mărindu-se, fatalmente s'au încălcat islazurile din jurul vetrelor; ast-fel că multe comune astă-zi au rămas fără islazuri, contopindu-se cu vetrele şi aceasta numai din cauza neglijenţei autorităţilor şi nesocotinţei locuitorilor cari-şi aşezau casele unde voiau, fără nici un plan, ocupând cât teren le plăceà, fără să fie supăraţi de nimeni, ba chiar mulţi dintre primarii străini de localitate au tolerat această stare de lucruri, pentru a trage profituri.

Relativ la islaz, acolo unde a mai rămas cevà teren neocupat, unele comune percep taxa de păşunat, altele nu, fiindcă locuitorii se opun, obiectând că nu profită de islaz, alţii că nu este în drept comuna să le impue taxa de păşunat, fiind-că islazul este proprietatea obştei, iar alţii că nu există nici un fel de islaz.

Tot după legea pentru regularea proprietăţii imobiliare s'a determinat şi cedat pe seama comunelor o porţiune de pădure, luându-se de bază un hectar de familie.

Aceste păduri numite plantaţii comunale, sunt aproape toate supuse regimului silvic şi se exploatează de comune în beneficiul lor.

Dar de oare-ce nu în toate localităţile se aflau păduri, în multe părţi s'au dat locuri libere sau tufişuri, cari, din cauza terenului impropriu, neputându-se forma pădure, s'a defrişat rămânând ca loc de cultură sau islaz, pe care ministerul domeniilor, prin agenţii săi, le arendează la locuitori şi al căror venit se varsă la fondul de plantaţiuni, care servă la înfiinţare de pepiniere şi plantaţiuni comunale.

Legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea,

oprește sub ori-ce motiv schimbarea destinațiunii islazurilor și locurilor de plantațiune; cu toate astea legea a fost călcată de către inginerii parcelatori din ultimii ani, prin împroprietărirea veteranilor pe aceste proprietăți ale comunelor, în mai multe părți din acest județ.

Gospodăria destrăbălată a statului în Dobrogea nu se deosebește numai prin anarchia descrisă mai sus, ci mai are și o altă caracteristică ciudată: aceea a *deposedărilor*. Ceeace s'a făcut în Dobrogea cu deposedările întrece orice închipuire. Am arătat că legea din 1889 pentru înstrăinarea bunurilor statului, dădeà autorităților dreptul să deposedeze în Dobrogea pe proprietarii cari nu vor fi plătit două rate în șir. Administrațiunea domenială din Dobrogea, compusă din agenți silvici, tare pe această dispozițiune—care, în mod nedrept, călcà legea de organizare a proprietății din Dobrogea — mai adaogă dela sine putere o mulțime de motive de deposedare și, obținând autorizațiunea ministerului de domenii, care n'a știut nici odată ce se petrece în Dobrogea, începe să deposedeze. Un singur motiv—nedrept dar legal— existà pentru deposedări în Dobrogea: întârzierea celor două rate. La aceste s'au adăogat însă multe altele, cari nu figurau în nici o lege, cum: motivul că proprietarii nu locuiau în satul unde aveau pământ; că nu-și puteau dovedì succesiunea; că erau minori; că erau în funcțiuni publice; că locurile erau ținute pe nume fictive, etc. S'au numărat vre-o 14 motive de aceste, inventate de agenții

din Dobrogea, şi, pe temeiul lor, s'au expropriat mii de proprietari şi zeci de mii de hectare.

Expunerea de motive asupra judeţului Constanţa din 1904 ne spune că în August 1902 deposedările însumau 57.182 hectare. In 1903, agenţii silvici fac o plimbare în cele două judeţe şi, fără vre-o cercetare mai serioasă, fără vre-un drept, cu o uşurinţă care, din nenorocire, n'a fost urmată de nici o sancţiune penală, deposedează 3.037 proprietari pe o întindere de 42.561 ha. In toată Dobrogea se naşte o agitaţiune vie. Ministerul de domenii intervine atunci şi anulează cea mai mare parte din deposedări. Din 42.561 ha. se dau îndărăt 26.659 ha. Locuitorii, cărora nu s'au înapoiat pământurile, reclamară justiţiei care, în cea mai mare parte, le făcù dreptate. Dar, agenţii domeniali continuară, după cum asigură memoriile înaintate ministerului de domenii, să nu respecte nici hotărârile tribunalelor, ca şi cum voiau să ilustreze într'un chip cu totul drastic că în Dobrogea nu există decât un singur aşezământ solid: Arbitrarul administrativ.

Şi ca o culme, între cei cari au fost deposedaţi— fiindcă trebuià să se dea proprietarilor adevăraţi pământul de pe care fuseseră goniţi pe nedrept,— au fost şi mulţi veterani, cari veniseră din ţară spre a colonizà Dobrogea; adică două rânduri de deposedări pe acelaş pământ. Un adevărat capod'operă de destrăbălare administrativă!

Locuitorii loviţi în averea lor fără nici o cruţare,

se adresară, cum am zis, ministerului de domenii pentru a-i arătà odiosul procedărei întrebuinţate contra lor şi ilegalitatea măsurilor, cum şi pentru a-i lămurì de ce s'au luat în Dobrogea loturi pe nume fictive. Dăm pasagiile principale din aceste memorii, cari sunt însemnate pentru cunoaşterea intimă, să-i zicem omenească, a istoricului formărei proprietăţei rurale din Dobrogea.

Trebue să adăogim acì că multă vreme s'a exploatat în contra noastră o legendă, care pare a voì să justifice măsurile de deposedare ce s'au luat.

S'a zis, adică, şi s'a repetat necontenit de ani de zile că mii de posesori de loturi mici din Dobrogea ar fi recurs la manopere doloase pentru a obţine întinderi mari de pământ dela stat. Acele manopere consistau în cererile făcute de dânşii pe numele oamenilor lor de serviciu — legenda merge mai departe, pretinzând că şi pe numele câinilor! — pentru loturi mici de câte zece hectare, pe cari în urmă ei le-au posedat şi folosit, inducând statul în eroare.

Inlăturând partea de ridicolă exagerare ce cuprinde această legendă, nu vom tăgăduì cum că într'adevăr unii dintre cultivatorii de pământ şi economii de vite au cerut şi obţinut loturi mici şi pe numele unor oameni ai lor de serviciu din acele vremuri. Ceea-ce, însă e cu desăvârşire neexact în această legendă răutăcioasă, este afirmarea ce se face că acei cultivatori de pământ şi economi de vite ar fi întrebuinţat manopere înşelătoare şi ar fi indus statul în rătăcire. Adevărul e cu totul altul şi din expunerea faptelor aşa cum s'au petrecut, va reeşì lămurit: de ce parte este buna credinţă şi de ce parte dolul, dacă de dol poate fi vorba acì.

In urma războiului, după anexarea Dobrogei, această provincie erà ca şi pustie. Tătarii câţi mai rămăseseră emigrau pe capete; cele-l'alte naţionalităţi băştinaşe nu se credeau nici ele prin nimic fixate de solul acestei provincii. Proprie-

tatea erà cu desăvârşire depreciată. Peste toate predomina sentimentul unui provizorat şi unei nesiguranţe ce nu promiteau nimic pentru viitorul acestei părţi de ţară de curând încorporată.

Ingrijit de această stare de lucruri, guvernul român a căutat să introducă în legile relative la Dobrogea, — aceea a organizărei sale administrative şi aceea a regulărei proprietăţei imobiliare, — un întreg complex de dispoziţiuni excepţionale şi favorabile, menite să repopuleze Dobrogea, mai ales cu elemente române din alte părţi. Ast-fel, s'a recunoscut dreptul de a cumpără proprietăţi imobiliare rurale acelor români cari se găseau în condiţiunile art. 9 din Constituţiune, după cum acelaşi drept s'a recunoscut până şi străinilor cultivatori de pământ, aflători pe teritoriul Dobrogei în momentul promulgărei legei.

Ştirea s'a răspândit îndată pretutindeni, şi a determinat un întreg curent de emigrare spre Dobrogea printre românii ce locuiau în Basarabia, în Transilvania, în Banat şi în alte provincii române subjugate.

Nimic nu se cruţà din partea guvernului pentru a-i atrage. Li se făceau înlesniri de vamă şi de transport, afară de diferite intervenţii diplomatice în favoarea lor. Şi atunci, plini de iluzii şi de speranţe în viitor, mii de români au venit cu întregul lor avut în stepele Dobrogei. Au venit de asemenea şi români din judeţele de-a stânga Dunărei împinşi de a dobândì un petec de pământ, pe care împrejurările nu permiteau să-l dobândească în România veche.

Toţi aceşti români, cari au populat în scurt timp pustiităţile Dobrogei au adus cu ei, oi, boi, cai şi alte vite, ştiind că vor găsì păşune din abundenţă în această parte de loc. Sunt unii cari au venit cu mii şi zeci de mii de vite.

Şi ce s'a întâmplat în urmă? Entuziasmul dela început a trebuit să se potolească îndată după aceia. Populaţiunea autoctonă, de altă origină, vedeà cu ochi răi, cum erà şi natural, această repede românizare a provinciei. Pe de altă parte epizootiile cârceagului şi răpciugei decimau vitele ce

nu s'au putut de odată aclimatiza aici. Iar lucrările de parcelare şi de împroprietărire mergeau încet, faţă de nerăbdarea cu care erau aşteptate de cei interesaţi.

Descurajaţi de toate aceste împrejurări, mulţi dintre noi ne hotărâsem a ne întoarce de unde am fost venit. Guvernul, însă, prin organele sale, a stăruit de noi să părăsim această idee, ne-a făcut tot felul de promisiuni ademenitoare şi ne-a ţintuit pe loc.

Parcelările, în sfârşit, au început, mai întâiu în plăşile Mangalia şi Constanţa din acest judeţ, mai târziu în plasa Babadag din judeţul Tulcea. Şi atunci o altă decepţie ne aşteaptă: In judeţul Tulcea s'au dat loturi mari concetăţenilor noştri de origină bulgară, ceia-ce explică relativa lor bună stare economică până în ziua de astă-zi; în judeţul Constanţa, în cele două plăşi amintite o mulţime de comercianţi din Bucureşti şi funcţionari, mai ales de pe la ministere, au năvălit cu cereri de a li se da pământ, loturi de câte 100 hectare. Ce-i costău aceste cereri? Cei 25 de bani ai timbrului ce aplicau pe ele!

De sigur, domnule ministru, nu la acest fel de cumpărători s'a gândit legiuitorul din 1882, pentru că el nu şi-a propus numai să vândă pământurile statului, ci a avut voedere şi o idee economică şi naţională, aceia de a popula şi a românìza Dobrogea; iar această idee nu putea fi atinsă, dacă pământurile de aicea s'ar fi vândut comercianţilor şi funcţionarilor din Bucureşti.

Acest fel de cumpărători, după cum, cu dreptate, observă mai târziu defunctul Alexandru Lahovari, fost ministru de domenii, «au cumpărat pe hârtie moşii, fără să ştie nici unde cumpără nici ce fel de pământ cumpără». (Monitorul Oficial din 7 Martie 1889). Adevărul e că valoarea pământurilor ridicându-se, aceşti cumpărători, cari une ori şi-au alcătuit întregi moşii, adevărate domenii, luând, cu simple petiţii de 25 de bani, loturi de câte 100 de hectare pe numele lor, pe numele fraţilor şi verilor, au ştiut să facă rentabile aceste pământuri, arendându-le plugarilor şi crescătorilor de vite de

aici şi trăgând ast-fel însemnate foloase; alţii au vândut cu preţ urcat acele pământuri, cu obligaţiunea pentru cumpărători de a achita pe viitor dânşii ratele preţului de vânzare până la desăvârşita achitare, de oare-ce art. 132 din Constituţie nu e un obstacol şi nu interzice decât alienabilitatea loturilor mici. Aşà în cât ei au făcut bune afaceri, dar, încă odată, cu aceasta scopul legiuitorului nu erà atins, iar faptul n'a scăpat băgării de seamă a ministerului de domenii încă din primele timpuri.

Ce s'a făcut însă, pentru a se remedia la acest neajuns? Căutatu-s'a a se anulà acele vânzări şi a se readuce în domeniul statului pământurile ast-fel înstrăinate, pentru a fi apoi vândute altor cetăţeni, în condiţiuni mai conforme spiritului legei din 1882? Nu, ci s'a luat o altă măsură, aceea de a nu se mai parcela şi de a nu se mai vinde în restul judeţului, în plăşile Medjidia şi Hârşova, loturi mari de câte 100 de hectare. Ast-fel în cât, în momentul când comisiunea de parcelare a nceput lucrările în aceste plăşi, agricultorii şi crescătorii de vite nu mai puteau cumpărà docât lotur mici de câte 10 hectare.

Dar ce puteau face cu 10 hectare de pământ acei dintre dânşii cari aveau familii numeroase, cari făceau o plugărie întinsă şi aveau turme de sute şi mii de vite, pentru care le trebuiau păşune?

Situaţiunea acestor români devenise din cele mai critice, nu prin fapta lor, ci prin abuzul altora. A mai rămânea în Dobrogea în asemenea condiţiuni le erà cu neputinţă. Un mare curent de nemulţumire s'a produs atunci printre aceşti oameni, cari răspunseseră cu atâta încredere la apelul ce li s'a făcut de a se strămutà şi aşezà cu avutul lor în Dobrogea.

Trebue să adăogăm aci că cererile lor de a li se da loturi mari fuseseră aprobate, şi că numai din cauza acelei dispoziţiuni ministeriale pe care nu ei o provocaseră, nu li se mai dădeà decât loturi mici.

Nemulţumirile din acele momente luaseră iarăşi caracterul unei hotărâri, din partea celor loviţi, de a se reîntoarce la ve-

chile căminuri. Dobrogea erà departe de a fi pentru ei ceeace îşi închipuiseră în momentul când le-au părăsit.

Guvernul ţării, şi de astădată, prin diferitele lui organe, a căutat să liniştească spiritele şi să ţină locului pe cei hotărâţi să emigreze. D-l ministru de domenii din acele timpuri, răposatul Atanase Stolojan, a venit, d-sa însuşi, în localitate, căutând să se puie în directe relaţiuni cu locuitorii şi să judece prin cercetări *de visu et de auditu* asupra cauzelor lor de nemulţumire. D-sa văzând gospodăriile celor cari se plângeau contra dispoziţiunii ministeriale de a nu se mai da loturi mari şi încredinţându-se că pentru asemenea gospodării zece hectare de pământ erau absolut neîndestulătoare, a sfătuit, d-sa însuşi, pe acei locuitori ca să ia mai multe loturi mici, pe numele diferiţilor membri ai familiilor respective şi oamenilor de serviciu, până la complectarea întinderii de pământ pe cari o ceruseră din timp, de care aveau nevoie şi care li se acordase. Aceasta s'a petrecut în comuna Caramurat şi d-l general Barozzi, prezidentul comisiunii de parcelare, care trăeşte încă, vă poate întări adevărul relatărilor noastre.

Odată soluţia găsită de către d-l ministru al domeniilor, toate celelalte organe ale statului, funcţionarii administrativi, membrii comisiunii de parcelare, toţi s'au grăbit să o recomande plugarilor şi crescătorilor de vite, cari aveau nevoie de pământ.

Ce au făcut aceştia? Au urmat pur şi simplu sfaturile ce li s'au dat, cu credinţa că autorităţile ţării nu pot să-i inducă în eroare.

Cererile lor au fost încuviinţate; ei au fost puşi în posesiune asupra acestor pământuri; şi de notat este că celor cărora li s'au dat mai multe loturi mici, ele n'au fost însemnate pe teren ca loturi deosebite, ci toate li s'au dat într'un singur corp,—un fel de proprietate indiviză,—însemnându-se cu movili numai triangularea întregului, iar nu şi a părţilor din cari se alcătuià; prin roluri ei au fost impuşi la impozitul fonciar; ei au achitat până acum răscumpărarea pămân-

urilor şi toate celelalte dări; când n'au putut-o face la timp, ei au fost somaţi, avutul lor a fost sechestrat şi vândut de către agenţii fiscali, conform cu legea de urmărire, — şi nimeni nu i-a turburat până acum în liniştita posesiune.

Acesta e adevărul faptelor, domnule ministru,—şi aşà fiind, pot fi aceşti cumpărători învinovăţiţi că au întrebuinţat mijloace doloase, când în realitate ei nu au altă vină decât aceea de a se fi încrezut în cuvântul d-lui ministru de domenii de pe vremuri şi al membrilor comisiunii de parcelare?

Mai târziu s'a revenit asupra dispoziţiunii de a nu se mai da loturi mari în aceste părţi.

Unii au profitat de această nouă favoare, cumpărând şi loturi de câte 100 de hectare; cei mai mulţi însă ne-am ţinut că avem pământ, pentru că nu ne puteam închipuì că după atâţia ani de stăpânire publică, la lumina zilei, sub ochii tuturor autorităţilor, chestiunea deposedării noastre mai poate fi pusă în discuţiune.

Iată, domnule mnistru, la ce se reduce legenda dolului ce am fi întrebuinţat ca să căpătăm mai mult decât un lot mic de pământ! Aşà fiind faptele — şi aşà sunt — trebue să ni se recunoască că nu noi am căutat să inducem în eroare statul, ci am fost induşi în eroare tocmai de către acei ce trebuiau să ne lumineze şi să ne sfătuiască bine.

Vedem acum cu strângere de inimă, domnule ministru, că se caută un nou motiv de deposedare a noastră, în împrejurarea că unii din cumpărătorii de loturi nu se găsesc în acest moment cu domiciliul real în comunele în care li s'au delimitat pământurile.

Aceasta e toată preocuparea d-lor agenţi domeniali cari pretind a aveà însărcinarea de a alcătuì tablourile celor ce urmează a fi deposedaţi. Ei se prezintă în comună, întreabă pe primar dacă cutare ori cutare cumpărător, care figurează în tabelele de parcelare, mai trăeşte şi mai locueşte în comună; şi la răspunsul negativ al primarului, grăbit şi dânsul a sfârşì cu această formalitate, fără nici un alt control şi fără

nici o altă grije, trec numele acelor cumpărători în tabloul de deposedare.

Acest nou motiv de reziliare a contractului de vânzare dintre stat şi cumpărătorii de loturi, nu e un motiv legal. Nici legea din 1882, nici chiar art. 45 din legea dela 1889 nu prevăd îndatorirea pentru cumpărători de a locui în comunele unde li s'au delimitat pământurile, cu atât mai puţin prevăd o asemenea obligaţiune sub pedeapsă de a-şi perde proprietăţile a căror valoare au ridicat-o prin muncă şi pentru care au plătit statului timp de câte 20 de ani ratele preţului vânzărei.

O asemenea dispoziţiune ar fi consacrat principiul medieval al plugarului *glebae adstrictus;* ea ar fi însemnat o atingere gravă adusă libertăţei individuale şi spiritului de iniţiativă în lupta pentru existenţă — şi tocmai de aceea legiuitorul nostru n'a luat-o. Cu toate acestea, împrejurarea că cumpărătorii de loturi din Dobrogea nu şi-au domiciliul în comunele unde au fost împroprietăriţi, este singurul temei al tablourilor de deposedare ce se alcătuesc!

Dar nici chiar această lucrare, domnule ministru, nu e serios şi conştiincios făcută.

Primarii, în marea majoritate a cazurilor străini de localităţi, schimbaţi la intervale scurte şi premeniţi necontenit după voia d-lor suprefecţi, nu cunosc mai nici odată locuitorii din comuna lor, necum să fie în curent cu alte amănunte asupra condiţiunilor, în care se găsesc ei şi familiile lor. Aşà se explică greşelile de neertat ce s'au strecurat în tabelele întocmite de d-nii agenţi domeniali. E destul a vă spune că cumpărătorii de loturi, cari se găsesc în comunele unde li s'au delimitat pământurile, cari sunt contribuabili şi alegători în acele comune, au fost totuşi trecuţi pe tabelele de deposedare şi deposedaţi de fapt, iar pământurile lor arendate altora, din cauză că d-nii agenţi domeniali nu cunosc pe locuitori, iar primarii îi cunosc tot atât de puţin. Exemplele sunt prea numeroase, ca să le putem înşirà în această plângere, în care voim să enunţăm numai faptele; dar d-voastră

vă puteţi ori când încredinţà de adevărul acestei alegaţiuni. Numai în comuna Mamut-Cuius sunt vre-o zece cazuri de acestea. Cumpărătorii se găsesc în comună, ei sunt înscrişi în listele electorale, au achitat până la curent pământurile cumpărate dela stat — şi totuşi au fost declaraţi absenţi şi deposedaţi, iar pământurile lor arendate altora!...

Aceasta e o dovadă vorbitoare a pripei cu care s'au alcătuit tablourile de deposedare, dar în acelaş timp şi o probă a jicnirei aduse drepturilor noastre prin această pripire de neînţeles.

Domnule ministru,

D-nii agenţi domeniali s'au mulţumit a constatà că cumpărătorii de loturi nu se găsesc în comunele respective, dar nu i-au preocupat de loc chestiunea de a ştì: unde sunt? ce au devenit ei? prin cine au posedat în lipsa lor din comună şi cu ce regulă? în sfârşit cine a plătit pentru ei ratele preţului vâuzărei şi celelalte dări cuvenite fiscului?

Şi totuşi aceste împrejurări trebuesc ştiute, pentrucă ele singure pot desluşì chestiunea evoluţiunii proprietăţii imobiliare din Dobrogea, desvoltarea ei de 20 de ani încoace şi raporturile juridice dintre stat şi cumpărători.

Ne vom încercà noi, domnule ministru, să schiţăm acì câteva liniamente generale ale acestei chestiuni, şi din această schiţare se va vedeà că ea nu se poate rezolvà în chipul sumar cum au făcut-o d-nii agenţi domeniali.

Dintre cumpărătorii de loturi mici cari nu mai locuim în comune vecine din acelaş judeţ şi uneori din aceeaşi plasă; dacă ne-am strămutat domiciliul, am făcut-o siliţi de împrejurări, unii dintre noi chemaţi de afaceri şi întreprinderi cari ne ocupau activitatea şi în alte direcţiuni, precum comerţul, etc., alţii prin căsătorii, — şi în această categorie se găsesc mai cu seamă fetele, acum măritate, pe numele cărora părinţii lor au luat câte un lot şi care la trecerea lor în căsătorie au trebuit să-şi urmeze bărbaţii în comunele unde aceştia

erau stabiliţi sau şi-au căutat o stabilire;—alţii, în sfâşit, am părăsit comunele unde am fost delimitaţi şi ne-am stabilit în altele pentru motive ce ar fi prea lung şi obositor să le enumerăm aci.

Mutându-ne, însă, în alte comune, noi n'am înţeles să ne pierdem şi dreptul asupra pământului cu care am fost împroprietăriţi. Din potrivă, noi am dat cele mai vădite probe că voim să conservăm această proprietate, la care poate în curând ne vom întoarce, de oarece ne-am îngrijit de pământul nostru, l'am cultivat prin rudele sau prietenii noştri, l'am achitat regulat în fiecare an de sarcinele lui către stat.

Cum s'ar putea atunci, drept vorbind, pronunţa deposedarea noastră, fără a ni se face o strigătoare nedreptate, şi fără a se aduce o arbitrară şi nejustificată atingere sfântului nostru drept de proprietate?

Altă categorie de cumpărători de loturi dela stat, siliţi de greutăţile şi împrejurările vieţei au părăsit pe cât-va timp Dobrogea, ducându-se fie în judeţele României de a stânga Dunărei fie în alte părţi.

La plecarea lor, însă, toţi aceştia au avut grija de a-şi arenda proprietatea, sau de a o administra prin mandatari cu însărcinări scrise sau verbale şi cu obligaţiunea de a plăti statului ratele preţului de vânzare şi toate celelalte dări.

In aceste măsuri, luate de ei, nu se vede oare lămurit intenţiunea de a-şi conservà proprietăţile? Şi cine ar puteà spune dacă mâne-poimâne ei nu se vor întoarce la acele proprietăţi, pentru a-şi trăi acì restul zilelor cu ceia-ce ele vor produce şi cu ceia-ce vor mai fi agonisit pe unde sunt acum?

Aceştia, iarăşi, credem că pe sfânta dreptate nu pot fi despoiaţi de proprietăţile lor; deposedarea lor ar fi de asemenea o spoliaţiune.

Statul are fireşte dreptul să caute să-şi ia pământul stăpânit de alţii fără drept, cum pământurile emigraţilor şi dispăruţilor, dar pentru aceasta

e dator să proceadă cu cea mai mare cruţare şi cu cel mai îngrijit tact, pentru a nu atinge interese străine, şi pentrucă, în fondul fondului, în Dobrogea el e vinovat că a lăsat zecimi de mii de oameni să stăpânească în linişte pământul ce-i aparţine. Statul a patronat prin indolenţa sa jaful organizat în Dobrogea de agenţii săi; el a lăsat ca lucrurile să prindă şi ca beneficiarii să se folosească ani şi ani de această stare de lucruri. Acum, când îşi inventariază averea şi vrea să pue ordine, e dator, din pricina greşelilor sale, să fie mai blând.

Şi acum, la sfârşitul capitolului, reproducem — potrivit hotărârei de a nu da, pe cât cu putinţă, decât acte oficiale — părţile mai însemnate din discursurile d-lor Constantin Stoicescu şi Anton Carp, rostite în şedinţa din 8 Martie 1909 asupra noului proect de organizare al ministerului agriculturei şi domeniilor. D-l Constantin Stoicescu a fost ministru al agriculturei în 1903, şi, în calitatea aceasta, a înfiinţat administraţiunea domenială din Dobrogea. D-l Anton Carp, ministru de agricultură, a desfiinţat prin budgetul pe 1908/9 administraţiunea domenială, iar prin legea de organizare a ministerului a consacrat desfiinţarea. Discuţiunea s'a învârtit în jurul acestui punct. Ea a scos la iveală nişte amănunte cari merită cea mai întinsă publicitate.

Reproducem întâiu arătările d-lui Constantin Stoicescu cu privire la administraţiunea agenţilor silvici:

«D-voastră, d-le ministru, aveţi în dosarele ministerului, rapoartele, în cari se arătà continuu că aşà cum se făcea administraţiunea de agenţii serviciului silvic în proprietăţile statului din Dobrogea, erà un adevărat dezastru! Din rapoarte rezultă că nu se ştià de vre-o 14.000 hectare ce s'au făcut? unde s'au evaporat? Nu se ştià, ce s'a luat ca venituri pentru dânsele, nici în ce buzunar au intrat toate aceste venituri pentru mii de hectare, despre cari au făcut dovadă rapoartele. Lucrul erà strigător în aşà fel, d-le ministru, în cât când am făcut serviciul Dobrogei şi l-am pus la Constanţa — spuneam că nici unul din aceia cari au fost delegaţi în Dobrogea cu administrarea domeniilor, să nu poată rămânea acolo, toţi să fie mutaţi aiurea. D-voastră, nu vă mulţumiţi cu o trăsătură de condei să aduceţi serviciul Dobrogei aci; nu vă mulţumiţi ca şefii silvici să vadă numai de ocoalele silvice, dar le daţi şi gestiunea moşiilor, ca să le aibă în regie! Dar, când precedentele sunt atât de rele, când aveţi rapoarte cu duiumul de modul cum s'au administrat moşiile din Dobrogea de serviciul silvic, este foarte imprudent de a le redà, în regie, tot serviciului silvic. Aş dori să vă interesaţi de aceste rapoarte, să vedeţi cum s'a readus în patrimoniul statului o mulţime de proprietăţi, despre cari nu se ştià ce se făcuse cu ele, şi să vedeţi în ce mod simţitor moşiile administrate până aci de agenţii silvici, au dat un venit de zecimi de mii de lei mai mare dela primele licitaţiuni şi astfel s'a mărit producţiunea, venitul acelor proprietăţi.

In alt loc:

«Este cert că, înfiinţând administraţiă domenială din Dobrogea, s'a adus de îndată nu numai *ordine* în lucrări, dar şi cinste în încasări. Voiţi o primă dovadă? Ea e convingătoare. Din pământul de arătură şi păşune s'au încasat de ocoalele silvice într'un an: 1902—1903, suma de 865.013 lei. Indată ce am înfiinţat administraţiunea şi am stabilit-o la Constanţa s'au încasat numai în 10 luni, în mai puţin de un an, pentru acele pământuri, 1.437.327 lei. Deci, într'un aşà

scurt interval, un plus de 572,314 lei; peste o jumătate de milion! Şi veniturile au mers tot crescând, iar terenurile cari nu se ştiau unde sunt şi de cine se stăpânesc, au fost readuse în patrimoniul statului, spre marea descurajare a celor cari le stăpâneau pe ascuns, prin persoane interpuse, şi cari beneficiau în mod necorect de veniturile acestor pământuri. Ştiţi care erà mijlocul care se întrebuinţà? De o simplitate copilărească! Sunt pământuri date conform legii de împroprietărire din 1882, în Dobrogea; pentru dânsele se cere o anuitate, ce se plăteşte statului; această anuitate, bine înţeles, este cu mult inferioară venitului real al pământului. Ei bine, multe loturi erau abandonate, proprietarii lor fiind emigraţi; pentru aceste loturi o coasociaţiune clandestină plăteà suma minimă cuvenită fiscului, ori că nimeni nu reclama; în schimb aceste loturi se arendau şi diferenţa de preţ şi-o însuşiau în deterimentut statului».

Iată acum constatările d-lui Anton Carp asupra activităţii agenţilor domeniali şi ai administraţiunii domeniale în Dobrogea:

Miniştrii cari au precedat pe d-l Stoicescu, şi în special d-l Missir, au întâmpinat o dificultate, care trebue să o spun, există şi astăzi. O mulţime dintre acei cari au cumpărat pământuri dela stat nu s'au stabilit pe loturile lor. Un agent silvic oarecare, în zelul lui, face într'o zi un raport la minister, şi întreabă pe ministru ce să facă cu pământurile acelora cari au cumpărat pământuri dela stat şi din cari numai o parte s'au stabilit pe loturi, alţii nu s'au stabilit, iar alţii nu se mai pot stabili, pentrucă au emigrat? D-l ministru Missir, în înţelepciunea lui, ia, examinează chestiunea şi stabileşte în principiu că aceste pământuri ar trebui să fie luate îndărăt de stat. Dar, pentrucă acest lucru nu erà posibil, imediat a decis ca pământurile celor ce nu s'au stabilit, să se administreze provizoriu de stat, dar nici această deciziune nu a fost pusă în aplicare şi nu i s'a dat nici un curs până în 1903,

când s'a decis a se da pământ în Dobrogea veteranilor. Atunci vedeţi, de sigur fără ştirea ministrului şi fără ca d-l Stoicescu, care erà ministru pe atunci, să fi dat vreo delegaţiune oarecare, directorul domeniilor, cu dela sine putere, dă ordin şi se deposedează o mulţime de deţinători de pământuri, fie deţinători cu titlul de proprietate, fie în alt mod, şi aceste deposedări se fac pe o scară destul de întinsă şi cu atâta repeziciune încât pune în îngrijire pe prefectul judeţului Constanţa, care telegrafiază ministrului că în Dobrogea, prin deposedările făcute, s'a creat o stare foarte grea, că populaţiunea este agitată şi că trebue să se pună capăt măsurii de a se face deposedările în masă. Cu toate că telegrama cereà o deciziune grabnică, d-l ministru Stoicescu este pus în cunoştinţă de directorul serviciului despre această telegramă tocmai peste 15 zile. Este adevărat că imediat a dat ordin ca să împiedice aceste deposedări, dar deposedările au continuat.

Domnilor, spusei acest lucru, ca să vedeţi sub ce impresiuni s'a creat administraţiunea domeniilor în Dobrogea. După cum a spus-o, d-sa a avut cel d'întâi lucru în vedere ca să reguleze situaţiunea veteranilor, cărora trebuià să li se dea pământuri de către stat în Dobrogea şi în acelaş timp să facă şi o altă lucrare şi mai mare, care nu s'a făcut până astăzi: inventariul averii din Dobrogea. Inventariul erà un lucru foarte bun, dar din nenorocire nu s'a făcut, şi, domnilor, să credeţi, şi rog şi pe d-l Stoicescu să creadă, că dacă nu s'a făcut inventariul, este tocmai din cauză că a existat o administraţiune în Dobrogea.

Administraţiunea în Dobrogea erà un fel de administraţiune autonomă, căci nu aveà nici o legătură cu ministrul. Ea îşi însuşise fără să i se fi dat de cineva puterile cele mai mari, făcând actele cele mai arbitrare, pe cari niciodată un ministru chiar, nu ar fi îndrăsnit să le facă. Să-mi daţi voie să vă citez câteva cazuri, dar să intru în detalii, ca să vă arăt în mod conştiincios care a fost cauza pentru care am suprimat administraţiunea domenială din Dobrogea, şi am adus'o în administraţiunea centrală a ministerului.

.....Domnilor, ia să vedem mai întâi prima obligaţiune: să facă inventar, şi-a îndeplinit-o administraţiunea domenială din Dobrogea? Nu numai că nu s'a făcut inventar, dar nu găsesc nici urmele vre unui început de o asemenea lucrare, şi ştiţi care a fost rezultatul că acel inventar atât de necesar pentru ca ministerul de domenii să ştie de ce pământ dispune, ca să poată da pământ cutărei sau cutărei persoane care reclamă pământ, a fost început abia la 1907 în toamnă, în urma ordinelor ce am dat.

....Ei bine, domnilor, acest inventar pe care administraţiunea domenială din Dobrogea erà obligată să-l facă şi pentru care acea administraţiune fusese creată, nu s'a făcut.

Nu voiesc să arăt în ce mod s'au făcut deposedările, şi nici să intru în prea multe detalii, pentru că din aceste deposedări, cari s'au făcut.... nu vreau să zic neregulat, dar cam repede, din ele s'a ales statul cu procese de peste 20 milioane..... S'a luat pământ dela diferite persoane, cari au fost deposedate şi s'au dat veteranilor; cei cari se pretind lezaţi au făcut procese contra veteranilor pentru revendicare de pământ, contra statului, pentru sume cari se ridică la de trei ori mai mult decât valoarea pământurilor cari li s'au dat.

Să vă dau câtevà specimene de bună administraţiune a celor cari erau în capul administraţiunii domeniale din Dobrogea şi aceasta zic pentru toate administraţiunile domeniale de când serviciul domenial autonom a fost înfiinţat.

Iată d-lor câteva exemple:

Administraţiunea domenială a parcelat la veterani şi însurăţei locuri cari erau vândute de stat anterior. Am aci o listă întreagă de asemenea parcelări şi dacă voiţi vă pot da şi numele persoanelor ale căror pământuri au fost parcelate fără a fi fost măcar deposedate şi cari au fost în urmă date veteranilor. Vă voiu cità numai numele comunelor unde asemenea acte de arbitraritate au fost comise. Cazuri multe găsim în comunele Enigea, cătunul Mulciora; Biul-Biul, cătunul Eudecarachioi, Cogealac, Gârliţa, Enişenlia, cătunele Ciucurkioi, Nasdradin şi Bazarghian. Puteţi vedeà, dacă doriţi, dosarele,

ale căror numere vi le-aş puteà indicà chiar acum, dar nu voiu intrà în toate aceste detalii, căci a-şi obosì pe onor. Cameră. Este destul să vi le enunţ, şi dacă d-l Stoicescu binevoieşte nu are decât să vie într'o zi la minister să-i arăt toate actele, din cari reese complectà inepţie, ca să zic aşà, căci altfel nu pot s'o calific, a administratorilor cari au fost în capul administraţiunii domeniale, căci acela care dă în locul proprietăţii sale proprietatea altuia, acela nu numai că este un rău administrator, dar şi un incapabil.

..... Un alt specimen: un domn aveà două locuri cari nu-i produceau mult. In altă parte erau locuri de grădinărie foarte frumoase. Domnul cere să i se schimbe locul lui cu cel de grădinărie, adică să dea pe cel cu pământ prost şi să ia pe cel bun. Administraţiunea domenială consimte fără nici o dificultate.

Să trec la alte exemple: Legea prin care s'a autorizat statul să dea pământ veteranilor cari, nu au de loc pământ, prevede ca să se dea 8 hectare veteranilor printr'o interpretaţiune a legii — onor. d-l Stoicescu şi în urmă d-l Lahovari a hotărât ca să considere ca veterani, cari nu au pământ, acei cari au 3 hectare şi mai puţin. Aceasta este o măsură pe care o cred bună. Dar ştiţi ce s'a întâmplat? Deciziunea aceasta nu a fost respectată şi administraţiunea domenială le-a dat pământuri şi celor cari aveau 25 de hectare. De sigur că ministrul nu a ştiut nimic de aceasta, dar aici stă enormitatea lucrului. Iată cum dovedesc această călcare de lege. Veteranul trebuià să prezinte certificat dela comuna de unde venea, prin care să dovedească că nu are pământ. Ei bine, iată ce fel de certificat prezintă veteranul Tedorescu Ion, originar din Olteniţa, *„Primarul comunei Olteniţa atestă că veteranul Teodorescu Ioan, deşi are 25 hectare pământ, dar acesta este cumpărat, prin urmare d-sa n'are din acela dat după legea împroprietăririlor"*, Vedeţi, d-lor, primarul constată că veteranul Teodorescu este proprietar de 25 hectare şi administraţiunea domenială totuşi dă încă 8 hectare acestui veteran, probabil pe motivul trecut în certi-

ficatul primarului că acest pământ este cumpărat, iar nu dat după legea împroprietăririlor. Violaţiunea legii este făţişă; alt certificat mai la vale, zice: că veteranul nu este trecut în rol cu nici o dare personală, însă i se cuvine 10 hectare moştenire dela tată-său. Administraţiunea domenială dă şi acestui veteran 8 hectare. Iată cu ce fel de certificate administraţiunea din Dobrogea împroprietăreà pe veterani. Merg mai departe. Vin oameni şi zic că sunt veterani, cer boi, cer pluguri, cer cai; şi s'a dat la toţi, fără să se cerceteze adesea dacă cei cărora li se dedeà această zestre erau sau nu veterani. Nu există nici cea mai elementară noţiune de administraţiune. Veneà un veteran. Cel dintâi lucru ce trebuià să-l dovedească erà că este veteran. Ii se dedeà plug, boi şi bilet de a tăià lemne din pădure, pentru a-şi face casă, fără să se ia toate măsurile ca această zestre să se dea numai la veterani; dar să vedeţi mai târziu ce s'a întâmplat cu lemnele. S'au făcut încă abuzuri de altă natură: străinii cari n'aveau dreptul să cumpere în ţară pământ s'au împroprietărit cu grămada. S'a vândut la italieni, s'a vândut la nemţi şi este o listă de vre-o 60 inşi trecută într'un registru, din care reiese clar că aceia cărora li s'au dat pământuri n'aveau nici o legătură cu ţara, căci nu sunt dintre germanii cari au fost împroprietăriţi sau cari domiciliau în ţară la anexarea Dobrogei, ci chiar din acel registru se constată că erau unii din Lemberg, alţii din alte părţi ale Austriei, oameni cari veniseră de un an, doi, în ţară. Să vă arăt încă una din arbitrarităţile cele mai revoltătoare. D-voastră ştiţi că prin legea dela 1882 s'a cedat gratuit comunelor pământuri cu păduri pentru adăpostirea vitelor şi pentru uzajul lor. In părţile unde statul n'a avut păduri li s'a dat pământ, spre a fi împădurit mai târziu, având statul dreptul să închirieze aceste pământuri şi cu banii proveniţi din închiriere şi zilele de prestaţie pe cari locuitorii sunt datori să le dea, dar să facă plantaţiuni.

Ei bine, d-lor, din aceste pământuri cari sunt proprietatea comună şi cari prin urmare nu mai aparţin statului, s'au dat la veterani şi la însurăţei 18.646 hect. Ştiţi care este rezul-

tatul, că în toate zilele primesc reclamaţiuni dela comune, cari cer înapoi pământurile lor, spre a fi împădurite, şi când sunt întrebat ce s'a făcut cu pământurile lor, dacă s'au împădurit sau nu, eu nu ştiu ce să le răspund. S'a mai făcut încă un lucru şi mai rău, de care cred că sunt vinovaţi toţi acei cari s'au perindat la ministerul de domenii. Fondurile adunate pentru plantaţiuni comunale, în loc să se rezerve pentru plantări, s'au întrebuinţat pentru cumpărarea de căruţe şi alte lucruri pentru veterani; şi credeţi s'a gândit cineva măcar ca să reintegreze aceste fonduri cari nu erau ale statului? Nu, d-lor. Şi acum va trebui ca să găsim un mijloc pentru ca ministerul să restituiască între 700.000 şi 800.000 lei, din care cauză ministerul se găseşte într'o situaţiune foarte grea, căci dacă vom puteà restituì comunelor cele 800.000 lei, ne va fi imposibil ca să dăm înapoi 18.000 de hectare vândute veteranilor şi însurăţeilor.

O altă enormitate care iarăşi nu pot şti pentruce s'a comis, afară numai dacă nu s'a avut în vedere ca să se concentreze veteranii la un loc. S'au dat păduri întregi de ale statului ca loturi veteranilor. Imi veţi zice poate că aceasta le-a fost de folos. Nu, d-lor, veteranii n'au tras nici un folos, pentrucă lemnele le-a luat statul, şi nenorociţii de veterani au rămas ca să scoată rădăcinele şi să muncească ani întregi degeaba, din care cauză au ajuns în starea cea mai mizerabilă. In felul acesta s'au dat 6.068 hectare.

Incă un abuz din cele mai colosale a fost şi acela ce s'a făcut cu darea lemnelor de casă la veterani. Administraţiunea domeniilor a împărţit carnete cu bilete, pe cari le dà la administratorii de ocol, pentruca pe bilete să se treacă numele veteranului căruia trebuia ca să se deà lemne pentru ca să-şi facă casă. Ştiţi ce s'a întâmplat? S'au dat cu grămada şi într'o zi, când am cerut ca să mi se aducă să le examinez şi eu, mi s'a adus un pachet întreg, din care se dăduseră peste 5—6.000 bilete de permisiune de a se tăia lemne. Permisiuni de acestea se dedeau fără nici un control, aşà că se vindeau de cei ce le luau ca veterani, şi cari nu erau de loc

veterani, la speculanţii de păduri cari au jefuit pădurile din Dobrogea. Şi, d-lor, toate acestea se făceau fără ştirea ministrului, absolut fără ştirea ministrului. Incă ceva, aceea pe cari i-am dat afară din slujbă ca incorecţi, au luat carnetele în buzunar şi deunăzi, nu mai departe, mergând un inspector prin Dobrogea, a găsit peste 300 de carnete la un ţăran, care căutà să le întrebuinţeze, şi acest lucru s'a întâmplat cu toate ordinele ce am dat îndată ce am venit la departamentul domeniilor, ca nici un bon de veteran să nu lucreze fără ştirea ministerului. Vedeţi cum se împărţeau de administraţiunea domenialâ acestea, că nici odată nu s'a ştiut cum s'a împărţit şi cui s'au împărţit aceste bonuri de lemne. Administraţiunea din Dobrogea lucrà fără a fi controlată de cineva. Dar credeà că-i este permis orice. Insăşi funcţionarea acestei administraţiuni erà foarte greoae. Când reclamà cineva la minister, unde nu găseà nici o hârtie, pentrucă toate se concentrau în Dobrogea, trebuià să se ceară referinţe administraţiunii din Dobrogea, care de multe ori nici nu răspundeà ministrului, şi rezolvà singură chestiunea, fără să se mai întrebe chiar pe ministru. Din această cauză cel ce nu căpătà dreptate dela administrator, îşi pierdeà zile întregi alergând dela minister la administrator şi dela administrator la minister. Din această cauză se vedeau zilnic ţărani cu grămada la minister, cari se plângeau că cutare şef de ocol nu i-a făcut nimic, deşi reclamase ministrului. Reclamaţiunile se trimeteau administraţiunii Dobrogei, unde, de multe ori, hârtiile se înomoleau, aşà că li se pierdeà chiar urma. In Martie 1907, văzând mulţimele de reclamaţii ce se făceau din Dobrogea, mi-am zis că acolo trebue să fie o administraţiune care trebue să păcătuiască prin cineva, şi, primind demisiunea celui din urmă administrator din Dobrogea, d-l Păucescu, am trimis acolo pe unul din inspectorii domeniali, care aveà practica lucrurilor, ca să gireze singur şi în mod provizoriu administraţiunea Dobrogei, pentruca să pot şti ce se petrece acolo. Acest inspector a găsit la administraţiune peste 18 mii hârtii nerezolvate! Atunci am trimis câţiva funcţionari din

Bucureşti cari să ajute la clasare. Unele le-a clasificat şi rezolvat, dar altele nu mai prezintau nici o utilitate.

După câtva timp inspectorul trimes mi-a spus că administraţiunea, cum erà organizată, nu mai puteà merge şi că trebuià să fie desfiinţată.

Domnilor, în urma acestor fapte, pe cari vi le-am făcut cunoscute, în urma unor abuzuri continue, patente şi bine constatate, am putut să mă conving că nu numai e bine să menţin administraţiunea dobrogeană, dar că menţinerea este chiar un rău care se grefase asupra administraţiunii domeniilor.

Am reprodus dinadins aceste documente, pe de oparte pentruca să se cunoască cum am zis în mod adânc situaţiunea proprietăţii rurale în Dobrogea şi pe de alta pentru a preîntâmpinà legendele ce observ că încep să se formeze asupra meritelor cutăror sau cutăror grupuri politice în ce priveşte progresul Dobrogei. Paginele de mai sus sunt acte sângeroase de acuzare în contra administraţiunii dobrogene şi a guvernelor cari au îngăduit o asemenea administraţiune. Cui se datorează propăşirea Dobrogei—am arătat în capitolele precedente: plugarilor români şi desvoltării economice generale, particulară nu ţării noastre, dar vremilor în cari trăim. Dacă e cineva care nu are nici un drept să se laude cu progresul Dobrogei, apoi aceste sunt partidele noastre cari au făcut totul ca să-i stânjenească avântul.

Lupta pentru drepturi politice

Denaturarea Legei de organizare a Dobrogei în sensul că i s'a dat un caracter permanent în locul

celui provizor pe care l'a avut în vedere autorul ei, Mihail Kogâlniceanu, şi că măsurile excepţionale au fost întrebuinţate în viaţa de toate zilele, au dus la atotputernicia administraţiei, la anarchia şi chaosul de cari vorbim în capitolele de mai sus. Regimul excepţional exasperase spiritele. Dobrogenii cari, potrivit făgăduinţelor date de Legea de organizare şi de bărbaţii de stat de pe vremuri, aşteptase la început emanciparea, vedeau că anii trec mereu şi nu se face nimic.

Art. 133 din Constituţie zice:

„Dispoziţiunile acestei Constituţiuni se vor puteà aplicà prin legi speciale şi în partea României de peste Dunăre“.

Constituanta, prevăzând aceasta, a înţeles de sigur ca să nu existe greutăţi în momentul asimilării Dobrogei cu Patria-mumă din punctul de vedere al drepturilor politice şi ca emanciparea să se poată face prin simple legi, fără alte formalităţi.

Art. 4 din legea de organizare a Dobrogei spune:

«O lege specială va determinà condiţiunile cu cari ei (dobrogenii) vor puteà exercità drepturile lor politice şi cumpărà imobile rurale în România propriu zisă. O altă lege va statuà despre reprezentaţiunea locuitorilor dobrogeni în Parlamentul român».

Legea organică a Dobrogei e din 1880. Art. 4 de mai sus a fost inserat ca o făgăduială a cărei împlinire nu trebuià să întârzie. Am văzut că Mihail Kogâlniceanu nu încetà, în 1880, să repete

că, de îndată ce se va regulà proprietatea rurală, se va puteà acordà şi emanciparea politică. Liberalismul nu erà încă o vorbă deşartă. In 1882,—Mihail Kogâlniceanu nu mai erà ministru—se cugetà la fel. Raportorul Comitetului delegaţilor Camerei pentru studierea proiectului asupra organizării proprietăţii rurale în Dobrogea, d. C. Nacu, care a fost raportor în Senat şi la legea din 1909, închee astfel raportul (în 1882): «Mai trebue încă să ne dăm osteneala a ajunge ca locuitorii din Dobrogea să fie puşi pe un picior de egalitate perfectă din punctul de vedere al drepturilor politice, pentru a puteà zice că în România nu există deosebire între un supus şi un cetăţean român». Constituanta din 1884 se ocupă şi ea de Dobrogea, şi, prin art. 133 mai sus citat, căutâ să netezească drumul spre acordarea drepturilor politice.

De atunci însă lucrurile au luat o altă întorsătură. Ideile liberale nu mai au trecerea de mai înainte. Dobrogea e uitată şi, nu peste multă vreme, încape pe mâna unei administraţiuni, despre a cărei activitate am dat mai sus câteva pilde convingătoare. La un moment dat, prin anii 1899 şi următorii, atotputernicia administraţiei se întăreşte prin nouile metode de naţionalizare «energică». Prefectul ajunge tot. Având nevoie de puteri întinse pentru a înăbuşi aspiraţiunile primejdioase ale «străinilor» din Dobrogea, guvernele din Bucureşti i le dau bucuros. Administraţiunea, lipsită de orice control, cade tot mai jos. Legea de organizare a Dobrogei e mânuită cu

o brutalitate de necrezut. Peste tot locul se pun primari străini de localitate; se înăbuşe orice iniţiativă şi orice independenţă a sfaturilor elective, fie ele comunale sau judeţene. Politica aşa zisă naţională acoperă tot. Chiar mai târziu, în 1908/9, în ajunul legei pentru darea de drepturi politice, «prefecţii naţionali» cu mâna de fier pot orice. Nici voturi de blam din partea consiliilor judeţene cari, cu documente în mână, arată nedreptăţile şi arbitrariul administraţiei, nici alegeri cari sunt o condamnare în regulă a acestor administraţiuni, nimic nu ajută. Prefectul rămâne la locul lui. Consiliile elective sunt disolvate şi, culme a sfidărei se continuă a se numì primari dintre cei căzuţi la alegeri, adică se păstrează în întreg regimul excepţional şi se calcă în picioare principiul electiv chiar în momentul când se introduc alegerile pentru Cameră şi Senat. Intocmai ca în vremea din 1899—1900 şi anii următori, când nici memoriile cu învinuiri şi documente doveditoare, nici delegaţiunile şi nici plângerile cele mai drepte nu puteau urnì din loc pe prefecţii cari, pentru toate faptele lor, nu aveau decât o singură lămurire: «politică naţională»!...

Regimul excepţional a dus la o împotrivire din partea populaţiunei inteligente şi culte a Dobrogei. Văzând că se întârzie cu acordarea drepturilor, a început să le ceară.

Nu putem numì propriu zis luptă sforţările ce s'au făcut în Dobrogea în cursul anilor pentru a se obţine dela guverne emanciparea politică. N'a

fost o luptă continuă, metodică, organizată, cu şefi, cadre şi armată. Guvernele din Bucureşti n'au fost nici odată neliniştite de dobrogeni. Populaţiunea rurală n'a luat parte la luptă, cu atât mai puţin naţionalităţile. Numai pătura intelectuală a românilor dobrogeni s'a interesat mai mult de chestiune, cum şi românii aşezaţi acolo. Aceştia au scos ziare, au scris broşuri şi cărţi, au compus delegaţiunile de protestare şi au muncit pentru ideia emancipărei. Regimul excepţional n'ar fi tolerat o participare mai activă a sătenilor sau a orăşenilor de altă naţionalitate decât cea românească la vre-o acţiune politică. Aceasta a rămas deci forţamente restrânsă la clasa cultă românească.

Motivele pe temeiul cărora s'a dat lupta au fost articolele din Constituţie şi din legea de organizare a Dobrogei, relele produse de regimul excepţional, cum şi folosul pentru ţară de pe urma acordărei drepturilor. Dobrogenii arătau mereu cu cifre că provincia este românizată şi că nu există nici o teamă de vre-o agitaţiune naţionalistă contrar intereselor României [1]).

Am cunoscut personal aceste sforţări, fiindcă (erte-mi-se că-mi iau libertatea de a vorbì — de altfel

[1]) D-l Luca Ionescu, prefectul judeţului, spune în expunerea sa din 1904:

«Am fost foarte atent la orice mişcare, am exercitat cea mai severă supraveghere, — şi nicăiri, la niciun neam şi la nici un strat social, n'am văzut sentimente ostile şi mai puţin porniri criminale împotriva aşezămîntului nostru politic».

foarte pe scurt — şi de activitatea mea politică în Dobrogea, dar o fac numai pentru interesul istoric al lucrului), fiindcă am luat şi eu parte la ele. Eram un partizan convins al emancipărei politice a Dobrogei, de oarece cunoşteam locul şi studiasem chestiunea şi fiindcă urmam întru aceasta, ca şi în atâtea altele, directiva lui Mihail Kogâlniceanu. In ziua de 29 Ianuarie 1899 am desvoltat în Cameră interpelarea pe care nu o reproduc la sfârşit, în anexe, decât ca un simplu document. In acelaş timp, am dus prin «Steaua Dunărei» şi «Agrarul» o campanie în favoarea acordărei drepturilor, şi, sprijinit de mai mulţi prieteni de idei din Dobrogea, am organizat o întrunire publică în Constanţa în ziua de 21 Martie 1899. Iată manifestul prin care noi am chemat dobrogenii la întrunire:

Iubiţi cetăţeni ai Dobrogei,

Deşi sunt 20 de ani trecuţi de când această provincie de baştină românească s'a reîncorporat la Patria-mumă, totuşi regimul excepţional care ne guvernează, în loc ca să se îndulcească, el se înăspreşte tot mai mult, întârziind opera de românizare.

Cetăţeni,

Spiritul public de aci este de mult ajuns la maturitate. Cu toţii suntem pătrunşi de drepturile şi sarcinele ce le avem în stat.

Graţie legilor cari ne cârmuesc, orice mişcare generoasă este înţelenită, orice avânt patriotic este adormit.

Este o primejdie starea aceasta de lucruri pentru întărirea ideei de stat român în dreapta Dunărei.

Suntem azi într'o stare mai precară decât în momentul alipirei acestei provincii.

Avem dar datoria, în interesul nostru şi al demnităţii statului român, să stăruim din răsputeri ca să intrăm şi pe calea drepturilor în viaţa politică comună a Patriei, iar nu numai pe calea datoriilor şi a sarcinelor, ca până acuma.

Cetăţeni,

Dacă şi *voi* ca şi *noi* cugetaţi şi simţiţi astfel, vă rugăm să vă grăbiţi a vă întruni Dumineca, 21 Martie curent, orele 2 p. m. în Constanţa, *Sala Capato,* spre a ne consfătui asupra situaţiunii.

General Dunka
fost prefect al jud. Constanţa

Colonel Kiritzescu
fost prefect al jud. Constanţa

C. Pariano
consilier judeţean, fost deputat, fost prefect al jud. Vlaşca

M. Koiciu
avocat, fost primar al urbei Constanţa

V. M. Kogâlniceanu
deputat, publicist, fost administrator în Dobrogea

Col. Grădişteanu
proprietar în Dobrogea

Administraţiunea din Constanţa a căutat fireşte, ca orice administraţie românească care'şi respectă tradiţiunile, să zădărnicească întrunirea, dar n'a reuşit. Intrunirea din 21 Martie 1899 a fost cea dintâiu adunare populară cu un caracter net politic din Dobrogea. Tulcenii aderaseră şi ei printr'o adresă formală pe care o reproduc că notă [1]) la

[1]) **Proces-Verbal.**

Astăzi, 12 Martie 1899, subsemnaţii locuitori ai Tulcei, văzând apelul către Dobrogeni, semnat de d-nii general Dunka, colonel Kiritzescu, V. M. Kogâlniceanu, C. Pariano

sfârşit. După cuvântările însufleţite ce s'au ţinut, s'a votat următoarea moţiune:

Moţiune

Cetăţenii Dobrogei întruniţi în Constanţa în ziua de 21 Martie 1899:

Considerând că regimul excepţional care guvernează Dobrogea constitue azi o negare a sentimentelor cari însufleţesc pe cetăţenii acestei provincii şi paralizează orice mişcare intelectuală şi orice avânt mai înalt;

Considerând că acest regim necesar poate meritat în 1879,

şi alţii, prin cari ne invită la o consfătuire în Constanţa, în scopul de a găsi calea pe care s'ar puteà ca şi locuitorii acestei provincii să se bucure de drepturi, cum se achită şi de datorii, să se făurească mijlocul ca legalitatea, dreptatea şi cinstea să domnească în gospodăria acestui judeţ, singure elemente prin cari se poate legà Dobrogea de ţara-mumă prin lanţuri mai tari decât arma, numim delegaţi la consfătuirea din Constanţa, pe d-nii: Baboianu Droe, C. I. Davidoglu, St. Nistor, şi dăm mandat imperativ ca o consfătuire în acelaş sens să se întrunească şi în Tulcea.

Baboianu Droe, avocat; Elefterie Niculescu, avocat; A. Avramide; I. G. Munteanu, avocat; I. Rosanidi, mare proprietar; Schmettau, farmacist; Sava Donceff, comersant; C. I. Davidoglu, avocat; Ch. K. Djambazoff; Nicolae Donceff; Maloschitschi, librar; Gelescu Cialicoff, mare proprietar; I. Paceff, mare comersant; Ghiţă Minculescu; M. I. Zlataroff; Petre Bacevaroff; M. G. Marcoff, avocat; M. Prodanoff; T. Panaitoff; Ion Ivanoff; Stoian Grabovschi, mare comersant; Athanasie I. Chircioff; Ion Cristeff; Petre Chirceff; M. Ianeff; Ştefan D. Chircioff; D. St. Stoicu; N. G. Şoşoi; T. Stoicu; I. Tobeff; I. Ravnastoff; Gh. Petcu; V. Dandu; I. G. Ion; Ştefan Nistor, mare proprietar; Trandafir Iorgu, mare proprietar; P. Uzun Toma, proprietar; M. Petrescu, alegător.

nu mai corespunde stării actuale de lucruri în care se găseşte Dobrogea;

Considerând că situaţia populaţiunii Dobrogei s'a preschimbat cu totul prin faptul atât al stabilirei în Dobrogea a fraţilor de acelaş sânge din patria-mumă, cât şi prin faptul că populaţiunea eterogenă din Dobrogea s'a contopit cu sentimentele şi aspiraţiunile românilor din Dobrogea;

Considerând că într'o ţară constituţională drepturile trebue să fie compensarea datoriilor împlinite, căci astfel numai progresul politic şi economic înaintează cu paşi repezi, mai cu osebire când acţiunea şi a guvernelor şi a populaţiunii a putut, în răstimp de 20 de ani, să se asimileze sentimentelor ţăriimume;

Considerând că procesul progresului repede pe calea unirei acestei provincii nu cucerite, ci realipite Patriei-mume, trebue să fie în inima cetăţeanului român, hotărâm:

Cetăţenii Dobrogei din Constanţa şi Tulcea să lupte pe toate căile pacinice şi legale pentru ca să înceteze acest excepţional regim care împiedică progresul populaţiunii româneşti, zădărniceşte silinţele constante şi continue ale populaţiunii eterogene, spre a intrà cu un ceas mai înainte în deplinul exerciţiu al drepturilor politice din Patria-mumă.

Manifestaţiunea aceasta, care a făcut pe vremuri o foarte bună impresiune în ţara întreagă, n'a avut, din punct de vedere politic, nici un rezultat simţitor. Guvernele noastre au obiceiul să dea foarte puţină băgare de seamă întrunirilor politice şi moţiunilor lor. Dacă întrunirea din 21 Martie 1899, care scosese la iveală o mulţime de puteri noui şi avânturi entuziaste ar fi fost urmată de o organizaţiune strânsă, care să fi continuat lupta cu tărie şi fără să slăbească un moment, ar fi avut fără îndoială urmări fericite. Legea de emancipare ce s'ar

fi votat în urma unei lupte, ar fi avut cu totul altă înfăţişare decât aceea care a trecut prin Corpurile legiuitoare în Martie 1909.

Personal, am continuat lupta prin scris. In revista «Agrarul» n'am încetat campania, şi am fost fericit că am fost în măsură să redactez rezoluţiunea asupra Dobrogei votată de primul Congres agrar din România, ţinut în zilele de 15 şi 16 Decembre 1902. In 1906, am publicat o broşură asupra chestiunei drepturilor politice în Dobrogea, unde am lămurit punctul de vedere al partizanilor acestor drepturi.

In Dobrogea, lupta a continuat prin vechile mijloace: presă, broşuri şi memorii.

Stăruinţa aceasta a avut şi roade, în parte. In ţară, tot mai mulţi începură să se convingă că regimul excepţional nu răspunde nici unei nevoi reale. In 1904, d-l Titu Maiorescu scrie în «Epoca» un articol în care se pronunţă fără înconjur pentru darea de drepturi. D-l general Manu, în acelaş an, vorbind la Alexandria, spune: «Unul din punctele principale ale programului şi dorinţa unanimă este încorporarea Dobrogei cu România în privinţa drepturilor, cum este de fapt şi în îndatoriri». Programul partidului conservator, citit la Iaşi în ziua de 16 Ianuarie 1905, cuprinde următorul pasaj privitor la Dobrogea: «Imbunătăţirile legislative nu trebue să se oprească de partea stângă a Dunărei. După 25 de ani de la alipirea provinciei lui Mircea cel Bătrân cu patria mumă, credem că

a sosit timpul să îndeplinim dorinţa Constituantei şi să studiem chipul în care vom puteà introduce şi în Dobrogea viaţa politică. Asimilarea constituţională va venì astfel să complecteze asimilarea dejà realizată în aspiraţii şi simţiri».

Mult înainte de aceste manifestări în favoarea Dobrogei, a fost manifestarea Congresului agrar menţionată mai sus. Rezoluţiunea votată de acest congres sună:

Reforma legei de organizare a Dobrogei

Provincia noastră transdanubiană, de care ne leagă atâtea amintiri istorice, vecheia posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân şi Ştefan-cel-Mare, *merită de sigur o altă soartă decât aceea pe care o are azi.*

Dobrogea, din momentul reîncorporărei ei la Patria-mumă, a dat dovezi neclintite de credinţă către ţară, aşà că ea are astă-zi dreptul să ceară a fi asimilată în totul ţărei din care face parte. Chiar autorul legei de organizare a Dobrogei, marele Kogâlniceanu, a declarat că legea aceasta a fost o lege temporară şi excepţională.

Dobrogea, ţară bogată, suferă de rele comune cu întreaga ţară şi de relele ei particulare. Sunt acolo chestiuni *de o înaltă importanţă politică şi naţională,* cari, de sigur, că preocupă în cel mai înal grad pe onor. guvern. Noi, ne preocupăm în Congres numai de partea economică, de relele specifice de cari suferă Dobrogea în această privinţă.

Aşa, Dobrogea, precum se ştie, are neapărată nevoe de noui împroprietăriri, cari cu toate că sunt proectate a se face de aproape 25 ani, nu s'au făcut. *Asemenea s'a recunoscut nevoia plantaţiunilor comunule, luându-se măsuri de către stat de a se accelera atari plantaţiuni.*

Totuşi, cu toate sumele adunate pentru plantaţiuni, s'a făcut foarte puţin lucru până acum în această direcţiune.

Este aşa dar de dorit ca să se îmbunătăţească situaţiunea Dobrogei din acest punct de vedere.

Tot ast-fel se simte nevoe mare, ca statul *să împroprietărească colonişti români pe parcelele de pământ ce mai are în Dobrogea.*

Apoi să vegheze ca administraţiunea de care se plâng aşà de mult agricultorii dobrogeni, să administreze onest şi cu atenţiune bine-voitoare la principala ramură de avuţie a provinciei, *nu ca azi.*

Cele-l'alte rele de cari suferă Dobrogea, fiind comune cu lipsurile de cari suferă agricultura în restul ţărei, dezideratele exprimate în general de Congres se aplică fireşte şi acestei provincii.

Bine-înţeles că prima reformă necesară în Dobrogea, este abrogarea legei care o guvernă azi şi alipirea acestei provincii în întreg de Patria-mumă.

Guvernul conservator, voind să se conformeze programului său, a numit la sfârşitul lui 1905 o comisiune, însărcinată să studieze chestiunea drepturilor politice în Dobrogea, Comisiunea a avut şedinţe vreme de 24 de zile, a cercetat chestiunea sub toate feţele, a adunat un material statistic despre care ne-am ocupat şi noi în această lucrare şi a întocmit un raport—alcătuit de d-l I. Bănescu, un bun cunoscător al chestiunilor dobrogene—favorabil ideei de emancipare politică a Dobrogei. Extragem din raport următoarele constatări:

«Prin superioritatea rasei şi curăţenia sângelui său, românul a impus conlocuitorilor săi până şi graiul strămoşesc; rare-ori se mai găsesc printre locuitorii săteni străini de origină vre unul care să nu înţeleagă graiul românesc.

«.....Din consideraţiuni cari şi-au avut cândva raţiunea de a fi, dar cari azi, în interesul unităţei de stat, nu mai pot aveà nici un înţeles, s'a pus Dobrogea sub un regim excepţional de guvernământ, care, în momentul actual şi după o stăpânire de 27 ani, este o anomalie, şi, prin urmare, trebue să înceteze, în interesul autorităţei statului şi a prestigiului neamului românesc.

«.....Faţă cu starea economică, etnografică, culturală şi socială a locuitorilor Dobrogei, care a evoluat în mod surprinzător;

«Faţă cu dovezile de sinceră şi constantă iubire, supunere şi credinţă către ţara-mumă, către legile ei şi către Tron;

«Faţă de expansiunea persistentă a elementului românesc în această provincie;

«Faţă cu progresele uimitoare ce a făcut graiul românesc printre toate celelalte naţionalităţi de origine străină, mai puteà aveà oare vreun sens regimul excepţional de azi sub care se află Dobrogea?

«A ţine îndepărtaţi de legile comune ale ţărei şi de Constituţiunea ei pe cei 150.000 români, fie băştinaşi de acolo, fie veniţi din România şi din ţările româneşti subjugate, nu este oare a li se face cea mai grea nedreptate, lor cari şi-au părăsit vatra părintească şi au venit să înfiinţeze o nouă patrie română pe ţărmurile mărei şi la gurile Dunărei?

«A tratà mereu de străini pe autochtonii Dobro-

gei, nu este oare a le bănuì buna lor credinţă şi a'i umilì pe faţă că nu sunt vrednici de a fi cetăţeni desăvârşiţi ai regatului român?

«Starea excepţională actuală în care se găseşte această provincie să nu fie oare mai mult un semn al slăbiciunei noastre decât o măsură de prevedere?»

Comisiunea conservatoare a cercetat şi eventuala tărie numerică a fiecărei naţionalităţii din punctul de vedere electoral şi a ajuns la încheerea că «neîndoios puterea electorală o reprezintă tot elementul românesc».

Propunerile concrete ale Comisiunei asupra modalităţei acordărei drepturilor politice sunt:

«In vedere că Constituţia, prin articolul 133 adiţional, prevede că printr'o lege specială se vor aplicà dispoziţiile ei şi în Dobrogea, Comisiunea, în unanimitate, a fost de părere ca acea lege să cuprinză următoarele dispoziţiuni, de cari să nu beneficieze decât:

1) Cetăţenii români cari au trecut din ţară şi cari, prin faptul acesta, n'au încetat un moment de a fi cetăţeni ai statului român şi de a poseda toate dreputurile politice — exerciţiul acestora fiind numai temporal întrerupt.

2) Românii de origine găsiţi în Dobrogea la realipirea ei la Patria-mumă.

3) Românii veniţi din provinciile româneşti subjugate, în urma realipirei Dobrogei la ţara-mumă, după ce mai întâiu, pe temeiul cererei lor, Cor-

purile legiuitoare le vor acordà, conform art. 9 din Constituţie, recunoaşterea în mod colectiv, după liste cari vor face parte integritoare din această lege.

Cu chipul acesta se satisface cerinţele Constituţiunei, se evită grelele formalităţi ale recunoaşterei lor individuale şi se regulează în mod legal şi constituţional situaţia acestor români.

4) Toţi locuitorii din Dobrogea cari în ziua de 11 Aprilie 1877 erau cetăţeni otomani, dorind să devină cetăţeni români, vor trebuì să dovedească că atât înainte de cedarea Dobrogei, cât şi în urmă, au fost legalmente domiciliaţi acolo, păstrând condiţiunea nestrămutată de pământeni ai acestei ţări şi că nici odată, dela realipirea Dobrogei la România, nu s'au prevalat de protecţiunea vreunui guvern străin.

5) Să se constitue două comisiuni: una la Tulcea şi una la Constanţa, din cari să facă parte şi înalţi magistraţi, pentru a stabilì prin anume liste, pe naţionalităţi, drepturile celor ce vor să beneficieze de această lege».

Am reprodus aceste propuneri ale unei Comisiuni conservatoare, fiindcă, după cum vom vedeà îndată, sunt mai liberale decât legea zisă de drepturi propusă de un guvern şi votată de un parlament liberal.

Raportul Comisiunei nu avù efect imediat. De şi isprăvit şi depus în 2 Ianuarie 1906, guvernul nu făcu nici o lucrare pentru a pregătì un proect de emancipare.

Vremea trecea. Alte evenimente surveniră. Revoluţia agrară din Martie 1907 aduse la cârmă partidul naţional-liberal. Spre sfârşitul lui 1908 şi la începutul lui 1909 încep să aibă loc cunoscutele frământări din peninsula balcanică. In urma reuşitei tinerilor-turci şi a triumfului constituţionalismului în Turcia, Austria voì să-şi consolideze situaţiunea în Bosnia-Herzegovina şi o declarâ anexată. In acelaşi timp, ea făgăduì —şi realiză — desăvârşita emancipare politică a populaţiunilor din Bosnia şi Herzegovina.

Poziţia noastră erà foarte delicată. Nu puteam cu nici un preţ să rămânem înapoia Turciei şi a Bosniei-Herzegovinei cu Dobrogea. De altă parte, partidele conservatoare se angajau din ce în ce mai lămurit şi mai stăruitor ca să dea dobrogenilor drepturile polifice. Faţă de aceste făgăduinţi şi mai ales faţă de situaţiunea internaţională, nu se putea să lăsăm Dobrogea sub regimul excepţional.

Guvernul liberal se hotărî în sfârşit. In luna Martie 1909, el depuse un proect de lege pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea. Proectul fu discutat întâiu la Senat în şedinţa din 13 Martie 1909 şi la Cameră în şedinţa din 23 Matrie 1909.

Legea pentru acordarea drepturilor politice

Cetăţenii dobrogeni se bizuiau pe texte precise de legi pentru a cere contopirea politică cu restul ţărei.

Articolul 3 din legea de organizare a Dobrogei (1880) spune:

«Toţi locuitorii din Dobrogea cari, în ziua de 11 Aprilie 1877 erau cetăţeni otomani, devin şi sunt cetăţeni români».

Şi pentru a lămurì şi mai bine intenţiunea legislatorului şi a legà Dobrogea de Constituţiunea românească, articolul 13 al aceleiaşi legi precizează:

«Numai locuitorii aflaţi în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877 şi indrituiţi de legile otomane, românii şi acei indrituiţi prin articolul 7 din Constituţiunea României, pot cumpărà imobile rurale în Dobrogea».

După votarea legei venise o mulţime de români şi străini să se aşeze în Dobrogea şi să cumpere pământuri. Legea de organizare a proprietăţei rurale din Dobrogea (1882) consfinţeşte starea de lucruri creată prin emigrări şi declarâ, prin articolul 3, că acei cari pot cumpărà pământuri rurale, sunt:

1) Locuitorii aflaţi în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877;

2) Românii;

3) Românii prin naturalizare sau recunoaştere.

Din nou, pentru a arătà că dreptul de a posedà pământ rural este legat, în spiritul articolului 7 din Constituţiune, de cetăţenia română, legea funciară din 1882 o spune limpede prin ultimul aliniat al articolului 2:

„Cultivatorii, stabiliţi în Dobrogea la promulgarea legei din 1882, sunt consideraţi ca români şi se bucură de aceleaşi drepturi“.

Iar pe deasupra tuturor acestor dispoziţiuni erà articolul 133 din Constituţia din 1884 care lăsà legislaţiunilor ordinare voia să aplice în Dobrogea legile de dincoace de Dunăre.

Art. 133. — Dispoziţiunile acestei Constituţiuni se vor puteà aplicà prin legi speciale şi în partea României de peste Dunăre.

Cele două legi organice ale Dobrogei: legea de organizare din 1880 şi cea rurală din 1882, au creat deci două categorii de cetăţeni dobrogeni:

I) acei cari, în virtutea dispoziţiunei că locuitorii aflaţi în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877 devin şi sunt cetăţeni români;

II) acei cari sunt cetăţeni dobrogeni în virtutea art. 2 al. 1 şi 2 al legei din 1882, adică românii şi cultivatorii aşezaţi în Dobrogea la promulgarea acestei legi.

In categoria din urmă intrau românii veniţi din ţările subjugate şi străinii: germani, bulgari, italieni, etc. cari, la promulgarea legei din 1882, erau stabiliţi ca agricultori şi nu intrau în cadrul articolului 3 din legea de organizare.

La aceste două categorii, mai putem să adăugăm pe aceea a românilor de dincoace de Dunăre, aşezaţi în Dobrogea, şi pe aceea a românilor de peste hotare dar ne-plugari. Românii de acì, stabiliţi în Dobrogea, îşi păstrau integritatea dreptu-

rilor de îndată ce reveneau în ţară. Locuind în Dobrogea, ei nu mai aveau acolo drepturi politice; erau supuşi regimului excepţional. Cât despre românii din alte ţări, însă ne-plugari, ei intrau sub regimul articolului 9 din Constituţiune, care spune că românii de sânge pot fi *recunoscuţi* ca cetăţeni printr'un vot al Parlamentului, însă fără a preciză că pentru votarea recunoaşterei e nevoe, ca la naturalizări, de câte o lege deosebită pentru fiecare candidat. Aceasta înseamnă că, pentru românii de sânge din alte ţări, Parlamentul poate votà deodată o listă întreagă de recunoaşteri. Articolul 9 din Constituţie a făcut pe comisiunea însărcinată în 1905 cu studierea chestiunei drepturilor politice în Dobrogea să ceară, la punctul 3 reprodus mai sus, ca românii aceştia, aşezaţi în Dobrogea după anexare, să fie votaţi de Parlament pe o listă colectivă, ataşată la legea de emancipare. Cererea aceasta s'a repetat, — în afară de Parlament, — cu prilejul votărei legei din Martie 1909.

In totul erau deci în Dobrogea patru categorii de cetăţeni:

1) Locuitorii cetăţenii otomani la 11 Aprilie 1877.

2) Cultivatorii potrivit articolului din legea rurală dobrogeană.

3) Românii veniţi din ţară şi aşezaţi în Dobrogea.

4) Românii ne-plugari din ţările subjugate: români din Transilvania, Banat, Basarabia, Macedonia; fii de români agricultori, profesori, literaţi, comercianţi.

Toate aceste categorii se bucurau de *drepturile dobrogene*, adică de dreptul de a alege la comună, la judeţ şi la Camera de comerţ şi de a puteà cumpărà imobile rurale. Venind în România de dincoace de Dunăre, ei — afară de cei sub punctul 3, nu mai puteau cumpărà pământuri rurale nici să aleagă şi să fie aleşi; cu alte cuvinte, în România de dincoace nu erau cetăţeni români. Situaţiunea lor juridico-politică era, ce e dreptul, ciudată şi, cetăţeni dincolo de Dunăre, necetăţeni dincoace, dar în Dobrogea cel puţin aveau un statut legal. Sau ceeace s'ar puteà numì mica cetăţenie, din vremea Regulamentului organic. Acolo, în Dobrogea, erau cetăţeni şi puteau nădăjduì că, acordându-se odată şi odată emanciparea, nu se va răpì nimănui drepturi câştigate, că se va respectà posesiunea de stat şi că înscrierea în listele electorale dobrogene vreme de aproape treizeci de ani, va fi o presumţie pentru cetăţenia cea mare, pentru cetăţenia românească. Dobrogenii aveau dreptul să spere că, după atâta aşteptare, nu se vor luà, în momentul emancipărei politice, drepturile de *cetăţenie dobrogeană* la o mulţime de inşi, locuìtori vechi, cari s'au bucurat ani şi ani de dânsa, coborându-i, poate, la rangul de străini.

Legea din 8 Martie 1909 a făcut totuşi aceasta. Ca document dăm întâiu expunerea de motive — şi apoi textul legei, aşa cum a fost votat de Senat şi Cameră.

Expunerea de motive

In urma unui răsboiu glorios, Tratatul din Berlin a unit Dobrogea cu România.

La 14 Noembrie 1878 această alipire s'a consfinţit pe cale de fapt; primele trupe române au trecut Dunărea, îndreptându-se spre Măcin. A asistat la acest însemnat fapt şi M. S. R. Domnitorul, care urà ostaşilor săi să fie acolo nu numai apărători ai drepturilor României, dar şi «înainte mergători ai legalităţei şi civilizaţiei europene».

A doua zi apărù proclamaţiunea M. S. Regale către locuitorii «acestei posesiuni a lui Mircea-cel-Bătrân şi a lui Ştefan-cel-Mare». Şi se puneà «sub scutul Constituţiunei cele mai sfinte şi mai scumpe bunuri ale omenirei: viaţa, onoarea şi proprietatea».

Ostaşii păşeau în noua Românie nu ca cuceritori, ci ca «fraţi» ai celor cari de atunci erau «concetăţenii» lor; autorităţile aveau «ca cea întâiu îndatorire să cerceteze şi să îndestuleze trebuinţele atât ale creştinilor cât şi ale musulmanilor, punând capăt dureroaselor încercări din trecut, vindecând ranele răsbelului».

Li se promiteà locuitorilor de dincolo că provincia lor «în curând, pe cale constituţională, o să primească o organizaţiune definitivă, care să aşeze pe temelii statornice poziţiunea lor cetăţenească».

Peste un an, Constituţia din 1879, în paragraful III al revizuirii articolului 7, erà chemat să hotărască asupra acestei chestiuni.

Toţi locuitorii aflători în momentul anexării ca cetăţeni otomani în provincia română de peste Dunăre urmau să se bucure deopotrivă de toate drepturile şi datoriile, fără distincţiune de religiune, conform unui regim special pe care erà să-l întocmească Corpurile legiuitoare.

In urma discuţiilor ce au avut loc, paragraful acesta a fost însă suprimat; nu fusese indicat de către fostele adunări pentru revizuire decât art. 7, care nu se referà la Dobrogea.

In schimb, guvernul a dat asigurări că va prezentà în curând un proiect de lege pentru organizarea acestei provincii, promisiune care s'a realizat la 19 Ianuarie 1880.

Inaintea acestui proiect de lege se trimiseseră la faţa locului două comisiuni, ale căror lucrări au servit de bază unei organizări provizorii, dată pe cale de regulamente.

Scopul proiectului, devenit lege la 9 Martie 1880, erà să asigure nouei provincii rezultate bine-făcătoare, cari să facă ca «populaţiunea, fără deosebire de naţionalitate şi religiune, să binecuvinteze ziua când drapelul român pentru întâia dată, de mult, a fâlfâit în Dobrogea, ca un simbol de libertate, de ordine şi de civilizaţiune».

Suntem fericiţi a constatà că de atunci s'au înfăptuit progrese însemnate.

Populaţiunea chemată să facă să rodească binecuvântatul pământ al Dobrogei s'a îndoit; pe când în 1880 toate naţionalităţile nu însumau decât 157.114 suflete, avem azi peste 300.000, din care populaţiunea de origină română singură e azi de 163.250, adică mai mare decât întreaga populaţiune a Dobrogei în 1880.

Ogoarele până atunci înţelenite, s'au desfundat de plugurile harnice; iar soarele binefăcător a revărsat belşug pe câmpiile odinioară pustii.

A crescut nu numai suprafaţa cultivată, dar şi procentul la hectar a cerealelor de diferite feluri.

Pe când la 1886 se cultivau 230.487 hectare, în 1905 numărul lor ajunge la 525.758; pe când la 1886 pământul Dobrogei nu da decât un total de 2.108.000 hectolitri, peste 19 ani se culege 6.512.977 hoctolitri.

Mijlocia la hectar a crescut dela 1886 la 1905: la grâu dela 8,7 la 15,3; la secară dela 7,45 la 14,4; la orz dela 9,29 la 14,6; la ovăs dela 9,44 la 16,4.

Intreaga proprietate imobiliară la 1905 atinge cifra de 667.314 hectare, aparţinând la 41.120 proprietari.

Dintre aceştia cei de origină română însumează 23.111, număr superior celui al tuturor de o altă origină, având în stă-

pânirea lor 429.933 hectare, adică două treimi din întreaga suprafaţă.

Căile de comunicaţie s'au îmbunătăţit; în cele mai multe comune s'au clădit şcoli încăpătoare şi biserici bogate, mare parte din ele înălţate prin contribuţiuni benevole.

Comerţul a luat un mare avânt; o nouă viaţă s'a revărsat pretutindeni şi în mijlocul acestei înfloriri generale străluceşte în deosebi portul Constanţa, podoabă cu care ţara se mândreşte şi pentru desvoltarea căruia statul a făcut şi nu va încetà să facă toate sacrificiile, cheltuind până acum pentru el şi podul de peste Dunăre peste 83.000.000.

Cultura dobândită în şcolile cari s'au înmulţit într'o foarte însemnată măsură, legătura de fie-care zi cu cei de dincoace de Dunăre, numărul şi influenţa covârşitoare a românilor, au redeşteptat amintirile aproape uitate ale unui trecut scump, care ne uneşte pe deapururi.

Cu drept cuvânt Mihail Kogâlniceanu ziceà:

«In timpurile străvechi, în timpurile lui Mircea-cel-Bătrân şi în timpul lui Ştefan-cel-Mare noi am posedat Dobrogea, aşà că cu titluri istorice revendicăm această provincie; însă dela Mircea-cel-Bătrân şi dela Ştefan-cel-Mare sunt trei, patru sute de ani şi de atunci această provincie a fost sub dominaţiunea străină, sub otomani, pentru că otomanii au luat-o dela noi, nu dela Bulgari».

Limba românească n'a încetat a fi vorbită dincolo de Dunăre, chiar atunci când păreau uitate legăturile de frăţie cu cei de dincoace; prin reînnodarea firului istoric s'a trezit conştiinţa naţională, care păreà adormită; azi şi acolo, ca şi acì, nu numai că se vorbeşte, dar se şi simte româneşte.

La 1880 erà firesc să se ceară o epocă de tranziţiune, pentru ca să se pregătească spiritul public din Dobrogea pentru exercitarea în chip real a drepturilor constituţionale.

Nu se putea trece în mod brusc dela regimul de sub stăpânirea anterioară la o asimilare deplină cu România din punctul de vedere al vieţii constituţionale.

Azi însă starea de tranziţie trebue să înceteze; a sosit momentul să dăm drepturi politice şi celor din dreapta Dunărei.

Iată acum şi textul legei votată de Corpurile legiuitoare în Martie 1909:

Lege pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea

Art. 1. — Se acordă locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea, după distincţiunile de mai jos, întregimea drepturilor politice recunoscute românilor prin Constituţiune.

Art. 2. — Fiecare din aceste judeţe va alege câte doi deputaţi în colegiul I şi câte unul în colegiile II şi III, precum şi câte doi senatori în colegiul I şi unul în colegiul II.

Colegiile electorale se vor constitui conform art. 59, 60, 61, 68 şi 69 din Constituţiune.

Art. 3. — Vor aveà întregimea drepturilor politice, deci şi dreptul de alegător:

a) Locuitorii cetăţeni otomani, cari aveau domiciliul real în judeţele Constanţa şi Tulcea în ziua de 11 Aprilie 1877, şi descendenţii lor, chiar cei născuţi în urmă, întru cât vor probà că nici unii, nici alţii n'au emigrat s'au nu s'au bucurat de vre-o protecţiune străină;

b) Românii din orice stat, fără privire de locul naşterii, proprietari de imobile *rurale* în judeţele Constanţa şi Tulcea şi domiciliaţi acolo în ziua promulgării legii de faţă, întru cât ei ar fi declarat că renunţă la orice protecţiune străină, sau vor face o asemenea declarare cel mai târziu şase luni după punerea în aplicare a legii de faţă.

Copiii minori ai acestor români urmează condiţiunea părinţilor lor.

Declaraţiunea de renunţare la protecţiunea străină va trebuì făcută la tribunalul judeţului sau la judecătoria de ocol unde îşi are domiciliul declarantul.

Art. 4. — Pentru întocmirea primelor liste electorale, se instituesc pentru această singură dată două comisiuni, una pentru judeţul Constanţa, alta pentru judeţul Tulcea, com-

puse fiecare din: prefectul judeţului, un membru al curţii de apel din Galaţi şi preşedintele tribunalului local.

Cei nemulţumiţi cu încheerile acestor comisiuni vor aveà dreptul de apel la Curtea de casaţie în termen de o lună dela data afişărei listelor.

Curtea va statuà de urgenţă asupra acestor apeluri.

Un decret regal va fixà termenele pentru întocmirea primelor liste electorale, pentru introducerea şi judecarea apelurilor, precum şi pentru încheierea listelor definitive.

Pe viitor se va urmà în totul conform legii, pentru întocmirea, revizuirea şi permanenţa listelor electorale.

Art. 5.—Prin derogare dela dispoziţiunile comune, alegătorii direcţi şi delegaţii colegiului III de Cameră vor votà în atâtea secţiuni câte plăşi sunt în fiecare judeţ.

Secţiunea centrală va fi în oraşul de reşedinţă al judeţului, unde vor votà şi alegătorii din toate comunele plăşii în care e situat oraşul de reşedinţă.

Alegătorii din celelalte plăşi se vor întrunì în comunele de reşedinţă ale plăşilor.

Cel d'întâi simţământ care se manifestă la citirea acestei legi, făgăduită încă din momentul intrării trupelor româneşti în Döbrogea, este acel al uimirei; nu, al uluirei.

Expunerea de motive—ale căreia singure accente liberale şi sincere sunt scoase din proclamaţiunile şi expunerile de motive ale legilor prezentate de Mihail Kogâlniceanu—închee cu declaraţia că «azi starea de tranziţie trebue să înceteze» şi că «a sosit momentul să dăm drepturi politice şi celor din dreapta Dunărei». Şi aceasta, fiindcă cu două rânduri mai sus, aceeaş expunere de motive spune că în Dobrogea «nu numai că se vorbeşte, dar se şi simte româneşte».

Legea nu face însă nici pe departe să înceteze starea de tranziţie, şi, cu toate că Dobrogea simte româneşte, guvernul şi Parlamentul liberal n'au dat drepturi politice tuturor acelora cari aveau drept la ele după legile organice dobrogene, ci numai la o anumită categorie de locuitori, deposedând de cetăţenie pe alţii.

In primul rând, legea cea nouă nu desfiinţează regimul excepţional. Ceeace n'ar fi putut trece nimănuia vreodată prin minte: că, acordându-se drepturi cetăţeneşti depline, nu se vor înlăturà şi măsurile excepţionale din Legea de organizare a Dobrogei din 1880, s'a împlinit totuşi. Locuitorii dobrogeni, dacă au protestat mai înverşunat înainte de orice în cursul anilor, a fost în contra regimului excepţional, în contra atotputerniciei prefectului, a guvernului central şi a administraţiunii inferioare. Mihail Kogâlniceanu luase măsurile excepţionale în vederea unei anumite situaţiuni *politice* şi numai pentru un timp scurt: pentru vreo doui-trei ani. Pe atunci,—Mihail Kogâlniceanu nu puteà să se fălească cu statistice cari să arate românizarea Dobrogei, nici să vorbească, cum face Expunerea de motive reprodusă mai sus, de sentimentele româneşti ale Dobrogei. Cu toate acestea, a făgăduit ca după doui ani va desfiinţà regimul excepţional, pe care, în 1909, un guvern şi Parlament zise liberale l'au menţinut în întreg, cu toate asprimile lui, tocmai când au crezut de cuviinţă să acorde drepturi politice.

Acelaş regim ca în Rusia ţaristă, unde locuitorii au dreptul să aleagă deputaţi în Dumă, dar nu au, în întreg, libertatea presei, a întrunirilor şi sunt la discreţia guvernatorilor şi a administraţiunii.

Legea de organizare a Dobrogei dă administraţia întreagă pe mâna guvernului şi a prefecţilor. Prin articolul 6, guvernul poate oprì întrunirile publice, prin articolul 29 prefectul poate da ordonanţe în materie de ordine publică şi face regulamente explicative, cărora toţi agenţii administrativi datoresc supunere. Prin articolul 35, prefecţii şi agenţii administrativi din Dobrogea nu pot fi urmăriţi înaintea justiţiei: cei d'întâi decât cu încuviinţarea Consiliului de miniştri şi cei de al doilea cu încuviinţarea ministrului de interne. Prin articolul 62 se suspendă instituţia juriului în Dobrogea pentru delictele de presă şi crime [1]), iar

---

[1]) «Legea pentru modificarea unor dispoziţiuni din legile relative la organizarea judecătorească» din 23 Martie 1909, declară abrogată, prin art. 220, legea din 30 Martie 1886 pentru organizarea judecătorească în Dobrogea.

Aceeaşi lege hotăreşte, în privinţa Dobrogei, următoarele:

Art. 217. — Legea de faţă e aplicabilă şi judeţelor deadreapta Dunărei, cu rezerva dispoziţiunilor următoare:

I. *a)* Pentru afacerile dintre mahometani, relative la organizarea familiei, la puterea părintească, la căsătorie, la divorţ şi la succesiunile *ab intestat*, se menţine în oraşele Tulcea şi Constanţa câte un tribunal mahometan, care judecă conform legilor şi uzurilor musulmane.

Părţile împricinate pot însă, de comun acord, să supue şi aceste afaceri jurisdicţiunilor ordinare, cari le va judecà după legile şi uzurile musulmane;

prin întreg capitolul XI: articolele 36—56 incluziv, se dau guvernului şi prefectului cunoscutele drep-

---

b) Tribunalele aceste mahometane se compun dintr'un cadiu al localităţii, numit de ministerul justiţiei.

Părţile pot însă aduce la înfăţişare fiecare câte un arbitru voluntar, cari, împreună cu cadiul, vor căutà a le împăcà.

La caz de nereuşită, ei vor aveà vot consultativ în judecarea cauzei.

Personalul acestor tribunale primeşte retribuţiunea prevăzută în statul anexat la prezenta lege.

Taxele ce se percepeau după legile mahometane rămân desfiinţate;

c) Hotărârile acestor tribunale vor fi redactate în limba română.

Pentru acest scop, va fi pe lângă fiecare tribunal câte un grefier numit de ministerul justiţiei dintre persoanele competinte şi cari să cunoască bine atât limba română cât şi cea turcă;

d) Apelurile în contra unor asemenea hotărâri se judecă de Curtea de apel din Galaţi, care le aplică legile şi uzurile musulmane.

II. *a) Crimele comise în veriunul din acele judeţe se vor judecà de Curtea de apel din Galaţi.*

Instrucţiunea unor asemenea crime se va face conform cărţii II, titlul II, capitolul I din codul de procedură penală.

Prin derogare la art. 248 din acel cod, judecătorii tribunalului cari se vor fi pronunţat asupra mandatului de arestare, precum şi membrii Curţii cari, făcând parte din Camera de punere sub acuzaţiune, vor fi votat punerea sub acuzaţiune în asemenea afaceri criminale, pot luà parte la judecarea proceselor în fond.

Când Curtea din Galaţi va judecà ca Curte criminală, va trebuì neapărat să se constitue în complectul de cinci judecători,

turi de a-şi alcătuì consilii comunale şi judeţene după plac, de a schimbà colegiile electorale după interes, de a numì primari şi sfetnici şi de a înăbuşì cu totul voinţa alegătorilor pentru comună şi judeţ.

Diferite legi asupra comunelor urbane şi rurale, cum şi asupra consiliilor judeţene, votate în ultimii ani, au lăsat neatinse dispoziţiunile din legea de organizare a Dobrogei asupra puterei prefecţilor şi guvernelor în consilii urbane, rurale şi judeţene.

Legea pentru darea de drepturi politice din Martie 1909 a lăsat şi ea neatinse toate aceste dispoziţiuni. Regimul excepţional va continuà şi de acì încolo. Prefectul va aveà voe să emită ordonanţe, să oprească întrunirile politice, să prigonească presa independentă, să supue consiliile judeţene şi comunale capriţiilor, ambiţiilor sau intereselor sale. Dreptul de control al deputaţilor va fi egal cu zero, fiindcă prefectul, care şi în România de dincoace de Dunăre alege pe aleşii naţiunei, având dincolo puteri aproape absolute, va aveà şi mai mult maşina electorală şi pe aleşii ei la dispoziţia sa. Alegerile parlamentare în Dobrogea, cu puterea cea covârşitoare care s'a lăsat acolo administraţiunei, vor fi mai puţin chiar ca un simulacru. Ele vor face Dobrogei reputaţiunea pe care a avut-o pe vremuri sărmana Basarabie în această materie. Dobrogea va fi o mică uzină de fabricat deputaţi şi senatori, un fel de nou cole-

giu al III-lea, o zestre permanent administrativă. Nu e exclus ca chiar prefecţii de acolo să demisioneze cu scop de a se alege. Nu ştim cum a putut aveà un Parlament liberal o concepţiune politică aşà de înapoiată: de a introduce un regim reprezentativ, lăsând neatins un regim public şi administrativ excepţional.

Un regim de drepturi politice fără de libertăţi politice, un regim de drepturi politice pus sub tutela prefecţilor şi a guvernelor, nu este un regim liberal nici reprezentativ, nu este nici măcar reacţionar; este mai vinovat, mai jos şi mai urât ca un regim net şi curajos reacţionar. D. prim-ministru al guvernului liberal, întrebat de ce nu a desfiinţat legea excepţională din 1880 odată cu acordarea dreptului de a se alege deputaţi şi senatori, a răspuns că motivul este... lipsa de educaţiune politică a dobrogenilor.

„*Aceasta* — a zis d. preşedinte al consiliului liberal, a cărui declaraţiune anti-liberală şi anti-democratică merită să fie cunoscută în ţara întreagă— *nu implică că educaţiunea politică şi administrativă a poporului de dincolo de Dunăre, care nu datează de cât de 30 de ani, este egală cu aceea a locuitorilor de dincoace de Dunăre, cari sunt sub regimul statului român cel puţin dela Convenţiunea din Paris.*

«Prin urmare, trebuesc studiate cu deamănuntul şi cu prudenţă legile administrative şi nu se poate

face întinderea şi unificarea aşà cum s'a propus, ca printr'un singur articol să se dea acestor locuitori de azi până mâne deplinătatea tuturor drepturilor şi a-i pune pe un picior de egalitate absolută cu cei de dincoace de Dunăre».

Motivul pentru care guvernul liberal n'a desfiinţat regimul excepţional, este dar că dobrogenii au 20 de ani mai puţină experienţă politică — luându-se ca termen de plecare Convenţia dela Paris — ca românii de acì. Motive de aceste sunt totdeauna invocate de reacţionari. Aceştia de când lumea, îşi bizuie atitudinea pe aşà zisa lipsă de maturitate politică a poporului. Guvernul liberal şi-a însuşit argumentul pentru a explicà păstrarea regimului excepţional în Dobrogea. Dobrogenii nu sunt încă copţi pentru drepturi, fiind-că nu au maturitatea politică a românilor de dincoace de Dunăre, a căror experienţă datează dela Convenţia dela Paris!... Dacă este aşà, atunci fie'mi îngăduită o întrebare — care, deşì nu este în cadrul lucrărei de faţă, e totuşi la locul ei acì, — de ce nu se dă românilor de dincoace votul universal? Ei au doar, după d-l prim-ministru, experienţă politică şi administrativă. Sau nu o au încă de ajuns pentru votul universal? In cazul acesta, e nevoe să se construiască o scară: jos dobrogenii cari nu merită drepturi politice, fiindcă nu sunt încă copţi pentru aceasta; pe o treaptă superioară românii din ţara-mumă; cari au drepturile, aşà cum ştim cu toţii că le au;

şi sus, ca un ideal de neatins, fiind-că nici românii de acì nu sunt încă copţi destul, votul universal. Este teoria reacţionară în toată limpezimea ei; pentru reacţionari poporul nu este nici odată copt.

Dar, d-l prim-ministru al guvernului liberal a mai făcut, cu prilejul declaraţiunilor de mai sus şi o alta, care are pe deoparte un interes general şi pe de alta înseamnă o lovitură nouă pentru dobrogeni — şi, pot adăugà, şi pentru diferite elemente nedobrogene. Răspunzând unui senator din opoziţie, d-l preşedinte al consiliului (toate citatele sunt după «Monitorul Oficial») a zis:

„Ţin să declar că Constituţiunea recunoaşte nu-„mai românilor dreptul de a se bucurà de liber-„tăţile publice şi nu pot deci să recunosc ca străinii „să se bucure de aceleaşi drepturi de întrunire şi „de libertatea presei, de exemplu, ca şi cetăţenii „români. Consider aceste drepturi constituţionale „numai pentru cetăţenii români **şi aşà am in-„tenţiunea să le aplic dincoace şi dincolo de „Dunăre“.**

Până azi, străinii cu locuinţa în România aveau dreptul de întrunire şi libertatea presei. Ei au uzat până acum de aceste libertăţi cu tact şi fără să dea vreo dată motiv de plângere. D-l prim-ministru liberal este însă contra acestor libertăţi.

Impotriva acestei declaraţiuni, care, de altmintrelea, nu se întemeiază pe vreo chestiune de

drept, socot nimerit să reproduc dintr'o broşură întitulată «Condiţiunea juridică a israeliţilor pământeni», apărută sub pseudonimul *Geny*, în 1898, un pasaj care arată că nici în drept — ca să nu mai vorbim de principii liberale şi democratice — teza d-lui prim-ministru nu se poate susţine.

In afară de israeliţii pământeni, dar chiar străinii, în înţelesul juridic al cuvântului, pot ei fi lipsiţi de aceste libertăţi, fie prin măsuri administrative, fie chiar prin o lege ordinară, faţă de doctrina şi de litera Constituţiei?

Răspundem categoric, nu!

Toţi străinii fără distincţie se bucură de aceste libertăţi, şi vom demonstrà aceasta; asemenea vom arătà şi cari sunt mijloacele pentru a preîntâmpinà un abuz al administraţiunii în această privinţă.

Se face în adevăr o greşală de plâns, confundând exercitarea drepturilor şi libertăţilor politice, cari sunt apanajul numai al românilor sau mai bine zis al cetăţenilor români, cu drepturile şi libertăţile sociale şi publice de cari se bucură toţi acei cari se află pe solul României, fără nici o deosebire.

Această împărţire între drepturile politice şi cele sociale şi publice, o facem sprijiniţi atât pe comentatorii Constituţiei noastre, cât şi pe desbaterile Constituantei şi pe litera Constituţiei.

Art. 11 din Constituţie glăsueşte:

«Toţi străinii aflători pe pământul României, se bucură de «protecţiunea dată de legi persoanelor şi averilor în genere».

De vom cercetà studiile constituţionale ale d-lui G. G. Meitani, vom vedeà că d-sa face această diviziune între drepturile politice şi cele sociale; astfel la comentariul articolului de mai sus, după ce arată originele şi necesitatea celor politice, se rosteşte astfel despre cele publice [1]:

---

[1]) Vezi G. G. Meitani, Studii constituţionale, fascicola II, 1880, pag. 9.

«Am explicat deja ce înţelegem prin drepturi civile şi pu-
«blice sau sociale: Din raporturile dintre individ şi individ «naşte familia: din raporturile dintre familie şi familie naşte «societatea. De aci dar nasc drepturi ce le numim civile, cum «familia, proprietatea, convenţiunile etc.; de aci nasc drepturi «ce le numim publice sau sociale, cum libertatea conştiinţei, «*libertatea întrunirilor* etc.; orice drept dar, care nu se ra-«poartă la participarea puterii publice—ceeace numim drep-«turi politice—*este recunoscut şi străinilor;* căci încă odată «expresiunile din art. 11 «protecţiunea averii şi persoanei lor» «însemnează că se acordă străinilor şi bucurarea drepturilor «civile şi a drepturilor sociale.

«Străinii ca şi românii pot aveà asigurat fructul muncei lor, «şi ei sunt siguri de libertatea lor individuală, şi ei pot scrie «liber prin presă, *şi ei pot vorbì în întruniri publice* con-«form legilor întocmite».

Iar la studiul art. 26 din Constituţie, articol care începe cu «românii au dreptul de a se întrunì», d-l Meitani zice [1]).

«Inainte de toate însă relevăm cu *hotărâre o eroare* ce s'a «strecurat acì, în redactarea acestui articol. «Constituţia zice: «românii au dreptul a se adunà pacinici», de unde ar urmà «că străinii nu se pot bucurà de această facultate, ce este ga-«rantată tuturor locuitorilor ţării de Constituţia noastră. Nu «se poate însă culege o asemenea înţelegere din această re-«dacţiune, căci acest art. 26 este precedat de art. 11, şi acest «din urmă articol aşază larg principiul că toţi străinii aflători «pe pământul României, se bucură de protecţiunea dată de «legi persoanelor şi averilor în genere. Cu ocaziunea dar a «studiului nostru al unsprezecelea, am explicat pe larg vede-rile constituanţilor în privinţa aceasta. şi la No. 267 şi 268 «am arătat că prin cuvintele protecţiunea averii şi persoanei «străinilor, legiuitorul a înţeles în 1866 că străinii se bucură «în România de drepturile civile, sociale sau publice..... Ori-«cum noi însă cunoaştem că libertatea întrunirilor constitue

[1]) Ibid fascicola III, No. 394, pag. 204.

«un drept public şi social, de care se bucură toţi locuitorii «ţării fără excepţiune [1])

«...... Dreptul de întrunire este libertatea noastră individuală «manifestată sub forma cea mai simţibilă, căci *el* consistă în «facultatea ce ni se recunoaşte de a ne consultà, de a discutà «împreună, de a ne comunicà ideile, de a ne adunà unii «cu alţii....» [1]).

Trecem acum la o altă autoritate în materie constituţională, la distinsul profesor de drept public, d-l C. G. Disescu;

Iată ce ne spune d-sa în cursul de drept constituţional profesat la facultatea de drept din capitală: [2])

«Libertatea este dreptul omului de a-şi desvoltà facultăţile «sale;.... această desvoltare în unitatea ei cere prin urmare «trei condiţiuni:

«*a)* conservarea şi desvoltarea persoanei noastre;

«*b)* facultatea de a ne apropia lucrurile;

«*c)* stabilirea raporturilor noastre cu ceilalţi oameni.

«Fără aceste trei condiţiuni nu poate să existe libertate «deplină...

«Libertatea socială cuprinde libertatea muncei, din care «naşte dreptul de proprietate, libertatea industriilor, comer«ciului şi profesiunilor, *libertatea cuvântului* şi a corespon«denţei (în legătură cu dânsa libertatea presei), *libertatea de «reuniune*, libertatea de asociaţiune şi libertatea de învăţământ.

«Libertatea politică cuprinde dreptul de alegător, dreptul «de eligibil, funcţiuni publice, de jurat.... după unii şi dreptul «de petiţiune; eu însă cred că dreptul de petiţiune nu este «un drept politic, ci un drept social, după cum vom vedeà «mai târziu.....Constituţia noastră enumărà aceste libertăţi şi «le garantează în art. 5 până la 30. Ele formează *drepturile* «românilor, de şi unele dintr'însele sunt comune şi străinilor, «adică le garantează tuturor ce se află pe teritoriul României.

«Libertăţile comune românilor şi străinilor se numesc li-

---

[1]) Ibid. op. cit. p. 204.

[2]) Vezi C. G. Disescu. Curs de drept public, vol. I, p. 339.

«bertăţi pubiice, aşa: libertatea corespondenţei, libertatea «muncei, a credinţelor religioase, *a reuniunilor pacinice etc.* [1])

In desbaterile Constituantei din 1866 deschizându-se discuţiunea asupra art. 11 şi propunându-se un amendament, răposatul jurisconsult N. Blaremberg ia cuvântul şi îl desvoltă cu cuvintele următoare [2]):

«Domnilor, voiu să explic în puţine cuvinte de ce s'a «introdus de comitet această modificaţiune la art. 9 (devenit «11. Nota noastră). S'a zis că străinii se bucură de aceleaşi «drepturi ca şi românii, afară de cele politice; şi ştiţi pentru «ce? *pentrucă sunt şi drepturi publice*, adică drepturi cari «nu sunt *nici civile nici politice*, cum dreptul de a petiţionà, «de a se întrunì, etc.»

Nu mai vorbim de art. 24 din Constituţie, care nu suferă nici o discuţie sau controversă, proclamând sus principiul, «că se garantează tutulor libertatea de a comunicà şi publicà «ideile şi opiniunile lor *prin graiu*, prin scris şi prin presă» şi închipuiască-şi cinevà putinţa de a-şi comunicà opiniunile *prin graiu, fără dreptul de întrunire.*

Din aceste citaţiuni, din doctrina şi litera Constituţiunei, credem a fi dovedit cu prisosinţă că toţi străinii aflători în România se bucură pe deplin de dreptul de întrunire; de altfel art. 8 din însăşi Constituţie este peremptoriu în această privinţă şi orice discuţiune rămâne înlăturată.

Art. 8 al. II glăsueşte astfel:

«Numai împământenirea aseamănă pe străin cu românul pentru exercitarea *drepturilor politice*".

A contrario pentru exercitarea drepturilor publice şi sociale în cari intră şi cel de întrunire — după cum am dovedit — nu este nevoe de calitatea de cetăţean român.

Şi dacă străinii propriu zişi se bucură de acest drept, *a fortiori* israeliţii pământeni, cetăţeni *sui generis*, cum am

[1]) Ibid op. cit. p. 340.

[2]) Vezi desbaterile Constituantei. Imprimeria statului 1883 pag. 135.

zis, nu pot fi privaţi de această libertate, recunoscută lor chiar prin rapoarte oficiale.

Iată, într'adevăr, ce găsim într'un raport al regretatului bărbat de stat Mihail Kogâlniceanu, din 1869.

In acel an luându-se mai multe măsuri administrative contra evreilor dela sate, guvernul francez prin reprezentantul său de aci, d-l Mellinet, a făcut oarecari demersuri la ministrul nostru de externe în favoarea israeliţilor. Ministrul de interne de pe atunci, Mihail Kogâlniceanu, pus în cunoştinţă de demersurile Franţei, adresă un raport colegului său dela externe, în care găsim următorul pasaj, (Bujoreanu, p. 816):

«.....In fine israeliţii astăzi se bucură de mai multe drep«turi constituţionale. **Respectul domiciliului şi al persoanei, „dreptul la învăţământ salariat de stat, libertatea de „conştiinţă, de întrunire şi de presă, toate acestea israe„liţii le au pe acelaşi picior ca şi românii“.**

Incheerea ce reese din acest citat este că, dacă nici israeliţilor pământnni nu li se pot luà libertăţile elementare, cu atât mai mult nu pot fi consideraţi ca străini şi deci nici fi expulzaţi dobrogenii proprietari de pământuri şi pe cari legea din 1882 (al. 2, art. 2) îi *„consideră ca români“*. Nu este vorba, în ce priveşte pe dobrogeni, libertăţile publice fiind (de oare-ce s'a păstrat regimul excepţional) la discreţia prefecţilor, pot fi privite ca şi cum n'ar existà nici pentru români. Dar nu este exclus ca prefecţii şi guvernele să nu aplice măsurile excepţionale cu toată asprimea lor, pentru români. Rămân străinii, cărora guvernul liberal, prin vocea autorizată a şefului său, le ridică libertatea presei şi a întrunirilor. Şi nu străinii străini, ci străinii cari, până la legea din Martie 1909 a guvernului libe-

ral, au fost cetăţeni români şi cari, în virtutea acestei legi, au perdut însuşirea aceasta. Legea zisă de drepturi politice, luându-le calitatea de cetăţeni, ei vor fi desiguri străini şi deci supuşi regimului despre care d-l preşedinte al consiliului a zis că are «intenţiunea să'l aplice şi dincoace şi dincolo de Dunăre».

La drept vorbind, intenţiunea d-lui prim-ministru liberal, nu se va puteà aduce la îndeplinire decât cu greu. Autorii legii din Martie 1909 nu au cunoscut aproape de loc situaţiunea *reală* din Dobrogea. Ei nu şi-au dat osteneala s'o cunoască. Dobrogenii: categoriile înşirate la începutul acestui capitol, s'au bucurat de ceeace am numit *drepturi dobrogene* sau *cetăţenia mică.* Ei erau *cetăţeni dobrogeni.* Legea din Martie 1909 crează *cetăţeni români* din câţiva foşti cetăţeni dobrogeni. Dar, în vinovata ei uşurinţă, lasă la o parte, adică nu dă *cetăţenia mare românească,* la mulţi dobrogeni cari se bucurau de împământenirea mică. Intrebarea care se pune acum este: ce vor devenì cei cari până la 1909 s'au bucurat de drepturi *dobrogene* şi cărora nu s'a acordat cetăţenia română? Vor rămâne şi mai departe cu drepturile lor vechi, dobrogene, sau vor fi străini şi deci supuşi situaţiunii străinilor, de care a vorbit în termeni aşa de ameninţători d-l prim-ministru liberal? Dacă vor rămâne cu vechile lor drepturi, atunci vom aveà în Dobrogea *două rânduri de cetăţeni şi două rânduri de liste electorale:* deoparte, nouii cetăţeni români creaţi prin legea din Martie 1909 şi pe de

alta fostele categorii din Dobrogea, înlăturate dela beneficiile acestei legi. Incurcătura va fi pur şi simplu de nedescurcat. Ce va face guvernul, nu ştim. Dar justiţia nu va puteà să răpească dobrogenilor excluşi dela cetăţenia mare, cetăţenia lor particulară, cea dobrogeană. Se va creà un adevărat chaos, şi, desigur, că va trebuì să se vie cât mai curând, dacă nu chiar în sesiunea parlamentară din 1910, cu o nouă lege care să pue ordine în turburarea creată de înaintaşa ei din Martie 1909.

Dacă guvernul însă, după cum pare a reeşì din declaraţia d-lui prim-ministru asupra străinilor, va socotì pe acei pe cari nu i-a asimilat drepturilor de dincoace de Dunăre ca străini, atunci aceştia vor fi pasibili, între altele, şi de pedeapsa expulzării. Vom asistà atunci la spectacolul culminant de nedreptate al expulzării unor oameni cari, deşi *cetăţeni dobrogeni*, vor fi consideraţi, pe temeiul interpretării reacţionare a legii celei obscure şi răpitoare de drepturi câştigate din 1909, ca străini. Presupunerea aceasta nu este o teamă neîntemeiată. Ea isvoreşte din fapte. In trecut—şi într'un, trecut foarte apropiat—s'au expulzat cetăţeni dobrogeni, oameni cu posesinne de stat în Dobrogea, cu pământ rural, cu drepturi câştigate în virtutea al. II, art. 2 din legea de organizare a proprietăţii imobiliare din Dobrogea [1]). Ne va fi dat oare ca şi după legea din Martie 1909 să vedem pe cei cari, în

[1]) Vezi Anexe. III.

intenţia autorilor acestei legi, au fost coborâţi la rangul de străini, pasibili, ei foşti cetăţeni şi proprietari rurali, de expulzare? In ţara noastră unde nu există simţul legalităţii şi al dreptăţii, n'ar trebuì să ne mire dacă şi după legea din Martie 1909 s'ar aplicà o asemenea măsură foştilor cetăţeni.

„Legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din judeţele Constanţa şi Tulcea“, este una din cele mai puţin studiate, din cele mai superficiale, mai nedrepte şi mai reacţionare din multele legi ce merită aceleaşi calificative, votate în ultimii ani. Fără cea mai mică exagerare, se poate spune că ea este un monument de uşurinţă şi de nedreptate. Este o lege înjghebată în grabă şi alcătuită într'un spirit de suveran şi adânc dispreţ pentru drepturi şi interese ce trebuesc respectate şi pentru principiile de libertate. Guvernul liberal nu şi-a dat osteneala să studieze situaţiunea din Dobrogea şi interesele diferitelor categoriii de locuitori de acolo. Impins din fire, după cum îi arată toate actele, să restrângă toate libertăţile publice şi să nu ţie seamă de interesele străine lui, oricât ar fi de mari şi drepte, el s'a întrecut la opera legislativă asupra Dobrogei.

O cercetare nepărtinitoare pune numai decât în lumină păcatele de *neertat* ale legei.

Am arătat la începutul acestui capitol categoriile de locuitori cari se bucurau în Dobrogea de drepturi, ce am denumit *drepturi dobrogene,* adică libertatea de a dobândì imobile rurale şi de a alege

sau fi aleşi în consiliile comunale, judeţene şi de comerţ. Le repet:

1) Cetăţenii dobrogeni în virtutea cetăţeniei otomane constatată pe ziua de 11 Aprilie 1877;

2) Cetăţenii dobrogeni (cultivatori de pământ) în virturea art. 2 al. ultim din legea asupra organizărei proprietăţei imobiliare din Dobrogea. Articolul acesta a fost aplicat în sensul pe care-l are în litera lui: cultivatorii aflaţi în 1882 în Dobrogea, români sau străini, au fost priviţi ca cetăţeni *dobrogeni,* adică cu acele drepturi politice locale pe cari le dă legea de organizare din 1880: dreptul de a alege şi a fi ales în consiliile judeţene, în cele comunale, etc.

Vreme de treizeci de ani, al. 2 al art. 2 din legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea (1882) a fost înţeles astfel. Nici nu se puteà altmintrelea, căci multe sate din Dobrogea, fiind compuse din locuitori neromâni, cum sunt cele nemţeşti, lipoveneşti etc., nici nu s'ar fi putut constituì măcar în consilii comunale, dacă nu s'ar fi dat, potrivit al. 2 art. 2 din legea dela 1882, drepturile dobrogene acestor locuitori.

De ce spun toate acestea? Fiindcă al. 2, art. 2 a fost lămurit în Cameră, cu prilejul discuţiunii ce a avut loc, de o declaraţie a raportorului [1]). Intrebat dacă prin acest aliniat se dă cultivatorilor cetăţenia română, raportorul a răspuns că nu, explicând

[1]) «Monitorul Oficial», No. 65, din 28 Februarie 1882. Şedinţa Camerii dela 27 Februarie 1882.

că cultivatorii sunt declaraţi români numai pentru a-şi puteà păstrà pământurile rurale — stăpânirea de pământuri rurale fiind la noi legată de calitatea de român—iar nu şi pentru a aveà drepturi politice cetăţeneşti. Cu alte cuvinte s'a reînviat instituţia de *mică* şi *mare* împământenire de pe vremea de tristă memorie a Regulamentului organic.

Această despărţire în două a unui drept care, în realitate, nu poate fi decât unic: adică, deoparte dreptul de a aveà pământ rural şi pe de alta lipsa de drepturi cetăţeneşti, ar fi putut să aibă urmări grave în Dobrogea, dacă s'ar fi aplicat în sensul acesta nefiresc. Viaţa însă e mai tare ca tăgadele de dreptate. Al. 2, art. 2 din legea de împroprietărire a fost aplicat într'un sens liberal, dându-se cultivatorilor drepturile, ce, dacă li s'ar fi luat, nici n'ar fi putut existà în multe locuri viaţă comunală. Cultivatorii aceştia: români, germani, etc., s'au bucurat *de fapt* timp de decenii de exerciţiul drepturilor locale. A trebuit să vie legea zisă de emancipare din Martie 1909 ca să le ia aceste drepturi şi să creeze în Dobrogea o situaţie inextricabilă.

Al. 2, art. 2 din legea dela 1882 nu poate fi conceput altfel de cum a fost interpretat până acum de Curtea de casaţie, de administraţia locală, de guverne etc. In discuţiunea din Martie 1909 asupra ultimei legi, în critica făcută proiectului guvernului, al. 2, art. 2 a fost înţeles aşa cum s'a aplicat, nedându-i nimeni vreo altă tălmăcire;

3) In categoria aceasta intră românii cărora se poate aplicà art. 9 din Constituţie şi

4) Românii de dincoace de Dunăre.

Toate aceste categorii aveau drepturi câştigate, erau înscrise în listele electorale din Dobrogea, erau privite ca având drepturi de cetăţeni români şi nu se îndoiau un moment că, dacă se va votà o lege de emancipare, vor fi trecute în regimul cel nou, neatingându-se dreptul nimănuia.

Faţă de această situaţiune, ce face legea din Martie 1909 a guvernului liberal? In afară de faptul că, nu prin textul legei, ci printr'o declaraţiune obţinută în cameră de către d-l P. P. Carp, primul ministru s'a văzut nevoit de a recunoaşte românilor basarabeni veniţi în Dobrogea după anexare calitatea de cetăţeni români: fie ei proprietari rurali sau nu, în afară de această mică concesiune, legea lasă pe din afară nenumărate interese. Situaţiunea din Dobrogea a fost aşà de puţin studiată, în cât dacă nu intervenea d-l P. P. Carp în discuţiunè pentru a preciza drepturile românilor basarabeni la cetăţenia românească, aceştia... ar fi fost scăpaţi din vedere. Din fericire, s'a găsit cine-va în Cameră care s'a ocupat de ei, şi astfel românii basarabeni veniţi în Dobrogea după 1877 vor trebuì să fie înscrişi în nouile liste electorale de cetăţenie.

Alte categorii de locuitori au fost însă scăpaţi din vedere cu ştiinţă.

Legea din Martie 1909 nu dă dreptul decât la două categorii: 1) la locuitorii cetăţeni otomani, cari aveau domiciliul real în judeţele Constanţa şi Tulcea în ziua de 11 Aprile 1877 şi 2) românilor din orice stat, fără privire către locul naşterei, *proprietari de imobile* **rurale** *în judeţele Tulcea şi Constanţa* şi domiciliaţi acolo în ziua promulgărei legei.

Opera cea mare de emancipare politică a guvernului liberal înlătură deci pur şi simplu dela drepturi, fără a voì să ştie de drepturi câştigate, pe cetăţenii dobrogeni, cari zecimi de ani s'au considerat ca cetăţeni români în virtutea art. 2 al. ultim din legea de organizare a proprietăţei rurale. Art. 2 al. ultim din această lege este categoric. El spune că toţi cultivatorii cari la promulgarea legei (Martie 1882) vor fi găsiţi cultivatori în Dobrogea, vor fi cetăţeni *români*. Cu ce drept a ridicat noua lege la mii de oameni calitatea de cetăţeni, recunoscută formal de o lege veche şi consfinţită printr'o practică de zeci de ani? In categoria aceasta intră o mulţime de locuitori de naţionalitate ne-românească, cum şi cei mai mulţi români veniţi de peste hotare. Legea din Martie 1909 deposedează de odată pe toţi acei — neromâni — cari au beneficiat ani dearândul de dispoziţiunea art. 2 al. ultim din legea rurală a Dobrogei de drepturile lor cetăţeneşti, punându'i în situaţiunea de a'şi perde chiar cetăţenia dobrogeană, după cum am arătat mai sus.

In acelaşi fel se poartă cu locuitorii germani cari, ce e dreptul, nu au un text de lege în favoarea lor, dar cari au făgăduinţa că vor fi priviţi ca români şi, în consecinţă, vreme de un sfert de veac au şi fost consideraţi ca atari, fiind înscrişi în listele electorale.

«Ce să se facă cu nemţii — se întreabă «Viitorul Dobrogei» no. 32 din 13 Septembrie 1909 — cari în anul 1882—1883 şi 1884 *li s'au cerut declaraţii scrise că renunţă la protecţia străină*, după care s'au împroprietărit cu pământ rural. Cum vor rămâne ei acum după 25—27 ani? Legea pe aceştia nu-i recunoaşte cu vre un drept de beneficiere».

Legea zisă de emancipare ar fi trebuit, într'un avânt de liberalism, să acorde *tuturor proprietarilor de pământ* din Dobrogea şi tuturor acelora cărora o veche posesiune de stat li-a consacrat cetăţenia dobrogeană, să acorde, zic, cetăţenia cea mare. Ea a trecut însă peste nenumărate interese, călcându-le toate în picioare.

Intrebarea care se pune acum este: Ce vor deveni toţi aceşti oameni cari eri au fost cetăţeni şi azi nu mai sunt? Insist asupra acestei chestiuni, mă repet, fiindcă lucrul are o însemnătate deosebită. Legea din Martie 1909 arată cine va fi de azi înainte cetăţean român. In mod logic şi firesc, urmează ca acei cari nu intră în categoriile nouei legi să nu mai fie cetăţeni români. Nemai fiind cetăţeni *români*, adică ne putând să aleagă depu-

taţi şi senatori, vor continua totuşi să fie cetăţeni dobrogeni, adică să fie înscrişi în listele electorale din Dobrogea pentru comună, judeţ şi cameră de comerţ? Legea din Martie 1909 nu spune că se abrogă legile de organizare a Dobrogei din 1880 şi cea rurală din 1882. Dacă nu sunt abrogate, atunci este cu putinţă ca dobrogenii cărora nu s'a acordat cetăţenia română prin legea din Martie 1909 să continue a fi cetăţeni dobrogeni, adică să voteze la comune,judeţ şi camere de comerţ. In cazul acesta, după cum am spus şi mai sus, vom avea în Dobrogea două rânduri de liste electorale: una pentru alegătorii de Cameră şi Senat şi alta pentru comunele şi judeţele dobrogene, şi două rânduri de cetăţeni. Va fi cu alte cuvinte o adevărată babilonie.

Cercetând mai departe legea din Martie 1909, dăm de o altă nedreptate. Art. 3 al. b, spune că românii din orice stat, fără privire către locul naşterei, ***proprietari de imobile rurale*** şi domiciliaţi acolo în ziua promulgărei legei de faţă[1]), etc. se vor bucurà de întregimea drepturilor politice. Legea a împărţit dar pe românii dobrogeni

---

[1]) Condiţiunea cu domiciliul în ziua promulgărei legei este o nouă restricţiune, căci se poate ca terenul să fie arendat vremelnic sau ca proprietarul să lipsească din alte motive. In cazul acesta ***proprietarul de imobile rurale, român, nu va mai fi trecut în listele electorale ca cetăţean.***

O altă restricţiune este la aliniatul *a* al aceluiaşi articol. Aci se acordă drepturile locuitorilor cari au fost cetăţeni oto-

în două: acei cu proprietăţi rurale, cărora s'au acordat drepturile politice, şi acei fără de proprietăţi rurale, cari au fost scoşi din drepturi. Nu cunoaştem motivele cari au condus guvernul liberal şi naţional la această împărţire arbitrară, artificială şi fără de nici un rost sau înţeles. Noi nu înţelegem intru cât un român proprietar de imobile rurale e mai calificat să fie cetăţean decât un român proprietar în oraş, un român comerciant, industriaş sau de profesie liberă? Guvernul n'a dat nici o lămurire de ce preferă proprietarii rurali şi exclude dela drepturi pe cei cari nu sunt. Degeaba i s'a atras atenţiunea în Cameră şi în Senat asupra marei nedreptăţi ce se face românilor dobrogeni, comercianţi, industriaşi, avocaţi etc. Degeaba i s'a arătat că legea va crea anomalia ca în aceeaşi familie românească, unii membrii, proprietari rurali, vor aveà drepturi şi alţii nu. El n'a voit să cedeze.

Am arătat în capitolele precedente, ce mare este procentul comercianţilor români în Dobrogea. Toţi aceştia, veniţi de peste hotare, au fost înlăturaţi de la drepturile politice. Ziarul «Românul dela Pind» din 15 Martie 1909, după ce arată că în Dobrogea s'au stabilit o mulţime de români macedoneni ca negustori, spune:

---

mani la 11 Aprilie 1877, *dar cari n'au emigrat.* De ce condiţiunea din urmă? După 1877 au emigrat o mulţime de turci cari apoi s'au reîntors. De ce să li se ia acestora drepturile politice?

«Dacă s'ar face o statistică, s'ar vedeà clar că la anexarea acestei provincii, tot comerţul mare şi mic erà acaparat numai de străini. Astăzi, graţie muncei lor titanice (a românilor macedoneni) şi cinstite, ne putem fălì că avem şi noi o clasă comercială românească. Astfel fiind lucrurile, ne miră că proectul de lege votat de Senat a fost amendat tocmai în dauna acestei clase. Faptul acesta este o mare greşală, o crimă naţională chiar».

Legea din Martie 1909 va aveà ca rezultat că foarte mulţi români dobrogeni, cari au fost înainte agricultori şi deci cetăţeni dobrogeni şi apoi şi-au schimbat profesiunea, cum şi copiii lor, cari nu sunt agricultori, dar cari au fost cetăţeni dobrogeni, nu vor mai fi.

Comisiunea conservatoare însărcinată în 1905 cu studierea chestiunei drepturilor politice pentru dobrogeni, a fost mult mai liberală ca guvernul şi Parlamentul liberal. Ea n'a împărţit pe români în două, n'a favorizat pe proprietarii de imobile rurale şi deposedat de cetăţenie pe românii de alte profesiuni, ci, după cum am arătat, a cerut ca toţi să fie declaraţi cetăţeni români şi, fiindcă intrau sub regimul articolului 9 din Constituţie, să fie votaţi pe o listă alăturată de legea de emancipare.

Cererea Comisiunei se explică prin aceea că, după Constituţie, articolul 9, românii de sânge, necetăţeni, pot căpătà recunoaşterea (aşà este cel puţin interpretarea multora, interpretare ce nu-mi însuşesc) în mod colectiv pe o listă, iar nu indi-

vidual. La votarea legei din Martie 1909, s'a adus proectului învinuirea de anticonstituţionalism, fiindcă el declară cu dela sine putere ca cetăţeni români pe românii cari intră în categoria articolului 9 din Constituţie. Părerea noastră în această privinţă este că articolul 133 din Constituţie, pe care l-am reprodus, dă legislaturilor ordinare dreptul să facă orice, în cadrul Constituţiei, cu Dobrogea. Guvernul s'a pus pe acelaşi tărâm, dar nu ca să ajungă la măsuri larg liberale şi pe temeiul art. 133, interpretat astfel, să dea drepturi politice la toţi acei cari le avusese şi înainte, ci să facă clase între români şi să excludă pe alţii. Sunt jurisconsulţi a căror părere este că guvernul a călcat Constituţia, articolul 9. Părerea noastră este că nu. Dar dacă într'adevăr o va fi călcat — şi când nu se calcă la noi Constituţia? — cel puţin s'o fi făcut în bine, nu în rău.

D-l M. Antonescu este de părere că s'a călcat Constituţia. In «Epoca» din 22 Martie 1909 — legea fusese deja votată de Senat, dar nu încă şi de Cameră — d-l Antonescu a publicat un articol asupra acestei chestiuni, din care extragem pasagiul care urmează, întâiu pentru a arătà opiniunea acelora cari socot că legea este neconstituţională şi al doilea pentru a pune încă odată în evidenţă superficialitatea ei. D-l Antonescu lămureşte riscurile la cari expune legea pe viitorii aleşi ai Dobrogei în Cameră şi Senat. D-sa spune:

«Dacă textul proiectului, aşà cum a fost votat de Senat, va deveni lege (a devenit lege aşà cum l'a votat Senatul (N. Aut.), pe lângă nesocotirea dispoziţiunilor constituţionale, *se va creià o situaţiune curioasă pentru mulţi din nouii cetăţeni ai Dobrogei.*

Românii de origină, cari vor dobândì drepturi politice fără a fi fost recunoscuţi, conform art. 9 din Constituţiune, *vor fi cetăţeni numai în această provincie, vor fi alegători sau aleşi numai acolo. Dacă se vor strămutà în altă parte a ţărei, ei vor fi consideraţi ca străini.*

Şi dacă vor voì să dobândească deplina cetăţenie românească în restul ţărei, vor fi nevoiţi să ceară recunoaşterea prin Corpurile Legiuitoare.

Ar fi desigur o gravă anomalie ca un deputat dobrogean să fie nevoit a cere recunoaşterea sa ca să devină cetăţean român.

Dar ce trebuinţă este să punem populaţiunea din Dobrogea într'o poziţiune politică aşà de încurcată? De 30 ani Dobrogea a fost alipită de România. In acest interval ea a făcut progrese însemnate şi s'a arătat demnă de încrederea şi iubirea noastră. Prin urmare, datori suntem să ştergem deosebirile ce există încă în legislaţiune şi să facem ca Dunărea să înceteze de a fi un hotar de drepturi între cele două părţi ale ţărei şi să rămână numai o arteră de viaţă pentru patria comună.

Ministrul de interne, în expunerea de motive a proiectului, cu drept cuvânt se exprimă ast-fel: *„Nu se puteà trece în mod brusc dela regimul de sub stăpânirea anterioară la o asimilare deplină cu românii din punctul de vedere al vieţei constituţionale.* **Azi însă starea de transiţiune trebue să înceteze....“**

Cu toate acestea, dispoziţiunile proiectului nu concordă cu cuvintele ministrului, căci starea de transiţiune va continuà pe cât timp nu va fi identitate de drepturi şi datorii între toţi cetăţenii ţărei, pe cât timp va mai exìstà o naţionalitate dobrogeană deosebită de naţionalitatea română.

Pentru ca să ajungem la realizarea aspiraţiunilor dobrogenilor şi a dorinţei noastre a tuturor, ar trebuì ca acordarea drepturilor politice să se facă în aşà mod în cât cine este cetăţean în Dobrogea să fie cetăţean în toată ţara, pentru ca astfel să se cimenteze cu desăvârşire unirea indisolubilă dintre cele două părţi ale aceleeaşi Patrii.

Şi ca să îndeplinim acest scop nu există obstacol în adevăr serios. Guvernul ar puteà instituì îndată mai multe comisiuni compuse de magistraţi şi funcţionari administrativi în diferite centre din Dobrogea, cu misiunea de a constatà cari sunt românii de origină având condiţiunile de a fi recunoscuţi conform art. 9 din Constituţiune. Intr'o lună mult două, s'ar puteà formà liste complecte din toate părţile Dobrogei, pentru că, după cum se vede chiar din expunerea de motive, administraţiunea din Dobrogea s'a ocupat de statistica populaţiunei pe naţionalităţi şi are elementele necesare pentru acest sop. Şi fiindcă pentru recunoaştere, Constituţiunea nu cere, ca pentru împământenire, legi individuale, printr'o singură lege se poate votà o listă ori cât de mare. In aşà mod *s'ar înlăturà această cetăţenie bizară, specială pentru o parte a ţărei şi s'ar introduce în Dobrogea o reformă trainică, lipsită de complicaţiuni şi controverse.*

Legea s'a votat aşà cum nu a dorit d-l M. Antonescu. In Senat, raportorul a declarat că nouii cetăţeni din Dobrogea vor aveà aceleaşi drepturi ca şi cei de dincoace de Dunăre, adică dacă se vor strămutà în partea aceasta, vor puteà dobândì imobile rurale şi vor puteà alege sau fi aleşi. Nu ştim dacă declaraţiunea aceasta va face cu neputinţă situaţiunea de care vorbeşte d-l Antonescu. Se poate că da, dar se poate şi altmintrelea. Atunci?

In orice caz, legea cea nouă este plină de „*controverse şi complicaţiuni*". Ea a fost întocmită cu

atâta uşurinţă, în cât va da naştere, în Dobrogea, la anomalii din cele mai grave.

Legea este brutală. Ea nu recunoaşte posesiunea de stat; înscrierea în listele electorale nu este pentru ea o presumţiune de cetăţenie. In proectul guvernului erà şi scris negru pe alb că înscrierea pe listele electorale dobrogene nu e o presumpţiune pentru a reclamà cetăţenia. Comitetul delegaţilor Senatului a şters însă aceasta, dar nu pentru a da un avantaj acelora cari se puteau prevala de presumţiune. Chestiunea având o mare însemnătate practică pentru dobrogeni, reproducem observaţiunile făcute la Senat de d-l N. Economu în această privinţă şi răspunsul negativ al raportorului, d-l C. Nacu:

D. *N. Economu:* Altă observaţie, cu totul diferită de aceea care s'a adus am să fac eu, d-lor senatori.

In proiectul prezintat de onor. guvern, la partea finală a acestui articol 3, se vede următoarea dispoziţiune:

«Inscrierea pe listele electorale de comună, judeţ sau cameră de comerţ, nu constitue pentru cei înscrişi presumţiunea că îndeplinesc condiţiunile de a fi alegători».

Când acest proiect de lege a venit în discuţiunea senatului, eu am ridicat următoarea obiecţiune şi mi-a părut bine că atunci erà faţă şi d-l ministru.

Obiecţiunea erà aceasta:

Este nedrept — ziceam eu — pentrucă dacă aceşti locuitori în decurs de 30 de ani şi mai bine au exercitat dreptul de alegător, fie la alegerile comunale, fie la cele judeţene, este nedrept ca acum să nu le mai dăm aceste drepturi, cari trebuesc să fie considerate pentru dânşii ca un drept câştigat.

Cel puţin pentru dânşii este o presumţiune că pot să uzeze de aceste drepturi politice ca să-şi exercite dreptul de alegător, fie la comună, fie la judeţ, fie la cameră, fie la senat.

In urma acestei legi mi s'a obiectat că nu se poate ca aceste liste electorale să fie primite nici ca o presumţiune că a fost bine înscris în liste şi că în trecut a votat. In proiectul prezintat acum de comitetul delegaţilor se înlătură această dispoziţie, nu se mai vorbeşte de ea; ne mai vorbindu-se de această parte finală, rămâne ca presumţiune?

D. *raportor C. Nacu:* **Nu.**

D. *N. Economu:* Nu? Veţi explicà d-voastră.

Am crezut că d-voastră aţi înlăturat această ultimă dispoziţie şi aţi primit cel puţin în principiu observaţiile mele, că cei cari au fost înscrişi până azi în listele electorale de comună şi judeţ pentru ei le serveşte de presumţie oarecare, şi cei ce ar voi să conteste acest drept pot, dar pentru ei este o presumţie.

Dar, d-lor, trebue să vă gândiţi cu ce ar puteà dovedì locuitorii din Dobrogea că la 1877, 11 Aprilie, ei locuiau în Dobrogea; care ar fi mijlocul de dovadă prin care să stabilească aceasta, atunci când nici lista electorală în care a figurat în decurs de 25, 30 de ani nu este de ajuns pentru a face această dovadă.

Aşà dar, posesiune de stat nu, presumţiune nu. Intr'adevăr, cum vor puteà locuitorii din Dobrogea să dovedească că la 11 Aprilie 1877 au avut *domiciliul real?* Dacă pentru guvern, nu înseamnă nimic înscrierea timp de zeci de ani în listele electorale dobrogene pe temeiul art. 3 din legea de organizare a Dobrogei din 1880 (dispoziţiunea că devin cetăţeni români acei cari la 11 Aprilie 1877 au fost cetăţeni otomani), ce pot face locuitorii cari, de bună credinţă, ştiind că li s'au recunoscut odată drepturile, n'au mai păstrat actele doveditoare? Cum se poate cere unor oameni ca să'şi păstreze dovezi de cetăţenie după 30 de ani?...

Şi mai trebue să se noteze un alt fapt, nu mai puţin restrângător de drepturi ca cele arătate. Articolul 3 din legea de organizare a Dobrogei spune: «Toţi locuitorii din Dobrogea cari, în ziua de 11 Aprilie 1877, erau cetăţeni otomani, devin şi sunt cetăţeni români». Articolul 3 al. a. al legei din Martie 1909 cere ca foştii cetăţeni otomani să'şi dovedească nu numai cetăţenia, dar şi *domiciliul real*. Dispoziţiunea articolului 3 din legea cea nouă calcă deci drepturile ce rezultă din legea de organizare din 1880. Ea este mai restrictivă ca aceasta şi înlătură drepturi câştigate. Am arătat că legea cea nouă cere ca beneficiarul articolului 3 al. a să nu fi emigrat nici odată. Legea din 1880 nu pretinde aceasta.

Dobrogenii au aşteptat 30 de ani ca să se aducă la îndeplinire făgăduiala făcută în Manifestul domnesc care li s'a adresat în momentul ocupărei provinciei. După aşa o lungă aşteptare, li s'a hărăzit o lege care este tocmai contrarie nădejdilor şi legitimelor lor aspiraţiuni; o lege anti-liberală şi anti-democratică, o lege care lasă în suspensie nenumărate chestiuni, care calcă în picioare drepturi câştigate şi înrăutăţeşte, în loc să îmbunătăţească, situaţia a zeci de mii de oameni; o lege care crează probleme noui şi grele, controverse şi complicaţiuni; o lege uşuratică care va da naştere la un adevărat haos în Dobrogea; cu un cuvânt o lege superficială, nestudiată şi rea, pornită dintr'un spirit reacţionar, dintr'un suflet mic.

Nu se poate caracteriză altfel o lege care, în loc să emancipeze politiceşte o populaţie care aşteaptă de 30 de ani aceasta, lasă să subziste regimul excepţional, scoate din drepturi politice mii de oameni, descetăţeneşte fără nici un motiv raţional nenumăraţi români şi nu se preocupă de interesele tuturor acestora.

Brutalităţii nouei legi nu ştim dacă'i se poate găsì pereche în toată legislaţia noastră. O delegaţiune de ţărani germani din Dobrogea, venită să protesteze pe lângă d-l prim-ministru în contra excluderei ei dela beneficiile nouei legi, a primit răspunsul rece ca să se adreseze Parlamentului pentru... a cere naturalizarea. Foştii cetăţeni cari erau în drept să crează ca, în momentul cel mare al emancipărei, vor fi încetăţeniţi în bloc, sunt azi trimeşi să umble ani şi ani prin Bucureşti pentru a obţine fiecare dela Parlament naturalizarea — pe care, bine înţeles, nu o vor obţine, dată fiind greutatea funcţionării împământenirilor individuale prin Parlament. Legea cea nouă zisă de drepturi politice a fost o execuţiune în masă a drepturilor cetăţeneşti a mii de locuitori dobrogeni.

Mihail Kogâlniceanu a zis: Nu prin prigoniri am liniştit Dobrogea, ci prin legi şi măsuri liberale. Ce distanţă dela politica generoasă, largă şi democratică dela 1880 şi 1882, când s'a dat tuturor: român, bulgar, turc, lipovean, german, pământ de muncă, cetăţenia română, libertatea şcolară şi religioasă, la politica, făcută de un guvern

ce'şi zice liberal, din 1909, când se ia cetăţenia unei mari părţi din naţionalităţi, când se exclud dela dânsa chiar români şi se păstrează un regim anti-liberal!...

Căci legea cea nouă, strâmtă peste tot, nu se mărgineşte numai la măsurile, unele reacţionare, altele pur şi simplu inexplicabile pentru orice minte omenească, descrise mai sus, ci mai are şi alte dispoziţiuni nefaste. Astfel, prin articolul 4 numeşte pe prefect în comisiunea care va aveà să întocmească cele dintâiu liste electorale. Legea electorală dă tribunalelor grija de a întocmì aceste liste. Guvernul liberal a ţinut însă să introducă şi acì măsuri excepţionale. E drept că din comisiune va face parte şi un membru al curţei de apel din Galaţi şi preşedintele tribunalului local (la fiece judeţ), dar cum aceşti doi din urmă nu cunosc împrejurările locale în amănunt, întocmirea listelor electorale va cădeà în sarcina prefecţilor. Listele vor trebuì să se întocmească cu o repeziciune fulgerătoare. Guvernul a hotărât, printr'un decret din 12 Octombrie 1909, ca până la 1 Decembre [1]) 1909 să se şi alcătuiască listele. Adică *numai o lună şi jumătate* pentru o lucrare grea şi complexă, grea şi complexă fiindcă, după cum am arătat, legea este foarte puţin limpede şi plină de complicaţiuni şi controverse. Timpul scurt pe care guvernul l-a

---

[1]) Acest termen s'a prelungit până la 1 Februarie 1910 vezi Monitorul No. 187 din 18 Novembre 1909.

acordat comisiunilor, arată din nou cât de puţin cunoaşte adevărata stare de lucruri din Dobrogea şi ce puţin îl preocupă gândul de a face dreptate la toată lumea. Mulţi locuitori nici nu vor aveà timp să ia cunoştinţă de lucrările comisiunilor.

O altă derogare (articolul 5) dela legile comune —legea nouă e plină numai de excepţiuni şi derogări — este că alegătorii colegiului III din cele două judeţe dobrogene, vor votà «în atâtea secţiuni câte plăşi sunt în fiecare judeţ». Alegătorii colegiului III nu se vor adunà la oraşul de reşedinţă, ceeace înseamnă că, în plăşi, presiunea administrativă fiind mai uşoară ca mai grea de controlat, colegiul III din Constanţa şi Tulcea e condamnat să fie guvernamental!

Incheerea

Ea reese limpede din cele spuse în capitolele precedente.

In Dobrogea există pentru noi trei interese mari:

Unul economic

Unul naţional şi

Unul politic.

Interesul economic este desvoltarea cât mai intensă a Dobrogei. Cele două judeţe dobrogene au un pământ bogat, au mine, au bălţi, au Dunărea şi portul Constanţa. Dobrogea are nevoie de braţe şi capital pentru a pune în valoare marele ei avuţii naturale. Ii trebuesc căi de comunicaţiune în nu-

măr mare, şosele şi căi ferate. Constanţa trebue declarată porto-franco sau cel puţin o zonă dintr'însa, pentruca să poată rivaliză cu Odesa şi să devie unul din centrele comerciale şi industriale cele mai însemnate ale Orientului european. Dobrogea, pusă în valoare, va da ţării destule venituri, ca să poată să întreprinză acolo lucrări technice mari şi să facă din Deltă un ţinut care să poată absorbì zeci de mii de familii de plugari şi pescari români.

Interesul naţional este ca să colonizăm locurile ce am numit slabe din punct de vedere naţional cu români. Interesul naţional se confundă cu cel economic, fiindcă tot acì intră şi colonizarea Deltei şi împroprietărirea elementelor româneşti pe pământurile statului.

Interesul politic, din punctul nostru de vedere, sincer liberal, este ca să se reia faţă de dobrogeni, faţă de toţi dobrogenii, români şi neromâni, firul politicei lui Mihail Kogâlniceanu. Libertate pentru toţi şi drepturi politice pentru toţi! România este destul de tare în Dobrogea ca să poată face asemenea politică. Ea poate s'o facă, dacă nu din credinţă pentru principiile liberale şi civilizate, dar din interes. Căci interesul ei, un interes naţional superior, este ca să arate lumei întregi, ca să arate vecinilor dela miază-noapte şi miază-zi, dela răsărit şi dela apus, că România respectă limba fiecărei naţionalităţi din Dobrogea şi din ţară şi drepturile fiecăreia din ele. Ţara noastră trebue să

aibă o politică liberală luminoasă, pe care nici-o pată să n'o întunece; nici o pată, nici o silnicie, nici o călcare de drepturi. Suntem un stat unitar etniceşte, populaţiunile de altă origină sunt în număr neînsemnat, poate nici 8⁰/₀ din populaţiunea totală, şi când puterea noastră e aşà de mare, putem şi *trebue* să fim largi în drepturi, mărinimoşi în libertăţi.

Legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din Dobrogea este tocmai contrariul de ce spunem noi că ar trebui să fie linia de conduită a României. Ea nu pleacă dela niciun punct de vedere mai înalt şi ajunge la chaos, la nedreptate şi la continuarea regimului excepţional.

Lupta pentru emanciparea politică a Dobrogei, n'a încetat deci. De regretat este numai că foştii luptători din Dobrogea s'au grăbit înainte de vreme să se despartă în partide politice. Ar fi fost de înţeles aceasta, dacă s'ar fi obţinut într'adevăr asimilarea politică cu românii de dincoace de Dunăre. Altfel, erà de datoria lor să rămâe uniţi pentru a nu încetà cu sforţările până la căpătarea unei legi de emancipare pentru toţi.

Lupta va trebuì să continue, fiindcă au câştigat puţini şi s'au desmoştenit mulţi.

FINE

ANEXE

1) O interpelare.
2) Tablou de hotărâri contradictorii în materie electorală.
3) O hotărâre juridică importantă.
4) Hotărâri juridice relative la cetăţenia dobrogeană.
5) Legea de organizarea Dobrogei din 9 Martie 1880 cu modificările din 30 Martie 1886.
6) Legea pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882 cu modificările din 1884, 1885, 1889 şi 1893 [1]).
7) Inalt ordin de zi către oaste din 14 Noembrie 1878. (Clişeu-manuscris de Mihail Kogâlniceanu).

---

[1]) Vezi legea pentru acordarea drepturilor politice din Aprilie 1909 pagina 230 iar expunerea ei de motive pagina 227.

I.

CHESTIUNEA DOBROGEI

INAINTEA PARLAMENTULUI

Cuvânt rostit în Adunarea deputaților de Vasile M. Kogălniceanu, deputat al colegiului al III-lea de Roman, în ședința dela 29 Ianuarie 1899.

Textul interpelării

Am onoare a interpelà pe d-l ministru de interne asupra modului inaugurat de d-sa, cum se efectuează acum, după 20 de ani dela anexarea Dobrogei, alegerile comunale în România transdanubiană.

Crede d-l ministru de interne că este nimerit, acum, după 20 de ani de administrație românească în Dobrogea, de a împărți cetățenii dobrogeni pe naționalități, când țara și ei sperau a fi, în fine, găsiți apți și pe deplin asimilați?

Crede d-l ministru de interne că pe când populațiunea de acolo erà autorizată să creadă că după 20 de ani de anexare cel puțin dreptul de alegător comunal să fie mai întins ca cel de astăzi, care este mai restrâns decât dreptul comunal otoman din vremea posesiunii Turciei, — să ordone măsuri atât de restrictive și anti-liberale, cari nu au fost aplicate de nici un guvern!

Pentru cetățenii Dobrogei această măsură luată de d-l ministru de interne, în urma îndemnului prefectului dela Tulcea, e fără nici un motiv, și dacă este o măsură generală pentru Dobrogea, atunci cum se calcă legea? căci în celelalte co-

mune urbane şi rurale ale Dobrogei, alegerile s'au făcut cu un singur colegiu, nedivizând alegătorii pe naţionalităţi şi neîmperechindu-i după plac.

Nu crede d-l ministru de interne, că faţă cu abuzurile şi ilegalităţile ce se fac zilnic de administraţie aplicând după plac un paragraf din legea excepţională a Dobrogei, combinat cu un alt paragraf din legile ţării, ar fi mai bine şi legal să aplice legea pentru alegerile comunale votată la 1886, pentru motivul că acea lege nu face nici o excepţiune pentru Dobrogea şi trebue deci privită ca executorie şi în Dobrogea?

Nu crede d-l ministru de interne că administrarea Dobrogei cu modul cum se aplică articolul 29 din legea de organizare a Dobrogei este mai mult decât dăunătoare intereselor noastre naţionale şi că legile excepţionale nu servesc decât prefecţilor ca arme şi răsbunare şi atotputernicie, sistem care a produs în spiritele cetăţenilor dobrogeni confuziune, nesiguranţă, umilire, şi o piedică la dorinţa unanimă a dobrogenilor de a se apropià cât mai mult de patria-mumă, făcând în toate privinţele corp din corpul României?

D-l preşedinte: D-l Kogâlniceanu are cuvântul pentru desvoltarea interpelării d-sale, adresată d-lui ministru de interne.

D-l V. M. Kogâlniceanu: D-lor deputaţi, este o chestiune foarte importantă pentru noi chestiunea care o aduc astazi înaintea desbaterilor d-voastră, este vorba de Dobrogea.

D-lor deputaţi, chestiunea Dobrogei în rare ocaziuni a fost adusă înaintea Parlamentului, deşi ea este pentru ţara noastră de o importanţă capitală.

Dacă în alte împrejurări ne-am putut închipuì o Românie existentă fără Basarabia sau Oltenia, astăzi cu greu ne-am puteà gândì că România ar mai puteà existà fără Dobrogea. Astăzi Dobrogea este pentru ţara românească ceeace sunt plămânii pentru om; Dobrogea este plămânul comercial al ţărei, şi de astăzi înainte nu ne putem închipuì, decât numai tremurând, ideea că România ar puteà să mai existe vre-o dată fără Dobrogea.

Din nenorocire însă, de douăzeci de ani, de când posedăm această provincie, nu am făcut absolutamente nimic pentru ea, ba încă, din contra, am făcut totul pentru ca să o aducem într'o stare mai rea decât cum am fost adus sărmana Basarabie

Dacă la începutul anexărei Dobrogei trecerea ei de la o stare atât de înapoiată la una prea înaintată ar fi fost prea bruscă, această provincie a fost pusă sub un regim de guvernare excepţional; aceste legi excepţionale dacă îşi aveau raţiunea lor acum douăzeci de ani în urmă, ele nu mai au raţiunea de a mai existà azi, căci la o stare nouă de lucruri se impune pretutindeni şi un regim nou.

Au trecut de atunci 20 de ani şi nu numai că legile excepţionale domnesc acolo, dar încă ne servim de aceste legi cu toată asprimea, şi tocmai aceasta constitue o incapacitate flagrantă a guvernelor, care în timp de 20 de ani n'au putut face un pas pentru ameliorarea Dobrogei şi asimilarea dobrogenilor.

D-lor deputaţi, în timp de 20 de ani, alegătorii dobrogeni au votat cu toţii la o laltă, aşà cum votăm şi noi, cu un singur scrutin de listă, cu un singur colegiu.

Acum, după 20 de ani, d-l ministru de interne, sfătuit rău de prefectul de Tulcea, împarte pe dobrogeni pe naţionalităţi, ba mai mult, face două scrutine de listă, unul cu 4 consilieri şi altul cu 2 consilieri, şi ceeace este mai straniu e că majoritatea naţionalităţilor votează *doi* consilieri comunali, iar minoritatea naţionalităţilor votează majoritatea consilierilor, adică *patru* consilieri, deşi guvernul are dreptul de a numì a treia parte din membrii consiliului comunal, plus că pe primar îl numeşte tot guvernul.

In Dobrogea sunt 9 membrii într'un consiliu comunal urban, din cari 6 se aleg şi 3 se numesc de guvern.

Să vedem cum s'a procedat cu ultimele alegeri dela 4 Noembre a. c.

In 6 Octombre se anunţă alegătorii *urbei Constanţa* că sunt convocaţi într'un singur colegiu pentru alegerea consililor comunale, pentru ziua de 1 Noembre; la 13 Octombre,

ora 1 p. m., d-l ministru de interne telegrafiază prefectului de Constanţa şi îi dă ordin să se revoace ordinul dat dela 6 Octombre şi alegerile să se facă *pe naţionalităţi*, conform unui articol 53, din legea Dobrogei, rigoare ce nu s'a întrebuinţat nici o dată, articol care, prin neaplicarea lui timp de 20 ani, căzuse în desuetudine.

In ziua de 13 Octombre, d-l ministru a dat depeşa prefectului de Constanţa şi tot la 13 Octombre prefectul dă ordin primăriei. In ziua de 13 primăria face afiptele şi tot la 13 alegătorii iau cunoştinţă de acest fapt!

Se constată din dosar că toate aceste noui afipte şi acte sunt antidatate şi deci falşe. Aceasta n'ar aveà mare importanţă, însă chiar lista de alegători care îi împarte pe naţionalităţi, este făcută la 19 Octombre şi deci lista nu mai satisface condiţiunile cerute de articolul 23 din legea comunală, care prevede că toate aceste formalităţi trebuiau să fie făcute şi cunoscute de alegători cu 15 zile înainte de alegeri, lucru principal în materie electorală. La votare, cei cari au votat nu s'au trecut pe listă, aşà că uşor a putut votà unul de două ori. Dar trec peste toate acestea.

Pe când în Constanţa se fac două secţiuni: într'una *grecii şi românii*, iar în cealaltă toate celelalte naţionalităţi, adică turcii, tătarii, bulgarii, israeliţii, germanii şi altele, pe când lucrurile se organizează astfel în oraşul Constanţa, în oraşul Tulcea, în secţiunea I-a, vedem toate naţionalităţile, adică *românii, ruşii, grecii, armenii, germanii, ovreii, turcii, tătarii, italienii* şi celelalte naţionalităţi, iar în secţiunea II-a vedem numai pe *bulgari*. Prin urmare, la Constanţa, românii sunt la un loc cu grecii, iar la Tulcea românii sunt la un loc cu toate celelalte naţionalităţi, afară de bulgari.

De sigur, dacă asemenea interpretare s'ar da legei electorale în Ungaria, de sigur, dacă ungurii ar vrea să majorizeze cu acest sistem pe românii din Transilvania, atunci am protestà cu toată energia, şi am aveà mare dreptate; dacă această măsură nu ar fi parţială, ci generală, încă ar fi un *sistem, deşi barbar*; dar când ea se aplică *numai* în oraşele Tulcea

şi Constanţa, iar în celelalte oraşe şi sate *nu*, când ea se aplică în diferite feluri şi numai unde convine, atunci această măsură este arbitrară, vexatorie şi menită de a resculà spiritele cetăţenilor, menită de a creà una, acolo unde nu există, o chestiune a naţionalităţilor. Şi nu este bine ca noi, cari mai ieri am protestat contra legilor nedrepte îndreptate în potriva românilor din Transilvania, să uzăm, în Dobrogea, de procedeuri şi mai arbitrare.

Fiindcă lucrurile se petrec la noi, de aceea deabeà s'a găsit un glas care vine să aducă la cunoştinţa parlamentului aceste fapte cari mărturisesc că nu ştiu dacă sunt cunoscute de cinci sau şese deputaţi din cameră.

Dar să vă mai arăt, d-lor deputaţi, şi alte ilegalităţi:

Art. 50 şi 51 din legea pentru organizarea Dobrogei, zic: Nimeni nu va puteà votà la colegiul comunal dacă nu plăteşte o dare de 30 de lei la oraşe şi de 18 lei la sate. Şi, cu toate acestea, aţi introdus toţi funcţionarii cari nu plătesc nici un cens şi aceasta numai pentru a majorisà numărul alegătorilor independenţi.

Să mă credeţi, d-le ministru, că n'am pretenţiunea să zic că numai noi, românii autochtoni «get-beget», suntem români, şi cei deveniţi români prin legea din 1880 n'ar fi români ca şi noi. Eu nu fac paradă, nici monopol de patriotism, şi zic că sunt tot aşà de români cei de azi odată împământeniţi, ca şi cei din moşi-strămoşi români.

Alegătorii dobrogeni, anul acesta, au deschis porţile şi celor fără cens, dând drept de vot la peste 200 de români funcţionari fără censul de 30 lei cerut de lege, şi nimeni n'a contestat, nimeni n'a protestat, numai şi numai pentrucă toţi cetăţenii Tulcei şi Constanţei, de orice naţionalitate, vibrează unanima dorinţă de a se apropià cât mai mult de patria-mumă şi de legile în vigoare peste Dunăre.

Să vedeţi acum, d-lor deputaţi, ce face prefectul de Constanţa. D-sa distribue naţionalităţile după placul său, de ex.: d-lui Grigoriu, armean, îi zice: d-ta eşti român, ai să votezi la secţia românească.

Pentruce? Pentrucă d-l prefect erà sigur de acest vot. Acelaş lucru cu d-l Klein, care după mine, nu poate intrà în categoria secţiunii I, şi tot aşa cu d-l Vasile Petru, albanez şi Dumitru Marcu, bulgar; pe când în privinţa d-lui Rainu şi familiei d-sale, licenţiat al facultăţii din Bucureşti şi ofiţer în rezervă, d-l prefect îi zice: d-ta nu eşti român, eşti bulgar, vei votà la secţiunea străinilor.

Aşa fiind lucrurile, d-lor deputaţi, eu cred că nu poate existà o jignire mai mare pentru cetăţenii aceleiaşi ţări decât a le zice, după trebuinţa ce ai pentru a-ţi asigurà succesul alegerii: d-ta eşti român, d-ta eşti armean, d-ta eşti bulgar, etc. Nu acesta este, d-le ministru de interne, mijlocul prin care ne-am puteà atrage simpatia locuitorilor dobrogeni, ci, din contra, este un nenorocit sistem prin care noi înşi-ne creiăm acolo sentimente anti-naţionale, anti-româneşti.

In loc ca prefectul de Constanţa să primească dela d-voastră, ministru de interne, instrucţiuni în sensul că e dator să aplice legea electorală în vigoare în România, speriat de d-l prefect de Tulcea cu fantoma agitaţiunilor bulgare, daţi ordine arbitrare şi vexatorii. Nu există, d-le ministru, o agitaţiune bulgărească şi nici poate existà o asemenea agitaţiune în Dobrogea. Nu vorbesc de pretenţiunea tânărului principat bulgar asupra Dobrogei, care a mai fost tot a noastră, dar românii de origină bulgară din Dobrogea se găsesc în imposibilitatea numerică, chiar dacă ar aveà aspiraţiuni nesănătoase, căci sunt în număr de 30.000 faţă cu o populaţiune românească de 300.000 de locuitori. In judeţul Tulcea sunt 20.000 de români de origină bulgară, iar în judeţul Constanţa abia numai 10.000.

Şi în total, românii din Transilvania şi alte ţări avem 150.000, afară de naţionalităţile celelalte, cari au aceleaşi interese ca şi noi, şi vă pot spune că şi bulgarii din Dobrogea se consideră şi sunt buni români, dar ei sunt jicniţi de reaua administraţiune. In 20 de ani s'au schimbat la Tulcea 15 prefecţi şi în timp de 20 de ani tot ce a fost mai rău ca funcţionar, mai abuziv, mai venal, l-am trimes în Dobrogea; n'am

căutat să imităm pe Austro-Ungaria care, în Bosnia şi Herţegovina, a trimes funcţionarii cei mai buni, cei mai cinstiţi, cei mai apţi, şi i-au lăsat acolo 20 de ani, fără să-i schimbe, în cât un prefect a ajuns să cunoască pe toţi copiii şi copiii să cunoască pe prefect. Noi, d-le ministru de interne, trebue să ne aducem aminte de ordinul de zi dat de Majestatea Sa, când am intrat în Dobrogea la 14 Noembrie 1878:

Locuitorilor Dobrogei![1])

«Marile puteri europene, prin tratatul din Berlin, au unit «ţara voastră cu România.

«Noi nu intrăm în hotarele voastre trase de Europa, ca «cuceritori; dar, o ştiţi şi voi, mult sânge românesc s'a vărsat «pentru desrobirea popoarelor din dreapta Dunărei. Locuito«rilor de orice naţionalitate şi religiune! Dobrogea, vechia «posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân şi a lui Ştefan-cel-Mare, «atârnaţi de un Stat, *unde nu voinţa arbitrară, ci numai «legea desbătută şi încuviinţată de Naţiune hotărăşte şi «ocârmueşte,* Cele mai sfinte şi mai scumpe bunuri ale ome«nirei: viaţa, onoarea şi proprietatea, sunt puse sub scutul «unei Constituţiuni pe care ne-o râvnesc multe naţiuni străine».

Erà natural ca, după atâta timp de guvernare arbitrară turcească, aceşti locuitori să ne primească cu bucurie şi să primească armata română ca o salvatoare a lor; şi când colo, care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că noi am fost mai răi decât am tratat pe basarabeni, unde nu am fost în stare de a mulţumi nici măcar pe români! D-voastră, d-le ministru de interne, sacrificaţi intereselor mici, unor pofte ale prefectului, interesele mari naţionale. Pe d-voastră vă înşeală prefectul de Tulcea când vine şi vă spune că sunt chestiuni bulgăreşti, agitaţiuni bulgăreşti; acestea nu există şi prefecţii au mers până acolo că au creat ligi naţionale! Deci s'a văzut că administraţiunea Dobrogei n'are destulă putere şi auto-

---

[1]) Redactat şi scris de Mihail Kogâlniceanu.

ritate; altfel n'avea trebuinţă de înfiinţarea unor ligi. Apoi noi ştim că ligile se formează tocmai contra administraţiunilor abusize.

Este periculos de a ne jucà de-a ligele dobrogene *româneşti*, la cari şi bulgarii ar puteà răspunde, şi cu drept cuvânt, cu ligi dobrogene *bulgăreşti*.

Vă mai înşală, d-le ministru de interne, prefectul, cu monumentul; nu prin monumente vom căpătà iubirea populaţiunii dobrogene. Să lăsăm monumentul pentru vecinica alipire a Dobrogei către patria-mumă peste 100 de ani, atunci acest monument va aveà rostul său; astăzi nu are nici un rost decât a înşelà buna credinţă a d-lui ministru şi a-i puteà vorbì zilnic de propagande, de curente *suterane*, curente ruseşti, cari nu există şi nu vor existà.

Libertatea conştiinţei şi drepturi cetăţeneşti n'au existat nici odată în Dobrogea. Există un articol funest în legea Dobrogei, este art. 29, care articol este şi mai rău interpretat.

D-nii prefecţi îl întrebuinţează *à toute sauce*, cum zice francezul. In puterea articolului 29 din legea pentru organizarea Dobrogei, te opreşte a scoate un ziar, te opreşte a ţine o întrunire publică, te expulzează, în fine cetăţeanul nu este sigur nici de onoarea, nici de viaţa, nici de averea sa, el nu poate să se mişte, el nu cugetă, căci îi e frică şi de umbra lui, atât abuzează şi martirizează prefecţii pe bieţii locuitori dobrogeni cu articolul 29.

Intr'o bună zi, un prefect, tot în puterea articolului 29, opreşte şi interzice orice vânzare de manufactură prin sate şi cere ca în termen de trei luni să se desfiinţeze toate magazinele existente prin sate; deşi Constituţiunea dă orişicui dreptul de a face comerciu, to'uşi, în baza articolului 29, se calcă Constituţia şi se periclitează averea cetăţenilor, pentru bunul plac al d-lor prefecţi. Aceste sunt acte oficiale. A trebuit ca bieţii negustori să se agite, să vie la Bucureşti, să dea 20.000 lei unui om politic, ca să se revoace acest ordin.

Prefectul, aflând despre aceste agitaţiuni, tot în baza articolului 29 şi contra Constituţiunii, care acordă oricui dreptul

de petiţionare, dă următorul ordin telegrafic către administratorii de plasă: «Aflu că negustorii de manufactură fac a se «iscăli suplici de către locuitori, prin cari cer a li se permite «vânzarea. *Interveniţi şi opriţi aşa mişcare*».

Iată, d-lor deputaţi, cum se înţelege şi se aplică articolul 29 de prefecţii din Dobrogea. Ce să vă mai spun de abuzurile lor şi ilegalităţile ce se comit zilnic?

Apoi, d-le ministru, nu credeţi d-voastră că, după 20 de ani de administraţie românească, dobrogenii erau în drept a se crede apţi, dacă nu pentru drepturile politice, dar cel puţin apţi să li se acorde drepturile comunale din ţară?

Niciun guvern până azi nu a crezut de cuviinţă să restrângă aceste drepturi, iar d-voastră, rău sfătuit de d-l Neniţescu, prefectul de Tulcea, veniţi să faceţi pe placul d-sale?

Să vedem, d-lor deputaţi, ce spuneà Mihail Kogâlniceanu în Parlament despre dobrogeni acum 10 ani. Şi dacă noi în 10 ani nu am fost în stare de a fi făcut nici un pas spre progres, aceasta ar fi un brevet de incapacitate pentru toate guvernele ce s'au succedat.

Iată ce ziceà Mihail Kogâlniceanu, în discuţiunea asupra proiectului de răspuns la Mesagiul regelui, discurs rostit în şedinţele dela 5 şi 7 Decemvrie 1890:

«In răspunsul la Mesagiul Regal nu se vorbeşte nimic despre soarta Dobrogei. In Mesagiu, ministrul însă pretindeà că condiţiunile nouei provincii s'au îmbunătăţit. *In realitate puţin s'a făcut.* Ba chiar legile votate, fără excepţiune pentru toată România, în Dobrogea nu se aplică cu sinceritate.

«Voesc a vorbì de noua lege comunală, care negreşit că a desfiinţat legiuirile de mai înainte. Insă, peste Dunăre, tot se ţine de legea excepţională a Dobrogei, care în întâii ani ai ocupaţiunii puteà să fie necesară, dar astăzi nu-şi mai are raţiunea de a fi. Ei bine, şi astăzi prefectul se socoteşte în drept de a numì a treia parte din membrii consiliilor comunale, şi chiar dintre acei numiţi de el să aleagă *şi* pe primar.

«Apoi este bine aceasta? Chiar sub turci existà regimul municipal. Prin urmare, locuitorii din Dobrogea sunt apţi de

a beneficià de libertăţile comunale. Eu merg mai departe, susţin că astăzi dobrogenii sunt apţi de a beneficià de toate libertăţile constituţionale de cari se bucură patria-mumă, România».

Actuala lege de organizare a Dobrogei este produsul unei minţi sănătoase. Autorul legei este Mihail Kogâlniceann, şi când el însuşi vine şi declară, acum zece ani, că această lege a fost o lege *excepţională* şi *temporală*, când el însuşi, care cunoşteà şi iubeà Dobrogea şi dobrogenii, vine şi face această declaraţiune, vă mai este d-voastră, d-le ministru de interne, permis a da ascultare unui funcţionar interesat pentru poziţia şi leafa lui? unui funcţionar care cochetà ieri cu conservatorii şi azi cu noi, şi mâne va cochetà iar cu conservatorii?

D-le ministru, nu vă cer d-voastră atât, dar nu este bine ca după 20 de ani să revenim la o stare care nu a existat nici în vremea turcilor! Nici sub turci nu se făceà aceasta. Poate că mulţi din noi au intrat în cetăţenia română pe poarta cea mică. Dobrogenii au intrat pe poarta cea mare. Să-i tratăm mai rău ca în timpul turcilor şi să le cerem apoi să aibă simpatie pentru noi? Dar unanima lor dorinţă este să facă trup din trupul nostru, şi d-voastră îi respingeţi?!

Prefecţii vă informează rău. Ei au interes material la aceasta.

A fost un om de bine, maiorul în retragere Vlădescu, a fost în cabinetul d-voastră şi va spus toate abuzurile ce se comit de prefecţi şi de subprefecţi. D-voastră ce i-aţi spus? «Nu mă preocup de asemenea lucruri de nimic, eu fac politică românească».

D-le ministru, dacă aceasta se chiamă politică românească, dacă cuvântul de român este sinonim cu politică rea, atunci da! Dacă ceeace facem este politică românească şi liberală, cum voiţi, d-le ministru, ca să desvoltăm, spiritul cetăţenesc acolo, unde prefectul este a tot putinte în baza art. 29?

Acolo nu se poate înfiinţà un ziar căci imediat, în baza legilor excepţionale, este desfiinţat, editorii lui daţi judecăţei, sau se intentează procese pentru calomnii închipuite. Dacă nu se poate da în judecată pentru calomnii — şi martori se

găsesc uşor — sau ai nenorocirea să fii şi advocat, se face raport la ministrul de justiţie şi ţi se ia dreptul de a mai pledà în Dobrogea.

Există acolo mulţi advocaţi români, cari nu îndrăsnesc să se pună în capul unei mişcări sau să protesteze, căci li se ia imediat dreptul de pledat.

Am aci o petiţiune, adresată, cu ocaziunea alegerilor comunale din anul acesta, M. S. Regelui, foarte blajină; nimeni nu a îndrăsnit să o iscălească, pentru că toţi se tem de urgia prefecţilor.

Sub un asemenea regim credeţi, d-le ministru, că avem să câştigăm stima şi simpatia dobrogenilor? Vă înşelaţi!

D-le ministru, eu nu cred că cu legi excepţionale se mai poate guverna Dobrogea, şi este drept ca şi Dobrogea să aibă dreptul la legile în vigoare în ţara noastră.

Cu măsura pe care a-ţi luat-o, de a împărţi locuitorii pe naţionalităţi, d-le ministru de interne, în puţin timp, dacă veţi urmà şi veţi stărui într'însa, vom aveà, în adevăr, o stare de agitaţiune care fatal va urmà şi care nu se va puteà atribuì nici socialiştiior nici panslaviştilor, ci *numai* relei d-voastre administraţiuni care a dat Dobrogea cu 20 ani înapoi.

Numai legi echitabile, cultură şi educaţiune românească, şi o administraţiune capabilă cinstită, pot remedià reaua stare a Dobrogei de azi, ce cu regret trebue să constat, nu există în Dobrogea acum mai mult decât ori când.

Am zis.

II.

Hotărîri contradictorii în materie electorală

Dăm alăturat tabloul care pune în evidenţă varietatea hotărârilor Inaltei Curţi de Casaţie în ce priveşte capacitatea electorală. Tabloul acesta este foarte instructiv; el ne arată că, într'o situaţie dată, nu poţi şti dacă ai sau nu dreptul de a fi înscris

în listele electorale, fapt din care rezultă o neîncredere regretabilă în justiţie.

Este foarte adevărat că o bună parte din deciziunile cari sunt reproduse în tablou, sunt date nu contradictoriu, ci fiind faţă numai una din părţile interesate, aşà că, în lipsă de adversari, Curtea de Casaţie, care în materie electorală judecă ca Curte de apel adică judecă şi fondul, s'a pronunţta în baza concluziilor puse numai de partea prezinte în instanţă.

Este iarăşi adevărat că materia electorală nu este de ordine pnblică pentru ca justiţia să se pronunţe chiar şi în lipsa părţilor. Din potrivă, drepturile politice, cu toată importanţa lor, sunt drepturi personale *sui-generis*. Părţile cari îşi confundă rolurile, după instanţa judiciară, când în contestatori, când în apelanţi, sunt stăpâni pe acţiunea lor, putând-o retrage la oricare din instanţele judecătoreşti, şi atunci cei interesaţi de a figura în liste, sau rămân bine înscrişi, sau bine şterşi.

Caracteristice şi demne de relevat sunt însă unele deciziuni, date contradictoriu, asupra unora şi aceloraşi speţe prezintate Curţei, dându-se cu toate acestea hotărîri contrarii.

Se ştie că românul care s'a supus unei protecţiuni străine pentru un timp oarecare, perde calitatea de cetăţean român în baza articolului 17 al. c. din codul civil şi nu o recapătă decât îndeplinind formele prevăzute la art. 18 c. civ.

Cu toate acestea găsim deciziunea din 1895 — bulet. pag. 628 — prin care se ordonă ştergerea

din liste a lui Hristache C. Ganea din Brăila, care aveà posesiunea de stat şi fusese consilier comunal în acel oraş, pentru motivul că: «După «art. 17 al. c. din c. civ., calitatea de român se «perde în cazul când pentru un *scurt* timp cineva «a primit a se supune sub o protecţiune străină «pentru a fi scutit de serviciul militar».

Pe când la 1898 — bulet. pag. 665 — Nicolae Pelin[1]) din Tecuci, care de asemenea s'a supus protecţiunei eline pentru a fi scutit de serviciul militar, cere, *după 9 ani de constantă supuşie*, înscrierea sa în listele electorale, şi după ce tribunalul Tecuci îi respinge cererea, Curtea de Casaţie ordonă înscrierea lui, răsturnând astfel jurisprudenţa dată în speţa indentică a lui Ganea din Brăila.

La 1887 — bulet. pag. 255 — în contestaţia lui Christea Bălică din judeţul Buzău cum c'ar fi străin şi n'a făcut la majoritate formalităţile cerute de art. 8 c. civ., Curtea ordonă înscrierea lui motivând că: «Străinul născut şi crescut în ţară, ne«fiind supus nici unei protecţiuni străine, care în «cursul anului, după majoritate, dovedeşte că a «optat pentru naţionalitatea română prin faptul că «a servit în armată, poate, prin urmare, figurà în «listele electorale. Legea neprevăzând o formulă «solemnă pentru optarea, serviciul în armată este «o probă suficientă».

---

[1]) Actual reprezentant al colegiului al II-lea de Tecuci şi membru al patidului liberal *naţional.*

Pe când tot la 1887 — bulet. pag. 285 — în cazul lui Iorgu Botez din judeţul Tecuci, aflat în aceeaşi categorie ca Bălică, Curtea respinge cererea de a fi înscris, pe motivul că: «Străinul neînpământenit «este incapabil de a fi alegător *între cât nu şi-a «exprimat dorinţa, un an după venirea în etate «majoră*, că voeşte a deveni cetăţean român, *ser«viciul în armată nefiind suficient* pentru a-i da «acest drept».

[In treacăt putem adăogà că dela modificarea din 1879 al art. 7 din Constituţie, dispoziţiunile art. 8 până la 16 incluziv din c. civ. au fost implicit abrogate, fiind înlocuite cu noua redacţiune a art. 7 — vezi Casaţia română secţia II-a 1895 bul. pag. 638—].

Dar mai cu deosebire surprinzătoare este distincţiunea ce face curtea între efectele naturalizărilor şi efectele recunoaşterilor (art. 9 Const.) în ceeace priveşte pe copiii născuţi înainte ca părintele să fi fost naturalizat sau recunoscut.

Din cele câteva cazuri citate în tabloul de mai sus, se poate vedeà că cererile făcute de fiii unor naturalizaţi ca să fie trecuţi în liste, au fost sistematic respinse pe motivul că: Naturalizarea fiind individuală nu se resfrânge asupra copiilor, *chiar minori*, dar născuţi înaintea naturalizărei părintelui, aceştia urmând să ceară la rândul lor naturalizarea la Corpurile leguitoare.

Când a fost vorba însă de fii de *recunoscuţi* (art. 9 Const.) cererile au fost sistematic admise

pe motiv că: Recunoaşterea are efecte retroactive până la naşterea celui recunoscut, deci profită şi copiilor *chiar majori*, născuţi înainte de recunoaşterea părintelui.

De unde această deosebire de interpretare, când textele articolului 7 şi 9 din Constituţie, cer, atât pentru străini cât şi pentru români din ţări străine, un vot al Corpurilor legiuitoare şi în mod individual?

De unde acest *distinguo*, când ştim că unde legea nu distinge nici judecătorul nu poate distinge?

Iar dacă prin o largă interpretare se declară efecte retroactive asupra copiilor celor *recunoscuţi* şi născuţi înainte, fie ei *chiar majori*, drept ar fi ca aceasta să se întindă şi asupra celor *naturalizaţi*, cel puţin asupra copiilor minori, cum se face în toate ţările europene, şi chiar în Belgia, care diferă de celelalte ţări prin faptul că cetăţenia se acordă, ca şi la noi, numai prin votul Corpurilor legiuitoare şi în mod individual.

Urmează tabloul care cuprinde un material bogat de jurisprudenţe în materie electorală, din care, dacă se poate trage, vre-o încheiere, este aceea a unei continue şi constante contraziceri.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAŢII pentru interesatului	AVOCAŢII contra interesatului
1886	264	G. Grigorian	apel	Dâmbo-viţa	Rioşanu	—
1887	255	Chr. Bălica	contest	Buzău	Baleca pers.	D. Rădulescu
1887	285	Iorgu Botez	apel	Tecuci	Chebapcea	—
1887	265	E. Nicolau	apel	Tecuci	D. Giuvelcă	—
1890	509	Frid. Oehl	contest	Iaşi	—	C. Dimitriu
1888	280	Anghel Stă-nescu	contest	Vlaşca	A. Ulubeanu	Rosi Ştefă-nescu
1888	308	Victor Chern-bach	apel	Dorohoi	C. Mille	—
1887	273	Vasile Chern-bach	apel	Dorohoi	Chebapcea	—
1890	483	Toma I. A-liescu	contest	Vlaşca	D. Orbescu	I. Lahovari

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
pos. de stat	—	*Ordonat înscrierea* fiind fost primar şi împroprietărit la 1864, nedovedindu-se că e străin.
pos. de stat art. 8 c. c.	este străin	*Rămâne înscris* fiind născut în România, servind armata, presumţie că a optat pentru cetăţenia română. Art. 8 c. c. neprevăzând altă formalitate solemnă, deci serviciul militar complineşte optarea.
post de stat. Tatăl căsătorit cu o româncă	—	*Rămâne neînscris* fiindcă n'a declarat formal conf. art. 8 c. c. optarea cet. română. Faptul servirii în armată insuficient.
pos. de stat	—	*Ordonat înscrierea* fiind fost înscris dela 1872, are deci pos. de stat, contestatorul nedovedind contrarul.
pos. de stat	—	*Rămâne înscris*, fiind înscris de mult în liste, contestatorul nedovedind contrarul.
pos. de stat fost înscris de mult	supus otoman	*Ordonat ştergerea*, fiindcă înscrierea în liste a unui străin nu confirmă calitatea şi posesiune de stat.
pos. de stat	—	*Ordonat înscrierea*, fiindcă dela 1868—85 a fost funcţionar şi avocat, deci are pos. de stat, nedovedindu-se că e străin, presumţia este că e român.
pos. de stat	fiu de străin	*Rămâne neînscris*, deşi părintele indigenat când Vasile aveà 8 ani, încetăţenirea fiind individuală nu profită copiilor născuţi înainte şi n'au făcut declaraţia optărei conf. art. 8 c. c.
pos. de stat	supus elin	*Ordonat ştergerea*, căci deşi fost înscris în liste şi fost avocat, acestea nu constitue cetăţenia când se dovedeşte că este străin.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1893	363	Ion Hristofor	apel	Putna	P. Borş	—
1894	396	C. Dolinescu	contest	Dorohoi	—	Al. Serghescu
1894	450	Emil Caracaş	contest	Covurlui	Chebapcea	M. Alexandrescu
1897	610	Petre Bogdănescu	apel	Vlaşca	B. Iepurescu	I. Lahovari
1898	579	Anton M. Kiriacopol	apel	Covurlui	St. Cihoschi	—
1898	581	Milli Rober	apel	Roman	Chebapcea	P. Borş
1899	555	Manole Lombardor	contest	Ialomiţa	—	Mănescu
1904	727	N. Gheorghiade	apel	Brăila	I. Brătescu	—

MOTIVELE		DECIZIA CASAŢIEI
pentru	contra	
pos. de stat, tatăl fiind român	—	*Ordonat* *înscrierea*, tatăl fiind dovedit român; deci copiii până la probă contrariă sunt români.
pos. de stat	ar fi străin	*Rămâne* *înscris*, părintele lui Dolinescu fiind înscris în colegiul al III-lea resultă în favoarea fiului pos. de stat.
pos. de stat	tatăl s'a servit de paşaport străin	*Rămâne* *înscris* fiind fost totdeauna alegător la Galaţi, faptul că părintele a avut paşaport străin nu se poate opune fiului, acesta având pos. de stat.
»	—	*Rămâne* *neînscris*, fiind născut în Rusciuc sub protecţiune bulgară, deci pos. de stat nu dovedeşte calitatea de român.
»	—	*Ordonat* *înscrierea*, fiind născut în ţară, satisfăcând legea recrutării, nu s'a bucurat de protecţie străină, având totdeauna pos. de stat, nedovedindu-se că a perdut această calitate.
»	—	*Ordonat* *înscrierea*, fiind născut în ţară, înscris în liste dela 1870. Cei născuţi în ţară, afară de israeliţi, sunt români, când nu se dovedeşte c'ar fi străin.
»	—	*Rămâne* *înscris*, fiind născut în ţară, satisfăcând legea recrutării şi înscris dela 1897, deci pos. de stat, contestatorul nedovedind contrarul.
»	—	*Ordonat* *înscrierea*, fiind născut în ţară, fost proprietar rural şi exercitând dreptul de alegător, deci pos. de stat.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAŢII pentru interesatului	AVOCAŢII contra interesatului
1898	568	I. Lepri	apel	T.-Severin	Em. Porumbaru	B. Păltineanu
1895	675	Paul Ion	apel	Iaşi	A. Bădărău, F. Gesticone	—
1886	260	Iancu Weis	apel	Tulcea	Left. Niculescu	—
1889	438	Ilie Lutingher	contest	»	—	C. Mille
1893	359	Iani Rosantines	contest	»	I. Flondor	Leonida Stere
1890	492	Moise Rosanis	apel	Constanţa	Pache Protop., Porfiriad	Em. Culoglu
1899	554	Nicolae Zambiri	contest	»	—	—
1904	725	Grig. M. Nicolau	apel	»	Urlăţeanu	Policrat
1905	623	Mihail T. Tule	apel	»	—	—

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
pos. de stat	—	*Ordonat înscrierea,* deşi străin, fiind însă născut în ţară, înscris voluntar în 1877—78, deci conform art. 8 c. c. echivalent cu cerere formală de optare, deci are pos. de stat.
profesor, deci pos. de stat	străin	*Ordonat înscrierea,* faptul că prin decretul No. $^{4197}/_{94}$ a fost numit profesor, este presumţie că e român, întru cât străinii nu pot ocupà funcţiuni publice.
dobrogean supus otoman	—	*Ordonat înscrierea,* fiindcă părintele Israel Weis era la $^{11}/_{4}/_{77}$ supus otoman.
dobrogean	—	*Ordonat ştergerea,* fiind trecut în Dobrogea abia la 1876, deci nu erà supus otoman.
dobrogean şi pos. de stat	supus străin	*Ordonat ştergerea,* fiind dovedit din actele presentate că erà supus elin, deci pos. de stat nu-i profită.
dobrogean	supus german	*Rămâne neînscris* idem.
dobrogean şi pos. de stat	—	*Rămâe înscris* fiindcă la $^{11}/_{4}/_{77}$ erà supus otoman şi înscris în lista dela 1890. Consilier comunal, deci are pos. de stat.
dobrogean	—	*Ordonat înscrierea* fiindcă la $^{11}/_{4}/_{77}$ erà supus otoman, a devenit român. Faptul că s'a servit în urmă de paşaport străin, nu-i perde calitatea de român.
»	—	*Ordonat înscrierea* fiindcă la $^{11}/_{4}/_{77}$ erà supus otoman.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAŢII pentru interesatului	AVOCAŢII contra interesatului
1906	1269	David Hornbein	apel	Tulcea	Mateescu-Buzău Em. Antonescu	—
1898	648	Petre Grigorescu	contest	Constanţa	—	N. Mastera
1901	695	Haiu Iosef Moses	apel	»	Belcic	Andronescu
1895	628	Chr. C. Ganea	contest	Brăila	C. Boerescu	E. Stătescu, C. Cociaş
1898	665	Nicolae Peliu [1])	apel	Tecuci	D. Albu	Nestor Cincu
1896	708	Gavril Gheorghiu	»	Covurlui	D. Stroescu	—

[1]) Actualmente reprezentant al colegiului al II-lea de Tecuci în Camera deputaţilor.

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
dobrogean şi pos. de stat	—	*Ordonat înscrierea,* deşi israeliţii nu erau cetăţeni otomani, în Turcia numai mahomedanii erau cetăţeni, totuşi fiind dobrogean la $^{11}/_{4}/_{77}$, a devenit român, altfel ar fi să decidem că toţi nemahomedanii din Dobrogea ar fi să rămâe străini.
»	străin născut în Transilvania	*Rămâne înscris,* deşi născut în Transilvania şi părinţii locuind acolo, nu-i dovadă că nu e român, mai cu seamă că a fost înscris dela 1881 în comuna Cocialac, deci are pos. de stat.
»	—	*Ordonat înscrierea,* din acte se dovedeşte că la $^{11}/_{4}/_{77}$ a fost supus otoman, deci este român cu pos. de stat.
pos. de stat	supus sârb	*Ordonat ştergerea* conf. art. 17 c. c., românul supunându-se protecţiunii străine chiar pentru scurt timp perde cetăţenia, chiar de n'a părăsit România.
—	servit de paşaport străin la recrutare	*Ordonat înscrierea,* cu toate că a fost supus străin 9 ani, dar nepărăsind România şi lepădându-se de protecţie străină, redevine de drept cetăţean fără îndeplinirea altor formalităţi.
pos. de stat	idem	*Ordonat înscrierea,* de oarece o încercare nereuşită de a scăpà de armată cu paşaport străin, nu-i ridică cetăţenia.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1899	556	I. I. Jitianu	apel	Ialomița	Jitianu	—
1885	317	G. Botez	contest	Iași	—	Dimcea
1889	406	V. Botez	»	»	—	—
1890	383	Ion Mateescu	apel	Putna	Em. Porumbaru, C. Mărgăritescu	G. M. Ionescu
1889	476	Gustav V. Opler	»	Dâmbovița	D. Giani	—
1886	343	Leon Costiner	contest	Botoșani	—	V. Botez
1889	399	Ferdinand Zaharof	»	Vlașca	Rosi Ștefănescu	—
1893	401	»	apel	»	Petre Grădișteanu	—
1902	281	Moritz S. F. Veisman	»	București	—	—
1903	783	Iosub Nachman	»	Vaslui	Moscuna	—
1906	996	Iancu I. Rosen	»	Bacău	Paul Negul.	—
1899	559	I. Pagane	»	Romanați	—	—
1899	544	Avram Lazar	»	Dorohoi	D. Budișteanu	—
1891	386	Moise Mihai	contest	Putna	—	V. Nădejde

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
renunţat la la protecţie străină	supus străin	*Ordonat înscrierea* fiindcă românul perzând calitatea prin supunere la protecţie străină dacă n'a părăsit ţara, redobândeşte calitatea de român, dacă a renunţat la protecţie străină.
pos. de stat	israelit botezat	*Ordonat ştergerea* fiindcă botezul nu conferă cetăţenia, ci urmează să o ceară la Corpurile legiuitoare.
—	idem	*Ordonat ştergerea* idem.
—	idem	*Rămâne neînscris* idem.
fiu de străin naturalisat	—	*Rămâne neînscris*, naturalisarea fiind individuală nu profită copiilor chiar minori dar născuţi înaintea naturalisărei părintelui.
fiu de evreu naturalisat	—	*Ordonat ştergerea* idem.
fiu de străin naturalisat	—	*Ordonat ştergerea* idem.
idem	—	*Rămâne neînscris* idem.
părintele fost în resbel 1877	—	*Rămâne neînscris* idem.
idem	—	*Rămâne neînscris* idem.
idem	—	*Rămâne neînscris* idem.
dobrogean permutat în România	—	*Rămâne neînscris*. Cetăţenii dobrogeni nu au dreptul de alegător decât în Dobrogea, iar nu în România de dincoace.
idem	—	*Rămâne neînscris* idem.
—	părintele fost supus străin	*Ordonat ştergerea* fiindcă tatăl erà supus străin, presumţia este că şi fiul este străin.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domicilul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1904	852	I. I. Gheorghiade	contest	Tecuci	—	Nestor Cincu
1899	509	Gheorghe Drăgănescu	apel	Iaşi	I. Brătescu	—
1892	298	Gh. M. Volga	»	Olt	Chr. Eliade	—
1894	391	Zizu Nicolau	»	R.-Rărat	Zisu Nicolau	N. Dimcea
1895	513	Ion Lăzărescu	contest	Prahova	—	D. Mărgăritescu
1890	381	N. Mahiropol	apel	Vlaşca	B. Epurescu	—

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
fiu de străin recunoscut art. 9 din Constituţie	—	*Rămâne înscris* — Recunoaşterea în deosebire de naturalizare urmează a fi întinsă şi asupra fiului născut înainte de recunoaşterea părintelui, căci efectul recunoaşterei are putere retroactivă până la naşterea celui recunoscut, căci prin ea se ridică numai o împedicare accidentală a exerciţiului drepturilor politice, iar nu se acordă calitatea de român pe care dânşii o aveau dela naştere. Asemenea efect al recunoaşterei calităţei de român de naştere are drept consecinţă că şi copiii acelor români născuţi înaintea recunoaşterei părinţilor lor ca români, trebue să fie consideraţi ca români.
idem	—	*Rămâne înscris*
idem	—	*Rămâne înscris*
idem	—	*Rămâne înscris*
—	Nu-i român nici împământenit	*Rămâe înscris*, din actul de căsătorie deşi rezultă c'ar fi născut în Austria, acest simplu fapt nu dovedeşte că ridică românului de origină calit. de român întru cât contestatorul n'a dovedit c'ar fi străin.
născut în ţară, plăteşte impositele	—	*Ordonat înscrierea* fiind născut în Giurgiu şi tras sorţii nu se dovedeşte c'ar fi străin.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1890	386	D. I. Ionescu	apel	Putna	Delavrancea	—
1898	628	M. S. Porumbiță	»	Vlașca	B. Epurescu	Florian
1895	638	Panait Panagopol	»	R.-Sărat	Ștefănescu Priboiu	D. Culoglu
1904	789	D. Casapu	»	Dorohoi	—	—
1890	517	N. Munteanu	»	Prahova	P. Ștefănescu	—
1901	698	Moise Leontescu	»	Brăila	H. Butoianu	—

V. M. Kogălniceanu «Dobrogea».

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECISIA CAZAŢIEI
servit în armată şi fost funcţionar la stat	părintele apelantului a fost şters ca supus străin	*Rămâe neînscris*. Părintele fiind străin, fiul urmează condiţiunea tatălui, cu toate că a făcut serviciul militar şi ocupat funcţia de copist la subprefectură.
proprietar rural	—	*Ordonat înscrierea* fiind constatat că este proprietar rural, nu i se poate contesta calitatea de român, de oarece proprietatea rurală nu o pot avea decât românii.
—	străin	*Ordonat ştergerea* deşi la 1892 a făcut cere de optare conform art. 8 c. c., dovedindu-se însă că e grec, urmează să ceară naturalisarea de Corpurile legiuitoare.
servit în armată	—	*Rămâe neînscris*, căci faptul că a servit în armată nu dovedeşte că a fost în 1877/78 şi nici este trecut în *Monitorul Oficial* No. 255 din 1879.
pos. de satt	scutit de armată ca supus austriac	*Rămâe neînscris*, bucurându-se de protecţie străină şi nenaturalizat în urmă este tot străin.
fost sergent în armstă, art. 24 din legea comunală din 1874	—	*Rămâe neînscris*. In matcrie electorală pentru a fi înscris, apelantul trebue să îndeplinească condiţiunile legei electorale în vigoare în momentul cererei de înscriere, neexistând în asemenea materie drepturi câştigate în puterea unor legi abrogate, întru cât listele electorale se revizuesc pe fiecare an.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1895	495	Gheorghe Opreanu	apel	Constanța	Serghiad	—
1895	497	Costi Diamandi	»	»	Belcic	—
1895	526	C. de Hillerin	»	»	Culoglu	—

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI
pos. de stat şi servit în armată	ar fi străin	*Ordonat înscrierea.* Apelantul dovedind că a făcut serviciul militar în regimentul din Dobrogea şi considerând că după art. 2 din legea recrutărei, supuşii străini nu pot face parte din armată, rezultă că apelantul este cetăţean român şi are pos. de stat, fiind fost înscris în liste dela 1890.
proprietar rural şi posesie de stat	»	*Ordonat înscrierea*, căci conform art. 2 din legea din 3 Aprilie 1882, numai românii pot dobândì proprietate rurală în Dobrogea şi apelantul posedă proprietate în com. Palaz. Că aşa fiind dacă Diamandi nu ar fi fost cetăţean român n'ar fi putut dobândì proprietate imobiliară rurală; mai dovedeşte încă că a fost înscris în liste pe anii 1893-1894.
proprietar rural în Dobrogea	»	*Ordonat înscrierea.* Conform art. 2 din legea proprietăţei imobiliare în Dobrogea din 1882, cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea legei, sunt consideraţi ca români şi în drept a se bucurà de drepturile politice dobrogene şi apelantul dovedeşte cu certificat, că în 1882 se aflà stabilit ca agricultor în comuna Medjidia.

Anul	Buletin pag.	APELANTUL sau contestatul	Apelant sau contestat	Domiciliul	AVOCAȚII pentru interesatului	AVOCAȚII contra interesatului
1895	615	Ion Vâlcu				
1895	615	Niculae Şteflea	apel	Constanța	Culoglu	—

MOTIVELE pentru	MOTIVELE contra	DECIZIA CASAŢIEI	
proprietari rurali în Dobrogea	ar fi străini	*Ordonat înscrierea.*	Apelanţii dovedind prin certificat că în anul 1882 erau stabiliţi ca agricultori în comunele Pazarlia şi Carol I-iu, iar conform art. 2, al. II din legea din 3 Aprilie 1882, cultivat. stabiliţi în Dobr. sunt consideraţi de români, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi românii.

III.

O hotărâre juridică importantă

Aplicarea legii din Martie 1909 va provocà fără îndoială greutăţi şi cazuri numeroase în justiţie. In vederea acestora şi pentru a fi de folos locuitorilor dobrogeni, reproduc in extenso o decizie a Curţii de apel din Galaţi secţia I din 7 Octomvrie 1906, No. 1969, prin care se dă o interpretare largă art. 3 din legea de organizare a Dobrogei din 1880. Hotărârea fiind puţin cunoscută, am socotit de cuviinţă s'o reproduc în întreg.

Curtea deliberând,

Având în vedere apelul făcut de procurorul tribunalului Brăila contra sentinţei acelui tribunal s. II No. 228 din 8 Martie 1906, prin care achită pe Nicolae Gheorghieff de orice pedeapsă pentru faptul că ar fi contravenit la dispoziţiunile articolului 5 din legea asupra străinilor, reîntorcându-se în ţară după ce fusese expulzat în două rânduri,

ascâltând susţinerile orale;

Având în vedere că din desbateri şi actele prezentate, se constată că Nicolae Gherghieff, în anul 1902 fiind expulzat din ţară de către consiliul de miniştri prin deciziunea No. 249 din 1902, după puţin timp petrecut în Braşov (Austro-Ungaria) reîntorcându-se a fost prins şi condamnat prin sentinţa tribunalului Brăila secţia II No. 580 din 1904, la zece zile închisoare corecţională, pe care suferindu-le a fost iarăşi expulzat şi iarăşi s'a reintors în ţară, fapt pentru care a fost dat judecăţii şi achitat însă de tribunalul Brăila prin sentinţa apelată, pe motivul că numitul Gherghieff nefiind străin nu

puteà să fie expulzat, de oarece legea din 1881 asupra străinilor nu se poate aplicà românilor.

Având în vedere că ministerul public îşi susţine apelul său şi deci cere condamnarea lui Nicolae Gherghieff pe motivul că acesta n'ar fi român, după cum pretinde, ci străin, căci din depunerile a parte de martori şi a unui act de naştere înfăţişat de unul din matrori, rezultă că este născut în comuna Gabrova din Bulgaria, iar nici de cum în oraşul Tulcea, că chiar. dacă ar fi născut în Tulcea şi la anexarea Dobrogei s'ar fi găsit acolo, totuşi întru cât el atunci erà minor, n'a putut să beneficreze de legea care acordă calitatea de cetăţean român tuturor supuşilor otomani aflaţi în Dobrogea la anexiune.

Considerând că înainte de a se vedeà dacă motivele invocate de ministerul public sunt întemeiate, este necesar a se stabilì dacă tribunalele ordinare pot doborî, lipsind de orice efect, jurnalul consiliului de miniştrii, care expulzează pe Gherghieff.

Gonsiderând că în adevăr actele de guvernământ făcute de puterea executivă nu pot fi discutate de tribunalele ordinare, aceste acte fiind făcute în interesul general al ţării; aşà dar nu s'ar puteà disputa în aceste tribunale motivele pe care s'a întemeiat consiliul de miniştri, când l'a expulzat pe Nicolae Gherghieff, căci ar fi a se încălcà înaltele atribuţiuni ale guvernului, care este singur în drept de a decide dacă cutare străin este periculos statului român; cu totul altcevà este însă când se pun în discuţiune condiţiunile extrinseci în cari s'a ordonat expulzarea, dacă adică cel expulzat erà sau nu străin, căci în acest caz fiind vorba de statutul personal al expulzatului, numai tribunalele ordinare sunt în drept a decide această chestiune, care este cu totul decizivă în cauză, de oarece legea străinilor din 1881 nu se poate aplica românilor din regat, ci numai străinilor.

Că aşà fiind, tribunalele ordinare cărora le este deferită judecata călcării legii străinilor prin reîntoarcerea în ţară a celui expulzat, sunt în drept a discutà legalitatea expulzării

în ceeace priveşte condiţinnea de străin sau român a expulzatului.

Având în vedere că inculpatul Gheorghieff dovedeşte cu un certificat de botez eliberat de biserica bulgară din Tulcea că a fost născut în luna Aprilie 1874 din părinţi căsătoriţi legitim Călin Gheorghieff şi soţia sa Maria; că acest certificat mai este întărit şi cu depunerile martorilor C. Popa şi Iancu Andreescu, ascultaţi de curte, cari spun că ştiu bine că inculpatul este născut în oraşul Tulcea; că deşi martorii bulgari depun că Nicolae Gherghieff ar fi fost născut în Gabrova din Bulgaria, prezentând şi ei ca dovadă, un certificat dela biserica de acolo, însă depunerile acestor martori, par a fi cu totul pătimaşe, dovedind ura ce ei nutresc în contra inculpatului, de oarece pe lângă depunerile lor, unul din ei, Hagi Sima Ivanof, a adus şi acte contra inculpatului, adică certificatul vorbit mai sus, care deşi poartă tot numele de Nicolae Gherghieff însă arată că este născut din părinţii Gheorghe Coleff şi Dona Stanceva, pe când cel din Tulcea arată ca părinţi pe Călin Gherghieff şi Maria.

Că dar, rămânând stabilit că inculpatul este născut în Tulcea la anul 1874, legea din 1880 (art. 3) care acordă calitatea de român tuturor locuitorilor din Dobrogea, care la 11 Aprilie 1877 erau cetăţeni otomani, îi este aplicabilă, şi de oare ce în momentul promulgării se găsià în oraşul Tulcea şi nu erà supus vre unei alte protecţiunì străine, căci părinţii săi fiind bulgari erau cetăţeni otomani, pe atunci statul bulgar neavând existenţă. Obiecţiunea că fiind minor, n'a putut să beneficieze de dispoziţiunile legii din 1880, nu este întemeiată, de oarece nicăeri această lege nu face deosebiri între minori şi majori şi nici nu se puteà face deosibire, de oarece anexarea unui teritoriu nu poate lăsà fără naţionalitate pe toţi minorii nouilor cetăţenii, încetăţenirea în acest caz acordându-se în masă, iar nu individual, aşà că din acest punct de vedere apelul ministerului public este nefondat.

Pentru aceste motive, redactate de d-l consilier D. G. Tăzlăuan, curtea, în virtutea legii, decide:

Respinge apelul făcut de d-l procuror al tribunalului Brăila contra sentinţei acelui tribunal secţia II No. 228 din 1906.

Confirmă această sentinţă.

Deciziunea se pronunţă cu dreptul de recurs în casaţiune.

Dată şi citită în şedinţă publică, astăzi 7 Octomvrie 1906. Dos. 388 din 1906.

Semnaţi: *P. Ionescu, D. G. Tăzlăuanu, N. Dumitrescu, D. G. Maxim şi T. Istrati.*

IV

Hotărîri juridice privitoare la cetăţenia dobrogeană

Mai dăm câte-va hotărâri ale Inaltei Curţi de Casaţie *prin cari se recunoaşte în chipul cel mai lămurit* că toţi acei locuitori dobrogeni, cari în anul 1882 au avut proprietate rurală în Dobrogea, sunt consideraţi ca români.

Actele pe cari le reproducem arată că Curtea de Casaţie a judecat **constant** potrivit cu legea din 1882 şi pe temeiul aliniatului 2 art. II al legei de regularea proprietăţei rurale din Dobrogea.

Urmează actele:

Buletinul Curţei de Casaţie. Buletin pe 1895, pag. 526

Drept electoral. Dobrogea. Cetăţean dobrogean român. (Art. 2 din legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882).

Cultivatorii de pământ stabiliţi în Dobrogea, la promulgarea legii pentru regularea proprietăţii

imobiliare din Dobrogea din 3 Aprilie 1882, sunt consideraţi ca români şi, ca atare, în drept a se bucură de drepturile politice acordate locuitorilor împământeniţi din acea provincie.

No. 128.—*Admiterea* apelului făcut de C. de Hillerin contra sentinţei electorale a tribunalului Constanţa No. 12 din 1895.

27 Martie 1895.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut de d-l consilier C. Ştefănescu;

Pe d-l avocat Culoglu, din partea apelantului, în susţinerea apelului;

Deliberând:

Având în vedere că apelantul cere ca, reformându-se sentinţa apelată, să fie înscris printre alegătorii comunali ai oraşului Medgidia;

Având în vedere că prin sentinţa apelată tribunalul a respins cererea lui C. de Hillerin de a fi înscris printre alegătorii comunali ai oraşului Medgidia, pe motiv că nu a dovedit calitatea sa de cetăţean român.

Având în vedere că prin art. 2 din legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882, cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea acelei legi sunt consideraţi ca români;

Având în vedere că din certificatul cu No. 226 din 1892, liberat de primăria oraşului Medgidia şi prezintat astăzi în instanţă de apărătorul apelantului, se constată că în anul 1882, prin urmare la promulgarea sus citatei legi, C. de Hillerin se află stabilit ca agricultor în comuna Medgidia;

Că așà fiind, conform acelei legi, C. de Hillerin a fost considerat ca român și, ca atare, putându-se bucurà de drepturile politice acordate locuitorilor împământeniți în Dobrogea;

Că, prin urmare, apelul făcut de C. de Hillerin este întemeiat.

Pentru aceste motive:

Admite apelul, etc.

Buletinul hotărîrilor Curții de Casație pe 1895, pag. 497

Drept electoral. Dobrogea. Proprietar de pământ rural. Presumțiunea că e cetățean român. Posesiunea de stat

Cel care se găsește proprietar de pământ rural în Dobrogea și a figurat dejà ca alegător în listele electorale comunale de acolo, găsindu-se în posesiunea de stat a calității de cetățean român are drept a figurà și pe viitor în acele liste.

No. 21. — *Admiterea* apelului făcut de Leon Butter contra sentinței electorale a tribunalului Constanța cu No. 9 din 1895.

20 Martie, 1895.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză de d-l președinte Lahovari;

Pe d-l Belcic, din partea apelantului, în susținerea apelului;

Deliberând:

Având în vedere că apelantul cere ca, reformându-se sentinţa apelată, să se înscrie între alegătorii comunali ai oraşului Constanţa, Costi Diamandi, ca având dreptul;

Având în vedere că, prin sentinţa supusă apelului, tribunalul a respins cererea de a fi înscris Costi Diamandi între alegătorii comunali ai oraşului Constanţa pe motiv că dânsul este străin şi nu a obţinut naturalizarea;

Având în vedere că, din procesul-verbal cu No. 1506 din 8 Iulie 1893, încheiat de primarul comunei Palaz, din plasa şi judeţul Constanţa, şi prezintat astăzi în instanţă de apelant, se constată că Costi Diamandi este proprietar de pământ în acea comună rurală;

Având în vedere că, după art. 2 din legea din 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, numai românii pot dobândì proprietatea imobiliară rurală în Dobrogea;

Că aşà fiind, dacă Costi Diamandi nu ar fi fost cetăţean român, nu ar fi putut dobândì proprietatea imobiliară rurală;

Având în vedere că, din certificatul cu No. 1.138 din 1895, liberat de primăria oraşului Constanţa, se constată că Costi Diamandi a figurat în listele electorale de comună ale aceluiaşi oraş în anul 1892 şi din certificatul cu No. 372 din 1895, liberat de primăria comunei Palaz, se constată că Costi Diamandi a figurat în listele comunale ale acelei comune pe anii 1893 şi 1894;

Că aşà fiind, se constată în deajuns că Costi Diamandi s'a bucurat totdeauna de posesiunea de stat de cetăţean român;

Că, prin urmare, apelul făcut de Leon Butter este întemeiat:

Pentru aceste motive,

Admite apelul, etc.

Buletin pe 1895 pag. 615

Drept electoral. Dobrogea. Cetăţean Dobrogean. Cultivator de pământ

Toţi cei cari, la promulgarea legii din 3 Aprilie 1882, pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, s'au găsit stabiliţi acolo ca cultivatori de pământ, sunt consideraţi ca români, şi, ca atare, au dreptul a figurà în listele electorale comunale.

No. 234. — Admiterea apelului făcut de Nicolae Şteflea contra sentinţei electorale a tribunalului Constanţa cu No. 31 din 1895.

13 Aprilie 1895.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut de d-l consilier G. Petrescu;

Pe d-l Em. Culoglu, din partea apelanţilor, în susţinerea apelului;

Deliberând:

Având în vedere că apelanţii cer ca, reformându-se sentinţa apelată, să fie înscrişi printre alegătorii comunali ai oraşului Medgidia;

Având în vedere că, prin sentinţa apelată, tribunalul ordonă ştergerea apelanţilor din lista electorală pe motiv că nu sunt cetăţeni români;

Având în vedere că, legea din 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, prescrise prin art. 2, alin. II, că cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea menţionatei legi sunt consideraţi de români, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi românii;

Având în vedere că, în specie, apelanţii Ion Vâlcu şi Nicolae Şteflea au prezintat certificatele cu No. 298 din 1895 al primăriei comunei Pazarlia şi No. 856 din 1894 al primăriei comunei Carol I, prin care se dovedeşte că numiţii în anul 1882, erau stabiliţi în acele comune ca cultivatori de pământ;

Că, aşà fiind, dânşii sunt consideraţi ca români, şi, ca atare, urmau a fi înscrişi în listele electorale ca alegători comunali.

Pentru aceste motive:

Admite apelul, etc.

V

Lege pentru organizarea Dobrogei din 9 Martie 1880 cu modificările din 30 Martie 1886

CAP. I.

Despre teritoriul Dobrogei.

Art. 1. Dobrogea, anexată României prin tratatul dela Berlin, precum şi Delta Dunărei şi insula Şerpilor, se împarte, deocamdată, în două judeţe.

Art. 2. — Aceste judeţe se subîmpart în ocoale, şi ocoalele în comune urbane şi rurale.

CAP. II.

Despre drepturile Dobrogenilor.

Art. 3. — Toţi locuitorii din Dobrogea cari, în ziua de 11 Aprilie 1877, erau cetăţeni otomani, devin şi sunt cetăţeni români.

Art. 4. — O lege specială va determină condiţiunile cu cari ei vor puteà exercità drepturile lor politice şi cumpără mobile rurale în România propriu zisă. O altă lege va statuà despre reprezentaţiunea locuitorilor Dobrogei în Parlamentul român.

Art. 5. — Locuitorii din Dobrogea, deveniţi cetăţeni români, sunt egali înaintea legei, se bucură de toate drepturile cetăţeneşti şi pot fi numiţi în funcţiunile publice, fără osebire de origină şi de religiune.

Art. 6. — Locuitorii din Dobrogea, până la promulgarea legilor prevăzute de art. 4 de mai sus, se bucură de pe acum de drepturile cetăţeneşti coprinse în art. 5, 23, 25, 28 din Constituţiunea României. Guvernul însă, prin decret domnesc, dat în urma încheierei consiliului de miniştri, poate oprì întrunirile periculoase ordinei publice.

Art. 7. — Instituţiunile reprezentative, judeţene şi comunale, se introduc în Dobrogea, după exemplul celor din România, cu singurele deosebiri prevăzute prin această lege.

Art. 8. — Locuitorii din Dobrogea nu pot fi urmăriţi sau arestaţi decât în cazurile prevăzute de lege.

Ei nu pot fi sustraşi dela judecătorii ce le dă legea.

Art. 9. — Toţi străinii aflători pe teritoriul Dobrogei se bucură de protecţiunea dată de lege persoanelor şi averei lor. Guvernul însă poate luà în contra străinilor tulburători măsurilor cerute în interesul ordinei publice.

Străinii nu vor puteà să-şi aşeze domiciliul în Dobrogea fără autorizarea administraţiunei.

Art. 10. — In Dobrogea nu se pot aplicà alte pedepse de cât acele prevăzute de legile României.

Art. 11. Până la regularea definitivă a proprietăţei şi posesiunei imobiliare în Dobrogea [1]), această proprietate şi posesiune se dobândeşte, să conservă, se transmite şi se perde conform legilor otomane în vigoare până la 11 Aprilie 1877. Guvernul român, are toate drepturile şi atribuţiunile pe cari le aveà guvernul otoman în această materie. Un regulament de administraţiune publică va determinà aceste atribuţiuni şi drepturi.

Art. 12. In Dobrogea, dijma în natură rămâne desfiinţată şi înlocuită printr'o dare bănească care se va hotărâ printr'o lege specială [1]).

Art. 13. Numai locuitorii aflaţi în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877 şi îndrituiţi de legile otomane, românii şi acei îndrituiţi prin art. 7 din Constituţiunea României, pot cumpărà imobile rurale în Dobrogea.

Această stipulaţiune nu împedică legea ce se va face în privinţa stabilirei de colonii agricole pe domeniile statului din Dobrogea.

Art. 14. Legile de expropiere, pentru cauză de utilitate publică, sunt aplicabile şi în Dobrogea.

Art. 15. Libertatea conştiinţei este absolută. Libertatea tutulor cultelor este garantată, întru cât însă celebrarea lor nu aduce o atingere ordinei publice sau bunelor moravuri.

Art. 16. Religiunea ortodoxă a răsăritului este religiunea domnitoare şi în Dobrogea. Aceste judeţe fac parte din eparhia Dunărei-de-Jos.

Protoiereii judeţelor şi clerul ortodox al catedralelor din Tulcea şi Constanţa sunt salariaţi de către stat.

Clerul dela cele-l'alte biserici ortodoxe este plătit de către comune şi comunităţi după un regulament de administraţiune publică, ce se va promulgà prin decret domnesc.

Art. 17. Personalul şi întreţinerea principalelor moschee

---

[1]) Această lege s'a votat în urmă, ea este întitulată «*lege pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea*» promulgată la 3 Aprilie 1882.

musulmane din Tulcea, Constanţa, Babadag, Măcin, Medjidie, Hârşova, Isaccea, Sulina şi Mangalia vor fi plătite de către Stat, după un regulament de administraţiune publică, promulgat prin decret domnesc.

Art. 18. Clerul celor-l'alte confesiuni şi bisericile şi templele lor se vor întreţine de comunităţile coreligionare,

Nimenea nu va fi îndatorat a contribui la întreţinerea unui cult la care nu aparţine.

Art. 19. Instrucţiunea în şcoalele plătite de stat sau de comune este gratuită.

Art. 20. Invăţământul este liber, întru cât însă exerciţiul său nu ar atinge bunele moravuri, ordinea publică şi sănătatea copiilor.

Se vor înfiinţà treptat şcoale primare în toate comunele Dobrogei.

Este liber deosibitelor comunităţi şi particularilor de a deschide şcoli, sub controlul ministerului instrucţiunei publice, cu condiţiunea ca în fie-care din acestea, pe lângă limba aleasă de fondatori sau directori, învăţământul limbei române să fie obligatoriu.

Un regulament de administraţiune publică va regulà tot ce priveşte învăţământul public şi privat în Dobrogea.

Art. 21. Se va înfiinţà în oraşul Babadag un seminar musulman, cu menire de a formà capii moscheelor şi de a predà principiile legislaţiunei religioase musulmane. Această şcoală se va întreţine de stat.

Art. 22. Actele statului civil sunt de atribuţiunea autorităţilor civile.

Intocmirea acestor acte va trebuì să preceadă în tot-d'a-una benedicţiunea religioasă, care pentru căsătorii và fi obligatorie.

Un regulament de administraţiune publică va regulà însă excepţiunele şi modificaţiunele ce se pot introduce la acest principiu în privinţa musulmanilor şi a lipovenilor.

Art. 23. Fie-care locuitor din Dobrogea are dreptul de a se adresa la autorităţile publice prin petiţiuni sub-scrise de către una sau mai multe persoane, neputând însă petiţionà decât în numele lor propriu.

Sub-scriitorii însă de petiţiuni coprinzând injurii în contra statului român sau a autorităţilor publice sunt pasibili pentru aceasta de penalităţile prevăzute de legi.

Art. 24. Nici un locuitor din Dobrogea devenit cetăţean român, nu poate, fără autorizarea guvernului, intra în serviciul unui stat străin, fără ca însuşi prin aceasta să'şi peardă drepturile cetăţeneşti.

Acelor locuitori din Dobrogea cari, la promulgarea legei de fafă, ar fi ocupând funcţiuni publice într'un stat străin, li se acordă un termen de un an, spre a cere dela guvernul român autorizarea de a funcţionà; la caz de a nu dobândì autorizarea se vor considerà ca străini, şi fără prejudiciul pedepselor prevăzute în condica penală în contra cetăţenilor români din Dobrogea cari ar purtà armele în contra României.

CAP. III.

Despre administraţiunea Dobrogei.

Art. 25. — Dobrogea este împărţită în două judeţe: Tulcea şi Constanţa.

Judeţul Tulcea se compune din patru ocoale şi anume: Tulcea, Măcin, Babadag şi Sulina cu insula Şerpilor.

Judeţul Constanţa are cinci ocoale şi anume: Constanţa, Mangalia, Hârşova, Medgidie şi Silistria-Nouă.

Art. 26. — Fiecare judeţ se administrează de un prefect, care are aceleaşi atribuţiuni ca cei din România, propriu zisă.

Fiecare ocol are în capul său un administrator.

Fiecare comună urbană sau rurală are în capul ei câte un primar asistat de un consiliu comunal.

Art. 27. — Prefectul şi administratorii se numesc de Domn, după propunerea ministrului de interne.

Prefectul se află sub ordinele nemijiocite ale ministrului de interne; el este şi reprezentantul celorlalţi miniştrii ş execută ordinele lor.

Art. 28. — Prefectul supraveghiază mersul tuturor serviciilor publice din judeţul său, afară de tribunalele judecătoreşti şi de armată. El îngrijeşte de drepturile, datoriile şi

interesele tuturor locuitorilor din judeţ, urmăreşte şi face a se urmări abuzurile şi călcările de legi, şi ia toate măsurile pentru menţinerea ordinei publice.

Art. 29. — El are puterea de a face regulamente explicative, cărora toţi agenţii administrativi, judeţeni şi comunali datoresc supunere.

El dă ordonanţe în materie de ordine publică.

Art. 30. — Prefectul, în marginea legilor, are la dispoziţiunea sa puterea publică.

Cererea ce el face pentru menţinerea ordinei publice va fi imediat satisfăcută de comandantul trupelor aflate în judeţul său.

Art. 31. — Prefectul este reprezentantul guvernului pe lângă consiliul judeţean; şi, în privinţa acestuia şi a consiliilor comunale, are aceleaşi drepturi cari legea le dă prefecţilor din România propriu zisă.

Art. 32. — Administratorii au, în ocoalele lor, aceiaşi competinţă, aceleaşi atribuţiuni şi aceleaşi îndatoriri pe cari le au sub-prefecţii din restul ţărei.

Ei se află sub ordinele directe ale prefectului, şi au, în ocoalele lor, delegaţiunea puterilor acestuia şi în limitele legei.

Art. 33. — Primarii comunelor urbane şi rurale, aflate în circumscripţiunea lor, afară de primarii oraşelor de reşedinţă a prefecturilor, se află sub ordinele administratorilor.

Aceştia pot suspendà pe primari, însă această măsură trebue confirmată de prefect.

Art. 34. — Atribuţiunile şi îndatoririle funcţionarilor poliţiei sunt aceiaşi ca în România.

Art. 35. Urmărirea prefectului înaintea justiţiei pentru infracţiuni comise în exerciţiul funcţiunei nu se poate face de cât cu încuviinţarea prealabilă a consiliului de miniştri.

Administratorii, poliţaii şi primarii comunelor urbane pentru asemenea infracţiuni nu pot fi urmăriţi decât după prealabila autorizaţiune a ministrului de interne.

Pentru infracţiunile comise afară din exerciţiul funcţiunei, funcţionarii de orice rang se vor urmărì după dreptul comun.

CAP. IV.

Despre instituțiunile județene și comunale.

Art. 36. In fiecare județ se înființează câte un consiliu județean, înzestrat cu aceleași atribuțiuni ca în România.

Când nu se hotărăște altfel prin legea de față, legile generale ale țărei sunt aplicabile și în această privință în Dobrogea.

Art. 37. Consiliul general se compune din 12 mempri, dintre cari guvernul are dreptul a numi pe președinte, pentru fiecare sesiune anuală.

Art. 38. Membrii consiliului județean se aleg de către delegații consiliilor comunale din județ, doui din partea fiecărei comune rurale, și trei din partea fiecărei comune urbane.

Pe lângă acești delegați, sunt de drept alegători ai consiliului județean cei mai mari contribuabili din comune și anume: câte unul din partea fiecărei comune rurale, și doui din partea fiecărei comune urbane.

Art. 39. Acești delegați din fiecare ocol se întrunesc la reședința de ocol la ziua fixată de guvern, și aleg câte doui membrii ai consiliului județean.

Art 40. Pentru județul Tulcea, prefectul, pe o listă de 12 persoane, cetățeni români, recomandați de către consiliul comunal, numește patru membrii în consiliul județean.

Acești patru, cu cei opt membrii aleși de delegații comunelor, compun complectul consiliului județean.

Pentru județul Constanța, prefectul alege, din lista de 12 persoane recomandate de consiliul comunii Constanța, doui membrii cari, cu ceilalți zece aleși de delegații comunelor, compun complectul consiliului județean de Constanța.

Art. 41. Veniturile consiliilor județene sunt aceleași cari le au și consiliile județene din România.

Dacă acestea nu sunt îndestulătoare pentru acoperirea cheltuelilor, consiliul județean poate crea și alte venituri, cari spre a fi adunate, au a fi aprobate de guvern în cei întâiu

trei ani după înfiinţarea consiliilor judeţene în Dobrogea, iar după împlinirea acestora, acestea vor trebui a fi aprobate de puterea legislativă.

Art. 42. Consiliile judeţene nu sunt competinte a se ocupà decât de chestiunile privitoare la judeţul lor respectiv. La finele fiecărei sesiuni ordinare, consiliile judeţiane au însă dreptul a adresà Domnului, prin o deputaţiune, expunerea tutulor trebuinţelor, îmbunătăţirilor şi plângerilor judeţului lor.

Această facultate se dă consiliilor judeţene din Dobrogea până la regularea reprezentaţiunei ei în sânul Parlamentului Român.

Art. 43. Nici o încheere a consiliului judeţean nu se poate pune în lucrare până la aprobarea ce i se va da de-către prefect.

Art. 44. Atribuţiunile şi funcţiunile comitetului permanent se vor îndeplinì de prefectul judeţului.

Art. 45. Legile şi regulamentele comunale ale României sunt aplicabile şi pentru Dobrogea, afară de modificările coprinse în legea organică actuală.

Art. 46. Sunt comune urbane: Tulcea, Constanţa, Babadag, Sulina, Măcin, Hârşova, Medjidia, Cernavodă, Mangalia, Kilia-Veche şi Ostrov (Silistria-Nouă), Mahmudia Kusgun şi Isaccea.

Art. 47. Fie-care comună, fie urbană, fie rurală, se administrează de un consiliu comunal, din sânul căruia, la comunele urbane ministrul de interne, iar la comunele rurale prefectul, numesc un primar revocabil.

Art. 48. Numărul consilierilor comunali în comunele Tulcea şi Constanţa este de nouă din care trei se numesc de prefect dintre notabili, iar în cele-l'alte comune urbane şi rurale de şapte, din care doui se numesc de prefect.

Art. 49. O aglomeraţiune de locuitori nu poate constituì o comună, până nu va aveà cel puţin 100 familii.

Satele cu mai puţine familii se vor alipì altora, spre a formà un număr de cel puţin 100 familii şi ast-fel a constituì o comună.

Când locuitorii unui sat mai mic de 100 familii vor declarà cà pot susţine sarcinele comunale, acest sat se poate declarà de comună.

Art. 50. Sunt alegători și eligibili în comunele urbane toți locuitorii, cetățeni ai țărei, cari plătesc anual o dare directă către stat, fie foncieră, fie ca patentă, fie pentru poduri și șosele, de cel puțin 30 lei.

Art. 51. Sunt alegători și eligibili în comunele rurale, locuitorii din comune, cetățeni ai țărei, cari plătesc către stat o dare anuală de 18 lei noui.

Art, 52. In comunele urbane, alegerea consiliului este prezidată de către un delegat al prefectului, asistat de alte patru persoane desemnate de alegătorii, dintre dânșii, prezenți la 10 ore dimineața.

In orașele Constanța și Tulcea, colegiul electoral se va prezidà de președintele tribunalului sau de un membru, în caz de împedicare.

In comunele rurale, alegerea este prezidată, de cel mai bătrân dintre alegători, asistat de doui membri, aleși de alegătorii prezenți.

Alegătorii votează prin buletin secret.

Notarul constată rezultatul alegerei printr'un proces-verbal investit cu subscrierea sau sigiliul biuroului și al alegătorilor prezenți.

Art. 53. Prefectul, dacă găsește conform intereselor locale, poate, în comunele cu populațiunea mixtă, a fixa numărul consilierilor ce fie-care confesiune sau aglomerațiune de origină deosebită, are a alege.

Art. 54. Veniturile comunelor sunt aceleași ce sunt stabilite prin legile României.

In comunele mahometane, unde, din cauza lipsei stabilimentelor de spirtoase, nu se pot percepe taxe îndestulătoare, consiliul comunal, cu aprobarea consiliului județian și cu sancțiunea domnească, poate creea alte venituri analoage.

Trei ani după instituirea consiliilor județiene, sporirile peste dările atunci în ființă, vor trebui să fie aprobate de puterea legiuitoare.

Art. 55. Budgetele comunelor urbane și rurale sunt supuse aprobărei prefectului.

Art. 56. Budgetele comunelor urbane nu pot fi executorii, fără aprobarea ministrului de interne.

CAP. V.

Despre puterea judecătorească

Art. 57—63. Abrogate prin legea din 30 Martie 1886 [1].

CAP. VI

Despre finanțe.

Art. 64. Impozitele şi legile financiare din România se introduc şi în Dobrogea.

Art. 65. Aplicarea treptată a legilor de impozite se va face prin decrete domneşti de către guvern, căruia se lasă facultatea de a aprecia momentul oportun întru aceasta.

Art. 66. Art. 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116 şi 117 din Constituțiunea României au putere şi în Dobrogea.

CAP. VII

Despre puterea armată

Art. 67. — In timp de zece ani dela promulgarea acestei legi. în Dobrogea nu se va face recrutațiune pentru armata de linie. Această dispozițiune nu împiedică înrolările voluntare.

In acest period de zece ani, locuitorii din Dobrogea vor formà numai un corp de oştire teritorială (călăraşi şi dorobanți), destinată pentru serviciul din lăuntru al acestei părți a României.

In timpurile normale, locuitorii ce vor face parte din aceste trupe, nu vor puteà fi întrebuințați în serviciu decât o săptămână pe lună, şi în care timp ei vor fi plătiți şi hrăniți după legea privitoare la armata teritorială.

[1]) A se vedeà legea pentru organizarea judecătorească din Dobrogea din 30 Martie 1886.

Această oştire nu va puteà fi întrebuinţată afară din Dobrogea decât în timp de resbel.

Art, 68. — Locuitorii din Dobrogea de religiune musulmană vor formà companii şi escadroane separate. In uniformarea lor, care se va plătì de Stat, se va păstrà fesul şi turbanul.

Locuitorii ţărmuraşi ai Dunărei şi Mărei-Negre vor fi chemaţi de preferinţă la serviciul flotilei destinat a înlesnì comunicaţiunea trebuinţelor administrative şi militare din Dobrogea.

Principiul serviciului separat al locuitorilor musulmani va fi menţinut şi la flotilă.

CAP. VIII.

Dispoziţiuni generale,

Art, 69, Colorile Dobrogei sunt colorile României.

Art. 70. Marca Dobrogei în general şi a judeţului Tulcea în deosebit este un scut purtând doi delfini cu trupul rădicat.

Marca judeţului Constanţa este scutul purtând o galeră romană.

Art, 71, Nici un jurământ nu se poate impune cuiva de cât conform religiunei sale.

Art, 72, Nici o lege, nici un regulament de administraţiune generală, judeţiană sau comunală nu poate fi îndatoritoare decât după ce se publică în chipul hotărât de lege.

CAP. IX.

Dispoziţiuni tranzitorii.

Art. 73, Un termen de trei ani din ziua de 23 Octombre 1878, se acordă locuitorilor rurali cari, în timpul răsbelului au emigrat din Dobrogea, spre a revenì la căminele lor.

Acei ce nu se vor folosì de acest termen perd orice drept asupra posesiunei pământurilor rurale ce au avut înaintea resbelului.

Art, 74, Instrăinările făcute în contra dispoziţiunilor art. 11 şi 73 din prezentă lege sunt şi rămân nule şi fără efect.

Art. 75. O lege specială va organiză serviciul scriitorilor (notarilor) de prin comunele rurale până ce aceste comune rurale vor aveà îndestule mijloace materiale şi intelectuale spre a puteà însuşi ele organiză şi retribuì acest serviciu în mod îndestulător.

Art. 76. O lege va organiză serviciul moscheelor şi învăţământul religios al populaţiunei musulmane.

Art. 77. Oştirea teritorială nu se va instituì în Dobrogea decât după promulgarea legei pentru regularea proprietăţei rurale.

Art. 78. Legea pentru introducerea impozitului fonciar şi a dărei pentru poduri şi şosele se va aplicà dela 1 Ianuarie 1881. Pentru anul 1880, în locul acestor impozite, se va percepe darea pe vite, după un regulament ce se va decretà de ministrul de finanţe.

Art. 79. In cel mai scurt timp, se va fece o lege privitoare la desecarea mlaştinelor şi pentru planţaţiuni de păduri.

Art. 80. Din ziua punerei în vigoare a legei de faţă, sunt abrogate toate decretele, regulamentele sau alte acte contrarii cu cele aşezate de ea.

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie invesită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul .Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 7 Martie 1880.

(L. S. St.) CAROL.

Ministru de interne şi ad-interim preşedinte al consiliului de miniştrii, **M. Kogâlniceanu.**

Ministru afacerilor străine şi ad-interim la culte şi instruciţunei publice, **B. Boerescu.**

Minitsru de finance, **I. Câmpineanu.**

Ministru de resbel şi ad-interim al agriculturei, comerciului şi lucrărilor publice, **colonel D. Lecca.**

Ministru de justiţie, **A. Stolojan.**

No. 793.

VI.

Lege pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882 cu modificările din 1884, 1885, 1889 şi 1893.

SECŢIUNEA I

Dispoziţiuni generale

Art. 1. Dela promulgarea legei de faţă, proprietatea din Dobrogea, de verice natură, se dobândeşte, se conservă, se transmite şi se perde conform legilor în vigoare în România de dincoace de Dunăre şi a dispoziţiunilor speciale prevăzute în legea de faţă.

Art. 2. Numai românii pot dobândì proprietatea imobiliară rurală. Românii de origină cari, conform art. 9 din constituţiune, pot dobândì recunoaşterea fără stagiu şi prin un simplu vot al Adunărilor, au acelaşi drept.

Cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea legei de faţă [1]), sunt consideraţi ca români şi se bucură de acelaşi drept.

Art. 3. Drepturile de proprietate absolută (mulk) şi acele de posesiune imobiliară rurală (mirie), dobândite conform legilor existente în Dobrogea, pănă la promulgarea legei de faţă [2]), sunt şi rămân respectate.

Art. 4. Toate titlurile, fie constituite prin acte emanate de la autorităţile otomane înainte de 11 Aprilie 1877, fie prin acte de posesiune cari se vor găsì, pănă la promulgarea acestei legi [3]), verificate şi admise de comisiunea întocmită prin regulamentul decretat şi publicat în 2 Iunie 1880 [4]), asigură celor cari le au dreptul de posesiune.

---

[1]) [2]) [3]) 3 Aprilie 1882.

[4]) *Monitorul* No. 125 din 5 Iunie 1880 şi modificarea făcută la art. 18 prin decretul publicat în *Monitorul* No. 164 din 23 Iulie 1880.

In schimbul actelor vechi se vor liberà titluri noui, fără nici o taxă de timbru şi înregistrare.

Art. 5. Posesiunea nu se poate întinde decât asupra cantităţei de pământ coprinsă în tapu sau actul de posesiune, verificat şi admis în condiţiunile legei de faţă.

Art. 6. Acei cari pretinzând un drept de posesiune, dobândit înaintea anexărei Dobrogei şi ale căror titluri au fost respinse de comisiunea de verificare, pot atacà deciziunea comisiunei înaintea tribunalului de apel în termen de o lună dela notificarea deciziunei de respingere. Notificarea se va face prin administraţiunea locală la comuna în care posesorul, al cărui titlu a fost respins, pretinde că are dreptul de posesiune.

Tribunalul de apel nu va puteà considerà ca acte de posesiune decât titlurile originale emanate dela autorităţile otomane în drept până la 11 Aprilie 1877. In lipsă de asemenea acte se va puteà admite cercetările făcute cu martori, întru cât sinceritatea lor nu va fi bănuită.

Art. 7. Acei cari, având un drept de posesiune anterior anexărei Dobrogei, nu s'au prezentat înaintea comisiunei centrale de verificare, pot, în curgere de şase luni dela aplicarea legei de faţă [1]), să ceară a-şi constitui un titlu de posesiune înaintea acestei comisiuni.

Această comisiune va face verificarea după regulele prevăzute la art. 6.

Incheerea comisiunei, luată cu majoritate de voturi, va fi supusă apelului tribunalului de apel în termen de o lună de la pronunţare.

Procedura va fi cu totul gratuită şi dispensată de orice taxă de timbru sau alta.

Art. 8. Sunt nule de drept şi fără valoare toate înstrăinările de pământuri rurale făcute dela 11 Aprilie 1877 până la pro-

---

[1]) 3 Aprilie 1882.

mulgarea legei de față [1]) ; ori-ce vânzare anterioară trebue să fie constatată prin acte în regulă, cu dată certă. Cumpărătorii sunt în drept să ceară dela vânzători numai restituirea prețului numărat, fără a puteà reclamà în justiție vre un drept asupra pământului.

Art. 9. Emigrații cari au părăsit locurile lor pot reclamà pământul lor și drepturile lor, fiind verificate și admise, ministerul domeniilor [2]) îi va pune în posesiune pe cale administrativă, întru cât ei au reclamat și s'au restabilit cu familiile la căminele lor, în termen de un an dela promulgarea acestei legi [3])

Nu au acest drept coloniștii cari au avut concesiuni de pământ în Dobrogea în virtutea legei otomane din 1 Rédjep 1272.

Emigrații reîntorși nu pot vinde pământurile recăpătate de cât în limitele art. 30 al legei de față.

Art. 10. Pământurile rurale ale emigraților cari nu s'au restabilit și n'au reclamat în termenul prevăzut la articolul precedent, acele ale căror titluri s'au respins, precum și ale acelora cari n'au reclamat în termenul prevăzut la art. 7, sunt și rămân ale statului.

Ministerul domeniilor va luà aceste pământuri în posesiune pe cale administrativă și le va administra conform legii domeniilor.

SECȚIUNEA II

Despre rescumpărarea dijmei și despre modul de a deveni proprietar absolut.

Art. 11. Dijma pământului se desființează prin răscumpărare, și cu modul acesta posesorii capătă deplina proprietate pe pământurile posedate.

---

[1]) și [2]) 3 Aprilie 1882.

[3]) Modificare făcută prin art. 4 din legea dela 10 Martie 1884, care a înlocuit cuvintele de „*Administrațiunea domeniilor*" din vechia lege, prin „*Ministerul domeniilor.*"

Art. 12. Preţul răscumpărărei dijmei se fixează la 55 lei hectarul, cari se vor plăti câte 2 lei pe an, până la complecta achitare. Sumele răspunse în comptul acestei răscumpărări până la promulgarea legei de faţă, se vor ţine în seamă la achitarea primelor rate anuale, datorite în modul determinat mai sus. Plăţi anticipate se primesc fără nici o scădere de dobândă [1].

Art. 13. Plata răscumpărărei dijmei începută, conform legei vechi, va continuà a se se face tot în un singur termen, însă dela 1 Septembrie în fiecare an, până la definiriva achitare [1]. Implinirea ratelor se va face, conform legei de urmărire.

Art. 14. Acei cari nu vor plătì dreptul de răscumpărare în timp de trei ani, pierd, în folosul statului, dreptul la pământ, fără a puteà reclamà întoarcerea plăţilor anterioare.

Art. 15. Taxa asupra vitelor pe pământurile a căror dijmă se răscumpără este desfiinţată.

Pământurile supuse răscumpărărei nu vor fi atinse de impozitul funciar în timp de cinci ani.

Cu toate acestea, judeţul şì comuna pot impune zecimi asupra sumelor ce s'ar cuvenì statului pe fiecare an pe pământurile răscumpărate, în marginile legilor în vigoare.

SECŢIUNEA III

Despre proprietatea statului şi vânzarea ei.

Art. 16, Sunt şl rămân proprietate absolută a statului:

a) Toate locurile şi clădirite cari au aparţinut guvernului otoman înainte de 11 Aprilie 1877;

b) Toate pădurile, afară de porţiunile determinate a se da comunelorc onform legei de faţă şi acele posedate de particulari cu titlu de proprietate, verificat şi admis conform legei de faţă.

c) Toate minele;

d) Toate lacurile, bălţile, canalurile şi pescăriile de orice natură;

e) Toate pământurile prevăzute la art. 10.

---

[1]) Art. 12 şi 13 au fost modificate astfel prin legea din 11 Iunie 1889 şi le dăm aşa cum sunt astăzi în vigoare.

Art. 17. Ministerul domenielor, prin ingineri anume însărcinați, va măsurà și delimità prin semne hotarnice pământurile cuvenite locuitorilor de acele ale statului.

Câte o copie de pe planurile ridicate se va lăsà la comună și prefectura respectivă; originalele se vor conservà la ministerul domenielor.

Art. 18. Locurile risipite în mai multe părți se vor întruni, pe cât va fi cu putință, ținându-se conpt de diferitele categorii de pământ.

In schimbul tarlalelor izolate aflate în păduri, se va da alte pământuri afară din masivul pădurei.

Art. 19. Locuitorii au drept a-și adăpà vitele în toate apele. Nici o pedică nu se poate pune prin delimitare la acest drept.

Art. 20. In comunele rurale și cătunele existente, precum și în satele ce se vor înființà de către stat pe pământul său, se va lăsà o porțiune suficientă de teren pentru vatra satului și pentru cimitir.

Fiecărui cătun sau sat se va ceda gratuit pentru școala publică până la 10 hectare de pământ.

Fiecărei comune rurale se va cedà asemenea gratuit 10 hectare pentru întreținerea bisericilor sau geamiilor.

Art. 21. Raza comunelor urbane se va însemnà prin punere de pietre și tragere de șanțuri, în limitele posesiunei actuale.

Cu toate acestea, pentru orașele unde s'ar simți nevoe de o întindere mai mare, guvernul va puteà concede din pământul statului porțiunea strict necesară în mod gratuit sau cu plată, după apreciarea sa.

Art. 22. Pe lângă vatra satelor în ființă sau a celor cari se vor creà din nou, se va determinà și cedà gratuit lângă sat, acolo unde va fi pământ disponibil, o întindere de islaz potrivit cu numărul locuitorilor și luându-se de bază un hectar maximum de fiecare locuitor.

Art. 23. In localitățile unde se află păduri, se va determinà și cedà asemenea o porțiune pe seama comunelor rurale, luându-se de bază un hectar maximum de locuință.

Acolo unde nu se află pădure, se va alege și cedà gratuit o întindere de pământ echivalentă, pe care locuitorii vor fi obligați prin administrația locală să o planteze, sub direcția

agenţilor silvici ai statului, cari le va pune la dispoziţiune şi sămânţa necesară.

Locuitorii comunelor vor fi obligaţi prin administraţiune a face la timpul necesar toate lucrările prescrise de agentul silvic respectiv, sau a plătì de fiecare zi ce erà obligat a face un leu şi jumătate.

Comunele vor prevedeà în fiecare an, în budgetul lor, personalul de pază la plantaţiuni şi păduri sau tufişuri ce se vor prescrie de agentul silvic respectiv şi recunoscut de minister; în caz contrar, prefectul judeţului îl va prevedeà din oficiu.

Până la plantarea acelor terenuri, ele se vor arendà de minister; iar sumele ce vor rezultà, cum şi cele prevăzute din plata în bani a zilelor de prestaţie, vor formà un fond ce se va întrebuinţà de minister, cum va crede mai nemerit, pentru a subvenì la orice cheltueli necesare cu aceste lucrări [1]).

Art 24. Islazul, pădurea sau porţiunea de pământ destinată a devenì pădure, sunt şi rămân proprietatea obştei locuitorilor şi nu se pot înstrăinà; nici li se poate schimba destinaţiunea, în nici un caz şi sub nici un motiv.

In localităţile unde pădurea sau porţiunea de pământ, destinată a devenì pădure, ar fi, prin situaţiunea sa, greu de plantat şi de păzit, ministerul are facultatea de a le preschimbà fie cu alte terenuri delimitate în acelaşi scop, fie cu alte terenuri vândute locuitorilor, sau chiar altele din moşiile Statului [1]).

Art. 25. Pământurile cuvenite statului se pot vinde.

Art. 26. Ministerul domeniilor va rezervà în jurul pământurilor prevăzute la art. 22 şi 23, loturi dela 3 până la 10 hectare, spre a se vinde cu preferinţă cultivatorilor care vor voi să se aşeze prin sate sau cătune noui, cu autorizaţiunea guvernului.

Art. 27. Celelalte pământuri se vor puteà vinde în loturi dela 10 până la 1.000 hectare.

Art. 28. Preţul vânzărei va fi de 90 lei hectarul, care se va plătì în 20 ani, câte 4 lei 50 bani pe an; iar plătindu-se integral înainte,

---

[1]) Art. 23 şi 24 au fost modificate astfel prin legea din 20 Maiu 1893.

prețul va fi de 80 lei. Pentru loturile mai mari de 100 hectare se vor ținea licitațiuni cari să înceapă dela 80 lei hectarul.

Agriculiorii români cari vor voi să cumpere pământ până la 10 hectare sau să complecteze până la această întindere pământurile ce au recunoscute, vor plăti prețul în termen de 30 ani câte 3 lei de hectar pe an. Plata ratelor să va face în un singur termen, la 1 Septembrie în fiecare an.

Implinirea se va face conform legei de urmărire [1]).

Această dispozițiune se aplică și acelor cari au cumpărat pământuri înaintea promulgărei acestei legi. Sumele răspunse în trecut în comptul prețului se vor ține în seamă la achitarea primelor rate anuale, datorite în mod determinat mai sus [2]).

Art. 29. Familiile agricole cari se vor stabili în Dobrogea sunt scutite de ori-ce dare în timp de trei ani. Plata prețului prevăzut de art. 28 va începe după expirarea termenului acestor trei ani.

Ministerul domeniilor le va liberà gratuit materialul necesar pentru construcțiune.

Art. 30. Până la complecta achitare u răscumpărărei dijmei, înstrăinarea pământurilor mirie, nu este valabilă fără autorizarea Ministerului Domeniilor și numai întru cât, aceste vânzări vor fi făcute la persoane care îndeplinesc condițiunile art. 2 din această lege [3]).

Art. 31. Nimeni nu are drept să aducă și să stabilească familii agricole pe pământurile sale fără învoirea consiliului de miniștri, care singur este în drept să determine, în limitele constituțiunei, condițiunile în cari se poate permite stabilirea unor asemenea familii.

Art. 32. Pământurile recunoscute și delimitate în masă locuitorilor din fiecare comună se vor măsurà și parcelà de către inginerii însărcinați de stat.

---

[1]) Aceste două din urmă aliniate s'au adăogat prin legea dela 10 Martie 1884 (art. 2).

[2]) Art. 28 a fost modificat astfel prin legea din 20 Mai 1893.

[3]) Art. 30 a fost modificat afstfel prin legea din 11 Iunie 1889.

Locuitorii vor plătì însà pentru această lucrare câte un leu de hectar, răspuns în curs de doui ani, câte 50 bani de hectar pe an. Această plată se va percepe cu începerea delimitărei, odată cu plata anuală a răscumpărărei dijmei şi conform legei de urmărire, vărsându-se la casa de depuneri, consemnaţiuni şi economie.

Pentru întâmpinarea cheltuelilor acestei lucrări de parţelare, se autoriză casa de depuneri să facă ministerului domeniilor avansuri în compt curent.

Aceste avansuri, împreună cu dobânzile cuvenite, se vor restitui casei de depuneri din banii ce se vor încasà dela locuitori, conform aliniatului II de sub acest articol; iar la caz de neajungere, din preţul ce va rezultà din răscumpărarea dijmei.

Prin derogaţie la toate regulile dreptului comun, măsurătoarea, parcelarea şi împărţirea pământurilor cuvenite fie-cărui locuitor se va face după un regulament special de administraţiune publică[1]) care va determinà modul şi condiţiunile acestei lucrări.

Actele de împărţeală, încheiate de comisiunea ce se va întocmì vor aveà deplină putere ca o hotărâre judecătorească definitivă[2]).

Art. 33. Pentru lucrarea de măsurătoare, delimitare şi parcelare a pământurilor vândute de Stat în loturi, în conformitate cu art. 28 din lege, cumpărătorii vor plătì câte un leu, 50 bani de hectar, răspunşi în curs de 2 ani, câte 75 bani de hectar. pe an. Această plată se va percepe cu începerea delimitărei, odată cu răspunderea ratei anuale a preţului cumpărărei, care se va face la 1 Septembrie, şi conform legei de urmărire, vărsându-se la casa de depuneri, consemnaţiuni şi economie.

Aceiaşi plată şi tot în condiţiunile de mai sus, se va face şi de proprietarii de vii şi de mori pe apă, ale căror drepturi au fost recunoscute, şi cari bunuri urmează a se măsurà şi delimità de către inginerii însărcinaţi de Stat.

Pentru întâmpinarea cheltuelilor acestor lucrări, se autoriză

---

[1]) Publicat în *Monitorul Oficial* No. 51 din 8 (20) Iunie 1884.

[2]) Art. 32 a fost modificat astfel prin legea din 11 Iunie 1899.

Casa de Depuneri să facă Ministerului Domeniilor avansuri în compt curent, cari avansuri, împreună cu dobânzile cuvenite, i se vor restitui din banii ce se vor încasà, conform aliniatelor de mai sus; iar la caz de neajungere, din preţul ce va rezultà din vânzarea pământurilor [1]).

VII

Inalt ordin de zi către Oaste [2]).

a) Inalt Ordin de zi

~~Soldaţilor~~ Oştenilor

Marile puteri europene, prin tratatul din Berlin au unit cu România Dobrogea, vechia posesiune a ~~lui Mircea cel Bătrân şi a lui Ştefan cel mare~~ vechilor Domni Români.

Ostaşi voi astăzi puneţi piciorul pe acest pământ care de acum este românesc!

Voi nu intraţi în Dobrogea ca cuceritori; ci intraţi ca amici, ca fraţi ai unor locuitori, cari de astăzi sunt concetăţenii voştri!

---

[1]) Art. 33 a fost modificat astfel prin legea din 11 Iunie 1889.

[1]) Redactat şi scris de M. Kogâlniceanu, semnat cu proprie mână de Măria sa Domnitorul, vezi facsimila de mai sus:

Români, să [illegible] înainte
menţinători ai legalităţii şi ai
civilizaţiei europene!
[illegible] bună? Dar soldaţilor români,
şi Dumnezeu să vă protejeze,
Cugetările mele cele mai afectuoase
sunt nedespărţite de voi!
Să trăiască România!
Brăila 14 Nov 1878
Carol

Oştaşi,

Marile puteri Europene, prin tratatul din Berlin, au unit cu România Dobrogea, posesiunea vechilor Domni Români.

Astăzi, voi puneţi piciorul pe acest pământ care redevine ţara românească.

Voi nu intraţi în Dobrogea ca cuceritori, ci intraţi ca amici, ca fraţi ai unor locuitori cari de astăzi sunt concetăţenii voştri.

începutul şi sfârşitul. Acest ordin de zi a fost iscălit la Brăila de Domnitor cu creionul, fiind călare, pe când asistà la trecerea trupelor pe malul drept al Dunărai, la Ghecet.

Ostaşi! în noua Românie voi veţi găsì o populaţiune, în cea mai mare parte română! Dar veţi găsì şi locuitori de alt neam, de altă religiune. Toţi aceştia, devenind membri ai statului român, au drept de opotrivă la protecţiunea, la iubirea voastră.

Intre aceştia veţi aflà şi populaţiuni musulmane a căror religiune, familie, moravuri se deosebesc de ale noastre. Eu cu dinadins vă recomand de a le respectà.

Fiţi în mijlocul nouilor voştri concetăţeni ceea ce aţi fost pănă acum şi în timp de pace ca şi pe câmpul de onoare, ceeace cu mândrie constat că vă recunoaşte astăzi Europa întreagă, adică model de bravură şi de disciplină, apărătorii drepturilor României şi înainte-mergători ai legalităţei şi ai civilizaţiunei europene.

Cale bună dar, soldaţilor români, şi Dumnezeu să vă protege!

Cugetările mele cele mai afectuoase sunt nedespărţite de voi!

Să trăiască România!

Brăila, 14 Noembrie 1878.

CAROL

CUPRINSUL

A N E X E